

ἡ ἀποδοσις. Τὸ μὲν γάρ, *Κατ' εἰκόνα*, φύσει δίδεται
 ἡμῖν, καὶ ἀμετάκλητον ἐξ ἀρχῆς καὶ εἰς τὸ τέλος
 συμπάσκει· τὸ δὲ, *Καθ' ὁμοίωσιν*
 καὶ εἰκένον κατορθοῦμεν ὑστερον·
 πρώτη βούλη ἡμεῶν ὁ Θεός, *Να
 κατ' εἰκόνα ἡμεσέραν*, καὶ τὸ, *Καθ' ὁμοίωσιν* προσ-
 ἔθηκεν· δεικνύς, ὅτι καὶ προσέρεσεν ἡμῖν αὐτεξου-
 βία, ἵνα ἐκ τῆς ἐννοουμένης ποιῶμεν ἑμᾶς ὅμοι-
 ούς. Καὶ γοῦν καὶ τοιοῦτοι ἀπεικονίσθημεν
 τὴν πρόβλεψιν τοῦ Θεοῦ. Πολλοὶ γάρ εἰ ἡμεῖς
 αὐτοὶ, πάντως δὲ καὶ ἐμειωθημένοι, κἂν μὴ καὶ
 πάντες εἰς τοῦτο ἐπισπεύδοιμεν, ἀλλὰ τὴν ἐναντί-
 μῳ ὑποθέλομεν βαδίζομεν. Ἐν ἐξ τῆς κατα-
 σκευῆς ὑστερον μόνον εἰς τὸ, *Κατ' εἰκόνα*, ὡς καὶ
 μόνον τοῦτο ἐντέλλεσθαι ἀναλαμβάνει τῇ ἀνθρωπίνῃ

telligere vult, solutio. Etenim quod est ad imagi-
 nem, natura nobis concessum est, atque a princi-
 pio in finem usque comes est. Quod
 nem, libera voluntate et a nobis
 atur. Cum itaque in primo consi-
 lio ait Deus, *Faciamus hominem ad imaginem no-*
 stram, adjecit et, *Ad similitudinem*; ut ostenderet
 quodque nobis voluntatem indere, per quam
 licet, ut Deo similes efficiamur. Ac sane
 iam effecti sumus, pro eo ac divino prae-
 dictum oraculo est. Multi enim similes ei evasere,
 2 rorsusque etiam futurum ut multi cfadant, tametsi
 non omnes ad hoc properemus, sed contrarium pro-
 pus viam nostra sponte secordia incedamus. In ho-
 minis vero posimodum structura solum dixit quod

PĂRINȚI ȘI SCRITORII
 BISERICESTI

PSB

SFÂNTUL VASILE CEL MARE

Comentariu la cartea Profetului Isaia

PATRIARHIA ROMÂNĂ

SFÂNTUL VASILE CEL MARE
Comentariu la cartea Profetului Isaia

COLECȚIA
PĂRINȚI ȘI SCRITORI BISERICEȘTI
INIȚIATĂ ÎN ANUL 1977 DE PATRIARHUL
JUSTIN († 1986)
ȘI RELUATĂ, ÎN SERIE NOUĂ, ÎN ANUL 2007
CU BINECUVÂNTAREA PREAFERICITULUI PĂRINTE
DANIEL
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

COMISIA PATRISTICĂ

Președinte: DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române;
Vicepreședinți: CIPRIAN, Episcop Vicar Patriarhal; Prof. univ. dr.
Emilian POPESCU; *Membri:* Pr. prof. univ. dr. Constantin COMAN;
Prof. univ. dr. Traian DIACONESCU; Prof. univ. dr. Nicolae-Șerban
TANAȘOCA; Lect. univ. dr. Bogdan Tătaru CAZABAN; Prof. univ. dr.
Tudor TEOTEOI; *Secretari:* Lect. univ. dr. Adrian MARINESCU,
coordonator al volumului; Lect. univ. dr. Octavian GORDON

PĂRINȚI ȘI SCRITORI
BISERICEȘTI

2

SFÂNTUL VASILE CEL MARE
Comentariu la cartea Profetului Isaia

Traducere din limba greacă,
introducere și note de ALEXANDRU MIHAILA

Carte tipărită cu binecuvântarea
Preafericitului Părinte
DANIEL
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Editura **Basilica** a Patriarhiei Române
București, 2009

Corectura: Cristian ANTONESCU
Tehnoredactare: Alexandru MIHĂILĂ
Viziune grafică: Maria COMAN

Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă
Consilier Patriarhal – Preot Valer ULICAN

Traducere sponsorizată de Parohia Krezulescu din București
condusă de Pr. Prof. Dr. Vasile Răducă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VASILE CEL MARE, sfânt (329-379)

Comentariu la cartea Profetului Isaia / Sfântul Vasile cel Mare;
trad. din lb. greacă, introd. și note de Alexandru Mihăilă; carte tipărită cu
binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe
Române - București: Basilica, 2009.

ISBN 978-606-8141-01-5

- I. Mihăilă, Alexandru (trad.) (ed. șt.)
- II. Daniel, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

224.1.07

281.95

© - Editura **Basilica** a Patriarhiei Române
ISBN 978-606-8141-01-5

CUPRINS

<i>Introducere</i>	7
Prolog	17
Începutul cuvântului	25
Capitolul II	86
Capitolul III	116
Capitolul IV	151
Capitolul V	159
Capitolul VI	208
Capitolul VII	221
Capitolul VIII	239
Capitolul IX	260
Capitolul X	273
Capitolul XI	291
Capitolul XII	298
Capitolul XIII	301
Capitolul XIV	325
Capitolul XV	340
Capitolul XVI	350
<i>Indici</i>	365

INTRODUCERE

Comentariul Sf. Vasile cel Mare la cartea profetului Isaia s-a confruntat în trecut cu probleme legate de autenticitate. După ce Erasmus din Rotterdam a ridicat unele obiecții plecând de la stilul neîngrijit, editorul din 1721, Julien Garnier, a impus opinia menținută vreme de două veacuri conform căreia opera nu ar fi autentică basiliană. Ediția lui J.P. Migne reproduce prefața lui Garnier¹, trecând opera printre cele nesigure (*dubia*)².

Deși opinia majoritară a continuat-o pe cea a lui J. Garnier³, în secolul trecut au început să apară și susținători ai autenticității: J. Wittig⁴, A. Jülicher, P. Humbertclaude, R. Loonbeek⁵, iar mai nou R. Gryson / D. Szmatala⁶ și N. Lipatov⁷. Mai ales acesta din urmă a dovedit prin compararea ideilor și termenilor cu cei folosiți în operele sigure ale Sf. Vasile cel Mare că părintele capadocian este autorul comentariului, idee care a început să fie acceptată în mediul patrologilor⁸.

¹ PG 29a CCXVI-CCXXX.

² PG 30 117-668.

³ Johannes Quasten, *Patrology*, Christian Classics, Allen, Texas, vol. III, pp. 218-219. Berthold Altaner / Alfred Stuiber, *Patrologie. Leben, Schriften und Lehre der Kirchenväter*, Herder, Freiburg etc., 1978, p. 293.

⁴ J. Wittig, *Des hl. Basilius d.G. geistliche Übungen auf der Bischofskonferenz von dazimon im Anschluß an Isaías 1-16*, Breslauer Studien zur historischen Theologie 1, Breslau, 1922.

⁵ R. Loonbeek, *Étude sur le commentaire d'Isaïe attribué à s. Basile*, Louvain, 1955 (fac-simil).

⁶ Roger Gryson / Dominique Szmatala, „Les commentaires patristique sur Isaïe d'Origène à Jérôme”, în: *Revue des Etudes Augustiniennes*, 36 (1990), p. 3-41.

⁷ N.A. Lipatov, „The Problem of the Authorship of the Commentary on the Prophet Isaiah Attributed to St. Basil the Great”, în: Elizabeth A. Livinstone (ed.), *Studia Patristica*, vol. XXVII, Peeters Press, Leuven, 1993, pp. 42-48.

⁸ John McGuckin, „Patterns of Biblical Exegesis in the Cappadocian Fathers: Basil the Great, Gregory the Theologian, and Gregory of Nyssa”, în: S.T. Kimbrough (ed.),

Dintre comentatorii antici ai cărții profetului Isaia⁹, primul despre care s-au păstrat mențiuni este Origen. Acesta a scris un comentariu în 30 de cărți, până la pericopa cu viziunea fiarelor (*Is. XXX, 5*), în care s-a ținut cont de cele patru traduceri grecești din *Hexapla* (Aquila, Symmachus, Septuaginta și Theodotion). Cele 30 de cărți ale comentariului sunt menționate de Eusebiu și Fer. Ieronim, acesta din urmă adăugând că mai sunt păstrate și alte două cărți, care continuă *Is. XXX*, dar care sunt considerate apocrife. După R. Gryson și D. Szmatala este foarte posibil însă ca Origen să fi scris până la cap. XXXV sau XXXIX, capitole care corespund unor unități logice¹⁰. Acest comentariu din păcate nu s-a păstrat. Origen a mai scris 25 omilii (sau 32, după altă variantă), dintre care s-au păstrat doar 9 în traducere latină (după mărturia lui Rufin, ar fi fost traduse de Fer. Ieronim) și scoli (păstrate doar în două mici fragmente).

Alte comentarii au scris Eusebiu de Cezareea¹¹, în 10 sau 15 cărți, după mărturia Fer. Ieronim (păstrat abreviat în PG și în forma cea mai completă în GCS¹²); Didim cel Orb, care a comentat *Is. XL-LXVI* în 18 cărți, din care nu s-au păstrat decât trei mici fragmente la Sf. Ioan Damaschinul, *Sacra parallela*¹³; Apolinarie, din al cărui comentariu s-au mai păstrat doar 27 de fragmente; Teodor de Heracleea, de la care s-au păstrat 254 de fragmente, unele reproduse în PG¹⁴.

Sf. Ioan Gură de Aur a lăsat un comentariu neterminat, în care se oprește brusc la *Is. VIII, 10*¹⁵. Restul, până la *Is. LIV* a fost păstrat într-o traducere armeană. În plus s-au păstrat șase omilii la *Is. VI*,

Orthodox and Wesleyan Scriptural Understanding and Practice, St. Vladimir's Seminary Press, New York, 2005, p. 44.

⁹ Roger Gryson / Dominique Szmatala, „Les commentaires patristique sur Isaïe d'Origène à Jérôme”, în: *Revue des Etudes Augustiniennes*, 36 (1990), pp. 3-41.

¹⁰ R. Gryson / D. Szmatala, „Les commentaires patristique sur Isaïe”, p. 15.

¹¹ Michael J. Hollerich, *Eusebius of Caesarea's Commentary on Isaiah. Christian Exegesis in the Age of Constantine*, Clarendon Press, Oxford, 1999.

¹² J. Ziegler (ed.), *Eusebius Werke*, vol. IX: *Der Jesajakommentar*, Berlin, 1975 (GCS 57)

¹³ PG 95 1093B; 1169BC; 96 525A.

¹⁴ PG 18 1307-1378.

¹⁵ J. Dumortier (trad.), *Jean Chrysostome. Commentaire sur Isaïe*, Paris, 1983 (SC 304).

dintre care omiliile II, III, V și VI au fost scrise între 386-387, iar I după 395¹⁶.

Un comentariu complet are Sf. Chiril al Alexandriei, scris între 412-429, în cinci cărți (I: cap. I-X; II: cap. X-XXIV; III: cap. XXV-XLII; IV: cap. XLII-LI; V: LII-LXVI)¹⁷, după ce au fost scrise lucrările *Închinarea și slujirea în Duh și în adevăr și Glafire*. Comentariul este scris în aceeași manieră, insistând pe interpretarea alegorică¹⁸.

În apus au scris comentarii la Isaia episcopul Victorin de Petau, Sf. Ambrozio de Milan (pierdută, păstrată doar în câteva fragmente din scrierile antipelagiene ale Sf. Augustin). De la Fer. Ieronim s-au păstrat un scurt comentariu la serafimi (*Is.* VI, 1-9), scris în 380, păstrat în ciclul *Epistolelor* (nr. 18B) și un important comentariu în 18 cărți, scris în 407. Un alt comentariu la *Is.* I, 1-6 este cu siguranță apocrif.

O sinopsă a comentariilor patristice la Isaia în traducere engleză este oferită de volumele X și XI din seria de comentarii ACCS¹⁹.

Quasten consideră că opera împrumută masiv din comentariile lui Eusebiu la *Isaia*²⁰. De altfel, Sf. Vasile îi menționează colectiv și pe alți comentatori pe care i-a cunoscut (paragrafele 134, 140). După M. Simonetti, apropierei cu comentariul Fer. Ieronim s-ar explica prin faptul că amândoi au utilizat comentariul lui Origen²¹.

Sf. Vasile cel Mare îmbină tradițiile celor două școli de interpretare, cea alexandrină și cea antiohiană, fără să abuzeze de alegorie ca Origen. Urmărește sistematic fiecare vers în parte, apoi expli-

¹⁶ J. Dumortier (trad.), *Jean Chrysostome. Homélie sur Ozias*, introduction, texte critique, traduction et notes, Paris, 1981 (SC 277).

¹⁷ PG 70 9-1450.

¹⁸ J. Quasten, *Patrology*, vol. III, pp. 121-122.

¹⁹ Steven A. McKinion (ed.), *Ancient Christian Commentary on Scripture. Old Testament*, vol. 10: *Isaiah 1-39*, InterVarsity Press, Downers Grove, IL, 2004. Mark W. Elliott (ed.), *Ancient Christian Commentary on Scripture. Old Testament*, vol. 11: *Isaiah 40-66*, InterVarsity Press, Downers Grove, IL, 2007.

²⁰ J. Quasten, *Patrology*, vol. III, p. 218.

²¹ M. Simonetti, „Sulle fonti del Commento a Isaia di Girolamo”, în: *Augustinianum*, 24 (1984), pp. 451-469. R. Gryson / D. Szmatura, „Les commentaires patristique sur Isaïe...”, p. 8.

că înțelesul său imediat (λέξις) exprimat istoric (καθ' ἱστορίαν), literal, din cele spuse (κατὰ τὸ ῥηθόν), trupește (σωματικῶς, πρὸς τὸ σωματικόν) sau sensibil (πρὸς τὸ αἰσθητόν), după care se îndreaptă către taina învăluită acolo (αἰνιγμα, ἐπίκρυψις, ὑπόνοια, ἀναγωγή, τροπολογία) exprimată tainic (μυστικῶς) prin alegorie (τροπικῶς, τροπολογούμενος). În paragraful 187 pune alături cele două tipuri de interpretări numindu-le „cea după sensul gramatical” (πρὸς τὸ ῥηθόν) și „cea după sensul adevărat” (πρὸς τὴν ἀλήθειαν).

Interpretarea (ἐκδοχή) poate fi însă multiplă, în măsura în care sensul alegoric se dezvoltă sub diverse aspecte. În paragraful 176 Sf. Vasile anunță o a treia interpretare, iar în alte locuri oferă mai multe variante de înțelegere care însă nu se exclud reciproc, ci îmbogățesc sensul alegoric.

Alegoria însă nu funcționează abuziv, prin desființarea literei, ci prin transcenderea acesteia. Sensul istoric nu este exclus, ci este studiat la o primă înțelegere, ca apoi să fie depășit prin contemplare. „Tipurile” istoriei trebuie înțelese în adevărul lor, accesibil doar celor care își pun credința în Scripturi. În paragraful 197 spune: „Trebuie într-adevăr să avem credință în Scripturi, ca unele care conțin sensul dumnezeiesc și astfel să pornim la înțelegerea celor scrise în ele. Căci trebuie să depășim tipurile și astfel să înțelegem adevărul celor arătate nouă”.

Este interesant că Sf. Vasile nu are pretenția că oferă singura interpretare valabilă. Ocurența frecventă a termenilor τάχα și μήποτε „poate” arată că Sfântul Părinte formulează variante de tâlcuire, decelează aspecte ale textului biblic, care de altfel rămâne un tezaur de taine și interpretări. Aceași manieră discretă de sugereare a multiplelor interpretări se va regăsi și la Sf. Maxim Mărturisitorul.

Un principiu folosit în exegeza textului biblic ar putea fi numit hristocentric. Multe versete, aparent neutre în expresie, sunt raportate direct la activitatea, învățătura și Persoana Fiului lui Dumnezeu în istoria mântuirii. Realmente, Sf. Vasile citește Vechiul Testament prin Noul Testament. Cuvinte obscure ale profetului Isaia devin vestiri ale evenimentelor sau situațiilor din Biserică.

Se observă apoi și o interpretare focalizată pe instituții. Sf. Vasile raportează de multe ori textul Vechiului Testament la proble-

mele duhovnicești ale creștinului, dar de cele mai multe ori la instituții din Biserică. De exemplu, se raportează la cinul preoțesc, la cei aleși din Biserică, la conducători. Vorbește de cei care administrează Tainele (paragraful 178), de Botez, de Euharistie, de Spovedanie (taina deja se săvârșea exclusiv în ascuns, doar între penitent și preot). Vorbește de participarea la slujbă, presupunând chiar regularitatea, ca în exemplul cu tânărul căzut în desfrânare, care se simte rușinat să iasă din Biserică înainte de comuniune și trebuie să dea explicații, scuzându-se.

Pentru textul discutat Sf. Vasile nu folosește exclusiv Septuaginta, ci și alte traduceri în limba greacă (îi menționează nominal pe Aquila, Theodotion și pe Symmachus), pe care le numește „ediții” (ἐκδόσεις). Aceasta înseamnă că Septuaginta nu constituie singura normă de interpretare, ci doar una dintre tradiții, chiar dacă cea mai importantă, fiind de altfel numită „ediția comună” (κοινὴ ἑκδοσις). Este însă prețuit și textul ebraic, la care Sf. Vasile nu are acces direct, ci probabil prin comentariul lui Origen. Astfel, sunt amintite etimologii, pe care doar un cunoscător de ebraică le-ar putea formula. De pildă, explică Basan (în ebraică *Başan*) prin verbul *baş* „s-a rușinat”. Sau Damascul este tâlcuit ca cel care se pocăiește pentru sânge (în ebraică *dam* înseamnă „sânge”, iar *saq* „acoperământul de pocăință”, „sac”). La fel, când discută despre identitatea lui Amos, tatăl lui Isaia, știe că în original numele tatălui lui Isaia se scrie altfel decât numele profetului Amos, deși în Septuaginta ele apar identic; amintește aici de literele care arată aspirații diferite (*ayin* versus *alef*). În alt caz, constatând diferența față de Septuaginta a textului citat de Sf. Apostol Pavel, care consună însă cu variantele celorlalți traducători, arată că Sf. Pavel fiind evreu are acces la textul ebraic. Prin aceasta Sf. Vasile sugerează un avantaj al Sf. Pavel, explicând că „noi (el inclusiv) avem nevoie de diverse traduceri”. Probabil a folosit o ediție (prescurtată?) a *Hexaplei*, pentru că face referire și la semnele critice, de exemplu, la faptul că un cuvânt era notat cu *obelus*, desemnând o traducere fără sens.

De asemenea, folosește în interpretare etimologia populară, adică jocul de cuvinte făcut în limba ebraică. Rolul unei asemenea

metode interpretative este unul teologic. Numele personajelor sau ale localităților devin simboluri ale realității teologice (de exemplu tâlcuiește numele regilor Pecah și Rețin sau ale cetăților Sodoma și Gomora în contextul tratării despre provocările luptei duhovnicești).

Sf. Vasile folosește și elemente din filosofia greacă. De exemplu, vorbește de împărțirea sufletului în cele trei elemente de bază, ca la Platon. Tinde să privească platonice sufletul ca fiind sediul sinei, iar trupul să-l vadă ca pe un veșmânt al sufletului. De asemenea, trupul este asemănat cu o corabie, motiv prezent la Aristotel, dar devenit comun în filozofia greacă. Pe de altă parte, Sf. Vasile se ridică vehement împotriva practicilor păgâne ale elenilor, acuzându-i pe vrăjitorii celebri (Pythia de exemplu) de șarlatanie.

Mai degrabă Sf. Vasile este interesat de știința vremii. Folosește abundant explicații la nivelul cunoștințelor de atunci din domeniul științelor naturale, precum fizica, biologia și astronomia. De exemplu, amintește de teoria elementelor din natură, așa cum se găsește la Platon în *Timaios*. Arată prin aceasta aceleași preocupări ca și în *Hexaemeron* sau *Cuvântări*.

Sf. Vasile manifestă și interes pentru gramatică și definiții. Desori începe o tâlcuire, arătând ce se înțelege prin termenul folosit. Apreciază dacă un cuvânt este sau nu uzual în limba greacă obișnuită. De asemenea este preocupat de stabilirea sensului gramatical al textului biblic (de exemplu problema dacă o propoziție este sau nu interogativă).

Există referiri la eretici, dar nu se folosește o polemică virulentă, ci sunt amintiți în trecere. Sunt menționați nominal anomeii (a căror erezie a apărut „acum”) și pnevmatomahii, ceea ce confirmă autenticitatea lucrării. Dacă ar fi fost compusă ulterior, amintirea acestora ar fi fost inutilă.

Comentariul Sf. Vasile cel Mare pare scris disproporționat. Unele capitole, mai ales cele de început, sunt tratate pe larg, cu lungi digresiuni. De pildă, comentariul primelor două capitole din *Isaia* ocupă aproximativ o treime din întreaga lucrare. Sf. Vasile nu își finalizează comentariu ca Eusebiu sau Sf. Chiril al Alexandriei, ci

se oprește la capitolul XVI inclusiv. Pe de altă parte, ceea ce deja a scris lasă impresia unei tratări neterminate: capitolului V îi lipsește finalul (v. 27-30), capitolele XI și XIV tratează doar unele versete (lipsește XI, 1-9 și XIV, 3-18). De asemenea, în capitolul VI comentariul se repetă (v. 5-10 sunt reluate). Acest aspect ar dovedi faptul că prezenta operă a rămas la stadiul de proiect. Avem de a face cu notițe ample exegetice, pe care însă Sf. Vasile nu a apucat să le editeze. Nu sunt omilii ținute public, ca în cazul tratării Hexaemeronului (cele șase zile ale creației). Este o operă de birou, la care a lucrat consultând diverse ediții ale Scripturii sau a folosit comentarii care le indicau. Pe unele texte biblice le citează din memorie, dovedind o excelentă cunoaștere a Scripturii, făcând paralele între versete care au termeni comuni sau asemănători. Contextualizarea aceasta a termenilor o folosește adesea pentru a cerceta mai aprofundat conotația, sensul sau sfera de utilizare. În două cazuri atribuie un citat biblic greșit unei alte cărți; totuși, trebuie să ținem cont de faptul că întreaga lucrare are peste 1500 de citate și aluzii biblice. Citează cu aceeași ușurință din Vechiul și din Noul Testament și nu face nicio deosebire între acestea în ceea ce privește autoritatea dumnezeiască. Scriptura (γραφῆ sau λόγος) este autoritatea supremă, cuvântul lui Dumnezeu fixat în scris de aghiografi. Citează câteodată și din cărțile anaghinoscomena (bune de citit), cele considerate în Biserica Ortodoxă necanonice, mai ales din *Înțelepciunea lui Solomon* și *Înțelepciunea lui Iisus Sirah*. Totuși, nu face vreo diferență între autoritatea acestora și Scriptura canonică. Citează într-un singur caz un text apocrif (*Apocriful lui Iezechiel*). Explicația ar fi aceea că în sec. IV Biserica încă se discuta canonul Vechiului Testament. De altfel, este posibil ca Sf. Vasile să fi cunoscut acel citat apocrif prin intermediul unui alt comentator, de la care să-l fi preluat sau ca apocriful respectiv să fi circulat în note marginale făcute cărții canonice. De remarcat că Sf. Vasile cel Mare acordă o importanță mare și Tradiției, amintirea nescrisă a Bisericii (κατὰ τὴν ἄγραφον μνήμην) (paragraful 141). Sfânta Scriptură nu este transformată într-o autoritate izolată, ci, dimpotrivă, aceasta prinde viață prin asumarea și tâlcuirea ei în sânul comunității poporului lui Dumnezeu.

Stilul este familiar, de obicei i se adresează cititorului la persoana II singular sau chiar plural, iar autorul vorbește la persona I singular sau plural (asemănător stilului epistolar). Tonul este afectiv, didactic. Uneori repetă cuvinte sau lasă construcții neterminate (anacolutul), ceea ce ar întări supoziția că textul nu a fost corectat sau editat.

Faptul că Sfântul Părinte nu și-a încheiat comentariul și nu l-a editat ar explica și circulația redusă a acestuia. Totuși, întâlnirea unui pasaj similar în *Lexiconul* lui Hesychius din Alexandria (sec. V-VI dHr.) în legătură cu constelația Orion ar putea însemna citarea de către lexicon a comentariului. Am dispune astfel de o atestare externă la un secol distanță a răspândirii pe care totuși opera a cunoscut-o.

Datarea comentariului este dificil de precizat, dar există câteva repere. Pentru că în paragraful 121 vorbește de „noi, prezbiterii și conducătorii poporului (οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ)” ar rezulta de aici că Sf. Vasile era cel puțin preot (a fost hirotonit în 363) sau chiar episcop (din 370). Aș înclina spre a doua variantă, pentru că în paragraful 52 spune: „noi, conducătorii (ἡμεῖς οἱ ἄρχοντες)”. Ar rămâne deci perioada probabilă de scriere dintre anii 370-379, când era arhiepiscop al Neocezareei Capadociei.

*

Comentariul la cartea profetului Isaia al Sf. Vasile cel Mare s-a păstrat în aproximativ 70 de manuscrise din sec. IX-XVII dHr.

Pentru text am folosit ediția lui P. Trevistan²², pe care am urmat-o și în împărțirea pe paragrafe, pentru că Migne nu oferă o asemenea dispunere. Trimiterile la textul biblic le-am luat din ediția Migne, *Patrologia graeca*, vol. XXX, efectuând tacit corecturi acolo unde a fost cazul. Pentru că sunt diferențe de împărțire pe capitole/versete între textul masoretic, Septuaginta și traducerea românească a Bibliei sinodale, am urmat de fiecare dată Bibliei sinodale,

²² P. Trevistan (ed.), *San Basilio. Commento al profeta Isaia*, 2 vol., Turin, 1939, integrat în *Tesaurus Linguae Graecae*.

punând în paranteze trimiterea la Septuaginta, acolo unde diferă. În unele cazuri, textul oferit de Sf. Vasile este foarte diferit de Biblia sinodală, de aceea în acele situații indicația biblică este doar orientativă.

Ca ediții de control am folosit prima (și singura până acum) traducere în limba engleză a lui Nikolai Lipatov din 2001²³, dar și traducerea latină din Migne. Meritul lui Nikolai Lipatov constă și în îmbogățirea notelor cu trimiteri biblice, pe care însă nu le-am preluat.

Pentru textul biblic am folosit *Biblia sinodală* din 2008 datorită limbajului mai nou, dar, având în vedere că aceasta este o ediție mixtă și nu reflectă doar Septuaginta, ci și textul masoretic, am folosit în foarte multe cazuri, acolo unde aceasta se îndepărta de textul grecesc, *Septuaginta* tradusă sub coordonarea lui Cristian Bădiliță / Francisca Băltăceanu / Monica Broșteanu (2001-2009)²⁴ sau Biblia regelui Carol I din 1914, pe care însă uneori le-am adaptat. Din păcate, în cazul textului din cartea profetului Isaia nu am putut utiliza traducerea domnului Ion Pătrulescu, volumul 6/I care conține cartea Isaia fiind singurul încă publicat.

Pentru versiunile celorlalți traducători antici în limba greacă ai Vechiului Testament (Aquila, Symmachus și Theodotion) am folosit ediția lui F. Field a fragmentelor păstrate din *Hexapla*²⁵. Pentru verificarea sensului Septuagintei, am folosit vechea traducere a lui

²³ St. Basil the Great, *Commentary on the Prophet Isaiah*, translated into English by Nikolai A. Lipatov, Edition Cicero, Mandelbachtal-Cambridge, 2001 (Texts and Studies in the History of Theology, 7).

²⁴ Cristian Bădiliță (coord) et al., *Septuaginta*, Ed. Polirom, Iași, vol. 1, 2, 3, 4/I, 4/II, 5, 6/II, 2001-.

²⁵ Friedericus Field, *Origenis Hexaplorum quae supersint sive veterum interpretum graecorum in totum Vetus Testamentum fragmenta*, Georg Olms/ Kraus Reprint, Hildesheim / Vaduz, 1964, vol. I și II.

Brenton²⁶ în engleză, dar și excelenta NETS din 2007²⁷. În fine, pentru etimologiile ebraice, m-am ghidat după HALOT²⁸.

Nădăjduiesc ca lectura unui comentariu patristic la o carte biblică să ne aducă proșteșimea și vigoarea exegetică pe care Sfinții Părinți o aveau, abordând textul dumnezeiesc ca pe ceva viu și mereu încărcat de sensuri noi.

Alexandru Mihăilă

²⁶ Sir Lancelot C.L. Brenton, *The English Translation of The Septuagint Version of the Old Testament*, Samuel Bagster and Sons, London, 1844.

²⁷ Albert Pietersma / Benjamin G. Wright, *A New English Translation of the Septuagint*, OUP, Oxford, 2007.

²⁸ Ludwig Koehler / Walter Baumgartner, *The Hebrew Aramaic Lexicon of the Old Testament*, trad. M.E.J. Richardson, Brill, Leiden, 1994-2000.

PROLOG

1. «*Rugați-vă ca fuga voastră să nu fie iarna sau de sabat*»²⁹.

Trebuie observat că Dumnezeu nu a făcut nici iarna nici saba-
tul blamabile, căci este scris: «*vara și primăvara, Tu le-ai plăsmu-
it*»³⁰. Suntem pe timp de iarnă, când patimile trupului devin puter-
nice înlăuntrul nostru. De aceea cuvântul evanghelic trebuie înțeles
astfel: fuga noastră să nu fie când cele rele stăpânesc înlăuntrul nos-
tru sau când ne petrecem viața în lenevie. Căci sugerează că aceasta
se înțelege prin „sabat”, ca să dobândim acea binecuvântare: «*Fericit
este acel slujitor, pe care Domnul când vine îl va găsi priveghind*»³¹.

«*Fiți înțelepți ca șerpii*»³². Poate că [șarpele] în chip înțelept și
înțelegător se dezbracă³³ de bătrânețe. Căci de câte ori trebuie să le-
pede pielea năpârlită, [el] se lasă într-un loc îngust, care îi strâmtea-
ză bine trupul, și trecând astfel se dezbracă de bătrânețe. Poate că
de aceea Scriptura dorește ca noi trecând prin calea îngustă și
strâmtorată să ne dezbrăcăm de omul cel vechi, ca să ne îmbrăcăm
cu cel nou, înnoindu-ne tinerețea ca a vulturului.

Cea mai mare și cea dintâi harismă, care are trebuință de un
suflet curățit, este primirea inspirației dumnezeiești pentru a le pro-
feți pe cele ale lui Dumnezeu. Iar a doua după ea, dar care are nevo-
ie de o purtare de grijă care să nu fie nici mică, nici întâmplătoare,
este de a asculta sensul celor spuse de către Duhul și de a nu le ig-
nora pe cele spuse, ci a fi călăuzit direct la aceasta de către Duhul
Care rânduiește ca profeția să fie scrisă și Care călăuzește mintea cel-
lor care primesc harisma cunoașterii. De aceea și Domnul adăuga,

²⁹ Mt. XXIV, 20.

³⁰ Ps. LXXIII, 17.

³¹ Mt. XXIV, 46.

³² Mt. X, 16.

³³ Verbul ἀποξύω trimite la imaginea năpârlirii de piele a șarpelui.

spunând: «*Cine are urechi de auzit, să audă*»³⁴. Iar profetul Ioil: «*Cine e înțelept să înțeleagă aceasta și înțelegător să priceapă aceasta?*»³⁵. Și Apostolul, în locul despre harisme, spune că profeția este o harismă, iar deosebirea duhurilor alta³⁶. Căci cine se prezintă pe sine instrument vrednic de lucrarea Duhului este profet; iar cel care primește cu înțelegere puterea celor vestite, acela are harisma deosebirii duhurilor. De aceea și corintenilor le rânduieste: «*Profeții, spune, să vorbească doi sau trei, iar ceilalți să discearnă*»³⁷.

2. Și sunt [harisme] atât de mari, încât există amenințarea că Domnul va îndepărta din Iudeea profetul, tâlcuitorul, sfetnicul minunat și ascultătorul priceput³⁸. Iar noi trebuie să ne rugăm să primim harisma înțelepciunii, a cunoștinței și a învățaturii, ca toate adunându-se laolaltă să întipărească în partea conducătoare a noastră (minte) forma întregului adevăr profetit. Este nevoie de cuvântul cunoștinței pentru contemplarea celor tainice ale Duhului, de cuvântul înțelepciunii pentru a pregăti și a împlini cele predate pe scurt în puține vorbe. Căci îi este obișnuit înțelepciunii să-și împrăștie cuvintele. «*Căci mi-am răspândit, zice, cuvintele, dar n-ați ascultat*»³⁹.

Prin urmare, harisma învățaturii este spre zidirea celor care ascultă. De aceea, pentru sufletul celui care se pregătește să proorocească este nevoie de o capacitate care să fi existat dinainte în mișcarea cea dinlăuntrul nostru, încât Cuvântul cel din toate, Care alege sufletele mai armonioase, în care după măsura armoniei dinăuntru nu este disonantă cu cuvântul nicio mișcare cât de mică a [părții] pătimitoare a sufletului, să stârnească lucrarea de la dumnezeiescul Duh. Dar nu numai potolirea patimilor este necesară pentru pregătirea primirii Duhului, ci și măsura rânduielii celor referitoare la credință și folosul atât al celui care primește harul, cât și al celor

³⁴ Mt. XI, 15.

³⁵ Os. XIV, 10. Versetul este atribuit din greșeală profetului Ioil, dar aparține în realitate profetului Osea.

³⁶ I Cor. XII, 10.

³⁷ I Cor. XIV, 29.

³⁸ Is. III, 2.

³⁹ Pr. I, 24.

care ascultă la timp și al celor care iau apoi parte la folosul de la profeți. Căci, spune, «*este dată fiecăruia arătarea Duhului spre folos*»⁴⁰ și iarăși «*după măsura credinței*»⁴¹. Desigur, este imposibil pentru firea omenească să ofere rațiunea lucrării felurite făcute în cei vrednici de dumnezeiescul Duh, prin Care unul este încredințat cu profeția, și aceasta într-o așa de mare măsură, altul primește darurile vindecărilor, și pe acestea atât de mari, iar altul lucrarea minunilor, a celor mari sau a celor mici. Căci pe acestea singur le știe Cel care scrutează vrednicia fiecărui suflet și Care împarte fiecăruia cu măsurile nevăzute ale dreptății cele după vrednicie.

3. Cum profețeau sufletele curate și luminoase? Făcându-se ca niște oglinzi ale lucrării⁴² dumnezeiești, arătau reflecția clară și de neconfundat și deloc murdărită de patimile trupului. Căci Duhul Sfânt le stă alături tuturor, celor curățiți de patimi le imprimă puterea Sa proprie, dar celor care au mintea amestecată de petele păcatului, deloc. Este nevoie ca, pe lângă curăție, să fie arătată și o ordine statornică și bine întocmită. Căci nu cel instabil în cumpătate este curat, ci cel care își supune Duhului dorința trupului. După cum reflexiile fețelor nu se fac în toate materialele, ci în cele care prezintă netezime și transparență, tot așa lucrarea Duhului nu este în toate sufletele, ci în cele care nu au nimic strâmb, nici sucit. Zăpada este strălucitoare, dar chipurile celor care privesc în ea nu se văd, pentru că este aspră, fiind compusă din spumă întărită. Laptele este alb, dar nu primește chipurile, pentru că are și câteva bule mici. În apă, însă, și în cerneală forma se reflectă datorită netezimii.

De aceea dezordinea vieții este nepotrivită pentru dobândirea lucrării dumnezeiești⁴³. De câte ori sufletul datat la întreaga practică a virtuții păstrează neconținut pomenirea lui Dumnezeu întipărită în el prin dorul puternic de Acesta și pregătește în acest fel ca Dumnezeu să fie în el ca și cum ar locui, devenind teofor prin contemplarea neclintită a lui Dumnezeu și prin dorul nespus, [atunci] se face vrednic de harisma profeției, Dumnezeu conferindu-i pute-

⁴⁰ I Cor. XII, 7.

⁴¹ Rom. XII, 6.

⁴² ἑνέργεια.

⁴³ θεία ἐνέργεια.

rea dumnezeiască și deschizându-i ochii sufletului pentru vederea arătărilor pe care El le dorește. De aceea profeții erau numiți odinioară „văzători”, pentru vederea de mai înainte a celor ce urmează să se întâmple ca și cum ar fi prezente.

Vom fi nevoiți să vedem mai degrabă mișcarea profetică [plecând] de la arătările din vis. Căci după cum, când partea conducătoare a sufletului nostru (mintea) este întipărită cu vedenii în vis, ne facem spectatorii unor orașe sau locuri felurite în măreție și frumusețe sau unor [lucruri] mai presus de fire, sau reținem adeseori amintirea unor cuvinte întipărite în auz, iar când sunt asemenea vedenii, ciudățenii și glasuri din jurul nostru, în realitate nici nu am văzut ceva cu simțirea trupească, nici nu am auzit, tot așa și mintea bărbaților dumnezeiești și fericiți, uneori întipărită în vedenie, alteori în vis, se umple de cuvinte și vedenii dumnezeiești, fără să-și întipărească prin ochi imaginile celor văzute, nici să primească prin urechi lovirea aerului care iese din organele vocale. Căci tronul înalt și măreț nu era ceva din afară, nici Cel care stătea pe el, pe Care L-a văzut Isaia⁴⁴, nici [nu era] asemănător omului Cel care la Iezechiel era de la coapse în sus de chihlimbar⁴⁵, însă de la coapse în jos de foc⁴⁶. Dar mintea lor, printr-o putere mai mare, s-a aflat în contemplarea acestora, Duhul arătând firea dumnezeiască prin taine.

4. Profeții le-au văzut nu numai pe cele viitoare, ci și pe cele ascunse ale celor prezenți, după cum spune Pavel: *«Dacă ați prooroci și ar veni vreun necredincios sau vreun neștiutor, cele ascunse ale inimii lui ar fi arătate»*⁴⁷. Sau ca Elisei: *«Oare inima mea nu a mers alături de tine, când s-a întors omul [acela] cu carul lui, în întâmpinarea ta?»*⁴⁸.

Este profeție și cunoașterea dinainte prin vise, precum se arăta lui Iosif în Egipt și lui Daniel în Babilonia. Dar oare cum [a fost posibilă] și faraonului sau lui Nabucodonosor? [Aceasta s-a întâmplat] pentru că trebuia ca cei puternici să vadă dinainte cele despre rân-

⁴⁴ Is. VI, 1.

⁴⁵ Sau electrum, aur amestecat cu argint.

⁴⁶ Iez. VIII, 2.

⁴⁷ I Cor. XIV, 24-25.

⁴⁸ IV Reg. V, 26.

duielile lumii, astfel încât [profeția] să fie crezută. Așadar cum au profețit Valaam și Caiafa? Pentru că și aceia aveau [oameni] în ascultare, unul ca arhiereu, celălalt ca vrăjitor. Nu [rezultă] de aici curăția sufletului, nici strălucirea minții care Îl contemplă pe Dumnezeu și care dobândește de aici puterea, ci cuvântul a fost în ei după iconomie, nu după vrednicie, ci pentru vremea potrivită. Dar întrebă dacă cele de la Isaia și Iezechiel erau vedenii, văzute prin arătări atât de mărețe, sau erau învățături dumnezeiești⁴⁹, care ne vestesc nouă însușirile dumnezeirii prin tainele Duhului.

5. Unii spun că au profețit fiind în extaz, mintea omenească fiindu-le acoperită de Duhul. Este însă împotriva făgăduinței prezenței dumnezeiești ca cel inspirat să fie făcut nesimțitor, și, când a ajuns plin de învățăturile dumnezeiești, atunci el să-și fi ieșit din propria minte, iar alții să aibă folos de la el, dar el însuși să fie lipsit de folosul din propriile cuvinte. Pe scurt, ce sens potrivit ar avea ca prin Duhul înțelepciunii să devină asemănător unui nebun și prin Duhul cunoașterii să-și arunce însoțitorul (conștiința⁵⁰)? Nici lumina nu produce orbire, ci trezește puterea văzătoare care subzistă în fire, nici Duhul nu produce sufletelor întunecare, ci ridică mintea curățită de petele păcatului către contemplarea celor raționale.

De aceea, nu este de necrezut că există o putere răutăcioasă care încurcă gândirea și [care] uneltește împotriva firii omenești; dar nu este cuvios să se spună că prezența Duhului dumnezeiesc lucrează aceasta la fel. Cum bunăoară, dacă sfinții sunt înțelepți, să nu fi urmărit cele profetite? Se spune: «*Înțeleptul va înțelege cele din propria gură și aduce pe buze înțelegere*»⁵¹. Dacă Isaac s-a tulburat la intrarea fiului său⁵², iar David a grăit în tulburarea sa⁵³, iar pentru aceasta [ei] îi acuză în mod mincinos pe sfinți de nebunie, să știe că se spune „tulburare”⁵⁴ și pentru uimire, ca în [textul]: «*Cerul s-a în-*

⁴⁹ θεολογία ca învățătura divină.

⁵⁰ cf. St. Basil the Great, *Commentary on the Prophet Isaiah*, trad. N.A. Lipatov, p. 5, n. 8.

⁵¹ Pr. XVI, 23.

⁵² Fac. XXVII, 33.

⁵³ Ps. CXV, 2.

⁵⁴ Este vorba de έκστασις „extaz”, lit. „ieșire în afară”, tulburare cauzată de emoție.

spăimântat și pământul s-a cutremurat»⁵⁵. Trebuie ca, plecând de la concepțiile obișnuite, să recunoaștem că atât timp cât sunt la nivelul expresiei, contradicțiile referitoare la Dumnezeu nu au sens; la fel trebuie să recunoaștem, după concepțiile obișnuite, că firea divină este bună, nemânioasă și dreaptă.

6. Dacă Scriptura spune că [Dumnezeu este] mâniat sau întristat sau că Îi pare rău sau că nu a răsplătit cuiva după cuviință, se cuvine să cercetăm înțelesul expresiei și să ne îngrijim în ce mod am putea să-l reconstituim, iar nu să răsturnăm concepțiile potrivite despre Dumnezeu. Astfel să ne întâlnim fără poticneală cu Scripturile, slujindu-ne de cele ușor de înțeles, dar nefiind vătămați de cele mai neclare.

Dacă ar acuza cineva Sfânta Scriptura că n-ar fi pentru învățătură, nici n-ar aduce lucruri folositoare, să cerceteze acela toată rânduiala celor omenești, nu doar în cele duhovnicești, ci și în cele inferioare și în faptele obișnuite ale vieții. Căci [Dumnezeu] a dat necuvântătoarelor mijloace ușoare pentru trai; Puterea care le rânduiește pe toate le-a dat hrană care crește de la sine, sălaș natural, îmbrăcăminte din păr și pene; pe om însă l-a adus gol, dându-i în schimbul tuturor cuvântul (rațiunea), prin care au fost alcătuite meșteșugurile care le produc pe acestea: arhitectura, țesutul, agricultura, olăritul, sufletul suplinind astfel lipsurile pentru trup prin prezența cuvântului (rațiunii).

După cum, în această privință, Creatorul nostru nu a permis ca toate să ne apară deodată ca la cele necuvântătoare, nu fiindcă ne invidia pentru mijloacele de trai, ci fiindcă a plănuit lipsa celor necesare drept o școală⁵⁶ pentru noi a rațiunii, la fel a plănuit umbrirea⁵⁷ în Scripturi spre folosul minții, determinând lucrarea acesteia.

⁵⁵ Ier. II, 12.

⁵⁶ γυμνάσιον, școala unde tinerii făceau exerciții fizice dezbrăcați (γυμνός). Termenul este ales pentru a justifica de ce omul este gol, spre diferență de animale, care se nasc deja în condiții propice.

⁵⁷ Profețiile nu sunt clare, ci învăluite, ascunse, umbrite. Cf. Sf. Ioan Gură de Aur, „Dovedire că este de folos să fie învăluite profețiile despre Hristos, despre neamuri și despre căderea iudeilor” și „Despre învăluirea profețiilor. Încă despre umbrirea Vechiului Testament; despre iubirea de oameni a lui Dumnezeu; și despre a nu ne vorbi de rău

Mai întâi, pentru ca ocupată cu acestea, [mintea] să fie retrasă de la cele inferioare; apoi, pentru că cele dobândite cu osteneală sunt iubite mai mult, iar cele adăugate în timp îndelungat rămân mai durabil. Nu este râvnită desfătarea de cele a căror dobândire este ușoară, căci este lesne de disprețuit prezența celor la îndemână și considerată nevrednică de păstrare pentru cei care le posedă.

Deci firea viselor este neclară și piezișă, având nevoie nu de puțină dibăcie a minții; și o strânsă apropiere de tainele din vise o au cele exprimate cu învăluire în Scripturi. De aceea, Iosif și Daniel au recunoscut visele prin harisma profetică, cele din cugetări nefiindu-le suficiente pentru urmărirea adevărului. Pentru aceasta este într-adevăr nevoie de curăția vieții, încât ceea ce este acoperit în Scriptură să fie recunoscut pentru practicarea virtuții morale. Este nevoie pe lângă curăția vieții și de cercetarea în Scriptură, pentru ca ceea ce este cuviincios și tainic să fie imprimat în suflet prin studiul asiduu.

Că studiul cuvintelor dumnezeiești necesită întreaga viață o confirmă viața lui Moise, care în primii patruzeci de ani a fost crescut în [învățăturile] Egiptenilor, iar în a doua perioadă de patruzeci de ani, retrăgându-se în pustie sub pretextul păstoritului, s-a instruit în contemplarea celor ce sunt. Și astfel, după aceasta, făcut vrednic de descoperirea lui Dumnezeu, după cea de-a doua perioadă de patruzeci de ani, împotriva voinței sale, dar prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu, s-a întors pentru conducerea oamenilor. Și nici atunci nu rămânea permanent în viața practică, ci adesea se retrăgea pentru cele tainice. Întreaga mulțime [a israeliților] a căzut în nebunia idolească egipteană, când sfântul bărbat era cu Dumnezeu în munte. Asemenea era și Ilie, care fugea de gloata oamenilor și petrecea cu plăcere în pustie⁵⁸.

7. Dacă deci căutarea adevărului este trudită de către sfinți cu toată fermitatea părții conducătoare (minții), cum să nu fie un lucru nesăbuit să căutăm roadele a nenumărate eforturi fără nicio cerce-

unii pe alții", în: Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Ana. Omilii la David și Saul. Omilii la Serafimi*, trad. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 2007, pp. 238-285.

⁵⁸ N. Lipatov urmează lui Migne prin faptul că pune această frază în paragraful 7. Am lăsat însă fraza la finalul paragrafului 6, după P. Trevisan.

tare amănunțită? Observă-l și pe Ilie, după câte retrageri (pustnicii) și liniștiri (isihii) și trude s-a învrednicit a-L vedea pe Dumnezeu!

Subiectul cărții este evident și se poate înțelege de la sine. Pentru că profetul trăia în vremuri în care răul se înmulțise peste măsură, le-a descris mulțimea relelor pregătite pentru ei și a arătat cauza mâniei lui Dumnezeu, pentru a-i aduce la pocăință. Mai întâi, începe cu cuvântările împotriva Iudeei. Căci, după Petru, «*vremea este să înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu*»⁵⁹, căci este firesc să fim mult mai supărați pe cei apropiați nouă, când aceștia greșesc împotriva noastră. Și în [cartea lui] *Iezechiel* spune Domnul, arătând că cei păcătoși vor fi pedepsiți: «*Să începeți cu cei sfinți ai Mei*»⁶⁰.

De aceea începe cu țara aleasă a lui Dumnezeu și cu cetatea în care se află sanctuarul, vestind cele ce urmează să vină, iar în al doilea rând cu Babilonul, apoi cu Moabul, Damascul, în al cincilea rând Egiptul, apoi pustia, Idumeea, valea Sionului, apoi Tirul, apoi animalele⁶¹. După acestea sunt cele petrecute în anul al paisprezecelea al domniei lui Iezechia, după care sunt profeții fără vreun titlu, care vestesc suferințele Ierusalimului și ale Iudeei; și cele despre cei din diasporă și despre întoarcerea acestora, după ce a fost ispășită pedeapsa; și cele despre Hristos răspândite în întreaga profeție, fiecare din cele relatate după istorie fiind împletit cu [sensul] tainic⁶².

⁵⁹ *1 Pt.* IV, 17.

⁶⁰ *Iez.* IX, 6.

⁶¹ Referire la *Is.* XXX, 6 „proorocie despre fiarele de la miazăzi”. Până aici ținea comentariul lui Origen, așa cum îl cunoaște Fer. Ieronim.

⁶² Ca principiu hermeneutic, Sf. Vasile fixează sensul dublu al Scripturilor: pe de o parte sensul literal (καθ' ἱστορίαν λεγόμενον), iar pe de altă parte sensul duhovnicesc (μυστικόν).

ÎNCEPUTUL CUVÂNTULUI

8. «*Vedenia lui Isaia, fiul lui Amos, pe care a văzut-o împotriva lui Iuda și a Ierusalimului, în zilele lui Ozia, Ioatam, Ahaz și Iezechia, regii lui Iuda*»⁶³.

Cel mai eficient dintre simțurile noastre, care are percepția celor sensibile, este vederea. Căci nici cele înfricoșătoare nu pot fi percepute din auz ca din vedere, nici vreo altă putere [a sufletului] nu reține cele plăcute precum vederea. Din această cauză contemplarea celor adevărate, fiind clară și neechivocă, este numită vedere. De aceea profetul i se spune și „văzător” și „înainte-văzător”. În [cartea lui] Amos am învățat că Amasia a spus: «*Văzătorule, pleacă și du-te în pământul lui Iuda și acolo profețește*»⁶⁴. Samuel este numit „înainte-văzător” în *Regi*, căci spune: «*Proorocul se numea înainte-văzător*»⁶⁵⁶⁶. Căci după aceasta cei care vedeau cele viitoare erau numiți „înainte-văzători”, iar cei care contemplau voința divină erau chemați „văzători”.

9. Lucrarea noastră constă în a se dobândi atenția față de min-te, pentru ca aceasta să devină limpede, desăvârșită prin exercițiile potrivite, iar darul lui Dumnezeu este ca Duhul să ne lumineze pentru contemplarea tainelor Lui. Punând mai întâi „viziunea”, [Isaia] a adăugat apoi relatarea cuvintelor, pentru a arăta că nu a primit-o prin auz, ci că mărturisește înțelesul cuvântului întipărit în mintea sa. Noi avem nevoie de voce pentru a ne arăta gândurile, pe când Dumnezeu, punând stăpânire pe partea conducătoare [a sufletului]

⁶³ Is. I, 1.

⁶⁴ Am. VII, 12.

⁶⁵ În Septuaginta se poate înțelege că „înainte-văzător” era o altă denumire a proorocului. În textul ebraic, însă, proorocul era numit „mai înainte” (adică înainte de redactarea relatării respective) „văzător”.

⁶⁶ I Reg. IX, 9.

(mintea) celor vrednici, le întipărește acestora cunoașterea propriei Sale voințe.

Pentru ce este adăugarea [menționării] tatălui? Ca să arate că harisma profeției îi era moștenire de la tată. «... *pe care a văzut-o împotriva Iudeei*». Ce înseamnă repetiția⁶⁷? Pentru că prin prima [se arată] faptul obișnuit al vederii, pe când prin a doua se arată de data aceasta particularul: care, ce fel de și pentru cine a fost transmisă viziunea. Cuvintele sunt văzute, adică cele pe care le-a văzut profetul sunt contemplate cu mintea, după cum s-a spus în *Ieșire*, că «*Întreg poporul a văzut glasul*»⁶⁸. Și alți profeți au o introducere asemănătoare. «*Vedenia lui Avdie; așa zice Domnul Dumnezeu Idumeii. Auzit-am o veste de la Domnul și o solie*⁶⁹ *a fost trimis către popoare*»⁷⁰. Iar la Naum: «*Proorocie (încredințare)*⁷¹ *despre Ninive. Cartea vedeniei lui Naum, al lui Elcheseu*»⁷². Iar la Avacum «*Proorocie (încredințare), pe care a văzut-o proorocul Avacum*»⁷³. Iar Maleahi spune „proorocie (încredințare)” fără „vedenie”, zicând astfel: «*Proorocia (încredințarea) cuvântului Domnului despre Israel, prin mâna Îngerului Său*»⁷⁴. Ei par să arate prin „proorocie (încredințare)” că nu au de la ei înșiși puterea profeției, ci au primit-o⁷⁵, încât „proorocia” poate fi aceeași cu darul de la Dumnezeu.

Așadar, aceștia spun că sunt cărți ale vedeniei, dar ceilalți profeți spun că au auzit cuvintele de la Dumnezeu. Căci spune: «*Cuvântul Domnului, care a fost către Osea, [fiul] lui Beerî, în zilele lui*

⁶⁷ Substantivul „vedenie” și verbul „a văzut”.

⁶⁸ *Ieș.* XX, 18.

⁶⁹ Deși NETS traduce prin „enclosing”, l-am urmat pe Brenton prin „message”. Termenul περιχώη înseamnă într-adevăr „fortăreață”, „întăritură”, „îngrăditură”, dar în Noul Testament „pericopă” scripturistică (cf. *Fap.* VIII, 32). În ebraică פִּרְסָה *pir* înseamnă „mesager” (cf. HALOT).

⁷⁰ *Avd.* 1.

⁷¹ NETS „issue”, Brenton „burden”. Termenul לִמְסָה înseamnă „ceva primit”, dar în special cu sensul de „câştig”, „profit”. Aici Septuaginta calchiază din ebraică termenul מַסָּה *massa* „sarcină” (ceva ridicat), dar care semnifică și „cuvânt profetic”.

⁷² *Naum* I, 1.

⁷³ *Avac.* I, 1.

⁷⁴ *Mal.* I, 1.

⁷⁵ לָקַח „proorocie” și λαβόντες „care primesc” vin de la același verb, λαμβάνω „a primi”.

Ozia și Ioatam și Ahaz și Iezechia, regii Iudei și în zilele lui Ieroboam, fiul lui Ioas, regele Israelului. Începutul cuvântului Domnului către Osea»⁷⁶. În [cartea lui] Amos: «Cuvintele lui Amos, care au fost în Akkarim⁷⁷ din Tekoa, pe care le-a văzut despre Ierusalim în zilele lui Ozia, regele Iudei, și în zilele lui Ieroboam, regele Israelului, cu doi ani înainte de cutremur»⁷⁸. Ordinea a fost aici schimbată, ca la Isaia; acolo vedenia este așezată înainte și au fost adăugate cuvintele: «Ascultă, cerule»⁷⁹; aici, însă, cuvintele fiind puse înainte, urmează vedenia: «Cuvintele lui Amos», nu „vedenia lui Amos”; nu „pe care le-a auzit”, ci «pe care le-a văzut». În [cartea lui] Miheia: «Și a fost cuvântul Domnului către Miheia Moraștitul în zilele lui Ioatam și Ahaz și Iezechia, regii Iudei, referitor la cele văzute despre Samaria și Ierusalim»⁸⁰, și «Cuvântul Domnului, care a fost la Ioil, [fiul] lui Batuel»⁸¹. Și: «A fost cuvântul Domnului către Iona»⁸². Și: «Cuvântul Domnului, care a fost către Sofonia, fiul lui Husi, [fiul] lui Godolia, [fiul] lui Amoria, [fiul] lui Iezechia, în zilele lui Iosia, fiul lui Amon, regii Iudei»⁸³.

În același fel sunt relatate arătarea timpului și primirea cuvântului de către Agheu, căci spune: «În al doilea an pe vremea regelui Darius, în luna a șasea, în prima zi a lunii, a fost cuvântul Domnului în mâna lui Agheu profetul»⁸⁴. Mi se pare că ceea ce a fost spus acolo «în mâna» înseamnă aceleași lucru cu ceea ce a fost intitulat de alții «proorocie (încredințare)». Iar la Zaharia: «În luna a opta a celui de-

⁷⁶ Os. I, 1.

⁷⁷ Cuvântul *νακκαριμ* din Septuaginta este scris greșit, lipsind prima literă, iar finalul fiind pus în diftong (*Ακκαρειμ*). De fapt textul ebraic are *נִקְדִּים* *noqedim* „păstori” (Septuaginta a citit greșit litera *ק* reș în loc de *ד* *dalet*, confuzie destul de frecventă din cauza asemănării ca formă). Ca și în alte cazuri când termenii nu sunt familiari traducătorilor Septuagintei, ei apar transliterați, fiind ulterior înțeles ca toponim. De altfel *noqed* mai apare doar o singură dată în Biblia ebraică, în IV Reg. III, 4, sensul lui fiind dedus din literatura ugaritică („inspector al păstorilor”).

⁷⁸ Am. I, 1.

⁷⁹ Is. I, 2.

⁸⁰ Mih. I, 1.

⁸¹ Ioil I, 1.

⁸² Iona I, 1.

⁸³ Sof. I, 1.

⁸⁴ Ag. I, 1.

al doilea an, pe vremea lui Darius, a fost cuvântul Domnului către Zaharia, [fiul] lui Barachia, fiul lui Addo, profetul»⁸⁵.

10. «În zilele lui Ozia și Ioatam și Ahaz și Iezechia»⁸⁶.

Observarea timpurilor este necesară ca să arate cu cât timp înainte au fost rostite, după cât timp s-au întâmplat, și că, atunci când slăbiciunea s-a înmulțit peste măsură, a prisosit grija din partea lui Dumnezeu. Căci cei mai mulți [profeți] se înșiruie aproape unul după celălalt de-a lungul timpului: Osea, în zilele lui Ozia și în zilele lui Ieroboam, Miheia în zilele lui Ioatam și Ahaz, Sofonia în zilele lui Iosia fiul lui Amon. Dintre ceilalți, unii și-au scris profețiile fără arătarea timpului, alții au notat împărățiile barbarilor, ca fiind mai cunoscute pe atunci. Agheu și Zaharia, Avdie, Naum și Avacum, Iona și Maleahi nu pomenesc timpurile, dar nu toți [omit] și părinții. Probabil cei care [proveneau] din părinți renumiți puteau fi ușor primiți, căci cei mai cunoscuți erau și mai credibili, pe când cei din neamuri neînsemnate erau trecuți sub tăcere.

Cu siguranță acest Amos, pe care îl avem trecut în rând cu cei doisprezece [profeți], nu este tatăl lui Isaia, căci nici pronunția nu este aceeași, nici înțelesul termenului. Unul se citește cu un sunet (spirit) mai aspru, celălalt cu unul mai lin⁸⁷. Și cele arătate sunt diferite: căci numele tatălui lui Isaia și termenul specific înseamnă „trăinicie”, „putere” și „forță”⁸⁸, pe când al profetului desemnează „un cuvânt greu”⁸⁹. Se pare că profeția lui Osea a fost înainte de cea a lui Isaia, pentru că s-a spus: «Începutul cuvântului Domnului către Osea»⁹⁰. Este știut sigur că același Ozia este numit și Azaria, căci în prima [carte] a Paralipomenelor este numit Ozia, dar în a doua a Re-

⁸⁵ Zah. I, 1.

⁸⁶ Is. I, 1.

⁸⁷ Septuaginta redă în aceeași grafie (Αμως), totuși, grafia ebraică a numelor este total diferită: profetul Amos este אָמוֹס 'amos, pe când tatăl lui Isaia este אָמוֹץ 'amoț. Sf. Vasile se referă prin comparația cu lb. greacă la faptul că în ebraică profetul Amos se scrie cu litera א 'ain, guturala aspră, pe când numele tatălui lui Isaia cu litera א 'alef, guturala lină.

⁸⁸ Verbul אָמַץ 'ameț înseamnă „a fi puternic”.

⁸⁹ Verbul אָמַץ 'amas înseamnă „a încărca (cu sarcini)” (de ex. animalele), „a căra greutateți”.

⁹⁰ Os. I, 1.

*gilor*⁹¹ este numit Azaria, doar că tatăl lui și mama [sunt aceiași]; căci mama este Chalia⁹², iar tatăl Amasia⁹³, și timpul domniei aceiași: cincizeci și doi de ani. În vremea lui Ozia au proorocit Isaia, Osea și Amos. Dar pentru că [s-a spus] «începutul cuvântului către Osea», oare nu a început el primul să proorocească? Și pentru că Amos [a scris] cu doi ani înainte de cutremur, oare nu [era acesta] înainte de viziunea lui Isaia, în care spune: «Și s-a ridicat pragul cel de sus al ușii»⁹⁴.

11. «Auzi, cerule, și ascultă, pământule, că Domnul a grăit»⁹⁵.

Pentru că profeția a fost împotriva neamului celui rău, nevând ascultători între oameni, s-a adresat cerului și pământului, căci cu acești martori a fost dată Legea, când Moise a zis: «Vă mărturisesc vouă astăzi pe cer și pe pământ»⁹⁶ și iarăși «Ia aminte, cerule, și voi grăi, și auzi, pământule graiuri din gura mea»⁹⁷. Se cuvenea așadar ca cei instituiți martori când Legea a fost dată să fie chemați la acuzarea de călcare a Legii. Căci spune: «Adunați la mine pe maimarii semințiilor voastre și pe bătrânii voștri și pe judecătorii voștri, ca să grăiesc în auzul lor toate cuvintele acestea și să pun asupra lor mărturie cerul și pământul»⁹⁸. Se observă că, din contră, aici cuvântul este altfel decât în cântare. Căci acolo [zice]: «Ia aminte, cerule», sau după alte versiuni: «Ascultă, cerule și să asculte pământul»⁹⁹, în-

⁹¹ Interesant că Sfântul Vasile numește cartea a II-a a Regilor, după uzanța ebraică, și nu a IV-a a Regilor, după *Septuaginta*.

⁹² Iecholia în textul ebraic – cf. *IV Reg. XV, 2; II Par. XXVI, 3*.

⁹³ În ebraică Amația.

⁹⁴ *Is. VI, 4*. Sfântul Vasile identifică aici descrierea teofaniei din templul din Ierusalim, în care apare cutremurarea porților templului, cu cutremurul descris în Amos (*Am. I, 1*). Deși cutremurele sunt frecvente în Palestina, totuși acel cutremur este menționat și după 200 de ani de Zaharia (cf. *Zah. XIV, 5*). Oricum, datarea lui Osea și Amos înainte de Isaia este sigură și pentru că Isaia a avut viziunea chemării profetice în anul morții regelui Ozia (cf. *Is. VI, 1*), adică în 740, pe când Osea și Amos au profețit în vremea lui Ozia.

⁹⁵ *Is. I, 2*.

⁹⁶ *Deut. IV, 26*.

⁹⁷ *Deut. XXXII, 1*.

⁹⁸ *Deut. XXXI, 28*.

⁹⁹ Nu s-a păstrat în acest verset nicio informație. Versiunile invocate sunt desigur Aquila, Symmachus și Theodotion. Sf. Vasile păstrează astfel informații foarte prețioase pentru critica textuală.

să aici: «Auzi, cerule și ascultă, pământule». Căci de câte ori poporul cugetă la cele înalte și nu se îndepărtează de Dumnezeu, cheamă cerul ca și cum acesta ar fi aproape și îl îndeamnă să asculte¹⁰⁰ cuvintele; aceasta înseamnă: «ascultă». Iar de câte ori se îndepărtează de cele cerești, vorbește cu acesta ca și cum ar fi departe: «Auzi, cerule».

12. La fel și pentru pământ. De aceea Moise are cerul ca ceva aproape, datorită urcușului [duhovnicesc al] poporului. «Auzi, cerule» sau «ascultă», ca ceilalți. Isaia însă, pentru că poporul se găsea în păcate și cugeta cele pământești, poruncește ca pământul să asculte¹⁰¹ cuvintele ca și cum ar fi aproape. Căci aceasta înseamnă „a asculta”. Sau prin metonimie [numește] cer pe locuitorii din cer, după cum noi numim „cetate” pe cei care sunt în cetate și „pământ” pe toți din el, dar să nu fim rătăciți să credem de aici că pământul și cerul ar fi [cumva] vii. Astfel, cerul este numit și tron al lui Dumnezeu, pentru faptul că puterile cerești au statornicită în ele însele în mod trainic cunoașterea lui Dumnezeu. Iar pământul „așternut al picioarelor”, pentru că oamenii de pe el cu greu pot să cuprindă [adevărurile] ultime despre Dumnezeu. De aceea se spune: «Un om destoinic¹⁰² este tron al înțelegerii»¹⁰³, dar tron al necinstei este femeia care le urăște pe cele drepte. Precum tronul înțelegerii [este] cel atent și chibzuit, astfel tronul lui Dumnezeu este cel care cuprinde cele mai înalte dintre predaniile despre Dumnezeu.

«Că Domnul a grăit». Este cumplit să nu ascuți de cuvintele lui Dumnezeu.

13. «Fii am născut și i-am crescut, dar ei M-au îndepărtat»¹⁰⁴.

¹⁰⁰ lit. „să-și pună în urechi”. Expresia sugerează o apropiere de ascultător a celui care vorbește.

¹⁰¹ lit. „să primească în urechi”.

¹⁰² Aici Sf. Vasile nu citează din Septuaginta, care are *συνετός* „înțelept”, ci din altă versiune, care avea *πρωτόπυος* „destoinic”. F. Field menționează cu această citire Siro-Hexapla, dar nu atribuie versiunea niciunei traduceri anume, deși o cunoaște – cf. F. Field, *Origenis Hexaplorum*, vol. I, p. 15. În nota de la subsol, Migne arată că Montfaucon considera că *πρωτόπυος* ar fi fost citirea din Aquila și Theodotion, pentru că aceștia o au și în *Fac.* III, 1.

¹⁰³ *Pr.* XII, 23.

¹⁰⁴ *Is.* I, 2.

O, iubire de oameni! Stăpânul Se justifică pentru ca să le aducă pe cele meritate cu argumente. «*Fii am născut și i-am crescut*». Omul este compus din suflet și trup; carnea din pământ, iar sufletul este ceresc. Fiindcă el are înrudire cu ambele, [Dumnezeu] îl acuză de păcat în prezența celor care îi sunt lui cei mai apropiați. «*Fii am născut și i-am crescut*». Sunt două feluri de creații. Una, formarea după [chipul] lui Dumnezeu este împlinită prin fapte și primirea în-vățăturilor, după cum Pavel naște prin Evanghelie, este în durerile nașterii cu cei căzuți¹⁰⁵ și plătindu-i îi formează în întregime pentru dreapta credință. Dar ce este cealaltă? [Este] intrarea în viață, după [cum se spune]: «*Aceasta este cartea obârșiei cerului și pământului*»¹⁰⁶. De aceea le arată pe amândouă și îi acuză, pentru că fiind aduși la existență din ceea ce nu este și fiind făcuți după chipul lui Dumnezeu – căci aceasta este a fi născut și a fi crescut – , „nu ați mulțumit ca unui Creator, și nici nu v-ați asemănat ca unui Părinte”, ci prin aplecarea spre cele mai rele L-au respins pe Dumnezeu și l-au făcut tată pe diavolul. Căci «*tot cel face păcatul este născut din diavolul*»¹⁰⁷. Și Domnul le spune celor înrăiți: «*Voi sunteți din tatăl vostru, diavolul*»¹⁰⁸. Mare este acuza că cel care e fiu și a dobândit nașterea trupească se poartă arogant față de cel ce l-a născut. Dar este vrednic de un dispreț covârșitor și cel înălțat la a fi părtaș de cele cerești, dar care nu se mai supune iubirii față de Binefăcător.

14. «*Boul își cunoaște stăpânul și asinul ieslea domnului său, dar Israel nu Mă cunoaște și poporul Meu nu Mă pricepe*»¹⁰⁹.

Cel care Îl respinge pe Dumnezeu seamănă cu boul și asinul. Căci «*în cinste fiind, nu a priceput, s-a alăturat dobitoacelor celor fără de minte și s-a asemănat lor*»¹¹⁰. Asemenea sunt cei care nu trăiesc după cuvânt, ci după patimă, care decad din cauza iraționalității în existența animalică. Le-a luat ca exemplu pe cele care trăiesc împreună cu noi și sunt bine cunoscute, ca să fim rușinați și [pentru

¹⁰⁵ Gal. IV, 19.

¹⁰⁶ Fac. V, 1; Fac. II, 4.

¹⁰⁷ I In. III, 8.

¹⁰⁸ In. VIII, 44.

¹⁰⁹ Is. I, 3.

¹¹⁰ Ps. XLVIII, 12 (Septuaginta v. 13).

că] fiind mai iraționali decât acestea, nu dobândim bunăvoința de la cele necuvântătoare, cea pe care înșine o împărtășim de la creatorul nostru. Căci boul, care ne-a fost lăsat împreună-lucrător în agricultură, ascultă de glasul celui care îl hrănește și îl recunoaște pe cel care îi aduce în mod obișnuit hrana, iar asinul se grăbește de bună voie către locurile obișnuite de odihnă. Dacă cele necuvântătoare au o asemenea obișnuință cu îngrijitorul [lor], cu atât mai mult firii raționale îi este cerută dragostea față de Dumnezeu?

Observă că se afirmă că boul are o cunoaștere mai cuprinzătoare decât asinul. Căci primul își cunoaște stăpânul, pe când al doilea doar ieslea, cuvântul arătând [astfel] că animalul lacom este familiar doar cu locul de plăcere, pe când primul are o cunoaștere și a celui care este bun și folositor [față de el]. De aceea, pentru că [aceste] animale sunt nepotrivite unul cu celălalt, în *Deuteronom* este interzis să se are «cu taurul și asinul împreună»¹¹¹, adică se fie înjugată [partea] puternică și silitoare a sufletului împreună cu cea iubitoare de plăcere și pătimitoare. Dar nu de boi se îngrijește Dumnezeu¹¹², ci s-a scris cu totul pentru noi. Însă iarăși sunt puse alături în alt loc: «*Fericit este cel ce seamănă tot pe lângă apă, unde boul și asinul calcă*»¹¹³, adică acela care prin cuvântul de învățătură își crește [partea] silitoare a sufletului și-și slujește [partea] iubitoare de plăcere a acestuia. Ca un animal de povară, la fel și [partea] afectivă a sufletului este greu încărcată de povara păcatului.

15. «*Boul își cunoaște stăpânul, dar Israel nu Mă cunoaște, pe Mine, Creatorul, și asinul ieslea domnului său, și poporul Meu nu Mă pricepe*»¹¹⁴. Sunt multe iesle, și totuși asinul nu se rătăcește de la ieslea stăpânului său. Dumnezeu este unul, dar poporul lipsit de judecată a rătăcit către cei care nu sunt dumnezei. Pe Mine nu m-au priceput, Cel ce sunt făcut cunoscut de cer, arătat de pământ și mare, revelat de soare, lună, de stele și de toată creația. În mod potrivit Israel a fost redat după chipul unui bou, iar poporul în general după cel al unui asin. Căci pe cât de mare este diferența între bou și asin,

¹¹¹ Deut. XXII, 10.

¹¹² I Cor. IX, 9.

¹¹³ Is. XXXII, 20.

¹¹⁴ Is. I, 3.

pe atât de diferit este numit Israelul, care se tâlcuiește „Cel care Îl vede pe Dumnezeu”¹¹⁵ de poporul în general.

16. *«Vai ție, neam păcătos, popor plin de păcate, sămânță rea, fii nelegiuți»*¹¹⁶.

În multe locuri neamul și poporul sunt numite împreună, precum: *«În popor mult [stă] slava unui rege, dar în lipsa poporului [stă] distrugerea stăpânului»*¹¹⁷. Și: *«Pentru ce s-au întărit neamurile și popoarele au cugetat lucruri deșarte?»*¹¹⁸. La început au fost un neam păcătos și au devenit prin creșterea în răutate un popor plin de nelegiuiri, [au început] fiind o sămânță rea și au ajuns fii nelegiuți. După cum urcușul în virtute își are creșterea de la cele mai mici la cele mai mari, tot așa și șuvoiul răutății este purtat de la cele mărunte de la început până la cele de nevindecă. Sămânța are multe în comun cu fiii și prin natura ei, căci se avansează de la sămânță până la a deveni fii, nu numai prin nașterea trupească, ci și după urcușul din suflet, fiindcă cei care primesc învățăturile avansează de la semințele învățaturii la asemănarea cu învățătorii, de aceea numindu-se „fii” sau de fapt „fii ai împărăției”, când, după ce primesc semințele mântuirii se desăvârșesc potrivit acestora, sau [dimpotrivă] „fii ai gheenei”, dacă se întovărășesc cu pierzarea din cauza învățăturilor rele. Este o mare acuzație [aceea] să numească un întreg neam păcătos, ca și cum nimeni din el nu ar merge drept, și popor plin de păcate, ca și cum la ei s-ar practica orice fel de nelegiuire, dar și că s-ar găsi contradicții ale răutății cu ea însăși, după cum spune: *«plini de toată nedreptatea»*¹¹⁹ și: *«Căci încă nu se um-*

¹¹⁵ O interpretare de origine iudaică a numelui Israel, care inițial însemna „El va lupta [pentru noi]”, de la rădăcina שָׂרָה însoțit de numele divin אֱל „Dumnezeu”. Filon din Alexandria interpretează însă numele împărțindu-l în אֱלֹהֵי רָא'א 'el „bărbatul care l-a văzut pe Dumnezeu”. Interpretarea lui Filon este reținută și de părinți: Clement Alexandrinul, Origen, Sf. Chiril al Ierusalimului etc.

¹¹⁶ Is. I, 4.

¹¹⁷ Pr. XIV, 28.

¹¹⁸ Ps. II, 1.

¹¹⁹ Rom. I, 25.

pluseră păcatele amoreilor»¹²⁰, iar de către Mântuitorul: «*Și voi ați împlinit măsura părinților voștri*»¹²¹.

17. «*Sămânță rea*». Este neghina semănată de vrăjmaș peste grâul curat, care ajungând la maturitate, s-a făcut fiu nelegiuit, fiu al pierzării și fiu al gheenei. De aceea sunt vrednici de plâns cei care, în loc să fie fii ai Celui Preaînalt, au ajuns fii nelegiuiți, și în loc să rămână cu nașterea dumnezeiască, au ajuns sămânță rea. Atât că răutatea din comportare îi distruge în primul rând pe cei care o posedă, căci răutatea ultimă este dezbinată împotriva ei înseși.

«*L-ați părăsit pe Domnul și L-ați mâniat pe Sfântul lui Israel*»¹²². Ce poate fi o mai mare dovedire a răului decât părăsirea Celui bun și un exces de răutate [mai mare] decât mâniarea Celui bun și blând? Sunt acuzați de același lucru și de către Ieremia: «*Pe Mine, izvorul apei celei vii, M-au părăsit*»¹²³. După cât de mare este părăsirea, își agonisește fiecare ca răsplată măsura mâniei.

«*V-ați înstrăinat înapoi*»¹²⁴. Aceasta a fost adăugat de la Theodotion, ca o explicație la părăsire, adică înstrăinarea de Dumnezeu prin căderea spre mai rău. Căci după cum cel desăvârșit năzuiește spre cele din fața sa, la fel și păcătosul face un pas înapoi, îndepărtându-se de Domnul, fiind prin aceasta pierdut. Căci spune: «*Iată, cei ce se îndepărtează de Tine vor pieri*»¹²⁵. Așa să trăim, ca niciodată cele trecute să nu fie mai bune decât cele viitoare sau prezente. Și *Ecclesiastul* interzice aceasta: «*Nu spune că zilele dintâi erau mai bune decât acestea, pentru că nu cu înțelepciune ai întrebat de aceasta*»¹²⁶. Dacă zilele de dinainte sunt mai bune decât cele de după, vi se va zice: „Ați pățimit atâtea degeaba, fiindcă cele bune au fost întunecate de nepurtarea de grijă din [zilele] din urmă”. Căci

¹²⁰ Fac. XV, 16.

¹²¹ Mt. XXIII, 32.

¹²² Is. I, 4.

¹²³ Jer. II, 13.

¹²⁴ Is. I, 4. Aceste cuvinte lipsesc în Septuaginta. Sf. Vasile și Teodoret de Cir le atribuie lui Theodotion, dar Field le atribuie pe baza Syro-hexaplei și celorlalți doi (Aquila și Symmachus) – cf. F. Field, *Origenis Hexaplorum*, vol. II, p. 432. Interesant că Biblia de la 1914 le păstrează.

¹²⁵ Ps. LXXII, 26 (Septuaginta v. 27).

¹²⁶ Eccl. VII, 11.

Iezechiel spune: *«Iar când cel drept se întoarce de la dreptatea lui și făptuiește nedreptatea, după toate nelegiuirile pe care le-a făptuit nelegiuitul, toate faptele lui de dreptate pe care le-a făptuit nu vor [mai] fi pomenite. În greșeala lui pe care a săvârșit-o și în păcatele lui în care a păcătuțit, în acelea va muri»*¹²⁷.

18. *«De ce vă loviți încă, adăugând fărădelege»*¹²⁸? Ceea ce se spune este aceasta: „Pentru păcatele voastre v-am biciuit îndreptându-vă. Nu v-ați pocăit, ci iarăși ați păcătuțit, [iar Eu] am continuat mereu și am adăugat lovituri, încât orice parte din corp a fost copleșită de lovituri ca avertisment”. Scriptura îi amenință pe cei care păcătuiesc, [dar pot fi] vindecați, că *«sunt cercetate cu varga fărădelegile lor și cu biciul nedreptățile lor»*¹²⁹. Dar celor incurabili le spune: *«De ce vă loviți încă»*. „Deși ați trecut prin toate lovirile, ați nesocotit toate biciuirile de pedepsire. Nimicirea vă paște”. Glasul [este] al celui strâmtorat, care renunță deznădăjduit la îndreptare, după cum este la Iezechiel: *«Gelozia Mi se va îndepărta de la tine și nu Mă voi mânia pe tine»*¹³⁰.

Dintre cele petrecute, unele sunt din cauza păcatelor, altele pentru îndreptarea obiceiurilor celor încercați, iar altele pentru a-i distruge pe cei lepădați fără speranță, ca în cazul faraonului. Pe aceștia, lepădați fără speranță, nu îi mai amenință loviturile, nici biciuirile, ci pierzania.

*«Tot capul spre durere și toată inima spre întristare»*¹³¹. „De ce să fiți loviți încă, voi căror trupurile și sufletele v-au fost biciuite și unde nu este îndreptare, pentru că tot capul este în suferință și toată inima este în mâhnire”? Nu denumeste nicidecum cap partea trupului, ca și cum durerea ar fi stabilită doar la aceasta, ci prin *«tot capul»* [se înțelege] omul în întregime, după obiceiul Scripturii: *«Luați prinoasele întregii adunări a lui Israel după neamul lor, după semințiile lor, după casele rudeniilor lor, după numărul numelor lor,*

¹²⁷ Iez. XVIII, 24.

¹²⁸ Is. I, 5.

¹²⁹ Ps. LXXXVIII, 32 (Septuaginta v. 33).

¹³⁰ Iez. XVI, 42. Textul nu coincide cu Septuaginta. Să fie un citat din memorie?

¹³¹ Is. I, 5.

după capul lor»¹³². Pentru că tot neamul era păcătos și întregul popor era plin de nelegiuiri, de aceea și pedeapsa i-a covârșit pe toți și inima era mâhnită, poporul fiind dus în exil din cauza păcatelor.

«*De la picioare până la cap nu este în el nimic întreg; nu [ca] rana, nici [ca] vânătaia, nici [ca] plaga inflamată*»¹³³. A luat „capul” pentru omul întreg. «*De la picioare până la cap nu este în el nimic întreg; nu [ca] rana, nici [ca] vânătaia, nici [ca] plaga inflamată*», din cauza biciuirilor aplicate pentru fiecare păcat de Cel ce Se îngrijește de ei. De aceea, fiindcă rana este desfacerea continuității trupului, când legătura este ruptă într-o mică parte, iar vânătaia este urma sângeroasă a unei lovituri, când trupul este zdrobit de rezistența celui care lovește și [lovitura] este aplicată pe o parte, iar iritația este o umflătură inflamată, când lichidele se adună în partea bolnavă și aprind [zona] care suferă cu o căldură peste fire, ce spune Scriptura despre toți care sunt cuprinși de boală în întregime? Spune că boala vă cuprinde nu ca rană, nici ca vânătaie, nici ca plagă inflamată, ci răul este pus deplin în voi, ca și cum sunt toate combinate: și rana, și vânătaia și plaga.

«*Nu se poate pune leac, nici untdelemn, nici legături*»¹³⁴. Fiindcă boala este mai mult decât rana, vânătaia și plaga inflamată, nu se poate pune leac, ca pentru lovitură, nici untdelemn, ca pentru răni. Spune că nu este nevoie de ajutorul lor; căci semnele bolii sunt prea mari să cedeze la acestea. Rănilile sunt dezbinările din Biserică, vânătăile sunt inimile fățarnice, iar inflamația este îngâmfarea sufletului, iscată de părerea irațională și de aceea ridicată împotriva cunoașterii lui Hristos. De aceea leacul este cuvântul care le smerește pe cele deșarte cu blândețe și bunătate, untdelemnul este cel care netezește cu milă și compasiune ceea ce este viclean, ipocrit și aspru la cei care mint cu fățarnicie. Iar legătura este cuvântul care le ține laolaltă pe cele care sunt duse spre dezbinare.

¹³² Num. I, 2.

¹³³ Is. I, 6.

¹³⁴ Is. I, 6.

19. *«Pământul vostru este pustiu, orașele voastre sunt arse, țara voastră străinii o mănâncă în fața voastră și este pustiită, supusă de către popoare străine»*¹³⁵.

Fiindcă a părăsit ca fără speranță îndreptarea, [Dumnezeu] amenință cu distrugerea. Acesta însă nu s-au întâmplat în timpul lui Isaia, ci este obișnuit profeției să vorbească de cele care urmează să se întâmple ca deja întâmplate, precum: *«Mi-au dat spre mâncare fiere și pentru setea mea m-au adăpat cu oțet»*¹³⁶. Căci pentru încrederea în împlinirea celor vestite mai dinainte, ca împlinite negreșit, viitorul este legat de trecut. Acestea s-au petrecut la exilul în Babilon, când țara a fost golită de locuitori, cetățile au fost incendiate și țara a fost mâncată de coloniștii trimiși din Media, în vreme ce [oamenii] rămași se uitau; când întreaga țară a fost supusă de popoare străine.

Dar după sensuri mai înalte, dacă ne atribuim nouă cele din vechime, când ne îndepărtăm de Dumnezeu nostru și ne întindem mâinile spre un dumnezeu străin, ne predăm străinilor care ne pustiesc și ne supun. Căci se pot vedea toate amenințările întâmplându-se celor păcătoși.

«Țara voastră este pustie». Scriptura numește „țară” deseori sufletul care primește semințele cuvântului, precum suntem învățați în *Evangelhie* prin pilda Domnului¹³⁷ că unele au căzut în pământ bun, capabil să primească dumnezeieștile învățături și deschis pentru rodire. Însă este pustiu cel care nu are înțelepciunea, nici cuvântul, nici nu trăiește după dreptate, nici nu viețuiește în adevăr.

«Cetățile voastre sunt arse». Cetatea este un sistem al oamenilor, organizat din diverse îndeletniciri pentru o viață comună, care pentru că are în lucrări multă zădărnicie, lemne, iarbă și paie, în ziua judecății este ars complet, iar tovărășiile celor necredincioși sunt arse cu foc.

«Țara voastră străinii o mănâncă în fața voastră», de câte ori îndată ce sufletul s-a umplut din viața de dinainte și din traiul cel

¹³⁵ *Is.* I, 7.

¹³⁶ *Ps.* LXVIII, 25 (Septuaginta v. 22).

¹³⁷ *Mt.* XIII, 3 ș.u.

bun de roadele Duhului, de iubire, bucurie, pace, răbdare, bunătate¹³⁸, gândurile străine năvălesc și consumă cele dobândite mai înainte cu trudă. Dar și dacă în practica celor obișnuite vieții predăm demonilor necurați partea lucrătoare a sufletului, țara noastră este supusă de către străini. Căci «*suntem ogorul lui Dumnezeu, zidirea lui Dumnezeu*»¹³⁹. Cât timp suntem ramuri, rămânând în viță, aducându-I lui Hristos roadele care ne revin, suntem ogorul lui Dumnezeu. Iar dacă ne separăm de rădăcina de viață făcătoare, de credința în Hristos, suntem aruncați afară uscați și suntem arși. Zidirea noastră din învățătură, pentru că trăim în afara rânduiei, este distrusă. Căci dacă nu rămânem pe temelia Apostolilor și nu zidim pe ea cele vrednice, ne rupem ca și cum nu am avea temelie, iar căderea noastră este mare, căci, ca să zicem așa, obrăznicia devorează cumpătarea, iubirea de argint ușurința de a împărți milostenie și arțagul partea iubitoare. Este jalnic ca sufletul care prosperă în rodirea celor bune să ajungă prada vrăjmașilor, cărora nu le este suficientă pustiirea noastră, ci ne aduc [în plus] și distrugerea. Căci distrugerea este din învățăturile rele, sufletul celor răătățiți fiind făcut, ca să zicem așa, una cu pământul, iar pustiirea este depozedarea de cele administrate¹⁴⁰ înainte.

Aceasta se întâmplă ușor cu sufletul omenesc. Căci uite-mi un tânăr crescut din pruncie într-o viață evlavioasă, care merge sânguitor în casele de rugăciune, care nu este nepăsător față de binefacere după puterea [lui], care își aduce aminte de judecata veșnică și care se ține strâns de cuvântul de învățătură, dar care apoi a alunecat în desfrânare, cum după distrugerea cumpătărilor și pustiirea roadelor, i-a urmat apoi și distrugerea completă. Conștiința rea nu îl duce în locașul de rugăciune, pentru că nu a stat în rândul celor credincioși, ci a căzut. În locul penitenților¹⁴¹ nu stă, căci îi este rușine. De aici ezitarea pentru rugăciune, care scornește scuze inventate pentru cei

¹³⁸ Gal. V, 22.

¹³⁹ I Cor. III, 9.

¹⁴⁰ Păstrând exemplul cetății, verbul πολιτεύω presupune organizarea în cadrul politic.

¹⁴¹ Cei păcătoși, care erau sub epitimii, stăteau la intrarea în Biserică. Și astăzi pridvorul Bisericii este văzut ca un loc de penitență. Aici de exemplu se fac exorcismele în cadrul slujbei Sfântului Botez.

care îl întreabă. Spune: „Cutare m-a grăbit și nu [mai pot să] aștept Comuniunea¹⁴²». Și de aceea, iarăși se retrage înainte de rugăciunea celor credincioși, scornind vreo [scuză]. Apoi din obișnuința la un nivel mic i se naște practica ce duce la apostazie și este dus la pierzanie totală.

În general însă, este specific puterilor rele ca, după ce i-a arătat pustiiți de roadele dreptății, să nu se îndepărteze până nu îi cuprind [pe aceștia și] în rătăcirii de cunoștință (învățătură).

20. *«Părăsită va fi fiica Sionul ca un cort în vie și ca o colibă în grădina de castraveți»*¹⁴³. Răspłata celor cuvenite aduce dovada dreptei judecăți a lui Dumnezeu. L-a părăsit pe Domnul, de aceea fiica Sionului va fi părăsită. Dar [Dumnezeu] Își revendică încă iubirea de oameni, o numește fiică, strigând-o cu numele de dinainte pe care-l avea până să se înstrăineze.

«Părăsită va fi ca un cort în vie». Corturile sunt înfipite pentru păzirea roadelor din vie. De aceea, de câte ori via abundă în roade potrivite, cortul este ridicat degrabă și considerat vrednic de toată grija, ca din el paznicul să supravegheze ca nu cumva cei care trec pe drum să o culeagă. Dar când este fără roade, colibele viei sunt de bună seamă neîngrijite. De aceea, amenință cu părăsirea poporul israelit, fiindcă nu a rodit cele cuvenite. Să ne temem, deci, nu cumva să fim fără roade, încât pronia lui Dumnezeu să ne părăsească. Cel care ne păzește pe noi este Duhul Sfânt. Când sufletul aduce roade vrednice de hambarele veșnice, El stă lângă [acesta], [îl] păzește și împiedică urzelile mistrețului singuratic¹⁴⁴. Dar de câte ori [omul] cultivă strugurele de fiere și produce ciorchinele de amăreală¹⁴⁵, [Duhul] părăsește sufletul fără roade și atunci [acesta] este călcat în picioare de orice gând animalic și de orice poftă irațională.

Deseori Scriptura îl numește pe Israel în chip figurat „vie”, precum: *«Ai mutat via din Egipt»*¹⁴⁶ și: *«vie s-a făcut iubitului»*¹⁴⁷ și:

¹⁴² Sf. Euharistie.

¹⁴³ Is. I, 8.

¹⁴⁴ Ps. LXXIX, 14.

¹⁴⁵ Deut. XXXII, 32.

¹⁴⁶ Ps. LXXIX, 9.

¹⁴⁷ Is. V, 1.

«Eu te-am sădit viță roditoare toată adevărată»¹⁴⁸. Dar dacă Israel este o vie, cortul acestei vii este o construcție, poate cea a Templului, căci este numit locaș al slavei și «locaș în care [Dumnezeu] a locuit între oameni»¹⁴⁹. De aceea câtă vreme făcea rod mult, și Cortul a stat pentru păzirea roadelor. Însă fiindcă Cel care a sădit-o a așteptat să facă struguri, dar ea a făcut spinii¹⁵⁰ cu care Domnul a fost încoronat, și s-a schimbat toată în amăreală, căci a făcut strugure de fiere și ciorchine de amăreală, pentru care și Domnului i-au dat de mâncare fiere¹⁵¹, de aceea a fost părăsit cortul viei. Căci spune: «Iată casa voastră vi se lasă pustie»¹⁵². Atunci s-a împlinit amenințarea aceasta, căci «a fost părăsită ca un cort în vie» și de atunci în plus «a poruncit norilor să nu plouă peste vie»¹⁵³. Din această cauză nu au mai fost profeți la ei, nici har ceresc, ci s-au făcut uscat și loc de călcat în picioare. Fiindcă și gardurile aceluia popor au fost doborâte – păzirea de către puterile sfinte –, și chiar dacă ar lucra ceva după Lege, [aceea] îi este spre pierzanie.

21. De aceea, acum o culeg cei care trec pe drum și o strică vierul din pădure și o paște mistrețul singuratic¹⁵⁴, acum puterile nevăzute¹⁵⁵ îi calcă în picioare.

«Și ca o colibă în grădina de castraveți»¹⁵⁶. Colibele de toamnă sunt pregătite pentru păzirea castraveților. Grădina de castraveți este locul care produce roade sezoniere și de scurtă durată, care produc mai degrabă plăcere, decât folos. Tot astfel este și Legea, având folos de scurtă durată. Căci cultul [iudaic] era temporar și a înflorit pentru puțin timp, apoi a transmis autoritatea hranei celei adevărate și mai tari, învățătura cea după Evanghelie. Sionul «a rămas părăsit și ca o colibă care păzește recolta». Recolta nu este hrană tare și consistentă, ci firavă și temporară. Tot așa este și Legea, având chi-

¹⁴⁸ Ier. II, 21.

¹⁴⁹ Ps. LXXVII, 66 (Septuaginta v. 60).

¹⁵⁰ Is. V, 4.

¹⁵¹ Mt. XXVII, 54; Ps. LXVIII, 25 (Septuaginta v. 22).

¹⁵² Mt. XXIII, 38.

¹⁵³ Is. V, 6.

¹⁵⁴ Ps. LXXVII, 13-14.

¹⁵⁵ Puterile demonice.

¹⁵⁶ Is. I, 8.

pul cultului, iar nu adevărul însuși; de aceea este model și umbră al celor mai presus de ceruri.

Pentru că și sufletul în sine este comparat cu o vie, ca în *Psalm*: «Femeia ta este roditoare ca o vie»¹⁵⁷ și Domnul spune: «Eu sunt vița, voi mlădițele»¹⁵⁸, pentru ca amenințările să nu vină asupra noastră, când nu dăm roadele cuvenite nouă.

Cortul este, probabil, trupul, în care locuiește Duhul sfânt. Căci «nu știți că trupurile voastre sunt templul Duhului Sfânt Care este în voi»¹⁵⁹? Vița este sufletul¹⁶⁰, de la care se cere rodirea vrednică de sădirea de la început și de cultivarea de către Dumnezeu. Căci a fost sădită adevărată, făcută după chipul adevăratului Dumnezeu, a fost cultivată puțin câte puțin prin îngrijirile Ziditorului, Care curăță ceea ce aduce rod ca să aducă și mai mult¹⁶¹. Căci dacă ne dedicăm curăției vieții, Dumnezeu ne ajută pentru curățirea de patimi, desăvârșindu-ne efortul și zelul pentru ceea ce este bun. După cum via împiedicată de la rodire de [ramurile] crescute în plus este tăiată, așa și noi tăiem zelul sufletului pentru cele deșarte, adunând toată puterea lui pentru rodirea faptelor bune, ca nu cumva rătăcind în lumea fățarnică să se golească pentru favoarea de la oameni de toată puterea lui, ocupându-se de aparența lumii ca de niște frunze și cârcei.

De asemenea, sufletul este săpat, asimilând toate cele din jur pentru hrana sa, pregătindu-se astfel pentru primirea învățăturilor Duhului. Căci după cum via nesăpată nu este aerisită și nu primește folosul apei din cauza durtății pământului din jur, tot așa sufletul care nu se eliberează de cele trupești și nu respiră ușurat de povara lor, rămâne pustiu, strivit de povara celor materiale și, de aceea, neprimind ajutorul de sus, rămâne fără rod. Iar Duhul Sfânt Se ține departe de sufletul neroditor. Au căzut gardurile, ajutorul îngerilor. Au năvălit străinii care treceau asupra noastră, puterile care lucrează păcatele împotriva învățăturii. Și patimile care năvălesc îl oprimă,

¹⁵⁷ *Ps.* CXXVII, 3.

¹⁵⁸ *In.* XV, 5.

¹⁵⁹ *I Cor.* VI, 19.

¹⁶⁰ *Ier.* II, 21.

¹⁶¹ *In.* XV, 2.

ca un vier care țâșnește fără minte și se rostogolește în murdării. Și atunci i se împlinește unui suflet ca acesta [ceea ce s-a spus]: «*Părăsită va fi fiica Sionul ca un cort în vie*».

Dar și «*ca o colibă în grădina de castraveți*». Cei care nu rodesc cele vrednice de jitnița dumnezeiască, ci se bucură de fructele efemere ale acestei lumi, cei care se încred în bogăție, cei ridicați în slavă, cei care se laudă cu neamul ales al strămoșilor sau cu vigoarea trupească, se aseamănă cu grădina de castraveți, cultivând roade care nu sunt hrănitoare, umplându-se cu înflorituri lăudăroase, gătindu-și sufletul ca să se umfle și să se îngâmfe cu slavă deșartă. Poporul pătimăș care tânjea după ele a fost îngropat în pustie. Căci au plâns, spune [Scriptura]¹⁶², amintindu-și de castraveți și de pepeni, de mâncărurile egiptene, pe care israelitul nu le-ar mânca, hrănit fiind cu pâinea cerească, mana; pe aceasta, însă, cei de atunci o disprețuiau și își doreau ceapă. Să nu pătimim și noi după acestea, cinstind viața de plăcere înaintea celei raționale! Căci plăcerile din trup se aseamănă de fapt cu ceapa și usturoiul, dând mult [gust] acru și înțepător, dar aruncând în adânc o duhoare grea și persistență, dând o mulțime de lacrimi celor care le primesc.

Printre amenințări este și aceea: «*rămasă ca o cetate asediată*»¹⁶³. Dușmanii ne-au înconjurat, așteptând destinderea noastră ca să ne atace prin surprindere. După cum o cetate forțată să se predea, când bogăția adunată în ea a fost jefuită, nu mai are porțile încuiate, nici paznici de veghe pe ziduri, tot așa sufletul golit de comorile care se aflau în el prin darul dumnezeiesc este disprețuit ca fiind nevrednic de grija dumnezeiască. De aceea se spune: «*Cu toată paza veghează-ți inima*»¹⁶⁴. Pentru că astfel priveghind și fiind treji, să ne rugăm ca și prin vegherea cu pază asupra noastră înșine să căutăm, ca «*să nu dormiteze, nici să adoarmă Cel care îl păzește pe Israel*»¹⁶⁵. Căci «*de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzește*»¹⁶⁶. De câte ori din cauza lipsei faptelor bune [El] ne re-

¹⁶² Num. XI, 5.

¹⁶³ Is. I, 8.

¹⁶⁴ Pr. IV, 23.

¹⁶⁵ Ps. CXX, 4.

¹⁶⁶ Ps. CXXVI, 1.

trage păzirea, suntem lăsați liberi spre prada, înrobirea și răpirea de către vrăjmași.

23. «Și de nu ne-ar fi lăsat nouă Domnul Savaot sămânță, am fi fost ca Sodoma și ne-am fi asemănat Gomorei»¹⁶⁷.

Dacă întreg neamul este păcătos și întreg poporul este plin de păcate și toți sunt fiii fărădelegii, ce fel de sămânță i-a rămas lui Israel, care să împiedice să-l supună patimilor Sodomei și Gomorei? Căci sămânța care este în Israel este o sămânță rea, care nu aduce mântuire, ci e vrednică de pierzare. Așadar ce fel de sămânță este acesta? Oare nu despre ea se spune în făgăduința către Avraam: «Ție îl voi da și seminței tale»¹⁶⁸. Căci spune: «nu a zis și semințelor, ca de mai mulți, ci ca de unul singur: și seminței tale, Care este Hristos»¹⁶⁹. Căci această Sămânță i-a scăpat prin venirea Ei pe cei care meritau după vrednicia celor trăite să sufere [pedepsele] Sodomei și să fie nimiciți prin foc și pucioasă din cauza răutății care a întrecut măsura Sodomei.

Și totuși, chiar și după păcatul împotriva lui Hristos, «o rămășiță aleasă prin har»¹⁷⁰ a fost mântuită; dar ceilalți s-au împietrit și au fost dați pierzării, după cum spune Amos: «Căci v-am prăpădit pe voi cum a prăpădit Domnul Sodoma și Gomora; și nici așa nu v-ați întors la Mine, zice Domnul»¹⁷¹. Cu toate acestea, deși a amenințat adeseori, adeseori a și renunțat, dar în cele din urmă a adus asupra inimii nepocăite suferințele meritate de fapte. Căci la un profet, [El] Se pornește pentru răzbunarea din cauza nedreptății poporului, dar Se oprește datorită iubirii Sale de oameni: «Cum mă voi purta cu tine, Efraim? Ce îți voi face, Iuda? Ca pe Adama te voi pune și ca pe Seboim»¹⁷². Acestea aparțin pentapolei Sodomei. Apoi cu preaplinul iubirii de oameni adaugă imediat: «Inima s-a zvârcolit în Mine, s-a

¹⁶⁷ Is. I, 9.

¹⁶⁸ Fac. XV, 18.

¹⁶⁹ Gal. III, 16.

¹⁷⁰ Rom. XI, 5.

¹⁷¹ Am. IV, 11.

¹⁷² Os. XI, 8.

tulburat părerea Mea de rău. Nu îți voi face după iuțimea mâniei Mele»¹⁷³.

Cu toate acestea, când au căzut în fărâdelegea cea din urmă, Templul a fost ars, întreaga cetate a fost incendiată și au fost uciși prin foamete și boală, revoltă și uneltirile [făcute de] unii împotriva altora. Totuși, partea celor care au crezut în Hristos a fost păstrată, din întreg Israelul alegerea găsindu-se la puțini. Făcându-se ca un aluat pentru neamuri, pe toți i-a tras către asemănarea proprie, ca și de atunci cel care crede dintre neamuri să fie socotit Israel și popor al Domnului și să fie iudeu într-ascuns și moștenitor al făgăduințelor duhovnicești.

Dacă Sodoma se tâlcuiește „înclinare”¹⁷⁴, iar Gomora „răzvrătire”¹⁷⁵, tâlcuirea numelor ne sugerează următorul sens: Dacă Sămânța care a fost făgăduită nu ar fi venit, nimic nu ne-ar fi oprit să cădem în pieire totală, îndepărtându-ne de la Dumnezeu. Și dacă nu ni s-ar fi arătat pacea, care covârșește toată mintea¹⁷⁶, fiecare am fi fost distruși de propria răzvrătire și de războiul dinlăuntru lui. Căci patimile păcatului și toate impulsurile fără rațiune produc sufletelelor, prin natura lor, tulburări neîncetate și o răzvrătire neîmpăcată.

23. Înțelegând folosul prezenței Mântuitorului, Care a intrat ca Sămânță mică în viața noastră prin trup omenesc, Biserica spune acestea sub forma mulțumirii: «*Ascultați cuvântul Domnului, conducători ai Sodomei, luați aminte la legea lui Dumnezeu, popor al Gomorei*»¹⁷⁷, pentru a arăta că prezența seminței lăsate ei de către Domnul Savaot li s-a făcut lor pricină de mântuire. Fiindcă erau după ei înșiși vinovați de patimile Sodomei, [Scriptura] îi numește conducători ai Sodomei și popor al Gomorei care depășește răutatea conducătorilor, căci Sodoma era, ca să zicem așa, o metropolă a răutății, dar conducătorii o depășeau pe aceasta în excesul de răutate.

¹⁷³ Os. XI, 8-9.

¹⁷⁴ Probabil se face un joc de cuvinte între toponimul סֶדוֹם *Sedom* Sodoma și substantivul שְׂדֵמָה *sedema* „terasă”, „pantă”, „teritoriu”.

¹⁷⁵ Este realizată o etimologie populară pentru עֲמֹרָה *amora* Gomora, fiind apropiată de rădăcina עָמַר „a aduna în stive”, de unde עֹמֶר *omer* „snop de grâu”.

¹⁷⁶ Filip. IV, 7.

¹⁷⁷ Is. I, 10.

De ce «conducători ai Sodomei»? Pentru că după cum aceia l-au respins pe Lot, cel care judeca cele drepte, când s-a grăbit să-i salveze pe cei găzduiți la el, spunându-i: «Ai venit să locuiești, nu să judeci»¹⁷⁸, tot astfel aceștia L-au respins pe Judecătorul cel drept, strigând: «Răstignește-L, răstignește-L»¹⁷⁹, „la de pe pământ pe Unul ca Acesta”. Josnicia era cu mult mai mare aici, căci aceia se comportau indecent față de străini, care nu erau vinovați cu nimic, dar aceștia față de Cel care le arăta din preaplin mari binefaceri; aceia față de străini, dar aceștia față de Cel ce a venit la ale Sale; aceia față de îngeri, dar aceștia față de Dumnezeu. De aceea, au meritat pe drept denumirea de «conducători ai Sodomei».

Cu toate acestea, Dumnezeu, Care le face acestora bine, îi cheamă la ascultarea cuvintelor Sale folositoare și îl întoarce pe poporul condus de aceștia, numit și «poporul Gomorei» din cauza învătăturilor rele, la respectarea Legii, celor pricepuți poruncindu-le „să asculte”, iar celor nepricepuți „să ia aminte” sau „să audă”, după cum redau ceilalți¹⁸⁰. Căci pe cât de mare este diferența dintre cuvânt și Lege pe atât este cea dintre „a asculta” și „a auzi”. Căci Legea este regula celor drepte și a celor nedrepte, poruncind ceea ce trebuie făcut și oprind ceea ce nu trebuie făcut; mulți păzesc aceasta, deși nu înțeleg folosul din ea. Dar Scriptura oferă și motivul pentru care acestea sunt poruncite. Și, mai mult, cuvântul pentru noi, care explică Legea în mod minunat și duhovnicește, este mai prețios decât observarea simplă, după literă.

Dar prin ce se deosebește „a asculta” de a „auzi”? „A asculta” ține de gândire, după cum arată Domnul, ducând la supunerea cu pricepere față de sensul celor spuse: «Cine are urechi de ascultat, să asculte»¹⁸¹. Pe când „a auzi” este a primi în urechi un simplu sunet. De aceea poporul spune în *Ieșire*: «Toate câte le grăiește Dumnezeu le vom face și le vom asculta»¹⁸². Totuși, ar fi trebuit să urmeze să spună: „vom asculta și vom face”. Dar „a face” înseamnă o înțelegere

¹⁷⁸ *Fac.* XIX, 9.

¹⁷⁹ *Lc.* XXIII, 21.

¹⁸⁰ Se referă la ceilalți traducători antici în greacă.

¹⁸¹ *Mt.* XI, 15.

¹⁸² *Ieș.* XXIV, 3.

cu totul grosieră, precum a păzi trupește sabatul, a se abține de la mâncăruri, a se circumcide în a opta zi și a se înfățișa de trei ori pe an în Templu. A înțelege rațiunile (cuvintele)¹⁸³ acestora aparține celui deja desăvârșit și avansat cu mult în cunoaștere. Ei au spus că acesta era singurul motiv care i-a dus atunci la uneltirea împotriva profetului.

Oare conducătorii Sodomei au fost numiți pentru că ei conduceau niște ticăloși sau din cauză că erau [ei înșiși] ticăloși? Căci cineva care conduce oameni răi poate [totuși] să se îndepărteze el însuși de răutatea celor conduși. Dacă s-ar fi păstrat tăcerea despre popor, probabil că ar fi loc de oarecare ambiguitate. Dar pentru că poporul este numit «poporul Gomorei», Scriptura arată că poporul este mai puțin vinovat decât conducătorii lui, pentru că Sodoma stă în fruntea pentapolei, ca și când ar avea conducerea răutății și ar merita întâietatea în orice rele. Relatarea nu-i menționează pe conducătorii Sodomei, în afară de regii învinși. Totuși, din cauza muștrării pe față a acestor [oameni] nedrepti, Apostolul spune despre Isaia: «Îndrăznește și spune»¹⁸⁴. Cel care petrece în învățăturile sănătoase și în viața nevinovată se va folosi câteodată de acestea față de conducătorii Bisericii care trăiesc nelegiuit și față de poporul care a decăzut și este condus fără folos.

24. «*La ce Îmi folosește mulțimea jertfelor voastre?, spune Domnul*»¹⁸⁵.

Una dintre cele care trebuie să fie ascultate de către conducători și păzite de popor este [problema]: «*La ce Îmi folosește mulțimea jertfelor voastre?*». «*Jertfele celor fărădelege sunt urâciune înaintea Domnului*»¹⁸⁶. Cum nădărduiți ca prin mulțimea jertfelor aduse fără o pocăință vrednică de pomenire să găsiți cumva răscumpărare pentru sufletele voastre? Căci Dumnezeu este împăcat nu prin sângele animalelor, nici prin sacrificiile de pe jertfelnice, ci prin inima smerită. Căci «*jertfa lui Dumnezeu duhul umilit*»¹⁸⁷. Este potrivit să

¹⁸³ λόγος înseamnă „cuvânt”, dar și „rațiune”, „sens”.

¹⁸⁴ Rom. X, 20.

¹⁸⁵ Is. I, 11.

¹⁸⁶ Pr. XV, 8.

¹⁸⁷ Ps. L, 18 (Septuaginta v. 19).

se spună același lucru și pentru cei care risipesc sume de bani [pentru jertfe], fără să se pocăiască prin fapte. De aceea Scriptura nu refuză cu totul jertfele, ci [doar] pe cele iudaice. «*La ce Îmi folosește, zice, mulțimea jertfelor voastre*»? Respinge mulțimea, dar așteaptă Jertfa cea una. Să se aducă fiecare pe sine lui Dumnezeu, înfățișându-se jertfă vie, bine plăcută lui Dumnezeu, jertfind lui Dumnezeu, prin închinare duhovnicească¹⁸⁸, jertfă de laudă. De vreme ce mulțimea jertfelor celor după Lege a fost respinsă ca ne folositoare, o singură Jertfă a fost acceptată, înălțată la sfârșitul veacurilor pentru iertarea păcatului. Căci Mielul lui Dumnezeu a ridicat păcatul lumii¹⁸⁹, aducându-Se pe Sine prinos și jertfă întru miros de bună mireasmă¹⁹⁰.

25. «*Sunt sătul (plin)*»¹⁹¹.

Este bine ca aici textul să fie delimitat și să înceapă în continuare un alt pasaj. Căci este potrivit lui Dumnezeu să fie plin de propria fericire și să nu aibă nevoie de nimic, dar nu este potrivit lui Dumnezeu să se spună că este plin cu mirosul arderilor de tot sau cu sângele celor jertfite. Deci este plin, «*din a Cărui plinătate noi toți am luat*»¹⁹² și «*întru El locuiește trupește plinătatea dumnezeirii*»¹⁹³.

Căci jertfele arse aduc ceva plăcere și folos demonilor din cauza iubirii de plăcere și pasiunii prin sângele fumegat prin ardere, care astfel este asimilat în alcătuirea lor printr-o asemenea sublimare. Căci toți se hrănesc în întregime cu abur, nu prin mestecare și stomac, ci prin întreaga lor ființă precum părul animalelor, unghiile și cele asemenea care primesc hrana. De aceea se agită cu lăcomie în jurul miresmelor și se desfată de fumul de la tămâie ca fiind potrivit spre hrana lor.¹⁹⁴ Și poate că există și o oarecare însușire în animale [apropiată] de proprietățile trupurilor demonice. Iar cei care pricep

¹⁸⁸ Rom. XII, 1.

¹⁸⁹ In. I, 29.

¹⁹⁰ Ef. V, 2.

¹⁹¹ Is. I, 11.

¹⁹² In. I, 16.

¹⁹³ Col. II, 9.

¹⁹⁴ Întâlnim aici vechea idee că demonii se hrănesc din sângele jertfelor idolatre.

voințele lor furnizează drept hrană ceva anume fiecăruia ca fiind mai potrivit.

Dar lui Dumnezeu îi este proprie spusa: «*Sunt plin*». Căci nu tânjesc nimic, dar toate [tânjesc] după Mine. Binele este cel după care tânjesc toate. Sunt izvorul plinătății. «*Oare nu umplu Eu cerul și pământul?, spune Domnul*»¹⁹⁵ și: «*Al Domnului este cerul și plinirea lui*»¹⁹⁶. De aceea Eu nu am nevoie de nimic și le dau plinătate celor la care vin. De Mine sunt plini sfinții. «*Ștefan, plin de har și de putere, făcea minuni și semne mari în popor*»¹⁹⁷. Și Pavel, după cunoașterea [lui Hristos], s-a întors în Ierusalim plin de Duhul Sfânt. Datorită acestei plinătăți și Avraam era mai bătrân și plin de zile¹⁹⁸. «*Când poporul se va întoarce, va găsi zile pline*»¹⁹⁹.

26. «*Arderile de tot ale berbecilor, seul mieilor și sângele taurilor și țapilor nu le voiesc*»²⁰⁰.

Iar acestea țin de cuvântul ascultat și de Legea care trebuie să fie primită în urechi. Vezi dacă nu le legiferează și le poruncește pe acestea împotriva celor [date] prin Moise: dacă acolo le dorește, aici le respinge. Dar cum [atunci] nu va trece nicio iotă și nicio cirtă din Lege²⁰¹, până ce se vor face toate²⁰²? Sau poate nu arată Scriptura că include [partea] trupească a Legii, dar permite să fie interpretată cu ridicarea minții duhovnicește și înalt?

Căci, spune, nu am dorit deloc berbecul, un animal, ci doresc să-Mi fie înălțată mintea, partea conducătoare a sufletului, nefărâmițată de grijile pământești, întreagă curățită ca prin foc și arătată [ca fiind] încercată. Nu seul mieilor să fie fumegat prin foc în ceva mai subțire, ci simplitatea purtărilor dintr-un suflet fără răutate să-

¹⁹⁵ Ier. XXIII, 24.

¹⁹⁶ Ps. XXIII, 1.

¹⁹⁷ Fap. VI, 8.

¹⁹⁸ Fac. XXV, 8.

¹⁹⁹ Ps. LXXII, 10.

²⁰⁰ Is. I, 11.

²⁰¹ Iota (yod) era cea mai mică literă a alfabetului pătrat ebraic (י). Ceea ce în română este tradus prin „cirtă” în limba greacă este redat prin κεράλα „corn”. Este vorba de ornamente, sub forma unor mănunchiuri de „coarne” dispuse deasupra literelor ebraice (în ebraică sunt numite „coroane”).

²⁰² Mt. V, 18.

Mi fie jertfită. Și nu sângele taurilor și țapilor să fie turnat la piciorul jertfelnicului, ci partea afectivă și cea pasională ale sufletului să fie nimicite prin rugăciunea stăruitoare și prin strădania către cele sfinte.

Fii atent că [Dumnezeu] nu spune că nu vrea niciun fel de sânge, ci un anume sânge, din anume animale. Căci nu spune că nu vrea sângele curs la sfârșitul veacurilor pentru ștergerea păcatelor, care *«grăiește mai bine decât al lui Abel»*²⁰³, ci schimbă jertfele în ceva duhovnicesc, căci urmează să fie și schimbarea preoției²⁰⁴. Dacă respinge jertfele trupești, îl respinge în chip vădit și pe arhierul cel după Lege. Căci cum își vor face arhierii cei după Lege mâinile desăvârșite, dacă mielul arderii de tot, pe care își puneau mâinile, nu mai este adus jertfă? Cum se vor curăți cei care nu mai sunt curățiți prin sânge? Astfel, amândouă stau împreună: și Legea după Moise și aducerea a ceva mai bun.

Prin urmare, cei din sămânța lui Aaron sunt îndepărtați, ca să vină în locul lor Cel după rânduiala lui Melchisedec²⁰⁵. Nu mai sunt jertfele neconținute²⁰⁶, nu mai sunt cele pentru Ziua Ispășirii, nici cenușa junincii care îi curățește pe cei care participă²⁰⁷. Căci este o singură Jertfă, Hristos, și moartea după [măsura] Lui a celor sfinți; o singură stropire, Baia nașterii din nou²⁰⁸; o singură izbăvire de păcat, sângele vărsat pentru mântuirea lumii. De aceea le pune pe primele la o parte, pentru a le așeza pe celelalte.

*«Nici să veniți să vă arătați Mie»*²⁰⁹, după obiceiul „nu voiesc”. Nu respinge doar legea despre jertfe, ci și pe cea după care trebuie ca orice bărbat să se arate de trei ori pe an înaintea Domnului. Dacă nu se schimbă din a fi ticăloși și a avea gândurile nedrepte, îi leapădă de la ochii Lui. Căci *«ochii Domnului asupra celor*

²⁰³ Evr. XII, 24.

²⁰⁴ Evr. VII, 12.

²⁰⁵ Evr. V, 10.

²⁰⁶ Dan. XI, 31.

²⁰⁷ Evr. IX, 13.

²⁰⁸ Sf. Botez.

²⁰⁹ Is. I, 12.

drepti»²¹⁰ și «*dreptate privește fața Lui*»²¹¹. A opri îndrăzneala mijlocirii lor indică mânia stăpânului către slujitori. Iar a extinde contemplarea lui Dumnezeu la Trei revelează cunoașterea teologiei despre [Sfânta] Treime. De aceea i-a preferat pe bărbați ca fiind vrednici de ochii dumnezeiești, arătând că Scriptura dorește suflete viguroase, care să împlinească învățăturile în mod ferm și solid, și nu moi, pasive și efeminate. De aceea spune: «*de trei ori pe an să se arate fiecare bărbat înaintea Mea*»²¹². [Dumnezeu] respinge chiar acest lucru săvârșit trupește de Israelul trupesc.

27. «*Căci cine a cerut acestea din mâinile voastre?*»²¹³.

A arătat ce fel sunt acestea, cele trupești ale Legii, berbecul ars de tot și seul mieilor și sângele taurilor și al țapilor și prezentarea în trup la Templu, ca și când ochii dumnezeiești ar avea nevoie de apropiere pentru a vedea, și nu i-ar ajunge mai degrabă de departe. „Cine le-a cerut, spune, din mâinile voastre pe acestea atât de umile și pământești”? Vezi câtă putere și constrângere adaugă pentru ca să înțelegem sensul Legii într-un fel duhovnicesc? Căci dacă mărturisești că spusele Legii au fost date de Dumnezeu, dar, acum când acestea sunt făcute, Dumnezeu spune că nu le cere, [El] constrânge în chip vădit și de netăgăduit să ne înălțăm mintea la contemplarea duhovnicească a Legii, strigând aproape și declarând solemn: «*Milă voiesc, iar nu jertfă; și cunoaștere de Dumnezeu, mai mult decât arderi de tot*»²¹⁴. Și: «*Ți s-a arătat, omule, ceea ce este bun și ceea ce Domnul cere de la tine: doar să faci judecată și să iubești mila și să fii gata să mergi cu Domnul Dumnezeuul tău*»²¹⁵. Și: «*Jertfește lui Dumnezeu jertfă de laudă*»²¹⁶. Se pare că întreaga Scriptură despre jertfe este cuprinsă în cuvântul despre milă și iubire, de vreme ce întreaga Lege se recapitulează în: «*Iubește-ți aproapele ca pe tine însuși*»²¹⁷.

²¹⁰ Ps. XXXIII, 14 (Septuaginta v. 16).

²¹¹ Ps. X, 7 (Septuaginta v. 8).

²¹² Ieș. XXIII, 17.

²¹³ Is. I, 12.

²¹⁴ Os. VI, 6.

²¹⁵ Mih. VI, 8.

²¹⁶ Ps. XLIX, 15 (Septuaginta v. 14).

²¹⁷ Mt. XIX, 19.

Iar locul despre sărbători va fi supus aceluiași mod de exegeză, ca «să nu prăznuim Paștile cu aluatul răutății și al vicleșugului, ci cu azimile neamestecării și ale adevărului»²¹⁸. Fiind jertfit către seară, adică la sfârșitul veacului, Mielul cel adevărat, Hristos, al Cărui Trup este cu adevărat mâncare²¹⁹, ca să locuim în corturi nu un număr poruncit de zile, ci în tot timpul locuirii noastre vremelnice, așteptând adevărata patrie, al cărei meșter și lucrător este Dumnezeu²²⁰, ca să prăznuim Cincizecimea, când s-au încheiat șapte săptămâni, adică renunțând la viață ca și cum am trăi în ultima zi.

28. «Nu veți mai continua să-Mi călcați curtea Mea»²²¹. O amenințare înfricoșătoare pentru cei care o pricep. Unii din Biserică nu înțeleg această pedeapsă, unii care pot să o întâlnească o iau cu ușurătate, iar alții condamnați din cauza păcatelor sunt indiferenți. Dar cuvântul arată intrarea trufașă a celor acuzați ca și când ar călca în picioare cele sfinte. De aceea cel desăvârșit ajunge în Sfânta Sfințelor din interiorul perdelei (catapetesmei), adică după ce trece dincolo de cele trupești, se va ocupa cu contemplare simplă a rațiunilor dumnezeiești. Dar cel inferior, [aflându-se] în casa lui Dumnezeu, dobândește slujirea cea după închinarea trupească. Cel care tocmai este inițiat în dreapta credință poate să calce doar în curte. Dar cel care a fost îndepărtat din aceasta este în afara locurilor dreptei credințe.

De aceea, cât de mare este pericolul ca ceea ce i se pare cuiva că are, și acesta să-i fie luat. Totuși, sfântul care Îl iubește peste măsură pe Dumnezeu urmează peste măsură tuturor simbolurilor lui Dumnezeu, spunând: «Dorește și se sfârșește sufletul meu după curțile Domnului»²²². Căci știe că altfel este imposibil să înflorească și să aibă început de rodire, dacă nu se află în curțile Domnului. Dumnezeu îi scoate afară din curtea iudaică, făcându-le bine, ca să fugă în curtea oilor lui Hristos și să fie o turmă și un Păstor²²³.

²¹⁸ I Cor. V, 8.

²¹⁹ In. VI, 56.

²²⁰ Evr. XI, 10.

²²¹ Is. I, 12.

²²² Ps. LXXXIII, 2 (Septuaginta v. 3).

²²³ In. X, 16.

29. «Dacă Îmi aduceți făină bună de grâu, este în zadar. Tămâia Îmi este urâciune. Nu sufăr lunile voastre noi și sabbatele voastre și ziua voastră cea mare. Sufletul Meu urăște postul, odihna și sărbătorile voastre»²²⁴.

În chip vădit respinge interpretarea trupească, proclamând Legea lui Dumnezeu și îndemnându-i cu muștrări mari pe conducători și pe popor la luare aminte. Căci nu anunță nimic despre Sine, ci le șterge pe cele vechi, spunând că aceasta este legea lui Dumnezeu și porunca lui Dumnezeu, ca nimic din cele săvârșite acum să nu mai fie.

«Dacă Îmi aduceți făină bună de grâu, este în zadar». Adesea se folosește la jertfe făina bună de grâu: uneori turnându-se doar ulei fără pregătire, iar alteori fără ulei, ca în cazul [jertfei de] gelozie²²⁵, uneori turte, alteori azime, alteori doar aluat, făina fiind pregătită cu ulei. Acum făcând zadarnică întrebuiințarea acesteia, a îndepărtat cea mai mare parte din jertfe. Deci, ce este ceea ce spune? Că atunci când Scriptura vorbește prin enigme despre alte lucruri, voi, lăsând de o parte voia Legiuitorului, arătați întreaga preocupare pentru zădărnicia celor trupești. Căci trebuie să luați grâul drept cuvânt, sădit în sufletele voastre ca o sămânță și, dezbrăcându-l de orice gând lumesc, să îl folosiți potrivit lui însuși la slujirea nematerială și curată a lui Dumnezeu. Și aceasta este făina bună duhovnicească – cuvântul despre Dumnezeu separat de gândul trupesc. De aceea făina înțeleasă trupește și oferită după ritualul iudaic este în zadar, iar acum tămâia este de asemenea urâciune pentru Domnul. Căci este urâcios, de fapt, să se creadă că Dumnezeu căutând plăceri prin miros a poruncit amestecul de tămâie, dar să nu se înțeleagă că tămâia pentru Domnul este [de fapt] sfințirea din trup, săvârșită prin cumpătarea din suflet, când părțile sufletului sunt în echilibru și netulburate de răzvrătire una împotriva celeilalte. Căci spune: «Ia-ți mirodenii: stacte²²⁶, oniha²²⁷, halvan mirositor²²⁸ și tămâie curată»²²⁹.

²²⁴ Is. I, 13-14.

²²⁵ Num. V, 15.

²²⁶ În ebraică *nataf*, rășină parfumată din arborele *Pistacia Lentiscus*.

Acestea patru sunt asemănătoare cu cele patru elemente din care sunt alcătuite trupurile: stacte cu apa, oniha din cauză că este uscată cu pământul, halvanul din cauza căldurii cu focul, iar tămâia din cauza curăției cu aerul. «*Din toate aceeși măsură*»²³⁰, adică ținând în limitele [potrivite] vei echilibra impulsurile iscate din cauza neînfrânării spre poftele nebunești. «*Și pisează-o mărunț*»²³¹, adică te vei munci să o faci duhovnicească, îndepărtând din suflet ceea ce este gros și material. «*Și astfel o vei pune în fața mărturiei din cort, de unde Mă voi face cunoscut ție*»²³². Căci când [cineva] ajunge la o combinație fixă și se curățește, atunci este vrednic să fie introdus la cele sfinte și să se apropie de cunoașterea cea despre Dumnezeu. Căci spune: «*O vei pune în fața mărturiei din cort, de unde Mă voi face cunoscut ție*». Dar este interzis să-și facă cineva ceva asemănător pentru desfătare, adică să-și asume realizările, ci [trebuie] să atribuie cauza celor bune lui Dumnezeu. O asemenea tămâie era Pavel, care spune: «*suntem bună mireasmă a lui Hristos*»²³³ și iarăși: «*Mulțumire [fie adusă] lui Dumnezeu, Celui ce ne face pururea biruitori și descoperă în noi mireasma cunoștinței Sale*»²³⁴.

30. Tămâia trupească, ce intră în porii din nări și iscă senzația, este socotită, pe cât se pare, o urâciune pentru cel netrupesc. Scriptura vrea ca lunile noi să fie socotite ca fiind asemenea cu anii veșnici de către cei pricepuți, nu ca revoluția Lunii în decursul celor treizeci de zile, când aceasta depășește Soarele și iarăși se desprinde. Dar pentru că «*cel nesăbuit se schimbă ca luna*»²³⁵, Scriptura vrea ca cel cu iubire de frate și compasiune să considere ridicarea către lu-

²²⁷ În ebraică *shehelet* este *hapax legomenon* (Ieș. XXX, 34), identificat cu oniha, numită în greacă *onyx*, iar în latină *unguis odoratus*, fiind vârful unei cochilii spiralate, care prin ardere degajă un miros puternic.

²²⁸ În ebraică *helbena*, numită în latină *galbanum*, rășină parfumată obținută din patru specii de arbuști din familia *Ferula*.

²²⁹ Ieș. XXX, 34.

²³⁰ Ieș. XXX, 34.

²³¹ Ieș. XXX, 36.

²³² Ieș. XXX, 36.

²³³ II Cor. II, 15.

²³⁴ II Cor. II, 14.

²³⁵ Înț. Sir. XXVII, 12.

mina pe care nesăbuitul a părăsit-o și revenirea prin pocăință la cele dintru început ca pe o sărbătoare, prăznuind ca o lună nouă începutul vieții în lumină, pentru că [acela] a părăsit lumina prin înclinarea spre mai rău, dar a revenit iarăși la ea prin întoarcere.

Apoi ar fi de spus și despre sabatele detestate: [Dumnezeu a poruncit omului] să nu ridice povară și să nu iasă din locul lui²³⁶ și să nu aprindă focul în nicio așezare a lor²³⁷. Acestea care se arată de la sine cu neputință de respectat și păzit cu strășnicie îl fac pe cel care le ascultă trupește pasibil de blestem. Căci este imposibil să nu te miști dintr-un loc. Și orice este purtat, oricât de ușor ar fi, se socotește povară, fie haină, fie pâine, fie ceva dintre cele necesare. Dar [de fapt Dumnezeu] poruncește să nu fie aprins nici măcar focul, adică să nu fie aprins de patimile cărnii; iar să nu ridice povară [înseamnă] adică să nu se încarce cu greutatea păcatului și să nu se mute de la șederea în Dumnezeu, rămânând stabil și neschimbat în credință. Dar de la cei care prăznuiesc astfel sabatele, nu în odihnă de la cele rele, ci în reținere de la cele potrivite, după cât se pare [El] își întoarce spatele și nu le suferă, ca fiind mincinoase. Căci așa sunt sabatele blamate de profet: «*Vai de cei care se apropie și se ating de sabatele cele mincinoase*»²³⁸. Dar sabatele adevărate sunt odihna pusă deoparte poporului lui Dumnezeu, pe care, fiind adevărată, Dumnezeu o primește. Și ajunge la aceste sabate ale odihnei cel pentru care lumea s-a răstignit, depărtându-se adică de la cele lumești și venind la locul propriu de odihnă duhovnicească, cel care se află în ele nemaifiind mișcat din locul său propriu, pentru că la starea aceea se află liniștea și netulburarea²³⁹. Iar foc nu va aprinde în așezarea veșnică, pentru că nu-și aduce cu sine nicio materie care se aprinde cu foc, lemne, iarbă [sau] paie. Nu ridică povară cel care nu are sarcina grea a fărâdelegii care să-l apese, ci se odihnește cu adevărat în sabatele desfătătoare.

31. În loc de «*ziua cea mare*», ceilalți au redat «*aleasă*». Așa [redă] Theodotion: «*Nu suport pe cea aleasă, cea chemată*», iar

²³⁶ *Ieș.* XXXV, 3.

²³⁷ *Ier.* XVII, 27.

²³⁸ *Am.* VI, 3.

²³⁹ Sunt folosiți aici doi termeni pentru progresul duhovnicesc, ἡσυχία și ἀταραξία.

Symmachus: «*Nu voi suporta chemarea aleasă*». De unde deducem că nu o singură zi aleasă este numită mare, ci orice [zi care este] proclamată aleasă. Căci despre azime spune: «*Prima să fie chemată (aleasă), fiindcă va fi sfântă pentru voi*»²⁴⁰, și: «*Ziua a șaptea să fie aleasă sfântă pentru voi*»²⁴¹, și: «*În ziua a șaptea a primițiilor, când aduceți jertfa săptămânilor, să fie aleasă sfântă pentru voi*»²⁴², și iarăși: «*În ziua a zecea a acestei a șaptea luni să fie aleasă sfântă pentru voi*»²⁴³. Se pare, deci, că printr-o singură denumire sunt respinse multe zile, proclamate cu același nume, și aproape toate sărbătorile importante din Lege. Deci dacă acestea sunt respinse, ce fel de [sărbătoare] primește? Pe cea despre care se spune: «*Ziua cea mare a Domnului*»²⁴⁴, pe care nu acest soare sensibil o va face, ci o va lumina răsărirea Soarelui dreptății, care va fi una singură și nesfârșită, nemaifiind urmată de noapte, care se întinde pe întregul veac. Ziua aceea este cu adevărat și la propriu mare. Iudeul trupesc caută [ziua] cea mare în aceea, de care fericitul Iacov spunea deschis că sunt mici și viclene²⁴⁵.

Sunt patru diferențe între cele menționate. Unele sunt în zadar, cele făcute iudaic; altele urâciune; altele nu sunt suferite; în al patrulea rând sunt cele detestate, între care și postul iudeilor. De aceea după cum și la altele s-a arătat că există ceva care trebuie respins, însă există și ceva acceptabil pentru Dumnezeu, tot așa și referitor la post. Înfrânarea de la mâncăruri făcută de fațadă, având ca țel «*Nu lua, nu gusta, nu te atinge*»²⁴⁶, o urăște sufletul Domnului; dar o iubește pe cea asumată pentru a supune dorința trupului, pe cea care împlinește sfințirea prin chinuirea trupului. Nu este suficientă singură înfrânarea de la mâncăruri pentru a face postul lăudabil, ci trebuie să fie adăugată și viețuirea cealaltă, din cuvinte și pur-

²⁴⁰ Num. XXVIII, 18.

²⁴¹ Num. XXVIII, 25.

²⁴² Num. XXVIII, 26.

²⁴³ Num. XXIX, 7.

²⁴⁴ Ioil III, 4 (Septuaginta Ioil II, 31).

²⁴⁵ Fac. XLVII, 9 (o altă traducere posibilă: „puține și grele”).

²⁴⁶ Col. II, 21.

tări și tovărășia cu cei care pot să aducă folos, încât și asceza să fie împreună cu cele pentru mâncăruri.

De aceea, fiindcă cel silitor înfăptuiește multe în ceea ce privește mintea și se îndeletnicește cu urmărirea adevărului, rareori se coboară la grija pentru trup; și astfel după ce împlinește cele necesare trupului, hrănindu-l fără preocupare din cele întâlnite, se retrage imediat de la îndeletnicirea cu [lucrurile] nefolositoare și aleargă la viața sa de dinainte. O asemenea viețuire îndepărtează orice impuls, prin care se hrănește dorința trupului, ca să nu mai domine duhul, iar trupul să nu-și mai facă faptele proprii: desfrânarea, necurăția, patima, pofta cea rea²⁴⁷. De aceea, omorându-ne mădulele de pe pământ, atât prin cuvinte muștrătoare care potolesc patimile, cât și prin înfrânarea de la mâncăruri, să postim postul cel [bine] primit și bineplăcut Domnului. Înfrânarea de la mâncăruri stăvilește și dorințele pântecelui și pe cele de sub pânțec. Iar cel silitor va stăruia cu folos în acestea, având ca model viața lui Ilie, a lui Moise, a lui Daniel, a lui Ioan și pe a celorlalți sfinți, *«de care lumea nu era vrednică și care au pribegit în piei de oaie, în piei de capră, lipsiți, strâmtorați, rău primiți»*²⁴⁸.

Dar stăruirea în înfrânarea de la mâncăruri nu este deloc suficientă pentru desăvârșire, dacă sufletul nu se află în înfrânare deplină de la cele care hrănesc răutatea. Căci după cum omul este dublu, compus din suflet și din trup, tot așa și hrana este de două feluri, potrivită alcătuirii fiecăruia, făcând ceea ce este hrănit mai ferm pentru lucrările sale. După cum în exercițiile fizice, când mâncărurile atletilor sunt oferite trupurilor împreună cu gimnastica potrivită, pe cât sunt [mâncărurile] controlate de puterea celor care sunt hrăniți, pe atât duc trupul la o vigoare mai mare și îi devin ajutor prin faptul că sunt asimilate în alcătuirea trupului, tot astfel și în asceza drepte credințe, învățăturile de credință și cuvintele de îndreptare a purtărilor oferite în permanență sufletului și întărindu-l prin ajutoarele [date] puțin câte puțin îl pregătesc să tindă mai puternic și mai silitor la măreția și desăvârșirea din preceptele învățăturilor.

²⁴⁷ Col. III, 5.

²⁴⁸ Evr. XI, 37-38.

32. De aceea, trebuie să ne păzim de postul în ascuns, despre care se spune că după dreptă judecată este urât de către Domnul și pe care și profetul îl respinge, spunând: «*Nu va omorî Domnul sufletele dreptilor prin foamete*»²⁴⁹. Căci nu vorbește de foamea trupezască, pentru că ar spune „trupurile dreptilor”, ci de cea sufletească. «*Nu va omorî Domnul sufletele dreptilor prin foamete*». Ar fi astfel o contradicție cu viața fericiților, dacă Pavel numără între motivele de laudă «*adeseori în postiri*»²⁵⁰ și «*în foame și sete*»²⁵¹, însă [Dumnezeu] respinge foamea pentru cei drepti. Dar este mai bine să le ascultăm pe fiecare dintre acestea după sensul lor mai înalt despre lipsire. Asemenea este și: «*Nu am văzut pe cel drept părăsit, nici seminția lui cerând pâini*»²⁵². Căci ne amintim de Ilie care cerea pâine de la sidoniană²⁵³; dar și seminția dreptului Iacov cerea pâine în Egipt. Dacă fugim de cugetarea de jos, se destramă și absurdul contradicțiilor.

De aceea iudeii țineau aceste postiri, ucigând prin înfometare omul dinlăuntru, pentru că i-a ajuns amenințarea care spune: «*Iată vin zile, zice Domnul, în care voi trimite foamete pe pământ, nu foamete de pâine și nu sete de apă, ci foamete de auzit cuvântul Domnului*»²⁵⁴. [Profetul] spune că Domnul urăște aceste postiri, când ei își distrug rațiunea prin nehrănirea cu învățăturile mântuitoare și de viață făcătoare, dar își îngrașă peste măsură omul din afară și îl fac corpulent. Căci după cum în înclinarea balanței, când unul [dintre talgere] se lasă în jos, cel opus se ridică, tot așa și la om, după cum oricine poate vedea: căci când trupul sporește, se întâmplă că mintea devine într-un fel mai slabă, iar când mintea se însănătoșește iarăși, trupul adeseori se subțiază. Iar aceasta este ceea ce spune apostolul, că «*pe cât se trece omul din afară, pe atât se înnoiește cel dinăuntru*»²⁵⁵ și: «*Când sunt slab, atunci sunt tare*»²⁵⁶.

²⁴⁹ Pr. X, 3.

²⁵⁰ II Cor. XI, 27.

²⁵¹ II Cor. XI, 27.

²⁵² Ps. XXXVI, 25.

²⁵³ III Reg. XVII, 11.

²⁵⁴ Am. VIII, 11.

²⁵⁵ II Cor. IV, 16.

Căci aburi înnegriți ca de funingine ridicați din hrana abundentă și consistentă brăzdează ca un nor gros iluminările aduse de Duhul Sfânt în minte. De aceea și Moise, urcându-se la contemplarea lui Dumnezeu prin minte, a stat fără mâncare și fără băutură timp de patruzeci de zile, controlându-și partea conducătoare [a sufletului] ca să-i rămână netulburată. La fel și Ilie, când a dorit să-L caute pe Dumnezeu, aceeași perioadă a disprețuit mâncărurile pentru ca nicio întunecare să nu-i fie minții din pricina mâncărilor. Domnul însă dimpotrivă, când a înviat din morți și S-a reîntors la ceruri, S-a atins de hrană, făcând vrednică de crezare firea trupului înviat; dar când S-a coborât la oameni, a postit, arătând că celui care își dorește să se pregătească²⁵⁷ pentru luptele cu ispitele îi este necesară asceza. Căci chinuirea trupului antrenează spre biruință. Nu trebuie să se folosească în așa fel de trup încât forța naturală să se risipească prin lipsă, nici mintea să fie forțată de către slăbiciunea prea mare spre inactivitate completă sau poate chiar spre neputința de a raționa.

33. Pentru că ni s-a poruncit, cât timp mirele este alături, să nu postim²⁵⁸ cu postul de la cuvânt, când nu suntem hrăniți cu Pâinea care cade din cer și când renunțăm la mâncarea Trupului Domnului, Care este cauza vieții, Domnul spune că urăște un asemenea post. Una dintre cele urâte de Domnul este și odihna, nelucrarea celor necesare. Și se pare că odihna este o consecință a oricărei sărbători, pentru că în [zilele] alese se adaugă [porunca]: «*să nu faceți nicio lucrare de slujitor*»²⁵⁹. Și pentru că fac ceva total absurd cei care își iau răgaz în sărbători de la cele ale traiului, s-a spus pe drept că își iau o odihnă detestată. Cum să nu fie detestată odihna care îl face mai rău decât furnica și albina pe om, cel care fiind la început creat, a fost așezat în paradis ca să-l lucreze și să-l păzească²⁶⁰? Încât primul lucru și cel mai propriu pentru om este silința pentru fapte, iar odihna, pe care Domnul a spus că o urăște, îi este ca ceva împo-

²⁵⁶ II Cor. XII, 10.

²⁵⁷ Verbul ἀποδύομαι sugerează tocmai dezbrăcarea trupului pentru exercițiul athletic.

²⁵⁸ Mt. IX, 15.

²⁵⁹ Lev. XXIII, 7.

²⁶⁰ Fac. II, 15.

triva naturii. Cum dorește [Dumnezeu] să ne odihnim? Să nu ne procurăm hrana care pierе, să nu ne ridicăm ochii la cele zadarnice, să nu primim vești zadarnice cu urechile, să ne scuturăm mâinile de la daruri, să nu avem picioarele grabnice să verse sânge, să nu ne dăm, într-un cuvânt, nicio silință pentru trup.

34. «Nu voi mai ierta păcatele voastre»²⁶¹.

Este vocea celui care renunță din cauza revenirilor neîncetate la rău a celui căruia i-a fost făcut binele. «Nu voi mai ierta». „Deseori am chemat la pocăință; păreați că ascultați, apoi vă întorceați iarăși. Renunțând la speranță pentru inima voastră nepocăită, nu vă mai iert de judecata meritată de voi”. Căci nu cel care spune „am păcătu-it” și apoi rămâne în păcat este cel care îl mărturisește, ci cel care, potrivit *Psalmului*, «află păcatul său și-l urăște»²⁶². La ce îi e de folos celui slăbit îngrijirea de la doctor, când bolnavul se îndeletnicește cu cele care îi distrug viața? Așadar, nu îi sunt de niciun folos nedreptățile iertate celui care face iarăși o nedreptate și [nici] desfrânările lăsate celui care iarăși desfrânează.

Dar cum sunt iertate păcatele sufletului? Când virtutea stăpânește sufletul și îl ocupă în întregime cu cuvintele sale, îi produce o aversiune pentru dispoziția contrară, încât în momentul lăcomiei se mișcă de bună voie spre cinstea corectitudinii, chiar dacă este ușor să facă nedreptate, chiar dacă nu este [de față] martor, evitând [aceasta] ca cel mai mare rău. Astfel format de deprinderea din el, se poate să-i fie iertate nedreptățile de dinainte. De aceea și cumpătarea care a dobândit în suflet deprindere și stabilitate eliberează [sufletul] de desfrânări. Numim, dar, cumpătat nu pe cel în care dorințele desfrânării s-au stins din cauza bătrâneții sau bolii sau din altă nenorocire, căci în acesta se află răutățile, însă lucrarea lor este împiedicată de slăbiciunea membrilor; ci cumpătarea este puterea adevărată conștientă, care este imprimată sufletului în profunzime și care nimicește urmele care [mai] sunt înăuntru ale mișcărilor rușinoase. Celui care se vindecă astfel prin asumarea dispoziției contrare celei păcătoase, harul îngăduinței îi este de folos.

²⁶¹ Is. I, 14. Biblia sinodală are o versiune diferită, depinzând aici de textul ebraic.

²⁶² Ps. XXXI, 5.

Scriptura amenință aici că îi abandonează complet pe cei care s-au ridicat adesea din multe căderi datorită pedagogiei din iubire de oameni, dar în cele din urmă au fost stăpâniți de slăbiciuni. Aici [sintagma] „nu mai” ne dă impresia că deseori înainte au fost îngăduiți deja pentru unele ca acelea. Căci fără iertarea de la Dumnezeu, este imposibil ca cineva să se dedice vieții în conformitate cu virtutea. De aceea Cel care ne chivernisește cu înțelepciune viața vrea ca cel care a căzut în anumite păcate, apoi făgăduiește că revine la viața sănătoasă, să-și delimiteze cu un hotar cele trecute și să facă un [nou] început după cele păcătuite, ca și cum prin pocăință ar fi readus la viață. Dar pe cel care făgăduiește acestea neîncetat și cade neîncetat de la ele, îl exclude de la iubirea de oameni ca fiind în întregime fără speranță.

35. «Când întindeți mâinile, Îmi voi întoarce ochii de la voi»²⁶³.

Cei care se roagă doar de formă își întind mâinile, dar nu au ochii dumnezeiești care îi privesc la rugăciune. Dar iarăși, aceasta este forma obișnuită a rugăciunii pentru sfinți, după cum suntem învățați de David, care spune: «Întins-am către Tine mâinile mele»²⁶⁴, și: «Ridicarea mâinilor mele, jertfă de seară»²⁶⁵. Iar Moise, când Israel s-a luptat până la apusul soarelui, ținea mâinile ridicate²⁶⁶. Pentru acestea este și [cuvântul] apostolic, ca «bărbații să se roage în tot locul, ridicând mâini sfinte»²⁶⁷. Poate că Scriptura sugerează și ceva mai adânc, fiindcă despre cel care lucrează [fapte] mari, cerești și înalte, se spune că își ridică mâinile ca și cum ar avea puterea practică întinsă (activă), iar cel care făptuiește [lucruri] josnice, pământești și supuse stricăciunii are mâinile înclinate în jos și coborâte.

Aceasta arată în enigmă istoria despre Moise, pentru că cei înaintați nu își nivelează faptele, ci uneori viețuiesc mai puternic, alteori se moleșesc prin relaxare și lucrează mai slab, cele întâmplare atunci fiind simboluri ale stării omenești; căci dacă ridică mâinile,

²⁶³ Is. I, 15.

²⁶⁴ Ps. LXXXVII, 10.

²⁶⁵ Ps. CXL, 2.

²⁶⁶ Ieș. XVII, 12.

²⁶⁷ I Tim. II, 8.

biruia Israel, dar când cobora mâinile, biruia Amalec. Adică atunci când puterea noastră activă cade, biruie cele care se luptă cu noi, dar când se înalță și se ridică, se face mai puternică partea cu vedere pătrunzătoare din noi, care se numește Israel²⁶⁸.

Observă însă că aici nu se spune „când ridicați mâinile”, ci „când întindeți”. Căci a ridicat cel care le caută pe cele de sus, dar a întins cel care are nevoie de ajutor pentru cele trupești. Fiindcă adesea întinderea [mâinilor] se face prin expresia feței de către prunci către cele care îi hrănesc sau către mame, ca să arate lipsa de expresie a celor care se roagă, nu a spus: „când întindeți către Mine”, ci simplu: «când întindeți, zice, mâinile, Îmi voi întoarce ochii de la voi» și adaugă motivul: «căci mâinile voastre sunt pline de sânge».

36. «Și dacă vă înmulțiți rugăciunea, nu o voi asculta»²⁶⁹.

Să asculte aceste cuvinte cei care nu reușesc nimic în viață, dar socotesc că sunt îndreptați prin lungirea rugăciunii. Căci nu vorbele rugăciunii singure ajută, ci faptul că sunt înălțate cu o dispoziție sinceră. Și fariseul părea că-și înmulțește rugăciunea, dar ce spune Scriptura? «Stând, fariseul se ruga acestea către sine»²⁷⁰, nu către Dumnezeu. Se întorcea spre sine, de vreme ce a ajuns în păcatul mândriei. De aceea și Mântuitorul zice: «Când vă rugați, nu spuneți multe ca neamurile, căci ele cred că în multa lor vorbărie vor fi ascultate; deci nu vă asemenați lor»²⁷¹, și: «Mulțimea cuvintelor nu scutește de păcătuire»²⁷². De aceea trebuie să fie cerute împărăția lui Dumnezeu și dreptatea, nu cele trupești și pământești. De aceea Psalmul [arată]: «Una am cerut de la Domnul, pe aceasta o voi căuta: să locuiesc în casa Domnului»²⁷³.

37. «Căci mâinile voastre sunt pline de sânge»²⁷⁴.

²⁶⁸ Aluzie la tâlcuirea populară a numelui Israel. Sf. Vasile numește partea „pătrunzătoare” (διορατικόν) a omului, intelectul, Israel („omul care L-a văzut pe Dumnezeu”).

²⁶⁹ Is. I, 15.

²⁷⁰ Lc. XVIII, 11.

²⁷¹ Mt. VI, 7-8.

²⁷² Pr. X, 19.

²⁷³ Ps. XXVI, 7 (Septuaginta v. 4).

²⁷⁴ Is. I, 15.

Aceasta este cauza pentru care ochii sunt întorși, când ei își întind mâinile, pentru că simbolurile rugii sunt ocazii de provocare. Dacă cineva, după ce l-a ucis pe fiul iubit al cuiva, având mâinile încă mânjite cu sângele de la ucidere, le-ar întinde spre tatăl mâniat, cerându-i mâna dreaptă a prieteniei²⁷⁵ și cerându-i să aibă îngăduință, oare nu este evident că sângele copilului de pe mâna ucigașului de copii îl va întărâta pe nedreptățit și mai mult spre mânie? Așa sunt acum rugăciunile iudeilor, când întind mâinile, amintindu-I lui Dumnezeu Tatăl de păcatul împotriva Fiului Unul-Născut și la fiecare întindere arătându-și mâinile pline de sângele lui Hristos. Căci cei care rămân în învârtogărie sunt moștenitori ai vinovăției părintești capitale. Căci «*sângele Lui*, se spune, [*să fie*] *asupra noastră și asupra copiilor noștri*»²⁷⁶.

38. «*Spălați-vă, fiți curați*»²⁷⁷.

Pare oarecum că Scriptura este în contradicție cu cele spuse și, ca să zicem așa, L-ar acuza pe Dumnezeu de vreo falsitate. Căci spune că «*nu voi mai ierta păcatele voastre*» și «*dacă înmulțiți rugăciunea, nu vă voi asculta*». Acum, ca și cum aceia ar putea fi vindecați, spune: «*Spălați-vă, fiți curați*». Pentru că în cele de mai sus este combătută neputința Legii pentru mântuirea celor care doresc să viețuiască după ea, dar în acestea este arătată cealaltă cale pentru mântuire. Aceea îndepărtează viețuirea sensibilă²⁷⁸ după Legea lui Moise, aceasta arată începuturile vieții evanghelice. «*Dacă Îmi aduceți făină bună de grâu, este în zadar. Tămâia Îmi este urâciune. Arderile de tot ale berbecilor, seul mieilor și sângele taurilor și țapilor nu le voiesc*». Ce să facem atunci? Ce să aducem? Oare nu, respingând slujiriile materiale, trebuie să trecem la sărbători și prin acestea să ne închinăm? «*Nu sufăr lunile voastre noi, sabbatele voastre și ziua voastră cea mare*». Să postim atunci? Dar «*sufletul Meu urăște postirile voastre*». Rămâne atunci să ne rugăm iudaic și să facem rugăciuni

²⁷⁵ Strângerea mâinii drepte era folosită ca salut, gest de prietenie, încheierea unui acord.

²⁷⁶ Mt. XXVII, 25.

²⁷⁷ Is. I, 15.

²⁷⁸ Sensibil este opusul lui duhovnicesc, referindu-se la aspectul văzut, trupesc, supus simțurilor.

după Lege? Dar «dacă vă înmulțiți rugăciunea, nu o voi asculta» și dacă întindeți mâinile nu voi fi înduplecat de rugăciune, ci voi fi mâniat din cauza sângelui. Ce să facem atunci? Cum să Te împăcăm? Cum să ne spălăm de sânge? «Spălați-vă, fiți curați». Da, spune. Căci ne aducem aminte de Moise ce a zis despre spălare: Căci cel care se atinge, spune, de ceva dintre cele necurate și se spurcă, să-și clătească hainele și să-și spele trupul cu apă și va fi curat.

Dar nu a spus: „spălați-vă la fiecare întinare, ci spălați-vă o singură dată”. Un Botez, o curățire. Acolo: să-și clătească hainele și să-și spele trupul cu apă²⁷⁹; aici: îndepărtați răutățile, nu murdăria din suflete, nu de pe haine. Nu-ți mai irosi strădaniile pe tămâie și halvan și onihă și stacte, nu mai căuta o junincă roșie complet, ca să nu aibă nicio altă culoare; doar trei dintr-acestea a adus întreaga perioadă a închinării după Lege²⁸⁰. Să nu postești iudaic. Nu-ți pune opreliști în odihne (sărbători). De un singur lucru ai nevoie, simplu și concis, căruia voi înșivă îi sunteți stăpâni. Care este așadar acesta? «Învățați să faceți binele»²⁸¹, despre care sunteți acum total neconvinși și neînvățați.

De vreme ce binele poate fi învățat, dar Legea nu v-a învățat, căci învățăturile ei au fost respinse ca nefiind bune, rămâne necesitatea de a recurge la școala evanghelică. Înțelege-mi metoda iconomiei Scripturii dintr-un exemplu concret. [Imaginează-ți pe] cineva dintre cei bogați și avuți, care, pregătindu-i-se diferite lucruri pentru trai, nu este mulțumit de ele, ci consideră potrivit [doar] unul singur; după ce lucrurile nedorite sunt respinse de el unul câte unul, slujitorii sunt nevoiți apoi să meargă la acel [lucru] care este în taină dorit prin firea lui. Așa și acum, după ce toate legiurile sunt respinse pe rând, este nevoie să fie pregătită primirea Evangheliei. «Spălați-vă». Și care este câștigul? «Ca să fiți curați». La ce trebuie curăția? Ca să-L vedeți pe Dumnezeu. Oare este suficient să mă odihnesc după ce m-am spălat și am primit iertare pentru cele de dinainte? Sau este nevoie și de altceva?

²⁷⁹ Num. XIX, 7.

²⁸⁰ De fapt, după sursele iudaice au fost șapte (Rabi Meir) sau nouă (majoritatea rabiniilor – cf. *Mișna*, tratatul Parah 3, 5), iar a zecea va fi arsa de Mesia (3, 4).

²⁸¹ Is. I, 17.

39. «Ștergeți răutățile din sufletele voastre, dinaintea ochilor Mei»²⁸².

Căci curățirea prin spălare ține de iubirea de oameni a Stăpânului, dar îndepărtarea răutății este lucrarea propriei noastre strădanii. Ca să nu rămânem inactivi față de porunci, bizuindu-ne doar pe harul de la spălare²⁸³, de aceea ne întocmește un întreg sistem de viață. «Ștergeți răutățile din inimile voastre». Adică dezrădăcinați din partea conducătoare (rațiune) gândurile rele, ca niciun cuvânt și nicio faptă din cele netrebnice să nu se nască. «Dinaintea ochilor Mei». Pentru că multe dintre cele conforme cu viața cea silitoare sunt practicate și de cei din afara credinței, cum ar fi abținerea de la relațiile trupesti și de la mâncărurile plăcute, a fi echilibrat și netulburat în purtare, [cu toate acestea] nu era suficient să spună: «Ștergeți răutățile», ci a adăugat: «dinaintea ochilor Mei», căci nicio faptă nu poate fi săvârșită corespunzător, dacă nu este cu dreapta credință în Hristos. Și pentru că Tatăl vede în ascuns²⁸⁴, «dinaintea ochilor Mei» înseamnă din locurile care sunt văzute de Dumnezeu, ca nu numai din fapte să o îndepărtăm, ci și din gânduri. Aceasta se dobândește prin dragoste desăvârșită, căci după Pavel «dragostea nu gândește răul»²⁸⁵.

40. «Învățați să faceți binele»²⁸⁶.

Cuvântul moralizator nu este clar [pentru toți], nici nu este expus de la sine tuturor, dacă [într-adevăr] se poate învăța să faci [fapte] bune. Căci, spune, «cu dreptate caută ceea ce e drept»²⁸⁷, adică să săvârșești fapta dreaptă prin cuvintele despre dreptate. Să faci ceva drept, dar nu într-un mod drept este ca atunci când faci ceva medical, dar nu în mod medical. Folosirea unei plante este ceva medical, dar în mod medical înseamnă rațiunea care administrează deopotrivă puterea plantei, caracteristicile suferinței, momentul [oportun], măsura și felul folosirii.

²⁸² Is. I, 16.

²⁸³ Taina Sf. Botez.

²⁸⁴ Mt. VI, 6.

²⁸⁵ I Cor. XIII, 5.

²⁸⁶ Is. I, 17.

²⁸⁷ Deut. XVI, 20.

[Administrarea] pricepută este deosebită de cea făcută la întâmplare. Căci cel care face cu meșteșug va face aceleași [fapte] întotdeauna, atât timp cât are rațiunea. Dar [cel care face] la întâmplare, nu va obține întotdeauna cele folositoare, ci dacă astăzi vindecă, alteori cu aceleași vatămă. La fel și săvârșirea binelui făcută cu pricepere dă rezultate identice, atât timp cât rațiunea aceasta inerentă supraveghează fiecare din cele întâmplare. În alte [texte], [Scriptura] arată însă că este nevoie de învățarea celor care trebuie făcute, zicând: «*Tot cele ce nu învață dreptatea pe pământ nu va face adevărul*»²⁸⁸. Iar David pune frica de Dumnezeu în cei care sunt învățați, spunând: «*Veniți, fiilor, ascultați-mă pe mine, frica Domnului vă voi învăța*»²⁸⁹.

41. «*Căutați judecata*»²⁹⁰. Fie pe cea a lui Hristos, după care judecându-ne, [El] ne răsplătește după merit, pe care dacă nu o căutăm și nu o avem înaintea ochilor, nu putem să ne menținem în săvârșirea celor bune. Căci îndrumător către dreapta credință ne este înțelegerea celor anunțate și de care ne temem la judecată. Fie pentru că toate trebuie căutate și judecate, fără ca nimic să se petreacă în mod nedrept, nici la întâmplare. Căci se spune: «*Pe toate fă-le cu sfat*»²⁹¹, și: «*gândurile celor drepti sunt judecări*»²⁹². De aceea este necesar ca rațiunea, ca un judecător, să ocupe în noi locul cel mai de sus, să le judece și să le caute pe fiecare dintre cele ce trebuie spuse și făcute, și să se bizuie pe recunoașterea realităților și impulsurile sufletului cu o hotărâre precisă. Aceasta este despre care spune Pavel: «*Căci de am fi judecați noi înșine, nu am mai fi judecați*»²⁹³.

«*Scăpați-l pe cel nedreptățit*»²⁹⁴. Pentru că nedreptățirea este dublă: fie unii sunt nedreptățiți în ceea ce le privește pe cele trupesti, precum averile și celelalte exterioare, fie în ceea ce privește însuși sufletul. Dar ni se poruncește fără deosebire să-l scăpăm pe

²⁸⁸ Is. XXVI, 10.

²⁸⁹ Ps. XXXIII, 11 (Septuaginta v. 12).

²⁹⁰ Is. I, 17.

²⁹¹ Înț. Sir. XXXI, 20.

²⁹² Pr. XII, 5.

²⁹³ I Cor. XI, 31.

²⁹⁴ Is. I, 17.

cel nedreptățit. Trebuie văzut că suntem datori cu o strădanie mai mare față de cei vătămați în cele ce țin de viață: cu toată strădania să-i eliberăm pe cei stăpâniți de diavol și ținuti de el captivi și să le conducem mințile la ascultarea de Hristos. Trebuie încercat să-i scăpăm de nedreptățile trupești pe cei mai slabi, când, fiindcă că au căzut pradă tâlharilor și celor violenți, sunt târați ca de un șuvoi de violența lor. Dacă nu suntem capabili să-i eliberăm, să le împărtășim prin cuvinte de mângâiere răbdarea nenorocirilor, fără să cruțăm nimic din ce este în puterea noastră. Dacă eșuăm în scopul nostru, să arătăm măcar simpatia iubirii frățești.

42. «*Judecați în favoarea orfanului*»²⁹⁵, din cauză că sunt ușor de disprețuit, din cauza vârstei și nici nu le este ușor orfanilor să-i aducă la judecată pe cei care îi nedreptățesc. De aceea, judecați în favoarea orfanilor lipsiți de avocați, suplițiți-le de la voi ceea ce le lipsește din cauza vârstei, ca să aveți lauda lui Iov: «*Eram tatăl celor neputincioși*»²⁹⁶.

Dar poate că trebuie discutat și de un sens mai duhovnicesc al textului. Pentru că Dumnezeu este numit Tată al celor care au crezut în Hristos și au îmbrățișat viețuirea cea după Evanghelie, dacă cineva s-a înstrăinat de Dumnezeu prin încălcarea Legii, ajungând ca un orfan față de pronia Lui, străduiește-te cu judecată dreaptă și cugetată să-l întorci la prietenia (familiaritatea)²⁹⁷ cu Dumnezeu, nici iertându-l fără judecată, nici folosindu-te fără înțelegere împotriva lui de excludere, ci judecați în favoarea lui sugerându-i moduri folosite de pocăință. Și pentru că oricine face păcatul și este născut de la diavol²⁹⁸, dacă cineva s-a înstrăinat în mod voit de înrudirea aceea cu tatăl cel rău și vine la învățătura cea după dreapta credință, ca să fie renăscut în Hristos Iisus prin Evanghelie, ca un orfan în chip fericit, să primească îngrijirea cuvenită de la cel care adminis-

²⁹⁵ Is. I, 17.

²⁹⁶ Iov XXIX, 16.

²⁹⁷ Οἰκειωσις înseamnă chiar legătură familială. Se repară astfel ruperea acestei legături, atunci când păcătosul devenise un „orfan” față de Dumnezeu. Acum este recunoscut iarăși de Tatăl ceresc ca fiu.

²⁹⁸ 1 In. III, 8.

trează cele de obște²⁹⁹. Că există și o stare de orfan folositoare, o arată *Psalmul*, care invocă pentru fiii lui Iuda scăparea de cel rău. Căci astfel de lucru binecuvântat ar părea că are rugăciunea, care spune: «*Să ajungă copiii lui orfani*»³⁰⁰, ca să nu-l mai aibă învățător rău al vieții, primind prin boala iubirii de arginți învinuirea de hoț și trădător³⁰¹.

«*Și faceți dreptate văduvei*»³⁰². Și aceasta este o persoană strâmtorată din cauza slăbiciunii în multe lucruri ale vieții. Căci văduvia este ușor de atacat de cei care doresc să facă nedreptate. Luați-i partea în toate chipurile, dându-i dreptul care i se cuvine, mai ales când este văduvă cu adevărat, rămasă singură fără ajutorul oamenilor, având toată nădejdea în Dumnezeu, stăruind în rugăciuni, încât se curățește prin asceză de orice pată din inimă. Dar pentru că Dumnezeu vorbește despre sufletul omului ca despre mireasa Lui în multe locuri din Scriptură, este văduv și [sufletul] care prin apostazia de la Hristos din cauza idolatriei s-a desfrânat în ce privește mintea și a fost lipsit de unirea cu mirele ei, Cuvântul, care trebuie să fie îndreptat fiind îndrumat prin pedepsele pocăinței. Sau de vreme ce Israelul după trup este o biserică văduvă, fiind eliberată de jugul slujirii cea după Lege, [atunci] ca să nu mai fie socotită adulteră, fiind a altui bărbat, Hristos, Care Se unește cu ea spre mântuire, este nevoie ca și ea să fie îndreptățită de către noi, prin faptul că învață dreptatea lui Hristos după Evanghelie.

43. «*Și veniți să stăm de vorbă, zice Domnul; și de vor fi păcatele voastre cum e purpura, ca zăpada le voi albi, și de vor fi precum cârmâzul, ca lâna le voi albi*»³⁰³. În multe locuri ale Scripturii avem asemenea termeni, ca și cum Dumnezeu S-ar coborî la nivelul oa-

²⁹⁹ Adică de la episcop.

³⁰⁰ Ps. CVIII, 8 (Septuaginta v. 9).

³⁰¹ *Psalmul* 108 este un psalm de blestem. Sf. Vasile însă îl tâlcuiește duhovnicesc, ca referindu-se la lipsirea celui blestemat (diavolul) de copiii săi (cei căzuți în păcat). La fel Sf. Vasile interpretează cuvintele împotriva păcătoșilor nu în sensul că sunt îndreptate împotriva persoanei păcătoșului, ci împotriva păcatului. În *Omiliile* la Psalmi, este folosit ca o cheie interpretativă în această direcție textul din Ps. VII, 9: „sfârșească-se răutatea păcătoșilor (deci nu păcătoșii înșiși)”.

³⁰² Is. I, 17.

³⁰³ Is. I, 18.

menilor pentru judecată. Căci astfel este: «*Însuși Domnul va veni la judecată cu bătrânii poporului Său și cu conducătorii lui*»³⁰⁴, și la Miheia, care are astfel: «*Ascultați deci cuvântul Domnului. Domnul a spus: Scoală-te, fă judecată cu munții, căci Domnul are judecată cu poporul Său și cu poporul Său discută. Poporul Meu, ce ți-am făcut? Sau cu ce te-am întristat? Sau cu ce te-am tulburat? Răspunde-Mi*»³⁰⁵. Și este cuvenit ca judecata dumnezeiască să nu fie tiranică, ci mai degrabă comună cu cea a judecătorilor dintre oameni, dându-le loc de apărare celor judecați, pentru ca văzând cineva dreptatea că îi este lămurită, chiar și la pedeapsă, să fie de acord cu judecățile de netăgăduit ale lui Dumnezeu, încuviințând că sunt aduse asupra lui după toată dreptatea, ca să vadă și lăsarea [păcatelor] iertate făcută cu rațiune și ordine în privința lui.

Scriptura le personifică pe acestea nu ca și când Judecătorul ar dori ca fiecăruia dintre noi să pună întrebări acuzatului și să primească răspunsuri, ci ca să producă în noi îngrijorarea și să nu neglijăm apărarea. Probabil că printr-o putere nespusă într-o clipită tot traiul vieții noastre va fi imprimat ca pe o tablă în memoria sufletului nostru. Și astfel vom auzi atunci aceasta: «*I-au înconjurat pe ei sfaturile lor, înaintea feței Mele s-a făcut*»³⁰⁶. Și cărțile menționate în Daniel ce altceva ar arăta decât că Domnul stârnește în memoria oamenilor imaginile celor înfăptuite, încât fiecare să și le amintească pe ale lui, ca să vedem pentru ce suntem pedepsiți?

44. De aceea, după spălarea și curățirea de murdăria păcatelor, după iertarea răutăților din suflet înaintea ochilor lui Dumnezeu, încetarea celor rele și dobândirea experienței faptelor bune, după căutarea judecății, scăparea celui nedreptățit, judecata în favoarea orfanului și îndreptățirea văduvei, atunci [abia] este chemat [poporul] să stea de vorbă [cu Dumnezeu], primind făgăduința că va fi albit ca zăpada sau ca lâna. Astfel, spălarea singură nu este suficientă pentru a aduce pe cel spălat la albul zăpezii sau al lânii, ci este nevoie și de fapte și grijă care să nu fie întâmplătoare, încât spălarea

³⁰⁴ Is. III, 14.

³⁰⁵ Mih. VI, 1-3.

³⁰⁶ Os. VII, 2.

produce curățirea de murdărie, dar judecata în favoarea orfanului și îndreptățirea văduvei aduc albirea ca zăpada sau lâna.

Căci ceva de culoarea purperei poate fi curat, dar nu merită albirea. Purpuriul este [o culoare] înroșită mai diluat, dar stacojiul este roșu mai închis și mai intens; unul se socotește că dobândește asemănarea cu zăpada, iar altul cu lâna albă. Căci păcatele noastre se aseamănă cu culoarea roșie, pentru că sunt ucigașe³⁰⁷ de suflete. Și după cum [țesătura] înmuiată în bazinele [de la vopsitorie] de mai multe ori și cu sânguință capătă o vopsea oarecum mai durabilă și care nu iese prin spălat, pe când cea vopsită la suprafață și din întâmplare capătă o vopsea care se ia ușor și se clătește, la fel și sufletul transformat de păcat și având deprinderea răului este greu de spălat și are imprimată pata de la păcate ca ceva înfierat cu foc. Dar [sufletul] care s-a îndeletnicit cu răul mai puțin și, ca să zicem așa, de suprafață a fost vopsit și murdărit mai diluat de către păcat, culoarea prinzându-se mai mult sau mai puțin după asemănarea păcatelor.

De ce zăpada și lâna sunt luate ca imagine a lucrurilor albe? Pentru că lâna, fiind în mod natural albă, se face și mai albă prin îngrijire. De aceea, viața omului care desăvârșește prin asceză impulsurile naturale poate să înainteze mult în virtute. Și zăpada, fiind în sine apă, se face albă prin adăugarea aerului, când umiditatea din nori fiind respinsă de mișcarea bruscă din puterea vântului se umflă în spumă și fiind solidificată de răceala din aer, luându-și o oarecare alcătuire și greutate, este dusă în jos prin coborârea naturală. La fel și sufletul, sporindu-și impulsurile naturale prin asceza sa și prin ajutorul Duhului, se face vrednic, după dreapta judecată a lui Dumnezeu, de strălucirea dată prin harul lui Dumnezeu sfinților.

45. *«Iar dacă voiți și Mă ascultați, veți mânca cele bune ale pământului, iar dacă nu voiți și nu Mă ascultați, vă va mânca sabia»*³⁰⁸.

Aici arată cel mai bine liberul arbitru. Căci considerăm că această adăugare se potrivește cu toate cele anterioare. „Dacă renunțați, spune, la închinarea după litera care ucide, dacă vă spălați

³⁰⁷ Se face un joc de cuvinte între φονικός „ucigaș” și φοινικαῖος „purpuriu”.

³⁰⁸ Is. 1, 19-20.

și deveniți curați pentru ca apoi să oferiți viețuirea arătată vouă, veți veni la judecată, veți fi în mare belșug, vă veți bucura de desfătarea din făgăduințe și nu veți fi pradă sabiei celei pedepsitoare și distrugătoare”. Celor care ascultă la nivelul de jos, li se dau ca răsplată pentru ascultare făgăduințele pământești, dar celor care ascultă duhovnicește intenția Scripturii, li se vorbește de cele bune ale pământului duhovnicesc, pe care se spune că cei fericiți [că sunt] blânzi îl vor moșteni³⁰⁹. La fel înseamnă și sabia cea vie, de care se vorbește că este îmbătată de sângele celor răniți³¹⁰ și va mânca în cer carne.

«Căci gura Domnului a grăit acestea»³¹¹. Probabil Duhul Sfânt, Care a lucrat ca acestea să fie scrise, este numit acum gură, pentru că se spune că a ieșit³¹² din gura lui Dumnezeu. Ca tu să nu ascuți disprețuitor amenințările, cuvântul Domnului ne-a dat mărturie despre gura cea nemincinoasă, care a grăit acestea. Cine este atât de josnic și trupesc în gândire, încât să creadă că cele acordate oamenilor de bunul Dumnezeu în schimbul ascultării sunt mâncăruri, roade ale pământului date stricăciunii prin consumare. În chip clar, după pilda Evangheliei, sămânța din pământ bun este inima bună și frumoasă, care ascultă cuvântul, îl păstrează și rodește prin răbdare³¹³. Roadele inimii sunt plăcerea din contemplarea frumuseții dumnezeiești. Aceste roade sunt cultivate din însămânțarea în Duhul, fiind culese spre viața veșnică, pe ai căror snopi cel care îi strânge cu bucurie, în desfătarea Domnului, primește de la Acesta cele cerute. Dar mai întâi trebuie să vrea, apoi să asculte, ca ceea ce ține de noi să fie neconstrâns. Și iarăși: «iar dacă nu voiți și nu Mă ascultați». Fiindcă nu doriți, de aceea nu ascultați. Astfel întreaga fericire, dar și viețuirea în pedeapsa din cele silnice sunt pregătite prin ceea ce ține de noi.

46. «Cum s-a făcut desfrânată cetatea cea credincioasă, Sionul, cea plină de judecată? În ea era dreptatea, acum însă ucigași»³¹⁴. O

³⁰⁹ Mt. V, 4.

³¹⁰ Jer. XLVI, 10.

³¹¹ Is. I, 20.

³¹² Este folosit verbul προέρχομαι „a înainta”, „a merge în față”.

³¹³ Lc. VIII, 15.

³¹⁴ Is. I, 21.

întrebare surprinzătoare, care arată consternarea față de paradoxul: cum oare cetatea credincioasă și plină de judecată, în care se afla dreptatea, a ajuns desfrânată și sălaș al ucigașilor. Cum să nu fie vrednic de uimire dureroasă ca o cetate să se pervertească de la curăția în credință la necurăția din cauza desfrânării, acolo unde este paradoxal ca și un singur suflet să se întoarcă de la a crede cu tărie la desfrânarea cea din necredință? Când sunt aceste acuze [rostite], dacă nu atunci când o generație fiind rea și adulteră a ucis Dreptatea Care S-a coborât din cer și S-a așezat în ea, pe Hristos și Domnul nostru? Iar dacă atunci când dreptatea era de față, nedreptatea a sporit peste măsură, aceasta sporește uimirea și face și mai mare paradoxul. Și a făcut acestea, fără să ignore cuvintele sănătoase despre judecată. Căci aceasta este *«plină de judecată»*.

Trebuie dar remarcat că necredința este mama desfrânării. Căci cine ar mai primi gândul rău sau ar mai săvârși răul, dacă ar crede că Dumnezeu este pretutindeni, de față la cele petrecute și asistă la fiecare faptă și vede dorințele inimilor? Dar considerând fie că Dumnezeu nu observă, fie că nu îi pasă de cele petrecute, oamenii se grăbesc astfel la faptele necuvioase.

Se spune uneori și despre Biserici – aceasta să fie departe să se spună și despre a noastră –: *«Cum s-a făcut desfrânată cetatea cea credincioasă, Sionul?»*, când, respingând cuvântul credinței, prin care de la început a fost căsătorită după tradiția Părinților, când au prezentat-o unui singur Bărbat fecioară neprihănită, primește semințele multe și variate ale cuvântului de la cei care au săvârșit desfrânare față de sfîntenia Tainelor și au împrăștiat dogmele necredinței spre stricăciunea sufletelor. Se va spune pe drept și despre aceasta: *«Cum s-a făcut desfrânată cetatea cea credincioasă, Sionul?»*. Căci sfinții îngeri, cărora li s-au încredințat conducerile Bisericilor, cunoscând cele trecute, privind în întregime și pe cele de acum, pe acestea, vor spune cu uimire: *«Cum s-a făcut desfrânată cetatea cea credincioasă?»*. Din această desfrânare a adunat ucigași, ucigași nu ai trupurilor, ci ai sufletelor, care prin vicleșug și înșelare iau viața de la cei mai simpli, cu cuvântul precum cu o sabie, pe care îl ascut prin înțelepciunea lumii pentru convingere și fac răni mortale sufletelor.

[Urmează] apoi redarea cauzei, pentru care s-a făcut desfrânată cea mai înainte credincioasă.

47. «*Argintul vostru este fals*»³¹⁵. Cuvântul credinței, adică, este imprimat și stampilat greșit³¹⁶, nereținând amprenta exactă a chipului împărătesc. Faptul că spre aceasta duce pilda, iar argintul denumește cuvântul credinței, se arată din multe locuri, și mai ales din [textul]: «*Cuvintele Domnului, cuvinte curate, argint lămurit în foc, curățat de pământ*»³¹⁷. De aceea, examinați-vă odăile ascunse ale inimilor! Cercetați-mi-le pe toate din depozitele ascunse, ca să nu fie pe undeva vreo drahmă contrafăcută, adică vreo dogmă falsificată, neșampilată de Duhul cu amprente adevărului Acestuia, care ne-au fost dăruite prin Profeți și Apostoli, ci de oameni care doreau în secret și pe nesimțite să bată monede false cu propriile lor invenții. Aceștia, aducând în tezaurele împărătești monede străine, care poartă chipul vrăjmașului, au distrus marea bogăție și au adus multora îndoiala în a alege. Căci puțini sunt bancherii onești. Puțini sunt și cei care pot să le încerce pe toate, să le primească pe cele bune, dar să se țină departe de orice fel de rău.

48. «*Negustorii tăi amestecă vinul cu apă*»³¹⁸.

Ascultați și partea simplă a ceea ce s-a spus, [voi], cei care vindeți vin și nu înșelați zidirea! Căci lucrul nu este [unul] copilăresc, ci un rău vrednic de cea mai mare acuzare. Totuși, cuvântul se grăbește spre sensul duhovnicesc. Vinul veselește inima omului³¹⁹, adică învățăturile Scripturii [veselesc] mintea și partea conducătoare a sufletului, pentru că Duhul ne scoate vin prin Sfinții Apostoli și Profeți spre bucurie veșnică. Pe acestea mulți vânzându-le, diluează cuvântul, amestecându-l cu rațiunea lor în chip vătămător pentru cei care îi ascultă. Căci urmărind plăcerile lor și flatând prin vorbirea meșteșugită, le hrănesc patimile spre pieire. Slăbind asprimea, fermitatea și constrângerea cu folos a Scripturilor, permițând mul-

³¹⁵ Is. I, 22.

³¹⁶ Sufletul omului, creat după chipul lui Dumnezeu, este asemenea unei monede care reflectă chipul Împăratului. Cel care păcătuiește seamănă cu o monedă falsificată.

³¹⁷ Ps. XI, 6 (Septuaginta v. 7).

³¹⁸ Is. I, 22.

³¹⁹ Ps. CIII, 16 (Septuaginta v. 15).

tora unele acte de iubire de oameni ignorantă și de iertarea păcatelor fără discernământ și alte asemenea favoruri spre căderea celor care ascultă, ei moleșesc și mai mult sufletele iubitorilor de plăcere.

49. «*Conducătorii voștri sunt nesupuși*»³²⁰. „Suntem negustori, dar suntem și conducători, noi cei dintâi care din cauza nesupunerii și necredinței facem cetățile credincioase să cadă în desfrânare”. Căci se întâmplă ca cel guvernat să se formeze, în toate, după caracterul celor puternici, încât așa cum sunt conducătorii, tot așa trebuie să fie și cel condus. De aceea, de vreme ce pe atunci conducătorii cetății credincioase erau nesupuși, și cetatea, pentru că s-a asemănat lor și n-a mai fost credincioasă, a căzut în desfrânare. Să nu devenim și noi nesupuși și să nu ne stăpânească necredința!

«*Conducătorii voștri sunt nesupuși*». În mod vădit sunt nesupuși lui Dumnezeu, întorcându-se de la El și nu ascultă de cele poruncite de către El. Între porunci era și: să-ți scuturi mâna de la daruri [și] să nu te însoțești cu hoții. Dar ei din iubire de argint, de dragul câștigului infam, s-au făcut părtași hoților.

50. Nu trebuie deloc considerați hoți doar aceștia care taie desaga sau care fură haine de la băi, ci și cei care, încredințându-li-se conducerea legiunilor sau primind conducerea cetăților și popoarelor, pe unele le jefuiesc în ascuns, iar pe altele le răpesc în public. Cel numit conducător al Bisericii, primind [ceva] de la aceștia, fie pentru propriul său beneficiu, sub pretextul cinstei cuvenite lui datorită înțâietății, fie pentru motivul îngrijirii celor nevoiași din Biserică, se face părtaș hoției. În loc să-i mustre, să-i avertizeze și să-i întoarcă de la nedreptate pe hoți, el pune mâna degrabă pe câștig și îl fericește pe acela, deși trebuia să-l urască pe atât mai mult, pe cât acela fura mai mult. El însă îl laudă, păzindu-l, însoțindu-l, întorcându-se pe la uși și atingându-i mâinile, cu care au fost furate toate, deopotrivă pentru sine cât și pentru cele publice. De fapt, făcând acestea, suntem numiți părtași hoților. Trebuie să călcăm în picioare nedreptatea întregii lumi și a amăgirilor din ea. Când vedem în tribunale hoți mărunți pedepsiți de către [hoții] cei mari, îi urâm pe sclavi pentru unele, pentru care îi admirăm pe aceia. Căci

³²⁰ Is. I, 23.

de unii, pentru că sunt hoți, ne ferim, dar față de ceilalți, pentru că s-au îmbogățit din hoție, suntem copleșiți de admirație.

De ce altceva mai sunt acuzați conducătorii?

51. Că «iubesc darurile»³²¹.

Se spune foarte precis: «iubesc darurile», nu că primesc daruri. Căci așa ar fi defăimate și cele primite în mod normal în prietenii vieții; ci „cei care iubesc darurile”, adică cei absorbiți de dorința de a primi. Acuzarea conducătorilor este că au făcut ca iubirea sfântă să fie irosită pe cele pieritoare și pământești. Pentru că pe Domnul Dumnezeu trebuie să-L iubim cu toată puterea de a iubi care se află în noi; [trebuie] să-l iubim și pe aproapele și pe dușmani, ca să fim desăvârșiți, imitând bunătatea Tatălui Celui din ceruri, Care face ca soarele să răsară și peste cei răi și peste cei buni³²². Nu ne este permis să ne irosim puterea de a iubi pe alte lucruri.

Dacă este rău să iubim și altceva dincolo de cele spuse, cel care iubește argintul așa cum e dator să-L iubească pe Domnul Dumnezeu, din toată inima lui și din tot sufletul lui și din tot cugetul lui, unul ca acesta în loc să-L slujească pe Domnul, îl slujește pe Mamona³²³, mutând asupra argintului măsura iubirii cuvenită lui Dumnezeu. De aceea lăcomia se face idolatrie de câte ori schimbă spre cele pământești darurile aduse Domnului Dumnezeu.

De aceea ni se poruncește să nu iubim darurile, încât pentru ele să le permitem celor care vin la noi multe dintre cele interzise. Scriptura nu ne lasă deloc nici să iubim astfel de daruri, nici să fim împătimiți pentru ele, ci să admitem slujirea de ele ca ceva necesar. Căci nu poate admite vreo împărțire către altceva «din toată inima». După cum într-un vas plin cu lichid, pe cât dă pe dinafară, pe atât trebuie să fie umplut mai puțin, la fel și cu sufletul: pe cât se golește prin dragostea pentru cele necuvenite, pe atât trebuie să fi fost lipsa de Dumnezeu. Cel care s-a legat odată cu dragostea de argint, își golește toată dragostea acolo. Căci «cine iubește argintul, nu se va sătura de argint»³²⁴.

³²¹ Is. I, 23.

³²² Mt. V, 45.

³²³ Mt. XXII, 37.

³²⁴ Eccl. V, 9.

52. «Urmăresc răsplata»³²⁵.

Cea mai mare acuză a unui conducător este că ar fi gata să se răzbune și că s-ar gândi în orice chip la răsplătirea cu cele asemenea împotriva celor care l-au păgubit. Căci cum îl va învăța pe altul să nu răsplătească nimănui răul cu rău cel care face totul pentru a se răzbuna și a păgubi înapoi pe cel care l-a afectat? El nu imită blândețea lui David, care spune: «*Dacă am plătit la rândul meu celor care mi-au plătit cu rele*»³²⁶, nici nu-și amintește de Ieremia că: «*Bine este omului, când poartă un jug din tinerețea lui, stă la o parte și tace, căci l-a luat asupra sa. Va da obrazul celui care lovește și se va sătura de ocărâri*»³²⁷. Ce trebuie însă să spună despre învățăturile Domnului și cum le disprețuiesc pe acestea cei care urmăresc răsplata? Când Domnul spune: «*cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt*»³²⁸. De aceea urmărirea despăgubirii este o acuză pentru oricine, mai ales când cel care face aceasta prin autoritatea conducătoare trebuie să fie prin faptă învățător pentru popor al bunurilor [dobândite] din răbdare. Căci ce privește, ce [fapt] nobil, admirabil și care depășește chiar natura omenească este ca cel mult ocărât, care a primit poate o lovitură la tâmplă, a pățimit alte mii [de lovituri] și prin cuvânt și prin faptă, [lovituri] ce l-au dus la ultima înjosire, nu fierbe de mânie, nici nu se ridică la răzbunare, ci stând blând și nemâniat, se roagă pentru cel brutal, ca să-i fie iertat păcatul de dinainte și în continuare să se învrednicească de grija potrivită de la Dumnezeu, încât să înceteze de a se mai manifesta violent. Acum, noi, conducătorii, alături de celelalte rele, păcătuim mai ales în aceasta, că urmărim despăgubirea, fără să răsplătim [măcar] după măsură egală, ci răzbunându-ne cu exagerare, mâniindu-ne nu doar dacă am fost insultați, ci și dacă nu am fost onorați, considerându-i dușmani și pe cei care ne cinstesc mai puțin decât credem noi înșine că ni se cuvine.

³²⁵ Is. I, 23.³²⁶ Ps. VII, 4 (Septuaginta v. 5).³²⁷ Plâng. Ier. III, 27-30.³²⁸ Mt. V, 39.

53. «Nu judecă pentru orfani și nu dau atenție judecății văduvei»³²⁹.

Altele s-au spus în cele de mai sus despre orfani și văduve. Dar aici observă câtă aroganță a conducătorului arată [textul] «nu dau atenție», încât îl arată mai sălbatic și decât judecătorul cel nedrept, de vreme ce acela după multe rugăminți, deși era de altfel nebinevoitor, dar datorită stăruinței văduvei, a dat atenție judecății, evitând să fie mai mult necăjit de ea³³⁰. De aceea se spune că ei nu primesc deloc să dea atenție judecății văduvei.

54. «De aceea, acestea spune Stăpânul, Domnul Savaot: Vai de cei puternici ai lui Israel»³³¹.

Este o caracteristică a Scripturii să formuleze astfel stilul. În loc de „celor puternici”, a zis «vai de cei puternici»³³², însemnând că a adaptat formula aceasta folosită pentru suferințe de nerăbdare celor care se vor afla puțin după aceea într-un chin insuportabil, puternicilor lui Israel. Și aceasta a fost spus de către profet nu întâmplător, ci după sentința care a ieșit din gura cea nemincinoasă. Trebuie să-i înțelegem pe cei puternici înșiși drept conducătorii, care, pe lângă faptul că nu cred în Dumnezeu, iubesc darurile și urmăresc despăgubirea și celelalte, de care sunt acuzați.

«Vai de cei puternici și necredincioși». Cei slabi au poate scuză. «Căci cel mai mic poate fi iertat din milă, dar cei puternici vor fi încercați cu strășnicie»³³³, și: «cui i s-a încredințat mult, mai mult i se va cere»³³⁴. Vai și celor bogați, căci fiind puternici încât să-i mângâie pe cei săraci, nu se folosesc de puterea bogăției lor spre cele pentru care au primit-o. Iar dacă cineva mai priceput în gândire decât celălalt nu se folosește de forța firii pentru cercetarea celor dumnezeiești, vai și aceluia, când i se cere faptă după măsura celor date. Și

³²⁹ Is. I, 23.

³³⁰ Lc. XVIII, 5.

³³¹ Is. I, 24.

³³² Sf. Vasile observă aici una dintre numeroasele barbarisme ale Septuagintei. În mod normal trebuia ca după sintaxa limbii grecești să fie folosită formula „vai” însoțită de dativ, dar aici este însoțită de nominativ.

³³³ Înț. Sol. VI, 6.

³³⁴ Lc. XII, 48.

dacă cei care dețin întâietăți bisericești nu își împodobesc fapta cu o viețuire potrivită vocației, vai și aceloră.

«*Nu va înceta mânia Mea asupra celor potrivnici*»³³⁵. Potrivnicii lui Dumnezeu sunt cei care merg împotriva poruncilor Lui; cât timp aceștia sunt potrivnici, nu va înceta mânia despre care s-a spus a lui Dumnezeu împotriva lor. Căci dacă rămânem în răutăți, aprindem asupra noastră înșine mânia lui Dumnezeu, procurând materie focului păcatele noastre, după cum s-a spus: «*că foc s-a aprins de la mânia Mea*»³³⁶. Când încetăm să păcătuim – «*judecată voi face din vrăjmașii Mei*»³³⁷. «*Cel ce crede în Mine, spune, nu este judecat; iar cel ce nu crede, a și fost judecat*»³³⁸. De aceea vrăjmașii sunt responsabili de judecată, după cum s-a spus: «*Pentru acestea vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării*»³³⁹. Dar spune că «*Nu va înceta mânia Mea asupra celor potrivnici*», ca să nu socotim că mânia lui Dumnezeu este fără judecată împotriva celor care Îl provoacă. Și dacă Mă mânia pe potrivnici, totuși nu aduc asupra lor pedepsele fără judecată, ci ei sunt judecați după vrednicia și după măsura greșelilor. Adică «*judecată voi face din vrăjmașii Mei*». Vrăjmașii lui Dumnezeu sunt cei care înfăptuiesc nedreptăți. Vrăjmașă binelui este răutatea; vrăjmașă dreptății este nedreptatea, sfîințeniei necurăția, adevărului minciuna. Asupra acestora nu va înceta mânia, cât timp sunt potrivnice, nici aducerea pedepsei asupra lor, spune, nu este fără judecată.

55. «*Voi aduce mâna Mea asupra ta și te voi arde (lămuri) pentru a fi curat*»³⁴⁰.

Vezi scopul bun al judecății drepte și al pedepselor aduse conform judecății: «*Nu va înceta mânia Mea, voi face judecată; voi aduce mâna Mea, te voi arde*». De ce? Ca să te arăt curat. Așa Se mânie Dumnezeu, ca să le facă bine păcătoșilor. Căci nu pedepsește pentru distrugere, ci disciplinează pentru îndreptare. Aduce acest foc ca să

³³⁵ Is. I, 24.

³³⁶ Deut. XXXII, 22.

³³⁷ Is. I, 24.

³³⁸ In. III, 18.

³³⁹ Ef. V, 6.

³⁴⁰ Is. I, 25.

distrugă ce a fost aruncat prin săgețile arzătoare ale diavolului în sufletul care nu are scutul credinței, iar atunci când [focul de la Dumnezeu] cade, [el] stinge săgețile celui rău. Și se face foc dumnezeiesc, care curăță de celălalt foc, care ne aprinde spre dorințele iraționale și vătămătoare. De aceea Domnul Însuși spune: *«El iese ca un foc al cuptorului de topit și ca iarba înălbitorilor. Și Se va așeza topind și curățind, ca pe argint și ca pe aur»*³⁴¹. Și care este folosul de aici? *«Vor fi Domnului, spune, aducând jertfă întru dreptate»*³⁴².

*«Și voi îi lepăda pe toți cei fără de lege de la tine»*³⁴³. Este o mare binefacere pentru sufletul care din cauza întâistătorilor răi a căzut în înstrăinarea de Dumnezeu să îi fie îndepărtați cei fără de lege. De aceea și canoanele Bisericii îi separă de restul trupului pe cei găsiți în păcate oprite [cu strășnicie], ca nu cumva *«puțin aluat să dospească toată frământătura»*³⁴⁴. De aceea bunul Dumnezeu îi îndepărtează pe cei fără de lege din popor. Căci cei fără de lege nu vor intra la cele sfinte împreună cu sfinții, de vreme ce *«vânturătoarea este în mâna Domnului»*³⁴⁵. Dar cei care sunt separați de popor ca fiind fără de lege duc cu ușurătate cele întâmplare, fără să înțeleagă că acestea sunt o preînchipuire a celor care se vor petrece la judecățile înfricoșătoare ale lui Dumnezeu. Cât de mare este vătămarea de a nu fi îndepărtați cei fără de lege de la legătura cu mădulele sfinte ale lui Hristos, a arătat-o Apostolul, muștrându-i pe corinteni, pentru că nu s-au jelit, ca să fie îndepărtat de la ei cel care înfăptuia răutatea³⁴⁶.

56. *«Și voi pune judecătorii tăi, ca mai prima dată»*³⁴⁷.

De ce trece peste regi și îi pomenește pe judecători? Și între regi erau unii care au condus poporul lăudabil. Sau pentru că guvernarea din timpul judecătorilor era mai liberă, aparținându-le după fire, când poporul se conducea singur și Îl recunoștea doar pe

³⁴¹ Mal. III, 2-3.

³⁴² Mal. III, 3.

³⁴³ Is. I, 25.

³⁴⁴ I Cor. V, 6.

³⁴⁵ Mt. III, 12.

³⁴⁶ I Cor. V, 2.

³⁴⁷ Is. I, 26.

Dumnezeu drept rege, iar punerea regilor a venit după aceea din propria lor necugetare. Trebuia, deci, ca cei cărora li s-a făcut bine să revină la starea fericită. De aceea promite că va institui nu regi, ci judecători, dăruindu-le ceea ce este liber. «*Căci nu era rege în Israel, ci fiecare făcea ceea ce era drept în ochii lui*»³⁴⁸. Sau pentru că nu mai era timpul regilor, după așezarea adevăratului rege, le făgăduiește că le dă judecători asemănători celor dintâi, pe ucenicii Domnului, despre care se spune că: «*Veți ședea pe douăsprezece tronuri, judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israel*»³⁴⁹.

57. «*Și pe sfetnicii tăi ca de la început*»³⁵⁰.

Aici iarăși, păstrându-le autodeterminarea, spune că le pune alături nu pe întâistătător, ci pe sfătuitor. Căci este propriu regelui să le poruncească celor conduși, dar sfetnicului să-i convingă pentru cele folositoare pe cei sfătuiți. Nu este capabil fiecare să găsească de la sine ceea ce îi trebuie. De aceea Dumnezeu le face bine cu sfetnici, dar nu le dă autorități. Astfel, fiecare dintre noi să nu se considere pe sine conducător, ci sfetnic dat poporului de Dumnezeu. Toți profeții, care au recomandat cele folositoare, sunt sfetnici. Și mai presus de toți Moise. Domnul, făcând bine poporului, făgăduiește să pună sfetnici asemănători celor dintâi, Apostoli și Evangheliști; un asemenea sfetnic era Pavel, slujitorul Noului Testament, care spune: «*Vă dau sfatul meu ca unul ce am fost miluit de Domnul*»³⁵¹.

O mare binefacere este prezența unui sfetnic înțelept și bine intenționat, care suplinește lipsa de înțelegere a celor sfătuiți. Cât de mare este folosul din sfătuire o arată mai ales [exemplul lui] Moise, care fusese crescut în toată înțelepciunea egiptenilor³⁵², care vorbea cu Dumnezeu, cum ar vorbi cineva cu prietenul său³⁵³. Acesta a primit sfat de la socrul său, Ietro, încât a pus conducători peste o mie și peste o sută și peste zece pentru a judeca poporul³⁵⁴. Și Da-

³⁴⁸ Jud. XVII, 6; Jud. XXI, 24.

³⁴⁹ Mt. XIX, 28.

³⁵⁰ Is. I, 26.

³⁵¹ I Cor. VII, 25.

³⁵² Fap. VII, 22.

³⁵³ Ieș. XXXIII, 11.

³⁵⁴ Ieș. XVIII, 21-22.

vid s-a folosit de sfatul lui Hușai, prin care a respins sfatul războinic al lui Ahitofel³⁵⁵. Și în general, sfatul este un lucru sfânt, unire de părere, fruct al dragostei, manifestare de smerenie. Căci este o aroganță cumplită să se creadă că nu avem nevoie de nimeni, ci să ascultăm doar de sine, ca de singurul care ne poate da cele mai bune sfaturi. Noi ezităm să ne lăsăm de bunăvoie în seama celor care ne propun ceea ce este necesar și ne rușinăm să mărturisim că sunt mai pricepuți decât noi în cele ale vieții. De aceea, cel care așteaptă sfetnic, dă timp și propriilor gânduri într-o vreme mai îndelungată să descopere ceea ce este necesar cu încercare și grijă.

58. «Și după acestea vei fi numită cetate a dreptății, metropolă credincioasă Sionul»³⁵⁶.

A arătat spre ce final duc facerile de bine succesive. Căci în loc să fie cetate a ucigașilor, este cetate a dreptății; și în loc să fie cetate desfrânată, este metropolă (cetate-mamă), adică le învață și pe altele spre cumpătare. Și iarăși credincioasă, după cum era înainte să se întineze prin desfrânare. Împodobită, deci, cu podoabele cuvenite ei, cu sfetnici și judecători, Biserica în Hristos este numită metropolă, care trimite de la sine colonii ale vieții conforme cu Dumnezeu.

«Căci cu judecată se va mântui robia ei, și cu milostenie»³⁵⁷.

Nespunând nimic în cele de mai sus nici despre dușmanii sensibili, nici despre cei robiți, numind restaurarea ei izbăvire din robie, [Scriptura] ne sugerează să înțelegem că fiecare dintre noi aflându-ne sub păcat, când suntem stăpâniți de vrăjmaș, devenim, ca să zicem așa, înlănțuiți de păcat și suntem duși de cel rău ca să ne arătăm mădularele noastre roabe ale fărădelegii spre fărădelege³⁵⁸. De aceea au adus izbăvire judecători ca Barac, Samson, Ghedeon și Ieftae, care s-au luptat pentru popor și l-au scăpat de dușmani. De aceea sfetnicii au condus spre mântuire, ca robia ei să fie vrednică de a fi izbăvită. Căci aceasta este să fie mântuită cu judecată, adică prin judecată și cercetare. Apoi, fiindcă dacă [Dumnezeu] ar privi la fărădelegi, nimeni nu ar rezista, a alăturat judecății milostenia, pen-

³⁵⁵ II Reg. XVII, 14.

³⁵⁶ Is. I, 26.

³⁵⁷ Is. I, 27.

³⁵⁸ Rom. VI, 19.

tru ca strictetea judecății să fie îmblânzită prin adăugarea milei. Deci prin judecată a fost predată robiei, iar prin milă a fost rechemată.

59. «Și vor fi sfârâmați cei fără de lege și păcătoșii împreună»³⁵⁹.

După ce cei vrednici de restaurarea la cele dintru început au fost mântuiți cu judecată și cu milă, cei cu totul fără de lege și rămași în păcat vor fi sfârâmați împreună, unii pentru că «s-au rătăcit în gândurile lor»³⁶⁰, ceilalți pentru că prin încălcarea Legii l-au necinstit pe Dumnezeu. Cei fără de lege sunt cei care nu ascultă deloc de legile dumnezeiești, fie îndepărtându-se de la ele fie nepunând nici început. Iar păcătoșii sunt cei care de bună voie păcătuiesc după ce au primit cunoștința adevărului³⁶¹.

Dar poate că și în cei cărora Dumnezeu le face bine, dorind să umble în înnoirea vieții, le sfârâmă omul cel vechi. De aceea «jertfa lui Dumnezeu, duhul umilit (sfârâmat)»³⁶². Căci se sfârâmă duhul lumii, care lucrează păcatul, ca [duhul] drept să fie înnoit în cele dinlăuntru³⁶³. Și se sfârâmă brațul celui păcătos, adică puterea activă a păcatului, pentru ca păcatului lui să fie căutat, dar să nu mai fie găsit³⁶⁴. Asemenea este și: «Eu voi omorî și voi face să trăiască, voi lovi și voi tămădui»³⁶⁵. Căci îl va ucide pe cel care trăiește în mod rău, ca după curățirea de viața cea rea, să i-o dăruiască pe cea nouă.

60. De aceea «vor fi sfârâmați cei fără de lege și păcătoșii împreună», pentru ca să înceteze să mai fie nesupuși și neascultători.

«Și cei care L-au părăsit pe Domnul se vor sfârși»³⁶⁶, ca și cum nu s-ar mai face păcatul de a-L părăsi pe Domnul. Asemenea este și în Psalm: «Sfârșească-se răutatea păcătoșilor»³⁶⁷. Ca și cum cineva l-ar ruga pe doctor să sfârșească boala celor slăbiți sau să oprească

³⁵⁹ Is. I, 28.

³⁶⁰ Rom. I, 21.

³⁶¹ Evr. X, 26.

³⁶² Ps. L, 18 (Septuaginta v. 19).

³⁶³ Ps. L, 11 (Septuaginta v. 12).

³⁶⁴ Ps. IX, 35 (Septuaginta v. 36).

³⁶⁵ Deut. XXXII, 39.

³⁶⁶ Is. I, 28.

³⁶⁷ Ps. VII, 9 (Septuaginta v. 10).

prin arta lui răspândirea cangrenei. Sfârșitul nu înseamnă deloc distrugerea completă, ci oprește o asemenea lucrare a celor care o înfăptuiesc. Căci și Pavel spune, profetindu-le tesalonicenilor despre fiul pierzaniei, «*pe care Domnul Iisus îl va ucide cu duhul gurii Lui și îl va nimici cu strălucirea venirii Sale*»³⁶⁸. Căci dacă uciderea ar fi distrugere completă, cum ar mai fi nimicit? Dar este clar că minciuna din cel fără de lege este distrusă cu duhul gurii adevărului și astfel va fi nimicit cu strălucirea venirii lui Hristos. Am observat de multe ori că răutățile sunt distruse, și nu ființele însele³⁶⁹, în care au apărut, ca în [textul]: «*calea păcătoșilor o va pierde*»³⁷⁰, și: «*calea necredincioșilor va pieri*»³⁷¹.

61. «*Pentru că se vor rușina de idolii lor, pe care i-au voit*»³⁷².

Este o mare binefacere să se rușineze [cineva] de lucrul, cu care înainte de aceasta s-a lăudat, pentru că din nepricepere nu a putut înțelege ceea ce era rușinos în acela, ci și-a avut slavă în rușinea lui. De aceea a fi rușinat de idoli se înfăptuiește spre binele celor rușinați. Aceasta nu se face altfel, decât când cei până acum idolatri ajung la înțelegerea adevăratului Dumnezeu. Căci atunci își acoperă fața, ajungând la recunoașterea absurdului, cel care se ruga [înainte] celor neînsuflețite ca și când ar avea putere de mântuire. Și orice iubitor de plăcere, oricărui lucru dintre cele interzise ar fi înrobit, îndumnezeindu-l pe acesta, îl are consacrat ca pe un idol în templul necurat, în inima lui, vizitându-l întotdeauna prin închipuire și purtând în el chipurile lucrului dorit. Iubitorul de bogăție, care are inima acolo unde este și comoara lui³⁷³, se închină idolului lăcomiei. Iar gurmandul, înrobit de dorințele de mâncăruri, își are drept dumnezeu pântecul lui. «*Blestemat să fie omul care își va face [idol] cioplit sau turnat, urâciune pentru Domnul*»³⁷⁴. Fericiți însă cei care,

³⁶⁸ II Tes. II, 8.

³⁶⁹ οὐσία.

³⁷⁰ Ps. CXLV, 9.

³⁷¹ Ps. I, 6.

³⁷² Is. I, 29.

³⁷³ Mt. VI, 21.

³⁷⁴ Deut. XXVII, 15.

după sfatul lui Iacob³⁷⁵, își îndepărtează de la ei dumnezeii străini și își schimbă hainele, urcându-se la Betel, adică la Casa lui Dumnezeu³⁷⁶, pentru a face acolo un altar pentru Dumnezeu. Să înlăturăm, deci, idolii străini de Dumnezeu și să ne schimbăm hainele, dezbrăcându-ne de omul cel vechi; și încă mai întâi să înlăturăm cerceii din urechile noastre, adică învățăturile vechi, cu care ne-am împodobit. Aceasta pentru [textul]: «*Pentru că se vor rușina de idolii lor, pe care i-au voit*». Căci nimeni nu are idolii pomeniți de noi mai înainte fără să îi dorească, pentru că dorind patimile, așa le transformăm în dumnezei.

62. «*Se vor rușina pentru grădinile lor, pe care le-au poftit*»³⁷⁷.

Denumirea de grădină o găsim luată în două sensuri, ca în *Facerea* după Aquila: «*Și a sădit Domnul Dumnezeu o grădină în Eden*»³⁷⁸. Dar iarăși pământul Egiptului defăimat este numit grădină de legume. Iarăși [există] o menționare blamabilă a grădinii, când Ahab a dorit să facă moștenirea lui Nabot Iezreeliteanul grădină de legume³⁷⁹. Dar *Ecclesiastul* o menționează laudativ, spunând: «*Mi-am făcut grădini și parcuri*»³⁸⁰. Binecuvântată este și grădina, în care era mormântul, care a primit iconomia vremelnică a morții în trupul Domnului. Aici, totuși, este defăimată ca producând rușine celor care o doresc. Și se pare că acum sunt numite dumbrăvile³⁸¹ plantate în jurul idolilor pentru podoabă de către cei înșelați, care trebuie înțelese drept practici deviate și aparențe exterioare, prin care ne ascundem patimile. Cel care se tăvălește în plăceri își ia ca aparență solemnitatea, iar cel înrobuit de avuții, se preocupă să pară

³⁷⁵ *Fac.* XXXV, 3.

³⁷⁶ În ebraică, Betel este format din בית bayt „casă” și אל 'el „Dumnezeu”, însemnând deci „casa lui Dumnezeu”. Este un vechi sanctuar, a cărei sfințenie a fost probată prin relatarea etiologică din *Fac.* XXVIII.

³⁷⁷ *Is.* I, 29.

³⁷⁸ *Fac.* II, 8. În Septuaginta termenul folosit este παράδεισος, pe când Aquila are κήπος. Cf. F. Field, *Origenis Hexaplorum*, vol. I, p. 13.

³⁷⁹ *III Reg.* XXI, 2.

³⁸⁰ *Eccl.* II, 5.

³⁸¹ Septuaginta traduce prin „dumbravă” (ἄλλος) termenul ebraic *așera*, care inițial se referea la zeița fertilității, *Așera*.

că este darnic. De acestea cei care le doresc vor fi rușinați, când sfaturile inimilor noastre vor fi descoperite.

63. «Căci vor fi ca un terebint căruia i-au căzut frunzele și ca un parc care nu are apă»³⁸².

Cât despre ceea ce este spus, se pare că se referă la grădinile dorite de idolatri, căci se vor face mai neplăcute decât terebintul desfrunzit și parcul uscat de secetă. Cât despre sensul moral, [este] că cei care prin aparența exterioară vânează slavă de la oameni, după vădirea celor ascunse, când toate vor fi goale și descoperite și nu va mai fi nicio faptură ascunsă³⁸³, vor fi o privesc de dezgustătoare, înșelăciunea despre ei fiind acum distrusă, încât se vor asemana cele despre ei cu stejarul. Căci astfel au redat alții „terebintul”, fiindcă am învățat că în *Facere*³⁸⁴ stejarul și terebintul sunt același [copac]³⁸⁵. Vom fi deci asemănători terebintului, de fapt stejarului, care după pierderea coroanei arată cele ce au fost până atunci ascunse de frunze. Căci este împodobit cu o coroană deasă și prin culoarea frumoasă de la acestea umbrește asprimea ramurilor sale. De aceea, spune, vor fi mai neplăcuți decât acesta, după respingerea faptelor din viața lor.

«Și ca un parc care nu are apă». Așa este și Israelul, având frunze asemenea stejarului, umbra din Lege, pe care o dă jos de pe el la plinirea vremilor. Și ca un parc (paradis) sădit de Domnul, prin zidirea cea dintru început, uscat însă prin pierderea a ceea ce este viu din învățăături. De aceea trebuie să ne străduim să credem cu adevărat în Hristos, pentru ca râuri duhovnicești să curgă din pân-tecele nostru³⁸⁶, nelăsând să fim nici neplăcuți, nici neroditori.

³⁸² Is. I, 30.

³⁸³ Evr. IV, 13.

³⁸⁴ Fac. XXXV, 4-9.

³⁸⁵ De fapt, stejarul (*quercus ithaburensis*) și terebintul (*pistacia atlantica*) au în ebraică denumiri asemănătoare: אֵלֹן 'allon sau אֵלֹן 'elon „stejar” și אֵלָה 'ela și אֵלָה 'ala „tere-bint”. Radicalul este înrudit cu אֵל 'el „Dumnezeu”, probabil pentru că în perioada ve-che unii arbori erau adorați de canaaniți. Cf. Michael Zohary, *Plants of the Bible*, Cam-bridge University Press, Cambridge, 1982, pp. 108-111.

³⁸⁶ In. VII, 38.

64. «Și va fi puterea lor ca o grămadă de câlți, iar faptele lor ca scânteia focului»³⁸⁷.

De aici este clar că pentru fiecare faptele vor fi cauza suferințelor din pedeapsă, noi pregătindu-ne pe noi înșine [să fim] potriviți pentru ardere și aducându-ne patimile sufletului ca scânteile focului pentru aprinderea flăcării gheeney, după cum și bogatul pârjolit în flacăra era fript de propriile plăceri. Căci după măsura în care primim săgețile de la cel rău, participăm mai mult sau mai puțin la ardere.

«Și vor arde cei fără de lege și păcătoșii împreună și nu va mai fi cine să stingă»³⁸⁸.

Deja de două ori au fost alăturați de către profeție unii cu alții cei fără de lege și cei păcătoși. Mai sus [se spune]: «Și vor fi sfărâmați cei fără de lege și păcătoșii», dar aici: «Și vor arde». Nimeni să nu se amăgească prin cuvinte neînvățate, că deși este păcătos, este totuși creștin. „Nu voi cădea, deci, în gheenă, unde sunt idolatri. Mă va ajuta însuși numele de creștin, chiar dacă am călcat poruncile Lui”. Dar ascultă: «Și vor arde cei fără de lege și păcătoșii împreună». Pentru ambele [cete] există cauze de ardere. Grămada de câlți este în ambele, adică viața ușor inflamabilă și care poate prinde flacăra. Scânteia va aprinde pe bună dreptate sufletul și într-un [sens] și în celălalt. Acum este ca ascuns în cenușă, cât timp este învăluit în acoperămintele trupului, dar va fi adus iarăși înainte de către judecata dumnezeiască, în ziua răzbnării, ațâțat și aprins de muștrări.

³⁸⁷ Is. I, 31.

³⁸⁸ Is. I, 31.

CAPITOLUL II

65. «Cuvântul care a fost către Isaia, fiul lui Amos, despre Iudeea și despre Ierusalim»³⁸⁹.

După delimitarea primei viziuni, a fost cuvântul acesta către Isaia, fiul lui Amos. De ce însă acolo era «vedenie», iar aici este «cuvânt»? Pentru că puterea dată de Dumnezeu sfinților Lui după harul Duhului este una. Căci este o cunoaștere a celor neînțelese, făcută în inimile sfinților prin descoperire și iluminare. Dar după diferența lucrurilor cu privire la cunoaștere, ceea ce este descoperit se numește fie vedenie, fie cuvânt. Acolo au fost arătate cele trecute: răutatea poporului, înstrăinarea de Dumnezeu, nerekunoștința față de binefacere. Aici însă este profețit viitorul. De aceea [este] «cuvânt», pentru că va fi în zilele din urmă. Totuși, nici acolo nu este o vedenie cu ajutorul ochilor, nici aici cunoașterea cu ajutorul urechilor, ci este o iluminare în inimă de la Duhul, Care fie arată cele trecute, fie spune de dinainte viitorul. Totuși, și aici iarăși este despre Iudeea și despre Ierusalim. Urmează să relateze ceva și despre celelalte neamuri, căci Dumnezeu nu este doar al iudeilor, ci și al neamurilor. Dumnezeu este unul, Care va îndreptăți tăierea împrejur din credință și netăierea împrejur prin credință³⁹⁰, dar amintește în principal și în primul rând de partea Sa.

Vei întreba însă dacă pentru vreo rațiune care necesită cercetare într-un loc se adaugă la „cuvânt” „al Domnului”, iar într-altul este fără adăugarea [sintagmei] „al Domnului”, precum: «Cuvântul Domnului, care a fost către Oseea al lui Beerî»³⁹¹, și aici: «Cuvântul care a fost către Isaia». Și despre vedenia de la Iezechiel: «S-au des-

³⁸⁹ Is. II, 1.

³⁹⁰ Rom. III, 29-30.

³⁹¹ Os. II, 1.

chis cerurile și am văzut vedenia lui Dumnezeu»³⁹², iar la Isaia: «*Vedenia pe care a văzut-o Isaia*». La Ieremia: «*Cuvântul care a fost la Ieremia*»³⁹³. Pentru că vorbeau unui popor necredincios, certăreț și îndepărtat de la Dumnezeu, au trecut sub tăcere numele Domnului, îngrijindu-se ca ei să primească cuvintele lor. Fiindcă ei credeau că pe Dumnezeu Îl preocupă cele omenești, îi batjocoreau pe cei care le vorbeau ca de la față³⁹⁴ Domnului, cum arată Ieremia, care spune: «*Toată ziua fără încetare sunt batjocorit*»³⁹⁵.

66. «*Va fi în zilele din urmă că vor fi arătate muntele Domnului și casa lui Dumnezeu peste vârfurile munților*»³⁹⁶.

Zile din urmă sunt numite cele care se apropie de sfârșitul acestui timp. Fiindcă și natura timpului trecător corespunde cu această lume pieritoare, căci are afinitate și înrudire cu cele văzute, plecând împreună cu cele care pier, subzistând împreună cu cele care sunt, fiind așteptat și nădăjduit împreună cu cele care urmează încă. Deci, pentru că zilele și nopțile, lunile și anii, perioadele de timp își au originea de la soare și lună și mișcarea firmamentului, trebuie ca prin distrugerea acestora să fie și sfârșitul timpului. Înainte de sfârșitul lumii acesteia, «*vor fi arătate muntele Domnului și casa lui Dumnezeu peste vârfurile munților*». Iar cel care nu slujește doar expresia și nu apără litera simplă, va trebui să nu rămână la cele sensibile. Cum se va arăta atunci muntele lui Dumnezeu? Cum va fi pe vârfurile munților casa lui Dumnezeu? Căci Israelul trupesc nu așteaptă nici facerea altui munte, nici zidirea unei a doua case care să fie pe alte vârfuluri. Ci muntele Sion și templul erau arătate în timpul profeției lui Isaia. Ce se spune deci? Nu că în zilele din urmă acestea vor fi arătate, ci că în zilele din urmă pentru iertarea păcatului se va arăta marea și înalta iconomie pentru mântuirea oamenilor. Taina cea din veci ascunsă a fost descoperită la sfârșitul timpurilor³⁹⁷. Coborârea Domnului pe pământ a fost asemănată cu un mun-

³⁹² Iez. I, 1.

³⁹³ Ier. I, 2.

³⁹⁴ Sau „din postura”, „în persoana”. Πρόσωπον înseamnă pentru Sf. Vasile „persoană”.

³⁹⁵ Ier. XX, 7.

³⁹⁶ Is. II, 2.

³⁹⁷ Col. I, 26.

te, pentru că muntele este pământ înălțat. Și trupul Domnului, fiind pământ după firea comună, a fost înălțată prin unirea³⁹⁸ cu Dumnezeu.

Și casa lui Dumnezeu pe vârfurile munților este Biserica, după expresia Apostolului. Căci spune: «Trebuie să știi cum să petreci în casa lui Dumnezeu, care este Biserica Dumnezeului celui viu»³⁹⁹, ale cărei «temelii sunt în munții cei sfinți»⁴⁰⁰, căci este «zidită pe temelia apostolilor și a profeților»⁴⁰¹. Unul dintre munți era și Petru, pe a cărui stâncă Domnul a făgăduit să zidească Biserica Lui⁴⁰². Căci gândurile înalte și ridicate, care se înalță deasupra celor pământești, sunt în mod potrivit numite „munți”. Suflul fericitului Petru este numit „stâncă înaltă”⁴⁰³, pentru că este înrădăcinat singur în credință, fiind tare și neclintit față de loviturile aduse de ispitiri. Deci toți cei care cuprind cunoașterea Dumnezeirii prin măreția minții și prin faptele minții, care sunt desăvârșiți întru viața sănătoasă, sunt vârfuli ale munților, pe care este zidită casa lui Dumnezeu.

67. «Și se va înălța deasupra dealurilor»⁴⁰⁴.

Dealurile sunt ridicate având o înălțare de la pământ moderată, depășindu-le pe cele joase, dar fiind întrecute de cele mai înalte. De aceea pentru că superioritatea Domnului în omenitate este incomparabilă cu toți [oamenii] laolaltă, în orice realizări s-ar evidenția ei la un moment dat, de aceea s-a spus că muntele Domnului va fi arătat deasupra dealurilor. «Căci s-a învrednicit de mai mare slavă decât Moise, după cum are mai mare cinste decât casa cel care o zidește»⁴⁰⁵. Dar cu cât este mai mare față de Avraam? Avraam, spune, «s-a bucurat să vadă ziua» Întrupării⁴⁰⁶ și «a văzut-o și s-a bucurat»⁴⁰⁷. Avraam a dat zeciuială lui Melchisedec⁴⁰⁸, iar

³⁹⁸ συνάφεια.

³⁹⁹ I Tim. III, 15.

⁴⁰⁰ Ps. LXXXVI, 1.

⁴⁰¹ Ef. II, 20.

⁴⁰² Mt. XVI, 18.

⁴⁰³ Πέτρος înseamnă „piatră”, iar πέτρα „stâncă”.

⁴⁰⁴ Is. II, 2.

⁴⁰⁵ Evr. III, 3.

⁴⁰⁶ lit. „înomenirii”.

⁴⁰⁷ In. VIII, 56.

Melchisedec era tip al Domnului. Acestea [au fost amintite], ca să dovedim superioritatea trupei [a Domnului].

Să nu să slăvim divinitatea datorită superiorității față de robi. Căci iconomia omenității este deasupra celor drepti dintre oameni. El singur nu a făcut păcat⁴⁰⁹, iar mărirea dumnezeirii a fost ridicată mai sus decât cerurile.

«Și vor veni la El toate neamurile»⁴¹⁰.

Cuvântul continuând revelează și mai descoperit profeția, arătând venirea viitoare a neamurilor la cunoașterea lui Hristos. Căci toate neamurile sunt chemate prin propovăduire la credință. «Evanghelia aceasta va fi propovăduită în întreaga lume»⁴¹¹ și în toată lumea a ieșit glasul evanghelic⁴¹² al Apostolilor.

68. «Și vor merge, spune, multe neamuri»⁴¹³.

Să nu treci [mai departe] fără să cercetezi precizia expresiei. Cum la «vor veni» se spune «toate», iar la «vor merge» nu „toate”, ci «multe»? Pentru că «vor veni» se referă la „a crede”, iar «vor merge» la „a viețui”. Toți mărturisim credința, dar nu toți viețuim după porunci, de aceea «vor veni» toate popoarele, dar «vor merge» multe. Pentru că «a merge» este luat pentru „a trăi după Lege”. «Fericiți, spune, cei fără prihană în cale, care merg în Legea Domnului»⁴¹⁴. Cum însă, dacă Domnul zice că: «puțini sunt cei care găsesc calea»⁴¹⁵, noi spunem că multe neamuri vor merge? Toate neamurile sunt puține după numărul propriu-zis al neamurilor, dar oamenii din [aceste] neamuri sunt mulți.

Scriptura spune, deci, aici că multe neamuri, [dar] nu toate, primesc viețuirea după Evanghelie, deși toate se numesc cu numele lui Hristos. Deși multe neamuri sunt numărate, [totuși] oamenii, care sunt cuprinși în denumirea comună a neamului, nu urmează fiecare în parte în întregime numărului. Căci neamurile pot fi număra-

⁴⁰⁸ Fac. XIV, 20.

⁴⁰⁹ I Pt. II, 22.

⁴¹⁰ Is. II, 2.

⁴¹¹ Mt. XXIV, 14.

⁴¹² Ps. XVIII, 4 (Septuaginta v. 5).

⁴¹³ Is. II, 3.

⁴¹⁴ Ps. CXVIII, 1.

⁴¹⁵ Mt. VII, 14.

te, al capadocienilor și al galatenilor și al armenilor, sau al sirienilor sau al egiptenilor, încât se spune cât de multe sunt neamurile care merg în Legea Domnului. Dar neamul, în ce privește oamenii incluși, fiecare dintre ei în parte, nu a primit țința viețuirii unanim. Cât despre cele șaptezeci și două de neamuri⁴¹⁶, sau câte ar fi, numărate în întreaga lume, multe sunt cele care merg pe calea vieții. Dar în ce privește întregul număr al oamenilor de pe pământ, puțini sunt cei mântuiți. Astfel și *Evangelia* spune adevărul, dar nici profeția nu [o] contrazice. «*Toate neamurile Îi vor sluji Lui*»⁴¹⁷, dar I se vor închina puțini dintre cele multe. «*Toți, spune, regii pământului*»⁴¹⁸. Și Sofonie [spune]: «*Vor merge să-I slujească Lui sub un singur jug*»⁴¹⁹.

69. «*Și vor zice: Veniți să ne suim în muntele Domnului și în casa Dumnezeului lui Iacob*»⁴²⁰. Cei avansați în cunoaștere, ca și cum ar anticipa cele de sus, îi cheamă la un urcuș asemănător cu al lor pe cei care se mulțumesc cu șederea în cele de jos și se preocupă cu grijile umile ale vieții. Cel care a înviat împreună cu Hristos și caută cele de sus⁴²¹ să-i strige pe cei care cugetă cele pământești și să le călăuzească gândurile către cele de sus. Poziția trupească față de munte este dublă, o dată urcând de la poalele muntelui spre piscuri, iar altă dată coborând din vârful muntelui spre poale, după diferența poziției trupului și a lucrării împlinite de noi în mod diferit. Poate că acest sens dublu se va potrivi cu iconomia Întrupării [lui Hristos], încât înțelegem muntele ca Întruparea: o dată trupul urcând spre cer prin unirea cu Dumnezeu, altă dată dumnezeirea coborând în cele de aici prin comuniunea cu omenescul.

70. «*Veniți să ne suim*». Să ne suim la înălțimea teologiei, începând de la pătimire. «*Și în casa Dumnezeului lui Iacob*». Mai sus casa se numește simplu «*a lui Dumnezeu*», pe când aici «*casa Dum-*

⁴¹⁶ În tabelul națiunilor din *Fac. X* sunt numărate în textul ebraic 70 de persoane, dar în textul grecesc 72.

⁴¹⁷ *Ps. LXXI*, 11.

⁴¹⁸ *Ps. LXXI*, 11.

⁴¹⁹ *Sof. III*, 9.

⁴²⁰ *Is. II*, 3.

⁴²¹ *Col. III*, 1-2.

nezeului lui Iacob». Care să fie deci cauza? Căci fie acolo lipsește, fie aici este adăugat. Dar nimic din cele ale Duhului nu fără lucrare. Căci Scriptura arată că primele asocieri se fac după concepțiile comune despre Dumnezeu, dar acrivia credinței se împlinește când lucrarea⁴²² lui Dumnezeu s-a făcut deja clară în inimile celor care avansează în cunoaștere. De aceea, pentru cei [abia] introduși în cunoaștere, se spune simplu «*casa lui Dumnezeu*», pe când celor care urmează [învățăturii] continue [li se arată] și al cărei Dumnezeu, că este al lui Iacob, cel căruia i-a dăruit familiaritatea cu El. Fiindcă spune: «*Eu sunt Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacob. Acesta este numele Meu veșnic*»⁴²³. Ca să facă cinstea pentru sfinți pomenită veșnic, a asociat cu El numele slujitorilor, ca ori de câte ori se face pomenirea lui Dumnezeu, de tot atâtea ori să fie adusă și pomenirea acelor. De aceea celor care s-au apropiat deja, le adaugă ca o însușire a lui Dumnezeu, spunând: «*și în casa Dumnezeului lui Iacob*». Dar pentru că Iacob este de asemenea numele unuia șiret și luptător – căci Iacob se numește șiret⁴²⁴ datorită luptei cu cele care îi erau ostile⁴²⁵, iar apoi după victorie a primit ca răsplată numele Israel⁴²⁶ –, cel care avansează până acum învață despre casa Dumnezeului lui Iacob ca despre cele inferioare și accesibile lui, dar cândva după aceea va fi învățat și despre Dumnezeu lui Israel, când îi sunt administrate cu cale și rânduială predaniile mai desăvârșite.

71. «*Și ne va vesti calea Lui și vom merge pe ea*»⁴²⁷.

⁴²² lit. „însușirea”.

⁴²³ *Ieș.* III, 6, 15.

⁴²⁴ În ebraică numele lui Iacob, יַעֲקֹב *ya‘aqov* este legat prin etimologia populară de עָקַב *‘aqev* „călcâi” și de verbul derivat de aici עָקַב „a înșela”, „a se furișa în spatele cuiva”. Iacob l-a ținut de călcâi pe fratele său și i-a luat chiar de la naștere dreptul de întâi născut. Ulterior, prin șiretenie, va obține dreptul de întâi născut chiar și legal, când fratele său Esav i l-a vândut pe un blid de linte fiartă. De asemenea, tot prin șiretenie, va lua binecuvântarea tatălui său în locul lui Esav. Iacob reprezintă efortul ascetic al omului, căci împărăția cerurilor se ia cu sila (*Mt.* XI, 12).

⁴²⁵ *Fac.* XXV, 26.

⁴²⁶ *Fac.* XXXII, 24-28.

⁴²⁷ *Is.* II, 3.

Dacă nu ne vom urca în munte, nu ne va vesti calea Lui. Și dacă nu ne va vesti, cum vom merge? Adică, dacă nu primim Evanghelia, cum să viețuim după ea? Cei care caută să învețe calea, în mod evident nu au cunoscut-o. De aceea, cum ne vom urca în munte, fără să cunoaștem calea? Sau «*Veniți să ne suim în munte*» arată scopul și strădania celor care se grăbesc, dar încă nu dețin realizarea celor dorite. Căci să presupunem că unii dintre cei care se grăbesc spre credință se adresează și se îndeamnă reciproc: „Veniți să stăm departe de cei care se târăsc pe pământ! Veniți să cugetăm cele cerești, să intrăm în casa lui Dumnezeu! Acolo vom învăța calea, prin care vom ajunge la țelul deopotrivă înaintea tuturor”.

72. «*Căci din Sion va ieși Legea și cuvântul Domului din Ierusalim*»⁴²⁸.

Întreabă un om al tăierii împrejur, un iudeu după trup, despre ce lege vorbește și despre ce cuvânt. Despre Legea dată prin Moise? Dar [iudeii] să arate cum este aceea din Sion. Căci Moise nu a intrat în pământul moștenirii, iar Sionul este în Iudeea. De aceea, după ei Scriptura a greșit, spunând în locul unui nume altul, căci în loc de Sinai sau Horeb a zis Sion. [Scriptura] vorbește însă de Legea cea sfântă. Care [anume]? Când a fost dată? Când a fost scrisă? «*Și cuvântul din Ierusalim*». Este cel profetic, spune [iudeul]. Dar a fost în întreaga Iudee, nu numai în Ierusalim, și în Israel, chiar și în robie, în Ninive și în multe locuri pe pământ. Să fie constrânși de adevăr și să primească legiuirea Domnului, făcută din turnul de veghe, din trupul purtător de Dumnezeu⁴²⁹, din care veghea faptele oamenilor. «*Și cuvântul Domnului din Ierusalim*». Căci începând de aici, vestirea a fost însământată în toată lumea.

73. «*Și va judeca între neamuri*»⁴³⁰.

«*Când a stat Dumnezeu în adunarea dumnezeilor, i-a deosebit pe dumnezei*»⁴³¹. Dar la neamuri: «*va judeca între neamuri*». Căci se cuvine ca sfinții să fie deosebiți pentru recunoașterea vredniciei lui,

⁴²⁸ Is. II, 3.

⁴²⁹ Sf. Vasile identifică deci Cuvântul cu Mântuitorul Hristos, iar ieșirea din Ierusalim cu Întruparea.

⁴³⁰ Is. II, 4.

⁴³¹ Ps. LXXXI, 1.

iar cei care au viețuit în zadar să fie judecați⁴³². Dar poate că de aici se arată că pedeapsa neamurilor din afara dreptei credințe este diferită, și nu una și aceeași. Căci în măsura în care au căzut de la cunoașterea lui Dumnezeu, sunt vrednici de chinuri și pedepse. În măsura în care practicile lor de viață sunt diferite, în patimile necinstei și în răutățile față de aproapele, este nevoie de judecata împotriva neamurilor, care să separe greșelile față de aproapele.

«Și va mostra popor mult»⁴³³. Pentru a ne arăta ceea ce este drept și de netăgăduit în judecata cea dreaptă, a adăugat: «Și va mostra popor mult». «*Mustra-te-voi, spune, și voi pune înaintea feței tale [păcatele]*»⁴³⁴. Aici acuzatorul prezintă martori pentru examinarea plângerilor împotriva acuzatului, dar în tribunalul celor ascunse faptele înseși ne stau alături în înfățișarea lor proprie, fiecare păcat fiind prezentat celor care au păcătuit. Acolo examinarea este făcută pentru susținerea dreptei judecăți, aici însă pentru îndreptarea celor reproșate. De aceea Apostolul îl îndeamnă pe Timotei⁴³⁵ să se folosească de aceasta. Desigur, orice reproș adus în chip vădit celui acuzat îl chinuiește pe acela puternic, prezentându-i rușinea păcatului, pentru a-i face mult bine celui care nu percepe propriile greșeli, ducându-l la recunoaștere și pocăință adevărată. Căci ce rană trupească ar produce o durere așa de ascuțită, cât chinul pe care îl produce sufletului cuvântul tăios, care atinge conștiința celor cuprinși de rușinea relelor făcute?

74. «Și își vor bate săbiile lor în pluguri și sulile lor în seceri»⁴³⁶.

Acesta este scopul folositor al muștrărilor, să-i schimbe pe cei războinici și agitați într-o stare pașnică. Este clar oricui că Legea și cuvântul lui Hristos, care sunt liniștite și împăciuitoare, au propovăduit pacea celor de departe și celor de aproape, ca și iudeii, și cei dintre neamuri să lepede [lucrurile] războinice, atât cele pentru contactul de aproape din luptele desfășurate corp la corp – acestora

⁴³² Se face un joc de cuvinte între κρίνω „a judeca” și διακρίνω „a deosebi”, „a separa”.

⁴³³ Is. II, 4.

⁴³⁴ Ps. XLIX, 22 (Septuaginta v. 21).

⁴³⁵ II Tim. IV, 2.

⁴³⁶ Is. II, 4.

le zice „sabie” –, cât și cele pentru apărarea de la distanță – acestea spun că sunt „lâncile” și „sulițele”. Pe acestea Cuvântul din Ierusalim le transformă în unelte de agricultură, încât sabia distrugătoare oferă semințe dătătoare de viață, puse în sufletele raționale de Înțelepciune; devine plug care face moale cele ce sunt întărite, care scoate spinii și le face vase ale harului ceresc. Iar sulița care lovește și respinge de la distanță [devine] ceva care le strânge pe cele de aproape și ține împreună legături. Căci asemenea sunt secerile care le adună împreună pe cele împrăștiate și leagă împreună spicele în legătura snopului. Este deci și un seceriș rațional, pentru care este nevoie de instrumente potrivite, de care se spune: *«Ridicați ochii voștri și vedeți, că țarinile sunt bălane»*⁴³⁷. Niciun războinic nu este potrivit pentru seceriș. Dar la acest seceriș [Domnul] îi trimite pe proprii Săi ucenici, despre care a și spus: *«Secerișul este mult, dar lucrătorii puțini»*⁴³⁸. De aceea, acestor secerători, pentru că nu aveau vreo unealtă de război în inimi, le-a dat puterea să aducă pacea în casele în care intrau⁴³⁹.

75. *«Și nu va ridica neam împotriva [altui] neam sabie»*⁴⁴⁰.

Cât timp cuvântul înțelepciunii acestei lumi lucrează înfocat, neamurile se ridică unele împotriva celorlalte, aducându-și împotrivă sabia cuvântului ascuțită cumplit în exercițiu și strălucind de [puterea de] convingere. Dar de când a venit pacea noastră⁴⁴¹ și a fost vestită *«slava întru cele înalte lui Dumnezeu și pe pământ pace»*⁴⁴², atunci deodată minciuna a fost redusă la tăcere de adevăr. După cum corul păsărilor care ciripesc se amuțește deodată, când de undeva de sus se arată un vultur deasupra lor, [tot așa ei] nu își mai resping unul altuia cuvintele. Unul spunând că nu este deloc pronie, altul că aceasta ajunge până la lună. Nici despre suflet: unul considerând că este muritor, altul că este nemuritor. Cele despre soartă, unul că ea le stăpânește pe toate, iar altul că ea nu există ab-

⁴³⁷ In. IV, 35.

⁴³⁸ Lc. X, 2.

⁴³⁹ Mt. X, 12.

⁴⁴⁰ Is. II, 4.

⁴⁴¹ Ef. II, 14.

⁴⁴² Lc. II, 14.

solut deloc. Dar de când a venit nebunia propovăduirii⁴⁴³ și Cel răstignit este slăvit, Învierea este crezută, și judecata este nădăduită, neamurile au încetat războiul dintre ei și este pace. Dar mă tem să nu devină apoi spectatori al războiului nostru... Dacă până atunci toată viața li s-a irosit cu învățarea cuvintelor zadarnice, căci dialogul este o polemică argumentată, [Scriptura] spune: «*Nu vor mai învăța să se războiască*» în loc de „Nu vor mai avea legătură cu învățătorii disputelor”.

76. «*Și acum, casă a lui Iacob, veniți să mergem în lumina Domnului*»⁴⁴⁴.

Este a doua invitație, care îi cheamă spre cele mai desăvârșite pe cei cărora li s-a făcut bine. Căci după ce s-a suit în muntele Domnului și a trecut peste cele pământești, fiind părtaș la o asemenea strălucire mai curată, [omul] trebuie să ajungă la lumina dumnezeiască, ce luminează ochii sufletului spre contemplarea vederilor fericite și raționale și a viziunilor dumnezeiești. Asemănător cu aceasta este și la Psalmist: «*Apropiați-vă de El și vă veți lumina și fețele voastre să nu se rușineze*»⁴⁴⁵. Căci nu vor fi rușinați, cei asupra cărora s-a însemnat lumina feței Domnului⁴⁴⁶. Iar cel ce face [fapte] necuviincioase, urăște lumina⁴⁴⁷.

Dar de vreme ce casa lui Iacob a considerat în mod necinstit că învățătura Legii este o lumină suficientă și o călăuză a orbilor, lumină celor care sunt în întuneric, Scriptura spune, îndreptându-le ignoranța: «*Veniți să mergem*», nu în lumina profetică, nici în lumina Legii, ci «*în lumina Domnului*». Căci lămpile sunt utile, dar înainte de [răsăritul] soarelui; stelele sunt plăcute, dar noaptea. Dacă cel care își pune alături o lampă, când soarele strălucește, este ridicol, cu mult mai ridicol este cel care rămâne în umbra Legii, când Evanghelia este propovăduită.

77. «*Căci a părăsit pe poporul Său, casa lui Israel*»⁴⁴⁸.

⁴⁴³ I Cor. I, 21.

⁴⁴⁴ Is. II, 5.

⁴⁴⁵ Ps. XXXIII, 5 (Septuaginta v. 6).

⁴⁴⁶ Ps. IV, 6 (Septuaginta v. 7).

⁴⁴⁷ In. III, 20.

⁴⁴⁸ Is. II, 6.

Cea mai grea pierdere este părăsirea de către Dumnezeu. Ca și cum, dintr-o ținere puternică a mâinilor, prin destinderea degetelor, cu care până atunci cineva strângea lucrul ținut, l-a lăsat să cadă din propria păstrare, la fel Scriptura arată că poporul nu mai este stăpânit de Dumnezeu. Din ce cauză, însă, este lăsat cineva din mâinile lui Dumnezeu învață cele următoare:

«Pentru că s-a umplut ca la început țara lor de ghiciri, ca de oameni străini»⁴⁴⁹.

Vezi cât de mare rău este să ghicești. Îl face pe cel care se dedică acesteia să fie în afara grijii lui Dumnezeu. Dar multora dintre creștini le este indiferent dacă ascultă [de ghiciri], vânează oracole și dau atenție simbolurilor. A strănutat cineva, se spune, în timpul vorbirii, și aceasta semnifică [ceva]. M-a strigat cineva de la spate, și aceasta încurcă. [La fel dacă] piciorul dă [peste ceva] când sunt plecat; [dacă] haina se prinde [în ceva].

Chiar și unii dintre cei foarte bine cunoscuți și care așteaptă judecata din ceruri, cad pradă în mod indiferent acestor lucruri vătămătoare. Dar ascultă că poporul care își irosește puterile cu acestea este aruncat. În vechime chiar și din Legea lui Moise, ghicirile, prezicerile, augurii și observările păsărilor sunt defăimate ca invenții ale demonilor. Căci spune: *«Să nu prezici augurii, nici să observi zborul păsărilor»⁴⁵⁰. «Căci neamurile, spune, pe care Domnul le va distruge dinaintea feței Lui, acelea vor asculta de ghiciri și prevestiri; ție însă nu ți-a dat așa Domnul Dumnezeu tău»⁴⁵¹.*

Este absurd ca cel care are sfatul îndreptărilor lui Dumnezeu să înțeleagă ceea ce nu trebuie făcut și să le ia drept sfetnici pe dobitoace (cele iraționale), dar, mai mult, nici ca sfetnici, ci să îi consulte ca învățători și legiuitori. Pasărea nu a văzut pericolul care stătea lângă ea însăși și era în ochii [ei], dar îi vestește ție viitorul. Zburând din cuib pentru a procura hrană puilor, adeseori se întoarce fără succes, dar pentru tine mișcarea zadarnică a pasării a devenit o prezicere nemincinoasă și o descoperire a viitorului. Dacă cele za-

⁴⁴⁹ Is. II, 6.

⁴⁵⁰ Deut. XVIII, 10, 12.

⁴⁵¹ Deut. XVIII, 14.

darnice din lucrarea demonilor zboară în jur, să nu-mi stai cu gura căscată la înșelăciunile demonilor, să nu te lași pradă lucrărilor diavolești. Acela odată ce prinde un suflet ușor de dus la pierzanie, nu încetează să abuzeze de el în orice chip.

78. Dar și corbii care croncănesc și vulturii care colindă din lipsa prăzii, îngrozesc inima superstițioasă. Și așa de mare este neșăbuința [adusă] omului de la vrăjmaș, că până și o nevăstuică dacă se arată alături, un câine dacă se furișează, un om dacă se arată dis-de-dimineată, chiar și dacă era dintre cei mai bine-dispuși, dacă era lovit la ochi sau la piciorul drept, [respectivul] sare înapoi și se întoarce și-și acoperă adeseori ochii. Ce este mai vrednic de milă decât o asemenea viață, să le suspecteze pe toate, să fie împiedicat de toate, când trebuie ca din toate părțile să-și ridice sufletul lui spre Dumnezeu?

Când vezi păsări zburând prin aer, nu-ți irosi puterile cu figurile de zbor, dacă fac cercuri deasupra capului nostru sau vin direct din față, sau zboară deasupra din spate, sau trec spre laturi. Părăsindu-le pe acestea, să fii uimit de înțelepciunea și ordinea din ele a Creatorului⁴⁵². Cum este purtată o asemenea greutate prin aer? Cum devine natura moale a aerului vehicul pentru aripă, cum prin întinderea aripilor plutesc prin aer, iar prin coadă își îndreaptă zborul asemenea unei cârme, cum cele care nu sunt adaptate să umble, suplinesc prin aripă nevoia de picioare. Câte sunt înotătoare, câte răpitoare, au construcția corpului potrivită vieții. Căci unele au organe pentru prindere, ghearele, iar celelalte au ca niște vâsle membranele picioarelor, încât este mai ușor să împingă cu lățimeaabei apa pentru mișcare. Toate sunt pline de înțelepciunea lui Dumnezeu.

«Căci pe toate cu înțelepciune le-a făcut»⁴⁵³. Dar cel cu suflet mărunț și care cugetă cele de jos, care încearcă să pună în armonie mișcărilor dobitoacelor cu scopul său propriu, care Îl părăsește pe Dumnezeu, s-a dat pe sine pradă demonilor uneltitori, care prin stăpânirea asupra aerului plănuind să întoarcă păsările când aici și

⁴⁵² δημιουργός.

⁴⁵³ Ps. CIII, 24.

când dincolo, mențin de netămăduit înșelăciunea celor fără minte. Acestea chiar dacă au fost spuse ca o digresiune, cuvântul s-a folosit deloc fără folos de ocazia din cele spuse pentru vindecarea celor fără minte.

Trebuie remarcat că Scriptura consemnează că ghicirea este o îndeletnicire specifică filistenilor, adică palestinienilor, pentru că pe aceștia, și doar pe aceștia, îi numește în cuprinsul ei „de alt neam”. Căci după cum caldeii și-au făcut proprie astrologia, egiptenii folosirea de substanțe magice⁴⁵⁴ și incantațiile, cretanii augurii, așa și cei de alt neam [și-au făcut proprie] ghicirea. De aceea, țara s-a întors la relele proprii ei, fiind ca la început.

79. *«Și mulți copii străini s-au născut în ea»*⁴⁵⁵.

Când o cetate, care primește obiceiuri netrebnice, a ales să trăiască după ele, celor care se nasc apoi păcatul părinților li se face ca o lege, și imediat după naștere sunt copii străini, înstrăinați de poporul lui Dumnezeu prin purtarea cea rea. Pentru că roadele sufletului sunt numite adesea „copii”, cineva ar putea să spună că cel care adună dincolo de înțelesul dumnezeieștii Scripturi cuvinte nesănătoase din cele de dinafară de credința în Dumnezeu⁴⁵⁶ și le acceptă, își face copii străini.

80. *«Căci țara lor s-a umplut de argint și aur și comorile lor nu au număr»*⁴⁵⁷.

Ce păcat mare este iubirea de bogăție, că este înșirată în lista unor asemenea păcate! Căci după ghicitorie și copii străini, care probabil s-au născut în Israel din cauza înmulțirii desfrânării, este numărat și faptul că țara s-a umplut de argint și de aur. Pentru sufletul cuvios bogăția devine este un imbold pentru facerea de bine prin milostenie⁴⁵⁸, pe când pentru cel iubitor de plăceri și de trup, devine mijloc de slavă și de obrăznicie. Sărăcia este un pedagog spre dreapta credință, pe când bogăția este un imbold pentru nesăbui-nță. Dacă întregul neam este acuzat de averi în exces, să ia seama cei

⁴⁵⁴ φαρμακεία.

⁴⁵⁵ Is. II, 6. Biblia sinodală diferă de Septuaginta, urmând textului ebraic.

⁴⁵⁶ θεοσέβεια.

⁴⁵⁷ Is. II, 7.

⁴⁵⁸ lit. „comuniunea (dărnicia) împărțită”.

bogați, cum se vor apăra pentru proprietățile lor. Dacă cineva ar crede că nu ar păcătui, îmbogățindu-se dintr-o scuză oarecare considerată rezonabilă, să-și aducă aminte de porunca evanghelică, care interzice clar [ca omul] să-și adune comori pe pământ⁴⁵⁹.

81. «Și pământul s-a umplut de cai și nu mai este număr carelor lor»⁴⁶⁰.

Peste tot observăm că sfinții refuză folosirea cailor atât pentru trupele de război, cât și în celelalte necesități ale vieții. De aceea și aici [folosirea] cailor este înșirată cu celelalte acuze. Căci Dumnezeu dorind ca ei să depindă de ajutorul de la El, și în războaie să nu se încreadă în propriile pregătiri, de aceea a interzis: «să nu-ți înmulțești caii»⁴⁶¹. Atunci ei sunt acuzați că au intrat în posesia unei asemenea mulțimi de cai, încât depășește și numărul. Dar aceasta fie o înțelegem la modul hiperbolic, fie considerăm că, în loc de: „să nu fie numărate cele mărunte și altfel de necinste”, se spune: „să nu fie numărul carelor”. Observă că în *Numeri*⁴⁶² femeia nu este numărată, ca fiind slabă; nici copilul, ca ușor de disprețuit, afară de cel întâi născut și de cel al leviților; nici slujitorul, pentru că este fără cinste; nici cel născut din căsătorii mixte, pentru că este străin. De aceea, credem că sunt în afara numărului carele dobândite prin răutate.

82. «Și s-a umplut pământul de urâciunile faptelor mâinilor lor»⁴⁶³.

Practicile neamurilor, luând început din ghiciri, continuând cu iubirea de argint și mania pentru cai, i-au purtat spre idolatrie. Pentru că s-au lepădat de sfatul lui Dumnezeu și i-au ascultat pe ghicitori, pentru că nu au crezut în Dumnezeu, ci în întunericul averii, pentru că s-au sprijinit pe caii falși pentru mântuire⁴⁶⁴, iar nu pe Cel ce poate să zdrobească războaiele, drept urmare au ajuns ca pământul lor să fie umplut de urâciuni. Orice faptă deci, săvârșită dincolo de cuvântul cel drept, este o urâciune pentru Dumnezeu.

⁴⁵⁹ Mt. VI, 19.

⁴⁶⁰ Is. II, 7.

⁴⁶¹ Deut. XVII, 16.

⁴⁶² Num. III, 15, 40.

⁴⁶³ Is. II, 8.

⁴⁶⁴ Ps. XXXII, 16 (Septuaginta v. 17).

După cum cei care au un stomac sensibil și vomită ușor se întorc la vederea lucrurilor mizere, precum eliminarea excrementelor sau ulcerării urât mirositoare și [alte] asemenea, așa și cele înfăptuite după necurăție sunt urâciune pentru Cel Sfânt. Fiindcă este un obicei pentru Scriptură să numească idolii în mod propriu urâciuni, toate închipuirile netrebnice întipărite în suflet prin reprezentare sunt urâciuni care umplu țara, adică întregul spațiu deschis al raționalului din suflet.

«Și s-au închinat la cele pe care le-au făcut degetele lor»⁴⁶⁵. O, ce nebunie extremă, să numești Dumnezeu ceea ce este făcut de tine însuși și să nu înțelegi absurdul a ce s-a făcut. Căci dacă te minunezi de materie, de ce atunci nu te închini bronzului fără formă sau pietrei? Dacă [te minunezi] datorită tehnicii, închină-te propriilor mâini, care i-au dat forma sau uneltelor prin care l-ai făurit. Cât de mare ignoranță ai ca în timpul cât este cioplită sau turnată statueta să nu dobândești înțelegerea a ce s-a făcut? Aceasta arată [textul]: «Și s-au închinat la cele pe care le-au făcut degetele lor». Atunci, desigur, [omul] este obligat să aleagă una din două: fie că nu avea niciun zeu până să fie modelat [unul] de el însuși, fie că cel de dinainte a îmbătrânit pentru că se simte lipsa altuia. Dar «*blestemat tot omul care își va face [idol] cioplit sau turnat, lucrul mâinilor unui meșter*»⁴⁶⁶.

83. «*Omul s-a aplecat și bărbatul s-a umilit*»⁴⁶⁷.

Cred că acestea s-au spus cu indignare, nesuportând decădere oamenii de la vrednicie. Omul s-a plecat, spune, idolului pentru închinare, fiind cea mai de cinste dintre ființele de pe pământ, fiind rânduit după îngeri între cele raționale, [el] cel cinstit cu chipul lui Dumnezeu, cel ce inventează meșteșuguri prin puterea rațiunii. Cel care cunoaște [lucrurile] de pe pământ, puterile plantelor, ale rădăcinilor și ale fructelor, cel care avântându-se pe mare, [cunoaște] firea aerului, nașterea vânturilor, așezarea stelelor, mișcarea lor, intervalele [dintre ele] și constelațiile [lor], rânduiala de pe pământ

⁴⁶⁵ Is. II, 8.

⁴⁶⁶ Deut. XXVII, 15.

⁴⁶⁷ Is. II, 9.

mânt, cetățile, legile, campaniile militare, cele necesare dintre meșteșuguri atât pentru trai, cât și pentru împodobire și paradă – acesta s-a plecat idolului, ca și cum ar avea nevoie de mântuire de la acesta, cel însuflețit de la cel lipsit de suflet, cel rațional de la cel care nu simte. Cel care ține sub mână animalele, căruia toate dobitoacele i-au fost supuse spre slujire – pentru că Dumnezeu ni le-a supus, Cel care ne-a dat să fim după chip, prin faptul că le stăpânim pe cele din apă deopotrivă cu cele de pe uscat –, acesta nu îndrăznește să stea la același [nivel] nu în fața unuia dintre dobitoacele diferite de el prin forță, ci a imitației unei ființe dintre dobitoace, sau a unei femei necuviincioase sau unui bărbat foarte dizgrațios, și se înfricoșează și se pleacă la pământ, nefiind vrednic să se uite în sus spre cer din cauza păcatului împotriva Celui ceresc.

84. «*Omul s-a aplecat și bărbatul s-a umilit*»⁴⁶⁸.

Este o sporire a răului, ca bărbatul, care este mai potrivit să fie conducător, mai desăvârșit în înțelegere, mai puternic în fapte, uitând de demnitatea proprie, să se înjosească în fața idolului. Fiind chipul și slava lui Dumnezeu, având cap al său pe Hristos, s-a înjosit în fața idolului, el care față de acestea este bărbat. Acesta este lucrul cel mai grav în situația [respectivă]. Căci dacă era un copil, dacă era o femeie, cineva ar putea avea îngăduință față de unul din cauza tinereții, față de cealaltă din cauza slăbiciunii din fire. Dar acum bărbatul s-a umilit, ceea ce depășește orice exces al rușinii.

«*Nu îi voi ierta*»⁴⁶⁹. O, ce amenințări! Oare nu din cauza pedepsei veșnice sunt acestea: «*nu îi voi ierta*»? Căci cât timp ghicesc, cât timp își înmulțesc copiii străini, cât timp se agită pentru argint, cât timp își echipează cavaleria, exista [încă] speranță și așteptarea iertării. Dar pentru că au căzut în idolatrie, cea din urmă dintre rele, și înțelegând propria lor demnitate, îi acordă idolului cinstiri egale cu ale lui Dumnezeu, [de aceea s-a spus]: «*Nu îi voi ierta*». Cel Bun înfăptuiește aceasta spre facere de bine. Căci dacă iertarea este un imbold pentru neînfrânare, «*Nu îi voi ierta*» pentru ca necazul să le aducă acestora amintirea de Dumnezeu. Încât a nu ierta nu este o

⁴⁶⁸ Is. II, 9.

⁴⁶⁹ Is. II, 9.

amenințare vătămătoare, ci o pedagogie mântuitoare. „Căci nu te voi lăsa⁴⁷⁰, spune, nici nu te voi părăsi⁴⁷¹”.

85. «Și acum intrați în pietre și ascundeți-vă în pământ de la fața fricii de Domnul și de la slava tăriei Lui, când Se va scula să distrugă pământul»⁴⁷².

O altă invitație este cea către casa lui Iacob, care cheamă la ceea ce este folositor. Căci după cum [s-a spus]: «Veniți să ne suim în muntele Domnului»⁴⁷³, «veniți să mergem în lumina Domnului»⁴⁷⁴, așa și acum [se spune]: «Și acum intrați în pietre și ascundeți-vă în pământ de la fața fricii de Domnul». Cine este oare un așa de [mare] calomniator al Scripturii încât să creadă că îi sfătuiește pe unii să fugă de la fața fricii de Domnul și să se ascundă în crăpăturile pietrelor? Fiindcă «unde să merg, spune, de la Duhul Tău și de la fața Ta unde să fug? Dacă mă voi urca în cer, Tu acolo ești»⁴⁷⁵. Și iarăși Domnul: «Dacă se ascund în Carmel, de acolo îi voi lua. Dacă fug în mare, acolo voi porunci șarpelui și îi va mușca»⁴⁷⁶. De aceea cum a sfătuit ca piatra să fie pusă adăpost de la fața fricii de Domnul? Dar poate spune că singura scăpare de rele, care au fost enumerate mai înainte este să fugă la adăpostul pietrei, adică trăinicia credinței în Hristos⁴⁷⁷. Unde și Moise a fost pus, când urma să-L vadă pe Dumnezeu⁴⁷⁸. «Intrați aici, spune, și ascundeți-vă în pământ», adică îngropați-vă. Pentru ce? Pentru ca îngropați fiind cu El prin Botez⁴⁷⁹ și murind împreună cu El, să mergeți într-o înnoirea vieții, murind față de păcat.

Adună [textele] despre piatră în Scriptură, ca să ți se clarifice locul. «În piatră m-ai ridicat»⁴⁸⁰. Poporul a băut din piatră⁴⁸¹, dar și

⁴⁷⁰ Verbul ὀφείλω înseamnă „a lăsa”, dar și a „ierta”.

⁴⁷¹ Ios. I, 5.

⁴⁷² Is. II, 10.

⁴⁷³ Is. II, 3.

⁴⁷⁴ Is. II, 5.

⁴⁷⁵ Ps. CXXXVIII, 7-8.

⁴⁷⁶ Am. IX, 3.

⁴⁷⁷ Col. II, 5.

⁴⁷⁸ Ieș. XXXIII, 22.

⁴⁷⁹ Rom. VI, 4.

⁴⁸⁰ Ps. LX, 2 (Septuaginta v. 3).

miere a avut din piatră⁴⁸². Iar Psalmistul spune: «*Piatra scăpare ie-purilor*»⁴⁸³. Piatra tare a dat [apă] curată din belșug și ulei, cu care s-au uns, după cântarea lui Moise⁴⁸⁴. Dacă deci intrați în piatră, veți putea evita frica de Domnul, când Se va scula să distrugă pământul, când va urma să nimicească cele pământești, să distrugă [omul] pământesc pentru a da viață fără piedică [omului] duhovnicesc. Trebuie deci să anticipeze Învierea Lui cu slavă și putere, îngrijindu-se de ei înșiși în acest fel.

86. «*Căci ochii Domnului sunt înalți, iar omul este smerit*»⁴⁸⁵.

Ca să nu crezi că sfătuiește o îndepărtare trupească de Dumnezeu, adaugă: «*Ochii Domnului sunt înalți, iar omul este smerit*». Nimic din cele de jos nu rămâne ascuns de Cel care veghează din înalt, toate fiind sub privirea [Lui] și nimic neîntunecându-l ochii. Iar omul smerit este fie cel care se consideră pe sine nimic în comparație cu măreția lui Dumnezeu, fie cel care prin umilință îndepărtează cugetarea înfumurată, fie cel care prin păcat se aruncă pe sine din înălțimea de dinainte.

«*Și se va smeri semeția oamenilor*»⁴⁸⁶. În cele de dinainte omul și-a umilit înălțarea și era vrednic de acuzare. «*Omul s-a aplecat și bărbatul s-a umilit*». Aici însă, umilința este folositoare. Căci îndepărtarea cugetării zadarnice și ridicarea din deșertăciune, din semeția înfumurată și din goala părere de sine spre vrednicia proprie, [aceasta] este smerenia laudabilă. Dacă se refugiază în piatră și își pun trupul în pământ în nădejdea învierii cu Hristos, înălțările din cauza nesăbuiinței cad, iar părerea lor despre sine [rămâne] zadarnică. Iar mărturia adevărată a înălțării este atribuită de ei doar lui Dumnezeu.

87. «*Și se va înălța singur Domnul în ziua aceea*»⁴⁸⁷.

⁴⁸¹ Num. XX, 11.

⁴⁸² Deut. XXXII, 13; Ps. LXXX, 15 (Septuaginta v. 17).

⁴⁸³ Ps. CIII, 19 (Septuaginta v. 18).

⁴⁸⁴ Deut. XXXII, 13.

⁴⁸⁵ Is. II, 11.

⁴⁸⁶ Is. II, 11.

⁴⁸⁷ Is. II, 11.

Scriptura ne indică ziua ca fiind cunoscută și mărturisită de către toți. În acea zi, ultima dintre toate zilele, pe care noaptea nu o întrerupe, nici timpul nu o limitează, nici lumina fizică nu îi dă început și sfârșit, ci este una singură, asemenea cu ea însăși, nemișcată, neînserată și neurmată [de altele]; în acea zi, «Se va înălța singur Domnul», când orice cugetare semeață va cădea și orice luminare a fericitelor puteri va dispărea prin măreția strălucirilor acelei slave. Fie că este profet, fie apostol, fie că sunt puteri sfinte și mai presus de lume, când se va arăta măreția adevărată, toate vor fi considerate umile.

Închipuie-ți ceea ce s-a spus dintr-un exemplu de viață. Dacă ar fi o cetate de meșteșugari, care abia își procură cele necesare pentru trai din munca pe o zi; și ar fi acolo unii cu mult mai înzestrați decât [acei] zilieri, fericiți și admirați până atunci de către cei sărmani. Apoi ar veni în cetate un împărat, cel mai bogat dintre toți regii, având mult aur, mult argint, multe pietre foarte prețioase, unele puse în [veșmântul] împărătesc, altele expuse pentru paradă. Frumusețea și mulțimea hainelor erau imense, mulțimea slujitorilor și paznicilor depășea [orice] număr, cheltuiala negrăită, cămile și catări nenumărați îi cărau bogăția, cai împodobiți cu aur și țesături de purpură, unii slujind, iar alții mergând înainte în procesiune. La această priveliște, ce impresie ar primi acel popor sărac, care până atunci se minuna de cei care îi erau superiori cu lucruri mici? Nu se rușinează de propria lor judecată? [Nu] le disprețuiește pe toate în comparație cu cele superioare? [Nu] va mărturisi slava și bogăția pentru singurul cu adevărat bogat? De aceea tot așa cât timp măreția și slava înțelepciunii și puterii lui Dumnezeu sunt ascunse, multe par să fie înalte și mari pentru cei care stau în sărăcie extremă. Când însă se arată ceea ce este prin fire înțelept și puternic cu adevărat, nimeni nu mai este socotit nici înțelept, nici puternic. Astfel odată și Moise a mărturisit despre sine că este cu vocea stinsă și limba greoaie, după ce l-a auzit pe Dumnezeu vorbind cu el⁴⁸⁸. Și Avraam, când l-a văzut pe Dumnezeu, a mărturisit despre sine că este pă-

⁴⁸⁸ *Ieș. IV, 10.*

mânt și cenușă⁴⁸⁹. Nimeni deci, învrednicindu-se să privească la bunătatea și înțelepciunea lui Dumnezeu, nu poate să afirme înțelepciunea sau puterea nici a lui nici a altuia. Căci toți sfinții sunt ca lumina lămpii în amiaza mare care este depășită în strălucire de soare. De aceea «*Se va înălța singur Domnul în ziua aceea*».

88. «*Căci ziua Domnului este peste orice nesăbuit și semeț*»⁴⁹⁰.

Poate că primul păcat a fost nesăbuița și semeția, dacă diavolul, răzvrătindu-se din belșugul bunurilor din jurul său, L-a părăsit pe Dumnezeu și le-a făcut și pe puterile potrivnice să-L părăsească împreună cu sine, spunând: «*Mai presus de stele voi pune tronul meu și voi ședea în muntele cel înalt peste munții cei înalți, dinspre nord. Mă voi sui deasupra norilor, voi fi asemenea Celui Preaînalt*»⁴⁹¹. De aceea a început de aici și pedepsirea. Și dacă totuși, cineva pierzându-și mințile, a căzut în judecata diavolului, va fi condamnat împreună cu începătorul și făcătorul semeției. Căci «*Domnul le stă împotriva celor semeți*»⁴⁹².

Oarecum pare că începutul semeției este nesăbuița. Cel care îi disprețuiește pe alții și îi crede nimicuri, considerându-i pe unii săraci, pe alții de neam modest, pe alții neînvățați, din această nesăbuiță alunecă spre a se socoti doar pe sine că este înțelept, priceput, nobil, bogat, puternic, făcând din dispreț începutul purtării cu semeție. Căci aceasta este să te porți semeț, să te străduiești să te arăți deasupra multora. Făcând aceasta, îl disprețuiește pe aproapele, iar pe sine se slăvește.

Nesăbuița este început al semeției și semeția este o odraslă rea a nesăbuiței. De aceea pedeapsa este asupra oricărui nesăbuit și semeț. Căci păcatele înrudite se pedepsesc asemănător. De aceea vestita zi a Domnului va aduce pedeapsă asupra oricărui nesăbuit și semeț. Dar noi, demni de milă, toată ziua alipiți de aceste rele, nu înțelegem cât de mari rele păcătuim. «*Cei care batjocoresc nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu*»⁴⁹³. Și noi batjocorim, dar batjoco-

⁴⁸⁹ Fac. XVIII, 27.

⁴⁹⁰ Is. I, 12.

⁴⁹¹ Is. XIV, 13-14.

⁴⁹² I Pt. V, 5.

⁴⁹³ I Cor. VI, 10.

rind nu înțelegem că aceste cuvinte pe care eu le rostesc, îmi vor sta împotrivă în ziua Domnului, îmi vor tăia calea și se vor face ca un zid, peste care nu pot să trec. Cine dintre noi nu se slăvește? Cine nu îl disprețuiește pe aproapele? Dar nesăbuinta este ceva mai mare decât batjocura. Căci una este doar necinstirea de către limbă, dar nesăbuinta are și intenția prin fapte de [a aduce] rușinea asupra celor nesocotiți. Totuși astăzi este cu puțință celui semeț, dacă dorește, să coboare la umilinta celor smeriți. Și chiar acum este pericol pentru cel smerit să se schimbe la trufia celor semeți. Căci însuși faptul de a crede despre sine că a ajuns pe piscul smereniei este un început al semeției și a te purta arogant față de cel care pare a se afla în păcate constituie o teribilă semețire, de care suferă și fariseul împotriva vameșului.

89. «*Și peste orice trufaș și îngâmfat*»⁴⁹⁴.

Cel trufaș și îngâmfat ține de aceeași răutate, deosebindu-se de cel nesăbuit și semeț doar în purtare. Căci unul se folosește de nesăbuintă și de semeție împotriva celorlalți, pe când celălalt, și singur fiind, se înalță pe sine, se îngâmfă în zădărnicia minții [sale] și se trufește. Ca să ți-l închipui exact pe cel îngâmfat, amintește-ți de tine în zădărnicia tinereții tale, dacă vreodată fiind de unul singur te-ai gândit la viață și la îndeletniciri; cum ușor în fantezia minții urmăreai demnități după demnități, oficii după oficii, te înconjurai de bogăție, construiai case, puneai deoparte aur și argint, adunai averi, aduceai atâția și atâția talanți [de marfă] pe an; aveai mii de slujitori, tot felul de meșteșugari, venituri de la aceștia, herghelii de cai, turme și cirezi și bani din acestea, femeie și copii și odraslele acestora; le făceai bine prietenilor, te răzbunai pe dușmani; conduceai cetăți, apoi popoare, iar în cele din urmă ajungeai și împărat! Vezi cum din cauza ușurătății o asemenea minte este trufașă și îngâmfată? Nu este ținută de nimic și se duce dincolo de cele cu puțință, dincolo de fire.

Pericolele zilei [aceleia] îi amenință deci și pe cei îngâmfați. Căci îngâmfarea, spune, este un păcat. Ascultă-L pe Domnul, Care

⁴⁹⁴ Is. II, 12.

spune: «Nu vă îngâmfați»⁴⁹⁵. Și fericitul David numără între realizări și a nu fi îngâmfat și a nu fi trufaș. Căci spune: «Doamne, inima mea nu s-a îngâmfat, nici nu s-au trufit ochii mei»⁴⁹⁶. Este totuși și o înălțare de laudat, când nu ești meschin, nici nu te îngrijești de cele de jos, ci îți înalți cugetarea și ești împodobit cu înălțimea virtuții prin măreția sufletului și a minții. Acea înălțare a conștiinței este acceptabilă, care nu este umilă în necazuri, care le disprețuiește pe cele de pe pământ. Acela are cetățenie în cele cerești, a cărui inimă este înflăcărată după comorile de acolo. Și se pare că această înălțime a cugetului are aceeași deosebire față de ridicarea cu aroganță ca cea pe care o are sănătatea adevărată față de umflarea cărnii făcută din cauza hidropicii. Căci trupul se umflă, dar supurează pe dinăuntru și este bolnav.

90. «Și peste orice cedru al Libanului dintre cei trufași și semeți»⁴⁹⁷.

Ce fel de rele, [se poate] spune, are cedrul, încât o asemenea înălțime, care îi aparține din fire, să fie adusă spre cercetare? Și de ce Scriptura îi amenință în general cu ziua [aceea] pe cedrii din Liban? Căci nimeni nu contestă că Scriptura [vorbește] despre cele în-sufletește, care se îngâmfă și se înalță cu neînțelegere. Dar de ce cedrii? Și de ce din Liban? Cedrii sunt plante care produc fructe nefolositoare, ating cea mai mare înălțime și cresc mereu cu trecerea timpului, nici nu îmbătrânesc repede, nici nu devin lesne putrezi. Iar Libanul era din vechime un munte al idolatriei. Deci, ca să ne indice puterile nimicitoare care există acolo, a numit cedrii ai Libanului înălțimile răutății, care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu⁴⁹⁸, despre care și Psalmul spune că: «Domnul va zdrobi cedrii Libanului»⁴⁹⁹.

Dar se poate ca prin cedri să fie sugerate obiceiurile înfumurate ale oamenilor ridicate spre îngâmfare fără vreun motiv pe măsură. Căci în îngâmfare fie este vreun motiv convingător care produce

⁴⁹⁵ Lc. XII, 29.

⁴⁹⁶ Ps. CXXX, 1.

⁴⁹⁷ Is. II, 13.

⁴⁹⁸ II Cor. X, 5.

⁴⁹⁹ Ps. XXVIII, 5.

semeția, fie este complet irațională. Spre exemplu, cineva gândește [semeț] despre sine din cauza abstenenței, gândește din cauza cum-pătării, gândește din cauza perseverenței în rugăciuni. Face rău, gândind dincolo de ce trebuie, atât că semeția are o corespondență. Unul ca acesta este o plantă semeață, dar una roditoare. Dar cel care, fără vreo faptă bună, se îngâmfa din cauza bogăției sau a nașterii nobile sau a puterii trupului este un cedru care se bucură de viața neroditoare și nefolositoare. Dar de ce și al Libanului? Pentru că după cum plantele sădite pe munți se folosesc de o înălțime străină, tot așa și cei care își asumă bogăția sau puterea sau slava strămoșilor, abuzează de cele care nu le aparțin ca ocazie pentru propria înălțare.

Există, totuși, și cedri lăudați. «*Sătura-se-vor copacii Domnului, cedrii Libanului pe care i-ai sădit*»⁵⁰⁰. Pomii roditori și toți cedrii sunt invitați la doxologie⁵⁰¹, ca să se arate că nimic nu este rău prin fire, nici înstrăinat de Dumnezeu, ci fiecare după propria motivație, fie se îndepărtează de Dumnezeu, fie I se alătură Acestuia. De aceea și cedri finisați pentru pregătirea Templului erau aduși din Liban, istoria demonstrând că se poate să îi schimbe de la idolatrie la sfințenie. De aceea cedrul este sfărâmat atunci când nu este separat de Liban, iar atunci când le părăsește pe cele vechi, se face vrednic să fie sfințit. Totuși, în general, obiceiurile animalelor și felurile plantelor sunt luate drept varietate a intențiilor oamenilor.

91. «*Și peste orice copac cu ghindă din Basan*»⁵⁰².

Pomenirea unei alte plante [se face] pentru a arăta că viața omenească este amenințată de judecată. Căci practica obișnuită compară cu stejarul caracterele tari și nezdruccinate, care sunt încăpățânate față de toți și opuse. Copacul acesta produce un fruct, dar ca hrană a porcilor. De aceea este numit copacul rușinii. Pentru că schimbă Basan cu „rușinea”⁵⁰³. Deci și peste cei a căror slavă de a aduce roade este de rușine, și peste aceștia este ziua Domnului. De

⁵⁰⁰ Ps. CIII, 18 (Septuaginta v. 16).

⁵⁰¹ Ps. CXLVIII, 9 (Septuaginta v. 7).

⁵⁰² Is. II, 13.

⁵⁰³ În limba ebraică בָּשָׁן *bašan* seamănă cu verbul בָּשָׁ בֹשׁ „a se rușina”.

fapt, găsim și idolatria că este numită rușine, după cum în cea de-a treia [carte] a Regilor Ilie îi spune lui Ahab: «*Și acum trimite și adună înaintea mea întreg Israelul în muntele Carmel și pe profeții rușinii și pe profeții dumbrăvilor, patru sute de bărbați, care mâncau la masa Izabelei*»⁵⁰⁴. Deci, pentru că «*orice pom care nu face roadă bună este tăiat și aruncat în foc*»⁵⁰⁵, ziua Domnului îi amenință ca înfricoșătoare și pe copacii rușinii. De aceea și împăratul Basanului se numea Og, iar Og se tâlcuiește „stavilă”⁵⁰⁶, faptele de rușine fiind o opreliște pentru noi în calea mântuirii⁵⁰⁷. Căci desfrânații, adulterii, efemi-nații, sodomii și toți cei ce fac [lucruri] de rușine sunt sub Og, care îi împărățește, care lucrează [pentru ei] despărțirea de Dumnezeu. Pe acesta Dumnezeu îl zdrobește pentru eliberarea celor pe care îi stăpânește. «*Mărturisiți-vă Domnului, că este bun, Cel ce a bătut împărați mari și a omorât împărați tari, pe Sihon și pe Og*»⁵⁰⁸.

92. «*Și peste orice munte și peste orice deal și peste orice turn înalt*»⁵⁰⁹.

După cum munții sunt diferiți față de dealuri după mărime, dar în rest le seamănă, tot așa și puterile potrivnice se aseamănă unele cu altele în intenție, dar în mărimea nedreptăților diferă. Și împotriva lor se va ridica pe bună dreptate ziua Domnului Savaot.

Dar ce înseamnă «*și peste orice turn*»? Turnul este un post de veghe înalt pentru păzirea cetăților și cunoașterea potrivită a atacurilor inamice. Asemenea ni s-a dat mintea, care le păzește pe cele bune [și] anticipează uneltirile. Nu trebuie ca ea să se preocupe de înălțarea spre cer nici prin ea însăși, nici prin cele pământești. Căci Domnul Se coboară la ea, cea căzută prin cugetare și rupe armonia ei cu răul spre binefacere și mântuire. Pentru zidirea acestuia Domnul ne poruncește ca, șezând, să socotim, dacă avem cele pentru

⁵⁰⁴ III Reg. XVIII, 19.

⁵⁰⁵ Mt. III, 10.

⁵⁰⁶ Probabil Og עוג este pus în legătură cu radicalul עוג „a trasa un cerc” (probabil și cu sensul de „a face o îngrăditură”).

⁵⁰⁷ I Cor. VI, 10.

⁵⁰⁸ Ps. CXXXV, 1, 17-20.

⁵⁰⁹ Is. II, 14-15.

terminare, după cum arată chiar și sfatul Evangheliei⁵¹⁰. Scriptura dorește deci ca mintea care cugetă semeț, se îngâmă, pe toate le bârfește și pe sine se fericește, să se teamă de ziua Domnului.

«Și peste orice zid înalt»⁵¹¹. Iarăși, zidul este un adăpost făcut pentru păzirea cetăților și care respinge asalturile inamice. Așa sunt și învățăturile (cuvintele), unele ne înconjoară cu adevărul însuși, păzind curăția învățăturilor pentru mântuire; altele, însă, sunt practicate de gândirea din afară pentru întărirea minciunii și păzirea zădărniceii. Căci puterea dialecticii este un zid pentru învățături, care nu permite ca ele să fie ușor de jefuit și de cucerit de către cei care vor. De aceea zidurile Ierusalimului sunt scrise pe mâinile Domnului⁵¹², dar ale Ierihonului sunt distruse de Iisus [Navi], fiind sfărâmate doar prin glas⁵¹³. Deci mai sus au fost acuzate doar cele înalte; aici însă, și cele care au pe lângă înălțime și ceva putere, profetul nu-mind figurat [puterea de] convingere întărită și înălțată în exces prin metodele doveditoare (apodictice) zid înalt, ținând ferm că acesta va fi distrus în ziua Domnului.

93. «Și peste orice corabie a mării»⁵¹⁴.

Sunt pilde expuse pentru exercițiul minții noastre, ca să nu ascultăm Scriptura cu lenevie [și] ca să nu ne aplecăm mintea spre pământ. Vorbind despre mintea care le cugetă pe cele înalte și nu este îndepărtată de cele umile, în continuare [Scriptura] discută în același chip al tănuirii despre trupuri⁵¹⁵. Căci ziua Domnului nu este înfricoșătoare pentru corăbiile neînsuflețite, ci pentru cei care sunt clătinați în trup pe valul sărat al acestei vieți. Căci după cum corăbiile, îngreunate peste măsură cu încărcătură, sunt greu de condus și [ajung] ușor epave, tot așa sunt numite corăbiile ale mării și trupurile care s-au supraîncărcat până la obezitate prin multă și abundentă

⁵¹⁰ Lc. XIV, 28.

⁵¹¹ Is. II, 15.

⁵¹² Is. XLIX, 16.

⁵¹³ Ios. VI, 20.

⁵¹⁴ Is. II, 16.

⁵¹⁵ Compararea trupului cu corabia este un motiv al filosofiei grecești – cf. Aristotel, *Despre suflet*, 2, 1, 413a.8-9.

desfătare, fiind duse din cauza iubirii de plăcere în adâncul pierzării.

Totuși, sunt și corăbii lăudabile, care slujesc celor care merg pe mare pentru a face negoț în ape multe⁵¹⁶ și despre care se spune în *Psalmul* de laudă că: «*Acolo corăbiile umblă*»⁵¹⁷. Căci sunt lăudate corăbiile care străbat marea, dar care nici nu rămân în ea, și nici nu sunt scufundate în valuri. Și cei care trăiesc în trup, dar nu se luptă trupește, [ci] călcând valurile vieții și fiind mai înalți decât aceasta, fac negoț în ape multe. Aceștia merg⁵¹⁸ în viață pentru a-i câștiga pe vreunii dintre cei afundați. De aceea, [ei] cunosc faptele Domnului, primind drept câștig al negoțului înțelegerea faptelor Domnului și a minunilor din adânc⁵¹⁹.

«*Și peste orice vedere a frumuseții corăbiilor*»⁵²⁰. Să asculte cei care se ocupă cu împodobirea trupului și cei care cu migală se dedică aspectului lor. Căci nu vederea corăbiilor este vătămătoare, ci vederea trupului spre dorință. Ziua Domnului va fi deci și peste orice vedere a frumuseții corăbiilor, pentru că cel care se uită la femeie poftind-o a comis adulter în inima lui⁵²¹, iar femeia care se împodobește ca să atragă asupra ei dorința celor nestăpâniți a comis deja adulterul în inima ei.

94. «*Și se va smeri orice om*»⁵²².

Din acestea, Scriptura arată că toate cele prezentate în pilde și în chip ascuns s-au spus despre oameni. Căci după cel nesăbuit și semeț, după cel îngâmfat și trufaș, după tot cedrul Libanului, după tot copacul cu ghindă al Basanului, după orice turn înalt, după orice zid înalt, după orice vedere a frumuseții corabiei, spune apoi: «*se va smeri orice om*», adică orice fel de rău din oameni va cădea.

[Noi], oamenii, suntem introduși în această lume ca într-o școală de obște și ni s-a poruncit, primind minte și având ochi pen-

⁵¹⁶ Ps. CVI, 23.

⁵¹⁷ Ps. CIII, 27 (Septuaginta v. 26).

⁵¹⁸ În greacă se păstrează paralela cu mersul (lit. *coborârea*) pe corabie.

⁵¹⁹ Ps. CVI, 24.

⁵²⁰ Is. II, 16.

⁵²¹ Mt. V, 28.

⁵²² Is. II, 17.

tru simțire, să-L recunoaștem pe Dumnezeu după iconomia și administrarea tuturor ca din niște scrieri, pentru ca cei care doresc să se ocupe cu căutarea adevărului, luând din acestea imbold, după ce s-au pregătit suficient, să se și învrednicească de vederea față către față a celor pe care le-au căutat bine sau ca cei conduși foarte departe de adevăr, prin adevărul însuși să fie rușinați de minciună. Căci «*cunoscându-L pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca pe Dumnezeu, nici nu I-au mulțumit*»⁵²³. Mintea sfinților nu doar vede, ci și ascultă creația care spune cele despre slava lui Dumnezeu. Căci zice: «*cerurile spun slava lui Dumnezeu*»⁵²⁴. Dar cei care nu înțeleg mai mult decât cele arătate, «*au ajuns deșerți și s-au închinat și au slujit creației în locul Creatorului*»⁵²⁵.

95. «*Și Se va înălța Domnul singur în ziua aceea*»⁵²⁶.

Când lumina strălucește, întunericul dispare, și când sănătatea vine, tulburările bolii încetează, și când adevărul se arată, este rușinată firea minciunii. Când Cel înalt cu adevărat este cunoscut cu cât se află deasupra oricărei minți înalte și trufașe și când orice contemplare adevărată este înțeleasă, cele înalte și trufașe de dinainte vor părea demne de dispreț. Deci înălțimea și mărirea vor fi mărturisite de către orice ființă rațională, când cei amăgiți până acum îndepărtează învățăturile mincinoase despre fiecare [lucru].

96. «*Și pe toate cele făcute de mână le vor ascunde, băgându-le în peșteri și în crăpăturile pietrelor și în găurile pământului de la fața fricii de Domnul și de la slava tăriei Lui, când Se va scula să distrugă pământul*»⁵²⁷.

Pentru că adeseori Scriptura vorbește asemănător și despre venirea Domnului în trup și despre cea pentru judecată, iar uneori anunță împreună despre cele două venituri, credem că cele de acum sunt spuse despre Întrupare, pentru că sensul celor expuse nu se îndepărtează de cele care urmează și sunt așteptate. Căci după venirea lui Hristos, grija față de cele făcute de mână a fost aruncată. Făcăto-

⁵²³ Rom. I, 21.

⁵²⁴ Ps. XVIII, 1.

⁵²⁵ Rom. I, 22, 25.

⁵²⁶ Is. II, 17.

⁵²⁷ Is. II, 18-19.

rii de statui nu mai sunt grăbiți, nici cele care erau slujite din vechime nu se mai bucură de aceeași grijă, ci sunt aruncate în peșteri, în găuri și în locurile cele mai obscure. Căci au înțeles, când lumina a strălucit, cele neobservate până acum din cauza întunericului neștiinței, lemnul ca lemn și piatra ca piatră, nemaifiind amăgiți de acestea prin înfățișarea care le înconjura, ci cunoscându-le din firea subzistentă.

Căci venirea mântuitoare pentru întreaga lume a lui Hristos este înfricoșătoare demonilor. Acum [ei] au părăsit locurile scandaloase, atelierele înșelăciunii. Delfi nu mai este, nici oracolele, iar profeteasa tace⁵²⁸; Castalia⁵²⁹ este băută, dar cei care beau își păstrează mințile. Amfiaraos⁵³⁰ a fugit, Afilohus⁵³¹ nu [mai] este niciunde, statuile [zeilor] sunt distruse și puterile nevăzute s-au retras de la fața fricii de Domnul și de la slava tăriei Lui. De când a fost numită crucea, idolii au fost surghiuniți.

Totuși, idoli sunt și aparențele întipărite în fiecare suflet ale celor care primesc minciuni fie despre Dumnezeu, fie despre vreun lucru din cele cercetate. Și cât timp lucrarea și arătarea adevărului nu sunt observate, fiecare se îngrijește de propriile născociri. Dar când înălțimea și măreția Celui care este adevărat în realitate se arată, atunci fiecare, condamându-și propriile învățături, pentru că sufletul lui le-a închipuit în chip mincinos, se grăbește să nimicească înțelesurile mincinoase, ca și cum le-ar ascunde în peșteri și găuri, văzându-le apoi din lucrarea însăși pe cele înfricoșătoare ale lui

⁵²⁸ La Delfi, pe muntele Parnas, se afla un sanctuar renumit în antichitate, dedicat zeului Apollo. Preoteasa de acolo, numită generic Pythia, proorocea stând pe un tripod deasupra unei crăpături în pământ de unde se ridicau aburi pestilențiali, iar Pythia inhalând aburii, intra în extaz, bolborosind oracole pe care preoții le scriau în hexametri (Mark P.O. Morford / Robert J. Lenardon, *Classical Mythology*, Oxford University Press, New York / Oxford, 2003, p. 398).

⁵²⁹ Castalia era o fântână pe muntele Parnas, lângă Delfi, dedicată muzelor. Se credea că cel care bea din fântâna aceasta dobândea darul poetic.

⁵³⁰ Amfiaraos era un erou grec, care participase la expediția Celor Șapte împotriva Tebei. A scăpat cu viață fugind în carul de luptă, dar a fost înghițit de pământ. A devenit o divinitate chtonică, al cărei sanctuar, Amfiareum, era la Oropus, în Atica (M.P.O. Morford / R.J. Lenardon, *Classical Mythology*, p. 398).

⁵³¹ Amfilohus era fiul lui Amfiaraos, de asemenea cu dar profetic.

Dumnezeu și că după distrugerea tuturor celor materiale, ca și cum cele pământești s-au clătinat, ca să se arate cele duhovnicești, trebuie ca icoana celui pământesc să fie distrusă, ca să se arate cea a celui ceresc. Încât și cei care au concepții false despre Dumnezeu, slujind⁵³² în ei înșiși o idolatrie a minții, considerându-le pe cele care nu există că există, făcându-se pasibili de blestemul, care spune: *«Blestemat este orice om care își va face [idol] cioplit sau turnat, urâciune pentru Domnul, lucrarea mâinilor unui meșteșugar și îl pune în ascuns»*⁵³³.

97. *«Căci în ziua aceea va lepăda omul urâciunile sale cele de argint și de aur, pe care le-a făcut ca să se închine celor deșarte și liliacilor, ca să intre în găuri de piatră tare și în crăpăturile pietrelor de la fața fricii de Domnul și de la slava puterii Lui, când Se va scula să distrugă pământul»*⁵³⁴.

În cuvintele de dinainte s-a spus că idolii sunt ascunși, dar acum că sunt aruncați, pentru că trebuie mai întâi să se rușineze de minciună, apoi să o arunce din inimă. Aruncă, deci, idolii de argint cel care scapă de cuvintele celor ascunse din el care construiesc minciuna cu toată convingerea, iar pe cei de aur cel care distruge imaginile formate în cugetul său despre minciună. Se închină liliacilor cel care divinizează puterea demonilor, care este înrudită cu întunericul. Căci liliacul este un animal prieten cu noaptea și locuitor în întuneric, care nu suportă strălucirea soarelui [și] căruia îi place să stea în pustietăți.

Dar ce sunt demonii? Nu la fel? [Nu sunt] pustiitori, fugind de lumina adevărată, care este a întregii lumi? Liliacul are aripi, dar nu are pene, ci zboară prin aer cu o membrană de carne. La fel și demonii; sunt lipsiți de trup, dar nu sunt înaripați⁵³⁵ cu dorul dumnezeiesc, ci ca și cum ar avea trup, se lipsesc de poftele pentru cele materiale. Liliacul este și înaripat și patruped, dar nici nu este stabil pe picioare, nici nu are zborul ferm. La fel și demonii; nici îngeri nu sunt, nici oameni; au căzut din vrednicie, dar nu au nici firea [oa-

⁵³² lit. „idolatrizând”.

⁵³³ Deut. XXVII, 15.

⁵³⁴ Is. II, 20-21.

⁵³⁵ lit. „nu au pene”.

menilor]. [Liliecii] au dinți, ceea ce păsările nu au. Și demonii sunt răzbunători, ceea ce îngerii nu fac. De asemenea [liliecii] nu depun nici ouă, ca păsările, ci nasc imediat [pui] vii. La fel și demonii; imediat și cu multă iuțeală săvârșesc răutatea. Încât cei care se închină demonilor se spune în chip alegoric (tropic) că se închină liliecilor.

Dar când cineva aruncă zădărnicia idolilor și încetează să se mai închine liliecilor, atunci caută să intre în găurile de piatră tare și în crăpăturile pietrelor. Cred că găurile sunt sălașurile multe care sunt împărțite fiecăruia după măsura credinței în Hristos. Și crăpăturile pietrelor sunt pătimirea Lui cea după trup, la Care cei mântuiți se roagă să fugă și să se ascundă sub paza Lui.

98. «Opriți-vă de la omul căruia îi este răsuflarea în nas. Căci în ce [lucru] este numărat de ei?»⁵³⁶.

Aceasta nu se găsește în copiile versiunii comune⁵³⁷, ci aflându-se în cea ebraică, a fost transpusă de la alții⁵³⁸. Iar sensul este acesta: „Abțineți-vă de la om, de la a vă lupta cu el și a mărșălui împotriva lui, care este astfel cu o constituție atât de slabă, încât are în nas răsuflarea de viață, care după ce este ținută puțin, nu mai este”. De aceea, pare că poruncește acestor puteri, pe care le-a numit alegoric (tropic) lilieci, să se oprească puțin de la uneltirea asupra oamenilor. Aceștia sunt slabi după carne (trup), dar sunt rânduți de Dumnezeu între cei de cinste, și nimic din cele împotriva lor nu este necercetat.

⁵³⁶ Is. II, 22.

⁵³⁷ Se observă că Septuaginta este numită „versiunea comună” (κοινή ἔκδοσις).

⁵³⁸ Textul se găsește la Aquila – cf. F. Field, *Origenis Hexaplorum*, vol. II, p. 435.

CAPITOLUL III

99. «Iată, Stăpânul, Domnul Savaot va îndepărta din Iudeea și din Ierusalim pe cel puternic și pe cea puternică»⁵³⁹.

Poporul iudeu a uneltit sfat rău împotriva Domnului, Care a fost răstignit de ei din slăbiciune trupească, dar este viu prin puterea lui Dumnezeu Tatăl⁵⁴⁰, lăsându-le acelor slăbiciunea. Căci spune: «Veți muri în păcatele voastre»⁵⁴¹, dar nouă ne-a dăruit puterea învierii. Căci: «Cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi»⁵⁴². Necredincioșii sunt slabi din cauza necredinței în cruce, dar dreptii spun cu încredere: «Toate le pot în Hristos, Cel ce mă întărește»⁵⁴³. Deci cel care nu Îl are pe Hristos, puterea lui Dumnezeu, nu are putere. De aceea «Domnul va îndepărta din Iudeea și din Ierusalim pe cel puternic și pe cea puternică», așa cum era Sarra, fiind puternică și conducându-l pe atât de puternicul Avraam, după porunca Domnului, care i-a spus: «Toate câte îți va zice Sarra, ascult-o pe ea»⁵⁴⁴. Așa era Rebeca, scoțând apă din iubire de străini⁵⁴⁵ și reușind prin virtute, Debora, care a condus oastea⁵⁴⁶, Iael fiind cea mai bravă⁵⁴⁷, Ana fiind ascultată⁵⁴⁸ și Elisabeta care a profețit⁵⁴⁹. Nu mai sunt puternici [și] nici puternice.

Este adăugată și cauza slăbiciunii. Pentru că nu este la ei puterea pâinii și puterea apei. Căci după cum trupurile noastre sunt în-

⁵³⁹ Is. III, 1.

⁵⁴⁰ II Cor. XIII, 4.

⁵⁴¹ In. VIII, 24.

⁵⁴² In. XI, 25.

⁵⁴³ Filip. IV, 13.

⁵⁴⁴ Fac. XXI, 12.

⁵⁴⁵ Fac. XXIV, 19.

⁵⁴⁶ Jud. IV, 9.

⁵⁴⁷ Jud. IV, 17.

⁵⁴⁸ I Reg. I, 20.

⁵⁴⁹ Lc. I, 42.

tărite prin mâncăruri potrivite, la fel este ceva care hrănește sufletul și îi oferă acestuia vigoarea pentru cele bune. Ce este aceasta? Ceea ce a spus Domnul că: «*Trupul Meu este adevărată mâncare și sângele Meu adevărată băutură*»⁵⁵⁰. Celor cărora acestea nu le aparțin, nu au puterea pâinii și puterea apei. Unde mâncărurile sunt slabe, acolo și cei care se hrănesc trebuie să fie tot așa.

100. Să nu fie ca Biserica să pătimească de păcatele Ierusalimului, încât să-i fie îndepărtat cel puternic în orice lucrare bună și în cuvânt pentru adevăr, cel puternic în postiri, cel puternic în rugăciuni, cel puternic în ispitiri, cel puternic în răbdare, în smerenie, în esența poruncilor, [adică în] iubire; și la fel cea puternică în nestrăcăciune, în cuviință, în milostenie, în perseverența rugăciunilor, în suferințele privegherii. Să nu fie îndepărtată puterea pâinii și a apei, începutul pentru puterea cea mai hrănitoare a cuvântului, după cum puterea duhului profetic i-a părăsit pe iudei și au ajuns însetați de cuvânt, dorind cuvântul lui Dumnezeu, dar neavându-l.

«*Căci a îndepărtat Domnul puterea pâinii și puterea apei*»⁵⁵¹. La noi este și o hrană care nu ne aduce putere, dar care nici nu ne lasă să murim. Pe una ca aceasta Pavel o pregătește celor care erau încă prunci în Hristos, corintenii⁵⁵². Sunt și legume, hrana celor slabi. Dar este și hrana tare potrivită pentru cei desăvârșiți, care și-au antrenat simțurile prin deprindere pentru discernerea binelui și răului. Și dacă vreodată Biserica este lipsită de cei care transmit învățăturile tari și ferme și care sunt pline de rațiunea⁵⁵³ dumnezeiască, este un semn că i s-a îndepărtat puterea pâinii. Dar și în apă este putere și slăbiciune, după cele pe care le-a spus Domnul: «*Oricine bea din apa aceasta va înseta iarăși, dar cel care bea din apa pe care i-o voi da Eu, nu va înseta în veac*»⁵⁵⁴. După cum am primit hrană tare după cuvântul precedent, apoi lichidă ca să fie ca un vehicul pentru cea uscată și să o conducă pentru digestie, la fel este cu hrana sufletului.

⁵⁵⁰ In. VI, 56.

⁵⁵¹ Is. III, 1.

⁵⁵² I Cor. III, 2.

⁵⁵³ voûç.

⁵⁵⁴ In. IV, 13.

Rațiunea⁵⁵⁵ este prima și cea mai potrivită hrană a sufletului. Iar cuvântul, deschizând prin lucrarea proprie calea pentru învățături, produce înălțarea. Trebuie să deschidem ochii, ca să ne umplem de pâine și de apă. Căci, spune, «*deschide-ți ochii și umple-te de pâine*»⁵⁵⁶. Și în *Facere*: «*S-au deschis ochii lui Agar și a văzut apa*»⁵⁵⁷.

101. «*Pe uriaș și pe cel puternic și pe omul războinic și pe judecător*»⁵⁵⁸.

Denumirea de uriaș o întâlnim aici atribuită [în sens] bun, fiind rară în altă parte, precum: «*Se va bucura ca un uriaș care aleargă pe drum*»⁵⁵⁹. «*Îl va îndepărta pe uriaș*». Pe cei care au vreun avantaj de la fire și se deosebesc de cei mulți prin alcătuirea trupului pentru înălțarea cunoștinței sau pentru exercitarea virtuții, pe aceștia credem că îi numește uriași. Iar puternici pe cei care, cu propria îngrijire și atenție, săvârșesc binele cel din fire.

Nu mai sunt războinici la iudei, căci nu au fost numărați în registrele militare. Nici judecător, pentru că s-au predat judecătorilor care i-au luat prizonieri, pentru că a lipsit conducător în Iuda.

Totuși, toate dintre cele care îi amenințau din cauza necredinței în Domnul pot să fie și asupra noastră, dacă nu credem. Căci ne lipsesc și nouă războinici care să ia armele Domnului și să stea în chip nobil în fața meșteșugurilor diavolului, când necredința ne stăpânește și suntem predați vrăjmașilor. Dar să ne rugăm Domnului ca războinicul să nu ne fie îndepărtat, bărbatul întărit cu platoșa credinței, având coiful mântuirii care îi păzește [părțile] vitale și picioarele întărite în pregătirea Evangheliei⁵⁶⁰, având sabia trasă și gata să pedepsească orice neascultare⁵⁶¹ și, într-un cuvânt, ca bun militar al lui Hristos⁵⁶² care împreună suferă pentru Evanghelie, nefiind implicat în lucrurile vieții, ca să placă Celui care l-a recrutat.

⁵⁵⁵ voûç.

⁵⁵⁶ *Pr.* XX, 17.

⁵⁵⁷ *Fac.* XXI, 19.

⁵⁵⁸ *Is.* III, 2.

⁵⁵⁹ *Ps.* XVIII, 6.

⁵⁶⁰ *Ef.* VI, 14.

⁵⁶¹ *II Cor.* X, 6.

⁵⁶² *II Tim.* II, 3.

102. Și Biserica are judecători, care pot să-i aducă împreună pe frate cu frate, de care și lumea este judecată, care și pe îngeri îi judecă. De aceea, dacă vreodată sunt cei mai mulți grăitorii în deșert și înșelătorii⁵⁶³, învățând ceea ce nu trebuie, și răzvrătesc case întregi de dragul câștigului rușinos⁵⁶⁴ și nu este cine să le închidă gura în Biserică unora ca aceștia și nici care să le coboare semețurile ridicate împotriva cunoașterii lui Dumnezeu⁵⁶⁵, [atunci] trebuie să se știe că [Biserica] a fost uitată din cauza înmulțirii neascultării ei. Și dacă nimeni nu este înțelept, care poate să judece între frate [și frate]⁵⁶⁶, ci se judecă înaintea celor necredincioși din cauza lipsei sfinților, și acesta este un semn al părăsirii; căci Domnul a îndepărtat și pe judecător.

«Și pe profet și pe tâlcuitor»⁵⁶⁷. Întreaga profeție a fost la iudei până la Ioan, iar începând cu acela le-a lipsit. Și tâlcuitor duhovnicesc al sensului Legii nu este între ei, din cauza învârtosării din Israel. Dar și în Biserică este darul profetic, prin Cel care a pus în Biserică mai întâi apostoli, apoi profeți⁵⁶⁸. De aceea, dacă vreodată intră necredincioși sau neștiutori și nu sunt nici muștrați, nici judecați, și aceasta este un semn al părăsirii. Căci spune: «Dacă ați profeți și ar intra vreun necredincios sau vreun neștiutor, el este muștrat de toți, el este judecat de toți, cele ascunse ale inimii lui sunt vădite»⁵⁶⁹. De aceea profetul este cel care, conform descoperirii Duhului, vestește ceea ce va urma, iar tâlcuitorul este cel care prin înțelegerea din compararea cu cele asemănătoare, prin experiența celor de dinainte, anticipează ceea ce urmează; cel care spune: „dacă vom face cele ale sodomiților, vom suferi asemenea aceloră” sau „dacă ne pocăim ca ninivitenii, vom fi miluiți asemenea aceloră”.

103. «Și pe bătrân»⁵⁷⁰.

⁵⁶³ II Tim II, 4.

⁵⁶⁴ Tit I, 10-11.

⁵⁶⁵ II Cor. X, 5.

⁵⁶⁶ I Cor. VI, 5.

⁵⁶⁷ Is. III, 2.

⁵⁶⁸ I Cor. XII, 28.

⁵⁶⁹ I Cor. XIV, 24-25.

⁵⁷⁰ Is. III, 2.

Printre amenințări este și îndepărtarea bătrânului, ca cel care aduce prin prezența sa nu puțin folos. De aceea este oare bătrân cel care este învrednicit într-un fel anume de înțâietate și numărat în prezbiterat (preoție)⁵⁷¹? Sau cel care poartă ireproșabil caracterul prezbiterului (bătrânului), mai ales cel fără experiența unei femei? Dar dacă într-adevăr, după legea Domnului, este *«bărbat al unei singure femei, având copii credincioși, nu sub învinuire de desfrânare sau neascultători, neîngâmfat, nemânios, nebețiv, nepoftitor de câștig rușinos, ci iubitor de străini, iubitor de bine, înțelept, cuvios, drept, cumpătat, ținându-se de cuvântul cel credincios al învățăturii, ca să fie destoinic și să îndemne la învățătura cea sănătoasă și să-i mustre pe cei potrivnici»*⁵⁷², acesta este bătrânul (prezbiterul, preotul) pe care Domnul îl îndepărtează de la poporul cel păcătos.

Precum pe cel puternic și pe cea puternică, precum puterea pâinii și puterea apei, precum pe cel războinic, pe judecător, la fel și pe bătrân. Când, deci, vezi pe unii care sunt vrednici să fie numărați între prezbiteri că sunt necunoscuți sau neglijați, și în locul lor să fie propuși cei nevrednici, să știi că din cauza unui asemenea popor a îndepărtat Domnul bătrânul. De ce fel de schimbător de bani este nevoie ca cel încercat în acestea să nu rămână necunoscut o arată Dumnezeu marelui Său slujitor, Moise, când i-a încredințat alegerea unor asemenea [oameni]. Căci, spune, *«Adună-Mi șaptezeci de bărbați, dintre bătrânii lui Israel, pe care îi știi tu că sunt bătrâni (prezbiteri) ai poporului și îi vei duce la cortul mărturiei și vor sta acolo cu tine. Și voi lua din Duhul care [este] peste tine și voi pune peste ei și vor primi împreună cu tine mânia acestui popor și nu îi vei duce tu singur»*⁵⁷³.

104. Dar trebuie ca aceștia să fie înaintați în vârstă, încercați de multe de-a lungul timpului, iar statornicia purtărilor arătând-o din căruntețea care le-a apărut. Căci *«slava bătrânilor este căruntețea»*⁵⁷⁴. Dar dacă undeva și la vârsta tânără este găsită o minte (cugtare) de prezbiter, darul nu trebuie necinstit, ci trebuie crezut Cel

⁵⁷¹ Prin „bătrân” sau „prezbiter” Sf. Vasile înțelege preotul.

⁵⁷² Tit I, 6-9.

⁵⁷³ Num. XI, 16-17.

⁵⁷⁴ Pr. XX, 20.

ce spune: «*Căruntețe este priceperea la oameni*»⁵⁷⁵. Pentru cel care este la statutul de prezbiter (preot) mai mult decât albeața din păr [este] prezbiteratul din pricepere. Poate aceasta înseamnă cuvântul: «*În fața cărunteții să te ridici [în picioare] și să cinstești fața bătrânului*»⁵⁷⁶. Căci dacă cineva, ca înțeleptul Daniel, este tânăr la trup, dar cărunt la pricepere, este mai drept să fie preacinstit decât cei care arată cărunteți trupești într-o uneltire neînfrănată, ca bătrânii aceia din Babilonia, învechiți în zile rele. De aceea harisma prezbiteratului a venit asupra lui Daniel, care era un copil și un tânăr după vârsta sensibilă, dar avea căruntețe înțelegătoare⁵⁷⁷ în pricepere. Căci nu au mințit cei care au spus: «*Vino și șezi în mijlocul nostru, pentru că ție ți-a dat Dumnezeu prezbiteratul*»⁵⁷⁸. Astfel se poate ca uneori, când cei bătrâni viețuiesc cu ușurătate și nepăsare, tinerii să fie găsiți mai de cinste. Mai mult, bătrânii dintre iudei sunt numiți [așa] în mod mincinos. Căci Dumnezeu a îndepărtat, ca pe cel războinic și pe profet, tot așa și pe bătrân, de la poporul său. Iar Biserica să se roage să nu-i fie îndepărtat bătrânul (prezbiterul) care este vrednic de această denumire. Cât de important este acest lucru învățăm din [istoria] lui Avraam, căci mulți care au trăit mai mult decât el sunt listați în generațiile de dinainte; Adam a trăit nouă sute treizeci de ani; și Matusalem nouă sute șaptezeci de ani⁵⁷⁹ și a murit; și Noe nouă sute de ani⁵⁸⁰; și niciunul dintre aceia nu [a fost] bătrân (prezbiter). Dar Avraam era bătrân după mărturia Sarrei, care spunea: «*Nu mi s-a întâmplat aceasta până acum, iar domnul meu e bătrân*»⁵⁸¹. Era bătrân datorită virtuții care îi încărunga sufletul.

105. «*Și pe conducătorul peste cincizeci*»⁵⁸².

Domnul Savaot amenință că îi îndepărtează cu ceilalți și pe conducătorii peste cincizeci ai iudeilor. Ce înseamnă aceasta? Că va

⁵⁷⁵ Înț. Sol. IV, 9.

⁵⁷⁶ Lev. XIX, 32.

⁵⁷⁷ lit. „rațională”, „noetică”.

⁵⁷⁸ Ist. Sus. 50 (Septuaginta Dan. XIII, 50).

⁵⁷⁹ Este o aproximare; de fapt a trăit 969 de ani (cf. Fac. V, 27).

⁵⁸⁰ Este probabil tot o aproximare; de fapt Noe a trăit 950 de ani (cf. Fac. IX, 29).

⁵⁸¹ Fac. XVIII, 12.

⁵⁸² Is. III, 3.

lăsa să se confunde toată administrarea și rânduiala bine organizată de la ei, vorbind de întreg [plecând] de la parte. Căci au fost puși de către Moise conducători peste o mie și peste o sută și peste cincizeci și peste zece, la sfatul lui Ietro⁵⁸³, ca aceștia să cântărească poporul și să preia asupra lor pricinile mai mărunte ale celor care au nevoie de judecată; amenințarea către ei este că această ordine va fi îndepărtată. De aceea amenință că îi îndepărtează de la ei și pe conducătorul peste cincizeci, și pe războinic și pe judecător și pe tâlcuitor și pe profet și pe bătrân.

106. «Și pe sfetnicul minunat»⁵⁸⁴.

Mare este necesitatea și folosul din sfătuire pentru viața oamenilor, pentru că de unul singur nimeni nu-și este suficient sieși pentru toate, ci are nevoie de tovarăși, mai mult pentru alegerea celor folositoare, decât pentru lucrările trupești, încât omul nesfătuit este o corabie fără cârmaci, ca și cum s-a întâmplat să fie lăsată bătaților vânturilor. De aceea, dacă primim sfetnici în înțelegerile celor întâmplare, când ne hotărâm pentru suflet și pentru cele care țin de acesta, cum să nu trebuiască să-i căutăm pe sfetnicii minunați?!

De aceea, iudeilor, de când au făcut sfatul cel rău cum să-L vândă pe Domnul, le-a îndepărtat Domnul Sfetnicul minunat, de ale Cărui sfaturi se minunau. Căci «erau uimiți de învățătura Lui»⁵⁸⁵, dar nu luau aminte la îndemnuri. Cum să nu fie Sfetnic minunat Cel care în loc de «ochi pentru ochi»⁵⁸⁶ sfătuiește [omul] ca celui care îl lovește peste obrazul drept, să i se întoarcă și celălalt⁵⁸⁷, să nu se mânie, să nu judece, să nu dorească cele rușinoase, să nu considere [pe nimeni] vrăjmaș, ci să-i iubească pe cei ce îi urăsc, să nu se îngrijească de cele pieritoare, să nu se neliniștească în cugetarea sa, să nu caute cele mărunte la Dumnezeu, să aibă în cer inima, acolo mutându-și comorile, să fie cu Dumnezeu, să fie iubitor de frați, să arate compasiune, împărtaşind ceea ce are, nu în mâncăruri crezând [că se află] ceea ce este întinat, ci în inimă și în intenție?! Pe Acesta,

⁵⁸³ *Ieș.* XVIII, 21.

⁵⁸⁴ *Is.* III, 3.

⁵⁸⁵ *Mt.* XXII, 33.

⁵⁸⁶ *Lev.* XXIV, 20.

⁵⁸⁷ *Mt.* V, 39.

Care sfătuia asemenea lucruri, atât de dumnezeiești și minunate, din cauză că nu a fost primit de către ei, Domnul L-a îndepărtat. De aceea Sfetnicul minunat nu mai este cu ei.

Să ne rugăm ca Biserica aceasta să nu fie lipsită de Sfetnicul minunat, pentru ca ori de câte ori îi vine cuiva timpul pentru sfatul despre cele de trebuință, înfățișându-se în această casă – locul comun de sfat al sufletelor –, să găsească cuvânt de mângâiere, care aduce sufletelor, ca să zicem așa, o lumină pentru găsirea celor de trebuință. Iar cel care, deși sfatul bun îi este la îndemână, merge după voința inimii lui celei deșarte este asemenea lui Roboam, care, desconsiderând părerea izbăvitoare a bătrânilor, a urmat celor mai tineri, care fuseseră crescuți împreună cu el, din cauza cărora a și pierdut domnia asupra celor zece triburi⁵⁸⁸.

107. «*Și pe arhitectul înțelept*»⁵⁸⁹.

După ce a fost îndepărtat de la iudei ajutorul Sfetnicului minunat, Care s-a arătat că este Domnul nostru Iisus Hristos, a fost îndepărtat de la ei și arhitectul înțelept, și a devenit Apostolul neamurilor, evreu dintre evrei, după lege fariseu⁵⁹⁰, Pavel, devenit slujitor al lui Iisus Hristos, pe Care L-a prigunit. Care este argumentul cunoștinței sale arhitectonice? El însuși spune: «*Ca un înțelept arhitect am pus temelii*»⁵⁹¹. Dar cred că și Duhul Sfânt este arhitect al Bisericii lui Dumnezeu, după cum spune însuși Pavel: «*Sunteți împreună zidiți, spre a fi locaș al lui Dumnezeu în Duhul*»⁵⁹² și sunteți împreună zidiți cu ajutorul Duhului și creșteți într-un templu sfânt în Domnul. Deci pe cei care L-au lepădat pe Sfetnicul minunat, pe Dumnezeu Cuvântul, i-a făcut pustii de Arhitectul înțelept, Duhul cel Sfânt. De aceea, neavându-L pe Cel care îi armonizează și îi întocmește împreună, sunt dezlegați și dezbinați unii de alții, neputând să devină templu al lui Dumnezeu prin zidirea duhovnicească.

Dar noi să ne rugăm ca Biserica să aibă ajutorul Duhului, pentru ca să fie ridicați pentru noi arhitecți duhovnicești, cum era

⁵⁸⁸ III Reg. XII, 10 ș.u.

⁵⁸⁹ Is. III, 3.

⁵⁹⁰ Filip. III, 5.

⁵⁹¹ I Cor. III, 10.

⁵⁹² Ef. II, 22.

Bețaleel, pe care Dumnezeu l-a umplut de Duhul dumnezeiesc, de Duhul priceperii și al cunoștinței⁵⁹³, pentru a zidi după toate obiectele de arhitectură.

«Și pe ascultătorul priceput»⁵⁹⁴.

Dacă după Solomon, «un cuvânt prețios este în urechea gata să asculte»⁵⁹⁵, acolo unde cuvântul nu se află, nu este nevoie nici de ascultare. Deci, dacă Sfetnicul minunat a fost îndepărtat, prin urmare a fost îndepărtat și ascultătorul cel priceput. Căci unde nu se găsește argint, schimbătorii de bani stau degeaba. Este trist când cuvântul e plin de sensuri și e rostit potrivit faptelor, dar nu se găsește cineva care să le asculte cu pricepere, pentru că nu are urechile sufletului, pe care Domnul le caută pentru ascultarea cuvintelor Sale, spunând: «Cel care are urechi de auzit să audă»⁵⁹⁶.

108. «Și le voi pune conducători ai lor tineri și batjocoritori vor domni peste ei»⁵⁹⁷.

Pedeapsa este dublă: cele bune sunt îndepărtate, iar [ei] sunt lăsați pradă celor mai rele. Căci după ce Stăpânul [și] «Domnul a îndepărtat din Iudeea și din Ierusalim puterea pâinii și puterea apei, pe uriaș și pe cel puternic, și pe omul războinic și pe judecător, și pe tâlcuitor, și pe conducătorul peste cincizeci, și pe sfetnicul minunat, și pe arhitectul înțelept, și pe ascultătorul priceput»⁵⁹⁸, atunci Scriptura i-a amenințat că le va trimite tineri drept conducători. Astfel a considerat cea mai grea pedeapsă ca cetatea să fie condusă și administrată de cei tineri. Căci tinerețea este ușuratică și ușor de mișcat către cele josnice; dorințe greu de ținut în frâu, nervi animalici, nesăbuite, obraznicii, fumuri și impertinențe sunt patimi obișnuite tinereții; invidii față de ceea ce îi este superior, suspiciune față de cele proprii. Un roi de nenumărate răutăți este legat de tinerețe; de acestea toate au parte cei conduși, pentru că răutățile conducătorilor devin nenorociri pentru cei conduși.

⁵⁹³ *Ieș.* XXXI, 3.

⁵⁹⁴ *Is.* III, 3.

⁵⁹⁵ *Pr.* XXV, 12.

⁵⁹⁶ *Mt.* XI, 15.

⁵⁹⁷ *Is.* III, 4.

⁵⁹⁸ *Is.* III, 1-3.

«Și le voi pune conducători ai lor tineri»⁵⁹⁹. Cele bune sunt menționate la singular – cel puternic și cea puternică, războinicul, judecătorul, profetul, tâlcuitorul, conducătorul peste cincizeci, Sfetnicul minunat, Arhitectul înțelept, ascultătorul priceput –, dar amenințarea cu cele rele crește la o mulțime: tineri drept conducători și batjocoritori vor domni peste voi. Nu cel care este tânăr ca vârstă este acuzat, ci cel copil în purtare. Căci nu cel mai mic în ani este cumva blamabil, ci cel care trăiește după patimă. Așa era Roboam, despre care s-a scris: «Roboam era mai tânăr și fricos la inimă»⁶⁰⁰. De aceea și *Ecclesiastul* spune: «Vai ție, cetate, a cărui rege este mai tânăr și conducătorii mănâncă dimineața»⁶⁰¹. Căci nu cel tânăr la vârstă, ci cel nedesăvârșit la suflet este numit aici mai tânăr. Într-adevăr în privința vârstei, că nu este un obstacol celui care dorește să trăiască după virtute, a arătat-o Domnul în cuvintele către Ieremia, spunând: «Să nu zici: sunt mai tânăr»⁶⁰². Căci nu a negat că el este tânăr, dar a spus că nu este un obstacol pentru el tinerețea datorită desăvârșirii sufletului. „Căci la toți, la care te voi trimite, te vei duce. Căci te-am văzut că ești bătrân în cuget, [Eu] Cel ce văd noblețea cărunteții în ascuns”.

109. «Batjocoritori vor domni»⁶⁰³ peste cei care se înfățișează pe sine slujitori păcatului. Căci dacă vrăjmașul comun devine domn al lor, nu se folosește ca de ai lui, ci îi abuzează ca pe unii străini. Dușmanul nostru comun se fălește cu cel prins cu înșelăciune de păcat, călcându-ne și semețindu-se asupra noastră, dar nu numai asupra noastră, ci și asupra Domnului nostru, de la Care ne-a făcut să cădem și arătând public diformitatea noastră, nu încetează să triumfe cu cei captivi și să-i batjocorească pe cei supuși. Căci de vreme ce el însuși a fost făcut ca să fie batjocorit, căci aceasta este, se spune, «începutul lucrărilor Domnului, făcut ca să fie batjocorit de către îngerii Lui»⁶⁰⁴ și *Psalmul*: «Șarpele acesta, pe care l-ai făcut, ca să fie

⁵⁹⁹ Is. III, 4.

⁶⁰⁰ II Par. XIII, 7.

⁶⁰¹ Eccl. X, 16.

⁶⁰² Ier. I, 7.

⁶⁰³ Is. III, 4.

⁶⁰⁴ Iov XL, 19.

batjocorit»⁶⁰⁵, întorcându-ne nouă cele de care trebuia să sufere el însuși, domnește asupra noastră prin batjocură. De unde cel care percepe păcatul lucrat în el de la diavol spune: «*Coapsele mele s-au umplut de batjocoriri*»⁶⁰⁶. Și aproape ca Samson, devenit pradă celor de alt neam din cauza desfrânării, fiind orbit de către ei, a fost prezentat pentru a fi batjocorit⁶⁰⁷, la fel oricine pe care păcatul l-a orbit este batjocorit de către cei de alt neam.

Dar pe acești batjocoritori Domnul nu amenință că îi va ridica El însuși, ca pe tinerii care conduc, ci spune că vor domni de la sine, de unde [reiese că] fiecare se va pune prin [propriile] fapte pe sine să domnească la ei. Poate din cauză că cei care urmează să-L răstignească Îl vor batjocori pe Domnul în fața crucii, au fost dați în mâinile stăpânirii mai tinere, a romanilor, iar batjocoritorii, care nu au adevărul cu ei, au pus stăpânire pe ei. Dacă vezi că Biserica este condusă de cei care înrobesc cu viclenie cuvântul și de mincinoși cu fățarnicie, să știi că batjocoritorii domnesc peste ea, care îi înșală pe cei mai nevinovați cu vorbe frumoase și convingătoare.

110. «*Și poporul se va năpusti, om asupra unui om și om asupra aproapelui său*»⁶⁰⁸.

Profetul relatează în mod direct despre cele de dinaintea cuceririi Ierusalimului – ultima, după care au fost lăsați pradă împrăstierii –, fără să mai prezinte prin pilde profetice, ci descriind întâmplările simplu și pe față: când, năpustindu-se unii asupra altora, au umplut cetatea de răzvrătire și ucidere, nu au fost mânați la înțelegerea necesară de dușmanii care îi asediau, ci, luptându-se pentru cele de pe urmă, cetatea fiind deja cucerită, zidurile dărâmate, iar vrăjmașii năvălind înăuntru, se băteau între ei pentru setea de conducere și de întâietate. Și au pățimit acestea pentru că le-au fost îndepărtați profetul și tâlcuitorul și bătrânul și Sfetnicul minunat și le-au fost puși tineri drept conducători și batjocoritori au domnit peste ei.

⁶⁰⁵ Ps. CIII, 27 (Septuaginta v. 26).

⁶⁰⁶ Ps. XXXVII, 7 (Septuaginta v. 8).

⁶⁰⁷ Jud. XVI, 25.

⁶⁰⁸ Is. III, 5.

«Și copilul se va ridica împotriva bătrânului, cel fără cinste asupra celui cu cinste»⁶⁰⁹. Cercetează însușirile încălcării. Căci propriu răzvrătirii este să nu se mai facă deosebire, ci copilul să nu-l mai sufere pe bătrân și să se ridice împotriva învățăturilor acestuia, iar cel fără onoare răzvrătindu-se în patima necinstei, să dorească să fie socotit mai nobil decât cel cu cinste.

Mă tem însă ca acestea să nu ni se aplice și nouă, iar profețiile să nu fie pentru timpul prezent, când copii tineri la vârstă, mai tineri (imaturi) în comportament, se ridică împotriva prezbiterilor (preoților) Bisericii, neadmițând nici slujbele lor, nepăstrând nici buna rânduială cuvenită a Bisericii. Și când cei care viețuiesc cu răutate pornesc la război împotriva celor bine organizați, cei fără cinste se ridică împotriva celor cu cinste. Căci oare nu vedem oameni care în fiecare zi se ridică din beție și îmbuibare [și] din bordeluri, dar vorbesc despre Dumnezeu și îi judecă pe cei cinstiți ai poporului?

III. «Căci un om îl va prinde pe fratele său și pe aproapele tatălui său, spunându-i: Ai haină, fii conducătorul nostru și hrana mea să fie sub tine»⁶¹⁰.

Acestea se referă în mod clar la timpul captivității iudeilor, când fiind epuizați de foame, au căzut în a se mânca unul pe altul, s-au apropiat de cei care păreau că o duceau bine, cerându-le conducerea: «Ai haină, fii conducătorul nostru». Adevăratul conducător nu este cunoscut din simbolurile din exterior, precum porfira, mantia și diadema, ci din faptul că deține virtutea de conducător. Cel care este condus de plăceri și este purtat de diferite poște⁶¹¹, fiind rob al păcatului, nu este potrivit să conducă. Aici, totuși, mărturia pentru puțința de a conduce nu vine din împodobirea sufletului, ci din acoperământul hainelor.

Noi să ne rugăm ca cei care conduc Bisericiile și învață poporul să aibă mărturia nu din acoperământul din exterior și din aparența însușită, ci din adevărul însuși, ca să spunem: „Nu pentru că exteriorul tău este împodobit și pentru că închipuirea dreptei credințe ți-a

⁶⁰⁹ Is. III, 5.

⁶¹⁰ Is. III, 6.

⁶¹¹ II Tim. III, 3, 6.

reușit de ajuns, ci pentru că Dumnezeu ți-a îmbrăcat sufletul cu haina mântuirii și cu veșmântul veseliei și te-a mărit cu orice bogăție⁶¹², fii conducătorul nostru, pentru ca din plinătatea în cuvânt și în înțelepciune și în fapte bune să ne găsim îmbelșugarea bucuriilor duhovnicești din slujirea ta”. «Și hrana mea să fie sub tine», adică partea de grâu să fie sub tine.

112. «Și răspunzând în ziua aceea, va spune: Nu voi fi conducătorul vostru, căci nu este pâine în casa mea și nici haină»⁶¹³. Iarăși, Scriptura vorbește în enigmă despre revoltă, după istorie, relatând decăderea extremă a poporului, când cei târâți de ei spre conducere nu aveau nici măcar o haină. Se arată dezbinarea lucrurilor din revoltă, faptul că toți se grăbeau să pună pe cel care putea să-i conducă, dar fără învoială și fără înțelegere, ci fiecare îl oprea pe primul întâlnit și nu-l alegea pe cel vrednic, ci pe cel care îi era casnic, nici pe cel care putea să-i salveze, ci pe cel distins față de el după neam. «Căci, spune, îl va apuca omul pe fratele său sau pe casnicul tatălui său»⁶¹⁴.

Să nu existe aceasta la întâietățile din Biserici, ca cel care se întâmplă să dețină ceva să fie lipsit de hainele de nuntă și golit de podoaba cuvenită, săracit de mâncărurile duhovnicești și să nu aibă în casa lui, adică în ascunsul inimii sale, pâine adevărată și vie, care poate să întărească inima omului⁶¹⁵. Acum însă, mă tem ca nu cumva la revolta iudaică să fi fost unii care se considerau nevrednici să-i conducă pe alții din cauza simțirii sărăciei aflate la ei. Iar despre cele de acum, chiar dacă unii nu sunt îmbrăcați în Hristos, nici în milostivirea îndurării, după apostol⁶¹⁶, dacă cineva îi apucă, nu îl refuză, iar dacă nu-i apucă, mulți năvălesc, mulți auto-hirotoniți care își fac propagandă, care urmăresc strălucirea prezentă, fără să prevadă judecata care vine.

Dar Moise nu era așa. Ci era în toate gata să se supună și să asculte, când a fost trimis la popor. «Rogu-mă, Doamne, spune, ale-

⁶¹² Is. LXI, 10.

⁶¹³ Is. III, 7.

⁶¹⁴ Is. III, 6.

⁶¹⁵ Ps. CIII, 17 (Septuaginta v. 15).

⁶¹⁶ Col. III, 12.

*ge pe altul pe care să-l trimiți»*⁶¹⁷. Prin aceasta a făcut ca Dumnezeu să-l țină mai aprig, arătând prin însuși refuzul și mărturisirea slăbiciunii că este vrednic de a conduce. De aceea preceptul este bun: *«Nu căuta să fii judecător, ca nu cumva să nu poți ridica nedreptățile»*⁶¹⁸. Totuși, cuvântul profetic spune că refuzul celor târâți de către răzvrătiți să conducă nu era întreg. Căci nu a spus simplu: „Nu voi fi conducător”, ci cu adăugarea: *«Nu voi fi conducătorul acestui popor»*⁶¹⁹; și a adăugat motivația.

113. *«Pentru că Ierusalim a fost pustiit și Iudea a căzut împreună și limbile lor cu nelegiuiri sunt necredincioase față de Domnul»*⁶²⁰.

Căci Ierusalimul, ținut până acum de mâna Domnului cu legătura unității, a fost acum pustiit și aruncat. Și Iudeea a căzut deopotrivă, când sprijinul ei au fost luat. Nu sunt oare acestea suferințele? Dar există oare grija de a bineplăcea Domnului și strădania spre pocăință, încât de aici să vină nădejdea că suferințele vor înceta? Dar *«limbile lor cu nedreptăți sunt necredincioase față de Domnul»*, și nu sunt doar necredincioase, ci cu nelegiuiri. Astfel, prin faptul că inima se înstrăinează de Dumnezeu și este nesupusă legii dumnezeiești, limba lor, care trebuia să se ocupe ziua și noaptea de legea Domnului, este răzvrătită și nesupusă. „Ce să conduc deci?, spune. Ierusalimul? Dar a fost aruncat și pustiit. Iudeea? Dar nu mai stă drept, căci a căzut. Pe cei care se pocăiesc? Dar sunt nesupuși cu limbile lor”. Poate că datorită slavei de dinainte este demn să îi conduci pe unii ca aceștia. Dar spune: *«S-a smerit slava lor și rușinea feței lor a stat împotriva lor»*⁶²¹. Adică aceștia nu au îndrăzneala să se uite în sus spre Dumnezeu, din cauză că păcatul nu este întâmplător, ci este comparabil ca nivel cu cel al sodomitelor; nu era în ascuns, nici nu l-au făcut rușinați, ci ca și cum se bucurau de lucrarea celor rele, îl vesteau tuturor și îl arătau, ca aceia care, grăbindu-se la plăcerile nelegiuite, nu-și acopereau nerușinarea cu cuvinte frumoase.

⁶¹⁷ *Ieș.* IV, 13.

⁶¹⁸ *Înt.* Sir. VII, 6.

⁶¹⁹ *Is.* III, 7.

⁶²⁰ *Is.* III, 8.

⁶²¹ *Is.* III, 8-9.

se. «Unde, se spune, sunt bărbații, care au intrat la tine? Scoate-i la noi, ca să ne împreunăăm cu ei!»⁶²².

Au imitat acel păcat. «Căci păcatul lor, ca al Sodomei, l-au vestit și l-au arătat»⁶²³. Cel care citește acestea în istoria care descrie suferințele de dinaintea căderii Ierusalimului, va fi surprins de claritatea profeției. Totuși, erau două cauze ale refuzului motivat al celor târâți la conducerea poporului: neputința lor personală și dificultatea lucrurilor, cei din popor fiind greu de îndreptat din cauza șuvoiului mare al păcatului. Cuvântul de dinainte le conține pe acestea amândouă: despre neputința proprie, cel care a refuzat conducerea spunând: «Nu este pâine în casa mea, nici haină», iar despre neputința poporului de a se vindeca, din faptul că zice: «Nu voi fi conducător al acestui popor, pentru că Ierusalim a fost pustiit și Iudea a căzut împreună și limbile lor cu nelegiuiri sunt necredincioase față de Domnul. Căci nelegiuirea lor, ca a Sodomei, au vestit-o și au arătat-o». Căci nu putea unul singur să-i izbăvească pe sodomiți, ci era nevoie de zece drepti cel puțin, care să se roage pentru ei.

114. «Vai sufletului lor, pentru că au sfătuit un sfat rău împotriva lor, spunând: Să-l legăm pe cel drept, pentru că nu ne este de niciun folos. De aceea vor mânca roadele faptelor lor»⁶²⁴.

Apoi profetul, după ce a văzut că poporul aidoma Sodomei nu roșește să păcătuiască, când cade fără ascundere sau acoperire, ci vorbește deschis fără rușine și se mândrește de cele rușinoase, spune plângându-i pe aceștia: «Vai sufletului lor, pentru că au sfătuit un sfat rău împotriva lor, spunând: Să-l legăm pe cel drept, pentru că nu ne este de niciun folos». Sfaturile împotriva dreptilor se întorc asupra capetelor celor care le-au sfătuit, după cum săgețile aruncate se întorc de la corpurile tari și rigide asupra celor care le-au tras. De aceea spune: «Au sfătuit un sfat rău împotriva lor, spunând: Să-l legăm pe cel drept, pentru că nu ne este de niciun folos».

Pe acestea le-au făcut iudeii la venirea Domnului. Căci L-au legat, L-au dus la Caiafa⁶²⁵. Au legat mâinile binefăcătoare, care nu

⁶²² Fac. XIX, 5.

⁶²³ Is. III, 9.

⁶²⁴ Is. III, 9-10. Biblia sinodală are o versiune puțin diferită, urmând textului ebraic.

⁶²⁵ In. XVIII, 28.

purtau venirea judecății, pentru că [aceasta] era distrugătoare a răutății. Dreptatea nu este de niciun folos celor nedrești, după cum nu este soarele celor care suferă de oftalmie. De aceea spune: «*vor mânca roadele faptelor lor*». Acestea sunt însă roadele acelor fapte: robie, împrăștiere, distrugerea Templului, căderea din slavă, rușinea feței lor, care nu le permite să se uite sus spre Dumnezeu, din cauza păcatului împotriva Celui Unul-Născut. Au pierdut, deci, îndrăzneala de dinainte, nemaivând profeți, nici cult; legând Cuvântul, legând adevărul, legând lumina, legând dreptatea, legându-L pe Mântuitorul, legând doctorul, legând Izbăvitorul (Hristos este toate acestea, după înțelegerea felurită despre El), au fost lipsiți de lumină, au fost lipsiți de cuvânt, au fost lipsiți de adevăr; trăiau împreună cu nedreptatea, sufereau de boli de nevindecat. Acestea sunt roadele faptelor, pe care le mănâncă.

115. «*Vai celui nedrept. Rele vor veni asupra lui după faptele mâinilor lui*»⁶²⁶.

Spunem că acestea sunt zise despre judecata dumnezeiască, ce va răsplăti fiecăruia după vrednicie. Dar dacă [se spune] de aceea: «*Vai celui nedrept, căci rele vor veni după faptele lui asupra lui*», în care nedreptatea nu a trecut în faptă, ci s-a împlinit în ascunsul inimii, oare nu va fi adusă pedeapsa [și asupra aceluia], încât i se potrivește și lui vai-ul? Sau vorbind de ceea ce este săvârșit cu răutate, ți-a lăsat ție să te gândești prin analogie la restul. Căci este un rău deplin să păcătuiești în conștiință⁶²⁷ și în faptă⁶²⁸, dar o jumătate de rău când păcatul stă [doar] în pornirea cugetului. Cel care păcătuiește în cuget nu este deloc nesusceptibil de pedeapsă, ci pe cât este lipsit de rău, pe atât i se ridică suferințele. Deci, vai celui nedrept, căci rele vor veni asupra lui după fărădelegile și după faptele mâinilor lui, pentru că mâinile sunt organe ale gândului. De aceea, după cum se mișcă partea conducătoare, astfel se mișcă partea lucrătoare.

116. «*Poporul Meu, receptorii voștri vă jefuiesc și cei ce vă si-llesc domnesc asupra voastră*»⁶²⁹.

⁶²⁶ Is. III, 11.

⁶²⁷ γνῶμη.

⁶²⁸ πράξεις.

⁶²⁹ Is. III, 12.

Este glasul Celui care cheamă poporul și împărtășește suferința cu cei afectați: «*Poporul Meu*». Până să-L legați pe Cel drept, până să respingeți folosul de la Acela, ce ați suferit? Acum ați devenit legați cu multe datorii. De aceea ați fost predați celor care recuperează datoria, care pentru că nu găsesc la voi grâne, nici belșug de roade, vă jefuiesc pe voi, cei mici și neînsemnați, adunând roadele zdrobite ale sufletului vostru. Asemenea suntem noi, când ne pocăim prea puțin și neînsemnat și fără roade. «*Căci ceea ce seamănă omul, aceea va și secera*»⁶³⁰. Cel care seamănă din belșug în Duhul cu pocăință vrednică de pomenire mila, îndurarea, rugăciunea, dreptatea, lacrimile neîncetate, acela, semănând cu lacrimi, va sece- ra cu bucurie, ridicând snopii⁶³¹ pocăinței, ca să plătească tot ceea ce trebuia perceptorului. Dar celui care, în pocăința pentru păcatele de dinainte, seamănă puțin în milă, în rugăciune, cultivând un pai golit de roade, nu i se va permite de către perceptor să-l aibă nici pe acesta.

Cine este acest perceptor, învățăm din îndemnul după Evanghelie, când Domnul spune: «*Și când mergi cu acuzatorul tău la conducător, dă-ți silința să scapi de el pe cale, ca nu cumva să te târască la judecător, și judecătorul să te predea perceptorului, iar perceptorul să te arunce în temniță*»⁶³². Observă, dar, aici acuzatorul și calea, apoi conducătorul care are întâietate asupra acuzatorului nostru. Căci calea este viața noastră, iar acuzatorul este puterea care se luptă cu noi și care ne însoțește în viață, uneltind prin orice metodă să ne întoarcă de la calea care duce spre Dumnezeu. Iar conducătorul [este cel] despre care Domnul a spus: «*Acum a venit conducătorul (stăpânul) lumii acesteia și nu va găsi nimic în Mine*»⁶³³. Nu a găsit nimic în Domnul, pentru că «*păcat nu a făcut, nici vicleșug nu s-a aflat în gura Lui*»⁶³⁴, Cel ispitit întru toate după asemănarea [noastră], afară de păcat⁶³⁵.

⁶³⁰ Gal. VI, 7.

⁶³¹ Ps. CXXV, 6.

⁶³² Lc. XII, 58.

⁶³³ In. XIV, 30.

⁶³⁴ I Pt. II, 22.

⁶³⁵ Evr. IV, 15.

117. De aceea, când găsește în noi multe, ne predă Judecătorului prin multe frânghii ale păcatului cu care ne trage după sine, [frânghii] cu care ne-am legat noi înșine. Iar Judecătorul, Căruia Tatăl I-a dat toată judecata⁶³⁶, primindu-ne de la cel vrăjmaș și răzbu-nător încărcăți cu multe acuze, ne va preda preceptorului, rânduit pentru pedeapsă. Acesta ne va arunca în temniță, adică în locul de pedeapsă, silindu-ne cu biciuiri chinuitoare și recuperând până și de la cel mai mic păcat [făcut] de noi din nepurtare de grijă. De aceea Domnul ne sfătuiește cât timp suntem pe cale cu acuzatorul⁶³⁷, să ne dăm silința să scăpăm de el, adică să săvârșim fapte pentru eliberearea de vrăjmaș și să nu așteptăm [până] când suntem duși, când vine ceasul din urmă, în care conducătorul stând ne va cerceta. Dacă acesta găsește multe de ale lui în viața noastră, ne va preda Judecătorului, acuzându-ne și nelăsându-ne să negăm, amintindu-ne despre locul în care am făcut păcatul, ca unul care se afla cu noi și lucra împreună cu noi răul, despre modul în care l-am săvârșit, despre dispoziția cu care am păcătuit. De aceea, câtă vreme suntem stăpâni pe ceea ce facem, să ne dăm silința să scăpăm de acuzator.

«Și cei ce vă silesc domnesc asupra voastră»⁶³⁸. Cei care îi silesc pe cei săraci, care sunt supuși multor datorii, îi târăsc în robie. De aceea este bine să nu datoreze [nimic], iar în al doilea rând să nu fie lipsit să își plătească datoria. Altfel, este neapărată trebuință să ajungă rob când îi sunt prezentate cerințele. Aceasta [se arată] prin [cuvintele]: «Și cei ce vă silesc domnesc asupra voastră».

118. «Poporul Meu, cei ce vă fericesc vă înșală și cărarea picioarelor voastre o strică»⁶³⁹.

Cei conduși de tineri și stăpâniți de batjocoritori, cei jefuiți de preceptori și duși în robie din cauză că nu aveau [cu ce] să plătească și care și-au pierdut libertatea din cauza sărăciei extreme, mai degrabă sunt vrednici să de milă, decât să fie fericiți. De aceea, cel care îi fericește pe unii ca aceștia, săvârșește o faptă de lingușitor, depășind din complezență ceea ce este potrivit, [și] vătămând peste mă-

⁶³⁶ In. V, 22.

⁶³⁷ Lc. XII, 58.

⁶³⁸ Is. III, 12.

⁶³⁹ Is. III, 12.

sură îi duce la rătăcire, îndepărtându-le percepția asupra păcatelor, iar cărarea picioarelor celor pe care îi înșală cu fericirea peste cuvință este stricată. De aceea necazurile îndeamnă la umilință, iar fericirea aduce îngâmfare.

A spus în general, «popor», arătând că nu doar acesta care se află în umilință, găsindu-se în suferințele enumerate, ci orice popor în general, fiind o adunare de oameni, formată din diferite profesii, vârste și vieți [aparte], nu se poate în întregime încadra în fericire la același nivel. Căci alte evenimente proprii îl afectează diferit pe fiecare: pe unul chinurile bătrâneții, pe altul răutățile robiei; pe altul sărăcia, pe alții pierderea casnicilor, pe alții bolile. De aceea, cum să nu fie înșelătoare fericirea atribuită întregului popor?

Desigur Domnul, chiar și când indică mulțimea prin fericire: «*Fericiți cei săraci cu duhul*»⁶⁴⁰, și: «*Fericiți cei ce flămânzesc*»⁶⁴¹, și: «*Fericiți cei ce plâng*»⁶⁴², adresându-se celor prezenți, arată că fericirile sunt ușor de numărat. Căci este clar că a făcut cuvântul despre ucenici, care învățaseră laudata smerenie a cugetului și care, după asemănarea cu El, «*Care sărăcise pentru noi*»⁶⁴³, își asumaseră sărăcia în cugetare. De aceea spune: «*A voastră este împărăția cerurilor*»⁶⁴⁴, și: «*Fericiți cei ce flămânzesc acum, că aceștia vor fi săturați*»⁶⁴⁵. Dacă «*strâmtă este calea și puțini sunt cei care o găsesc*»⁶⁴⁶, cum se poate ca mulți să fie fericiți? De aceea, cel care fericește întregul popor duce cu totul la înșelare și îl tulbură, nelăsându-l să meargă liniștit pe cale.

Este ușor ca cei care nu ascultă să fie prinși în patima laudelor, din cauza iubirii de sine fiecare fiind supus cu ușurință vicleșugurilor lingușirilor. Omul nu trage foloase, nici dacă se umilește și se retrage când cade sub acuzațiile unora, nici dacă din ignoranța despre cele ale sale se umflă și se îngâmfă cu ușurință prin laude. Dar de

⁶⁴⁰ Mt. V, 3.

⁶⁴¹ Mt. V, 6.

⁶⁴² Mt. V, 5.

⁶⁴³ II Cor. VIII, 9.

⁶⁴⁴ Mt. V, 3.

⁶⁴⁵ Mt. V, 6.

⁶⁴⁶ Mt. VII, 14.

vreme ce cărarea este un drum bătătorit mai înainte și străbătut de cei care l-au apucat anterior, cel care nu le permite celor lăsați în urmă de zelul celor care merg în față să ajungă la simțirea întristării, ci îi ferește pe cei care păcătuiesc ca și cum ar fi drepti, acela strică [deci] cărarea picioarelor lor.

119. «*Dar acum Domnul va sta la judecată și va aduce la judecată pe poporul Său*»⁶⁴⁷.

Prin judecata și priceperea dumnezeiască, după nespusa înțelepciune, toate sunt împărțite fiecăruia după merit, atât cele care intervin acum, cât și cele din veacul viitor. De aceea, spune, dacă poporul a făcut asemenea fărădelegi, Domnul a adus asupra lui asemenea [pedepse]. Pentru că era nevoie ca cele care țin de dreptatea lui Dumnezeu să fie oarecum arătate că nu depășesc măsura nedreptăților prin mulțimea de pedepse, se spune: «*Dar acum Domnul va sta la judecată*», încât acest «*acum*» să fie deosebit de veacul viitor.

Sau poate «*acum*» pentru noi înseamnă timpul scurt și neîmpărțit, dar pentru Dumnezeu toate sunt prezente în percepția lui «*acum*». Căci nimic nu Îi este trecut, nimic nu urmează, ci toate sunt de față; și toate cele așteptate de către noi de departe se arată ca deja prezente sub ochii dumnezeiești, încât la Dumnezeu «*acum*» include și veacul viitor. Pentru că timpul hotărât pentru judecată nu este departe față de Dumnezeu, înțelegem că «*acum*» se referă la judecata universală. Va sta la judecată, desfășurând cuvințele judecății Sale, după care va da pentru faptele înseși răsplata dreaptă a unor asemenea pedepse, încât și cei condamnați vor asculta judecata rostită împotriva lor ca fiind cea mai dreaptă.

120. «*Și va aduce la judecată pe poporul israelit*»⁶⁴⁸.

Căci cei care au păcătuț sub Lege, prin lege vor fi judecați⁶⁴⁹, dar nu și celelalte popoare, căci cei care au păcătuț fără Lege, fără Lege vor fi pierduți⁶⁵⁰ și: «*Cei necredincioși nu se vor ridica la judeca-*

⁶⁴⁷ Is. III, 13.

⁶⁴⁸ Is. III, 13.

⁶⁴⁹ Rom. II, 12.

⁶⁵⁰ Rom. II, 12.

tă»⁶⁵¹, ci la osândă. Pentru orice legiuitor, judecata față de cei judecați după legea scrisă de el se face prin comparația dintre faptă și intenția legiuitorului. De aceea Domnul spune: «Cuvântul pe care l-am spus, acela vă va judeca»⁶⁵², pentru că gândurile se vor ridica unele împotriva celorlalte: cel insuflat de la Domnul și cel care îndemna spre păcat.

Căci după Osea⁶⁵³, fiecare va fi înconjurat de sfaturile sale. Vom vedea deodată prin amintire toate faptele ca și cum ar sta înaintea noastră și arătate față în față în mintea noastră cu chipurile proprii, așa cum a fost fiecare făcută sau cum a fost spusă. De vreme ce Domnul va arăta fără vreo lipsă toate cele făcute de El Însuși pe care le-a asumat cu privire la grija față de neamuri, se spune că va birui în judecata față de noi⁶⁵⁴. Nu este potrivit să credem că va trece mult timp ca fiecare să se vadă pe sine cu faptele sale și pe Judecător și consecințele, căci în tribunalul dumnezeiesc, mintea, printr-o putere de negrăit, își va plăsmui într-o clipită, își va zugrăvi toate și va vedea ca într-o oglindă în partea conducătoare (rațiune) chipurile celor săvârșite.

121. «Domnul Însuși va veni la judecată cu bătrânii poporului și cu conducătorii lui»⁶⁵⁵.

Cum arată Scriptura o mai mare tulburare prin: «Domnul Însuși va veni la judecată»! Căci despre popor se spune: «Domnul va sta la judecată și va aduce la judecată pe poporul Său», dar despre bătrâni (prezbiteri) și conducători: «Domnul Însuși va veni la judecată». Mai întâi, ca să învățăm că fiecare vom fi judecați în tagma proprie: poporul, bătrânii (prezbiterii), conducătorii. «Căci cel mai mic este miluit, dar cei puternici vor fi încercați cu putere»⁶⁵⁶. Este clar că Cel care vine la judecată, nu vine să judece, ci să discearnă. Căci nu este [potrivit] celui care judecă să meargă la judecată cu cei judecați, ci celor care se judecă între ei să se înfățișeze înaintea celui

⁶⁵¹ Ps. I, 5.

⁶⁵² In. XII, 48.

⁶⁵³ Os. VII, 2.

⁶⁵⁴ Ps. L, 5 (Septuaginta v. 6).

⁶⁵⁵ Is. III, 14.

⁶⁵⁶ Înț. Sol. VI, 6.

care judecă. Venind la judecată cu ei, îi va încredința direct acuzator: *«De ce ați pus foc asupra viei Mele și prada celui sărac de ce este în casele voastre? De ce ați nedreptățit pe poporul Meu?»*⁶⁵⁷.

Să cumpănim, noi, bătrânii (prezbiterii) și conducătorii poporului, ce vom răspunde Acuzatorului. Dar mai degrabă să ne rugăm să nu ne fie găsite unele ca acestea vrednice de a fi incriminate. Căci este clar că Scriptura se referă la noi, cei puși în fruntea poporului, atât în prezbiterat (preoție), cât și în vreo cinste mai mare. „V-am încredințat o vie îmbelșugată, cu totul adevărată, ca să faceți roadele necesare prin îngrijirea voastră. Dar voi nu numai că ați uscat-o, dar ați și incendiat-o”. Aceasta se întâmplă, când pe lângă faptul că nu învățăm cele de trebuință, primim în vie încă și incendierea din necredință, care ca o flămă se întinde pretutindeni și le cuprinde mereu pe cele din continuare.

Cei care arată uscate, deformate și fără roade ramurile până acum înflorite și îmbelșugate și cei care nu sting patimile care vin din săgețile aprinse ale diavolului, ci permit prin slăbiciunea vieții lor ca ele să fie multe, [unii ca aceștia] incendiază via. Dar și cel care prin lăcomia plină de plăcere îi invită pe mulți la dorirea lucrurilor străine, [și acesta] incendiază via. Continuă oricum: *«prada celui sărac de ce este în casele voastre»*. Încât și cei care adună avere nedreaptă din pradă și violență dau o ocazie de incendiere viei, poporul întreg fiind condus la lăcomie unii împotriva altora prin exemplul rău al celor care au întâietate. Deci dacă suntem prezbiteri și conducători care nu cultivă via prin învățătura sănătoasă și prin exemplele bune din propria viață, suntem acuzați de acestea. Pe bună dreptate vom și auzi: *«prada celui sărac este în casele voastre»*, dacă avem în case [lucrurile] date în scopul eliberării celor săraci, jefuindu-i astfel pe cei nevoiași.

122. *«Pentru ce nedreptățiți poporul Meu și fața săracilor o rușinați»*⁶⁵⁸.

Este un obicei al celor care nedreptătesc și jefuiesc, ca de câte ori sunt acuzați de cei nedreptățiți, să-i rușineze cu obrăznicii și

⁶⁵⁷ Is. III, 14-15.

⁶⁵⁸ Is. III, 15.

batjocuri, bârfindu-i, amenințându-i cu loviri și calomniindu-i ca pe niște pisălogi. De aceea nu spune doar: „nu nedreptățiți pe cei săraci”, care sunt ușor de jefuit și ușor de uneltit împotriva lor din cauza izolării, ci și „rușinați fețele celor săraci”. Rușinea care vă vine din nedreptate, cea din tirania voastră [cu care] întoarceți spatele săracilor, influențați martorii, angajând avocați, păcălind judecătorii, până când pe lângă nedreptatea rămasă aduceți celor săraci și rușinea calomnierii.

Acuza noastră se face și altfel când îi ocărâm cu strășnicie pe cei săraci de aceleași greșeli, arătându-le greșelile public și necruțând niciun reproș, demonstrând zelul lui Dumnezeu cu cei săraci și din aceasta rușinându-le fețele.

Dacă sunt unii săraci fericiți⁶⁵⁹, care prin credința în Dumnezeu le-au disprețuit pe toate și în nădejdea bogăției după Dumnezeu au desconsiderat belșugul lumesc, [atunci] cei care conduc în mod rău poporul, în loc să-i ferească pe cei care sărăcesc astfel, calomniindu-i, considerându-i de nimic și bârfindu-le smerenia lăudabilă a cugetului, sunt pe bună dreptate acuzați, mai ales dacă sunt prezbiteri sau conducători, că rușinează fețele sfinților săraci. Așa de sărac era Ioan, neavând nici casă, nici slujitor, nici bou de arat, nici lot de pământ, nici pat, nici masă, nici pâine. Așa era Ilie. Așa era fiecare dintre sfinți, care umblau «în piei de oi, în piei de capră, lipsiți, strâmtorați, rău primiți»⁶⁶⁰.

123. «Acestea zice Domnul: Pentru că s-au semețit fiicele Sionului și umblă cu gâtul semeț și cu semne din ochi, trăgându-și în mersul picioarelor hainele deopotrivă și jucându-se deopotrivă cu picioarele, Dumnezeu le va umili pe fiicele conducătoare ale Sionului»⁶⁶¹.

Deși Scriptura arată în principal ceva mai important, totuși cele spuse conțin și ceva folositor și moralizator în sine pentru mulțimi. Căci restrânge viața celor nestăpânite, care arată prin înfățișare, chip, mers și haine ușurința spre desfrânare. Când se îngâmă cu

⁶⁵⁹ Mt. V, 3.

⁶⁶⁰ Evr. XI, 37.

⁶⁶¹ Is. III, 16-17.

frumusețea trupului, se semețesc peste celelalte, folosindu-se de obrăznicie zadarnică și fălindu-se cu un lucru care înflorește și trece degrabă, apoi își poartă semeț gâtul pentru ca fața lor să fie vizibilă tuturor. Femeia demnă și decentă, plecându-și de rușine privirea spre pământ, își are fața aplecată în jos, dar cea care își propune să prindă mulți în capcana frumuseții umblă cu gâtul semeț.

«Și cu semne din ochi»⁶⁶². Este acuzarea unei femei care duhnește a desfrânare, [aceea] că se uită curioasă cu ochii, că își arată nerușinarea sufletului cu privirea, că zâmbește, că incită cu ochii în mod desfrânat, aruncând prin ochi un venin mortal. Ceva asemănător cu aceasta are și povestea despre vasilisc⁶⁶³, despre care spun că nimicește doar din privire cei la care se uită. De aceea cuvântul se irită împotriva celor care umblă cu gâtul semeț, adică [având] o față nerușinată și semne din ochi. Semeția gâtului este o dovadă că nu se supune jugului cumpătării, că dându-și aere și trăind în lux, pășește trăgându-și hainele și își face mersul nenatural, urmând lasciv un ritm fals. Pentru acestea «Dumnezeu le va umili pe fiicele conducătoare ale Sionului»⁶⁶⁴. Pentru că nu au ales de bună voie smerenia, ci au umblat cu gâtul semeț, le va umili, spune, pe conducătoarele lor, pe fiicele Sionului.

Încă și acum se pot vedea în multe locuri femei iudaice (evreice) jucându-se cu picioarele și neascultând de glasul profetului. Vai, fiicele Bisericii să nu fie acuzate de acestea! Căci multe, ca într-o gloată în fața celor care vin la cuvântul dumnezeiesc, în zilele de sărbătoare, necunoscând bucuria duhovnicească, se dedau jocurilor nedemne, tăvălindu-se în petreceri și în beții și nu păzesc porunca ce spune: «Ochii tăi să privească drept»⁶⁶⁵. Întorcându-și ochii pieziș și mutându-i într-o parte, fac dovada intenției [lor] rele. În multe

⁶⁶² Is. III, 16.

⁶⁶³ Animal fabulos, descris de Pliniu cel Bătrân în *Istoria naturală* 8, 33. Era un șarpe cu coroană (de unde și numele de βασιλικός „[șarpe] împărătesc”) din Cyrenaica, înzestrat cu puteri neobișnuite, ucigând cu privirea, extrem de veninos, încât și plantele din jurul bârlogului său se ofileau. Putea fi însă ucis de nevăstuică (cf. Pliny, *Natural History*, vol. III, libri VIII-XI, trad. H. Rackham, Harvard University Press / William Heinemann Ltd, Cambridge, Massachusetts / London, 1967, pp. 56-59).

⁶⁶⁴ Is. III, 17.

⁶⁶⁵ Pr. IV, 25.

locuri semnele cu ochii sunt blamate, ca în *Pilde*, unde despre unul rău se observă: «*Face cu ochiul, dă din picioare*»⁶⁶⁶, și iarăși: «*Cel care face cu ochiul cu vicleșug va aduna oamenilor supărări*»⁶⁶⁷, și: «*Cei ce mă urăsc fără motiv și fac semn cu ochiul*»⁶⁶⁸.

Uneori aceste acuze vin și asupra bărbaților, care cu cuget lăudăros se îngâmăfă față de cei inferiori, care se poartă arogant în înfățișare, și cu semne de sprâncene își arată aroganța, care umblă ritmat cu mers mândru și înălțat, coborându-și haina până la glezne, arătând aroganță, care se dedică unor jocuri fără măsură, dar pe care îi așteaptă căderea de la semeție prin umilire, așa cum s-a amenințat.

124. «*Și Domnul va descoperi înfățișarea lor*»⁶⁶⁹.

Această înfățișare semeată, făcută pentru desfrâu și orice gând nestăpânit, săvârșită în inimile celor care nu se păzesc, Domnul o va descoperi, când la arătarea celor ascunse acoperămintele de carne vor fi îndepărtate, iar sufletul se va expune gol și în sine cu faptele nerușinării⁶⁷⁰. Uneori descoperirea înfățișării se face și aici spre binele celor pentru care este lucrarea, încât, fiind dezgolate cele care până atunci scăpau din vedere multora și nerușinarea cea față de păcate venind la cunoștința celor mulți, să se întoarcă rușinați cei care până atunci rămăneau în rău din cauza ascunderii. De aceea, este lucrarea Domnului să descopere înfățișarea mincinoasă și prefăcută.

Dacă unii dintre noi, cei puși în cinste, ascund sub aparență o viață nedemnă, să se teamă de Cel care urmează să descopere înfățișarea noastră și să arate sfaturile inimilor noastre, încât în ochii tuturor vor fi prezentate gândurile rele care sunt în fiecare⁶⁷¹. Pe fiecare dintre noi îl vor înconjura sfaturile lui⁶⁷² și faptele vor sta de jur împrejur cu însușirile proprii, aducându-ne rușine și ocară veșnică,

⁶⁶⁶ Pr. VI, 13.

⁶⁶⁷ Pr. X, 10.

⁶⁶⁸ Ps. XXXIV, 18 (Septuaginta v. 19).

⁶⁶⁹ Is. III, 17.

⁶⁷⁰ I Cor. IV, 5.

⁶⁷¹ I Cor. IV, 5.

⁶⁷² Os. VII, 2.

când se vor dovedi cele contrare Scripturii, [anume] că cel care propovăduiește să nu se fure va fi găsit hoț, cel care spunea să nu se comită adulter este descoperit că are parte cu adulterii⁶⁷³, cel care îi detestă pe idoli că nu se îndepărtează de acest sacrilegiu. «Căci nu este nimic ascuns care să nu se arate și nimic tainic care să nu se descopere»⁶⁷⁴.

125. «În ziua aceea va îndepărta Domnul slava îmbrăcămintei lor și podoaba lor»⁶⁷⁵.

Pentru că s-au folosit necuvenit de cele date spre folos, «va îndepărta Domnul slava îmbrăcămintei lor», cu care s-au acoperit spre rău pe sine și pe cei pe care i-au întâlnit. De aceea, orice femeie care s-a folosit în mod rău de acoperământul hainelor este amenințată cu îndepărtarea [acestora]. De vreme ce umblă, se spune, trăgându-și hainele laolaltă, nu folosindu-se de îmbrăcăminte, ci abuzând de ea, li se poruncește să se dezbrace de slava îmbrăcămintei. Totuși, Domnul va îndepărta și de la noi slava îmbrăcămintei, dacă suntem arătați că ne folosim nevrednic de ea, călcând pe ea și umplând-o de necurății trupești. Dar cine este această îmbrăcăminte, dacă nu haina sfinților, Domnul nostru Iisus Hristos? Căci «câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat»⁶⁷⁶, pe Care Domnul Îl va îndepărta de cei care calcă prin păcătuire Trupul și socotesc [ceva] obișnuit Sângelui Legământului⁶⁷⁷. Simbolurile acestei îmbrăcăminti erau hainele lui Israel care nu se uzau, despre care s-a scris în *Deuteronom*: «Hainele voastre nu s-au uzat și sandalele din picioarele voastre nu s-au învechit»⁶⁷⁸. Pentru că și sandalele sunt simboluri ale pregătirii Evangheliei păcii⁶⁷⁹.

Hristos Iisus ne-a dat un Legământ Nou, care rămâne nou și nu se învechește niciodată. Căci pe cât ne folosim de acesta și de

⁶⁷³ Ps. XLIX, 19 (Septuaginta v. 18).

⁶⁷⁴ Lc. VIII, 17.

⁶⁷⁵ Is. III, 18.

⁶⁷⁶ Gal. III, 27.

⁶⁷⁷ Evr. X, 29.

⁶⁷⁸ Deut. XXIX, 5.

⁶⁷⁹ Ef. VI, 15.

sandale, pe atât [ele] rămân și mai noi, pregătirea Evangheliei în urcușul credinței în Hristos fiindu-ne și nouă mereu proaspătă.

«Și franjurile»⁶⁸⁰.

Domnul amenință prin profet că îndepărtează de la femeile înfrumusețate și franjurile. Termenul *kosymbos* (franji) nu este curent în uzul limbii grecești, din care cauză înțelesul lui nu este clar. Atât că, de vreme ce găsim în pregătirea veșmântului arhieresc o haină cu franjuri, având rodii mici și clopoței⁶⁸¹, înțelegem franjurile ca benzi de ciucuri, suspendați împreună cu clopoței de aur și cu rodiile mici de poale, pe care în excesul de lux și ficele Sionului le imitau în acoperământul propriilor haine. Prin acestea au batjocorit însemnele preoțești, purtând tivuri albastre și violete cu ciucuri suspendați de margine.

126. «Și semilunile și colierul și podoaba feței lor»⁶⁸².

Cercetează podoaba feminină, pe fiecare în parte, destrămând migala înfrumusețării. Căci Domnul va îndepărta semilunile și colierul. Altul redă mai clar „semilunile”, spunând „și salbele”, iar în loc de „colierul” spunând „lănțișoare”⁶⁸³. Semiluna este o podoabă de aur purtată în jurul gâtului, lucrată în cerc, pe care o pun femeile dorind să-și expună gâtul nud și să dezgolească fără rușine ceea ce mai decent este să acopere. Și „colierul” este o podoabă, iar el desigur coboară și descinde pe piept, suspendat de lanțuri largi, care ca să fie văzut, trebuie ca cele din jurul pieptului să nu fie deloc acoperite decent.

«Și podoaba feței lor». Sunt și unele culori dorite de femei pentru podoaba feței: alb și roșu, iar altă [culoare] este negru. Una falsifică albeața trupului, roșul îmbujorează obraji, iar negrul desenează sprâncenele în semicerc în jurul ochilor. Pe aceasta amenință Domnul că o va îndepărta, ca să nu fie răpită, spune, cumpătarea bărbaților, nici ochii vrednici de milă ai celor mai tineri să nu fie furați prin acest machiaj. Sau acestea vor fi îndepărtate atunci când toate lucrurile vor sta goale în fața Judecătorului, când sprâncenele vor fi

⁶⁸⁰ Is. III, 18.

⁶⁸¹ Ieș. XXVIII, 33-34.

⁶⁸² Is. III, 18-19.

⁶⁸³ Textul se află la Symmachus – cf. F. Field, *Origenis Hexaplorum*, vol. II, p. 436.

căzute, obrazul plecat, culoarea palidă de teamă. De aceea Domnul îndepărtează și podoaba, dar și alcătuirea podoabei de slavă, ca și cum [ar respinge] și materia care înfrumusețează, dar și priceperea din artă. Și de vreme ce cugetul trufaș nu se poate semeți cu unul singur [din acestea], nici îngâmfa [numai] cu el, ci vine cu toate puse deodată, [de aceea] Domnul amenință că va îndepărta și alcătuirea podoabei. În ce fel este podoaba, la fel este desigur și slava pentru ea. Dacă podoaba este trupească și zadarnică, pieritoare și fără substanță este și slava pentru ea.

127. «*Și lanțurile și brățările și plasele pentru păr*»⁶⁸⁴.

Toată podoaba enumerată este preocuparea unei femei care își dă aere, adică [este] trufașă și destrăbălată. În special lanțurile, având același nume cu luxul⁶⁸⁵, erau probabil purtate în jurul brațelor. Brățările sunt puse la încheieturile mâinilor pentru a fi arătate. Dar câteodată există și brățări luate spre bine, ca atunci când pe sfânta Rebeca bătrânul (prezbiterul) casei o înfrumusețează⁶⁸⁶. Căci trebuia pentru cea care urma să devină soața patriarhului ca partea lucrătoare a sufletului să îi fie învățată mai înainte de către cel care o logodise. De aceea i-a împodobit cu brățări de aur mâinile⁶⁸⁷, adică prin fapte de cinste. Zece galbeni era greutatea lor, căci în zece capete este rezumată întreaga păzire a Legii⁶⁸⁸. Și cercei, având greutatea de câte o drahmă⁶⁸⁹, căci este potrivit ca ascultarea să fie înfrumusețată cu credința într-un singur Dumnezeu.

Aici, totuși, brățările sunt scoase, din cauza celor care se îngâmfa cu podoaba brățărilor, când Scriptura ne arată în general că cel care se înfumura că le poate [face lucruri] puternice este părăsit de grija [dumnezeiască] care îl cuprindea. Iar plasa pentru păr pare

⁶⁸⁴ Is. III, 20.

⁶⁸⁵ Un joc de cuvinte între χλιδώνες „lanțuri”, „brățări” și χλιδή „lux”.

⁶⁸⁶ Fac. XXIV, 22.

⁶⁸⁷ Fac. XXIV, 22.

⁶⁸⁸ Deut. X, 4.

⁶⁸⁹ Deși greutatea drahmei a variat chiar în Atena (între 5,30 g – 7,30 g cf. John H. Kroll, *The Greek Coins*, The American School of Classical Studies at Athens, Princeton, New Jersey, 1993, *The Athenian Agora*, vol. 26, p. 331), în sec. VI îdHr. s-a impus standardul atic sau atenian de 4,30 g (cf. Georges Le Rider, *La naissance de la monnaie. Pratiques monétaire de l'Orient ancien*, Presses Universitaires de France, Paris, 2001, p. 69).

a fi ceva împletit cu firele ca prin finețea ei proprie să evidențieze culoarea firelor. Nimeni să nu le considere pe acestea de mică valoare! Căci noi nu suntem mai sfinți decât Duhul, ca să disprețuim a cerceta termenii din Scriptură. Am învățat în [*Cântarea*] *Cântărilor* că plasa de păr a miresei cântate este slăvită. «*Căci capul tău, spune, este asemenea Carmelului, iar plasa ta de păr⁶⁹⁰ ca porfira*»⁶⁹¹.

128. «*Și cerceii și inelele*»⁶⁹².

Am învățat o folosire lăudată a cerceilor la logodna Rebecăi, simbol al faptului că învățăturile bune despre adevărul din cele inteligibile urmează să-i fie transmise când este în casa lui Avraam. Dar în multe locuri le-am observat pe acestea blamate. În primul, când urmând să ajungă în Betel, femeilor li s-a poruncit de către Iacob să le îndepărteze împreună cu dumnezeii străini⁶⁹³, fiind un obstacol din cauza idolatriei și din cauza folosirii cerceilor la intrarea în casa Domnului. Căci Betel se tâlcuiește „casa lui Dumnezeu”⁶⁹⁴. Apoi în *Ieșire*, Aaron fiind nevoit să facă un idol, a ales cerceii ca materie potrivită pentru pregătirea celor interzise. «*Căci tot poporul, spune, și-a scos cerceii de aur care erau în urechile lor și i-au adus la Aaron și a făcut din ei un vițel turnat*»⁶⁹⁵. Dar și Ghedeon, luând cerceii de la popor din prada de la ismaeliți, «*a făcut din ei un efod și l-a așezat în cetate și s-a desfrânat tot Israelul în fața lui acolo și a fost o cursă pentru Ghedeon și pentru casa lui*»⁶⁹⁶. Iar aici acești cercei sunt blamați din cauză că au înălțat cugetul fiicelor Sionului.

«*Și cele cu margini de porfiră sau cu fâșii de porfiră*»⁶⁹⁷. Blamează ca nefolositoare podoaba din îmbrăcăminte a femeilor care se înfrumusețează, uneori cosând porfira la margini, iar alteori pu-

⁶⁹⁰ În Septuaginta se întâlnește termenul πλόκιον „cosiță”, pe când în textul Sf. Vasile ἐμπλόκιον, „plasă de păr”.

⁶⁹¹ *Cânt.* VII, 6.

⁶⁹² *Is.* III, 20.

⁶⁹³ *Fac.* XXXV, 4.

⁶⁹⁴ În limba ebraică, בֵּית־אֵל bet-’el înseamnă „casa lui Dumnezeu”.

⁶⁹⁵ *Ieș.* XXXII, 3-4.

⁶⁹⁶ *Jud.* VIII, 27.

⁶⁹⁷ *Is.* III, 21.

nând-o la mijloc. Porfira⁶⁹⁸ este simbolul vicleniei, acoperind culoarea după fire și arătându-și propria strălucire, ca cei care sunt strălucitori în aparență, dar în adânc își ascund răul. Aceasta trebuie evitată fie că este la marginile vieții, fie în mijloc. De aceea Scriptura le respinge și pe cele cu margini de porfiră.

129. «Și acoperămintele cele pentru casă și pe cele transparente laconiene»⁶⁹⁹.

Scriptura arată excesul de risipă și luxul abundent, spunând că acoperămintele pentru casă sunt transparente din cauza subțiririi deosebite. Ceea ce este extravagant la înfățișare are ca scop prețuirea de către oameni. Dar [faptul] că cel care petrece de unul singur în casă îmbracă [haine] transparente, când nimeni nu îl vede, arată tot abuzul excesiv față de ceea ce ni s-a permis spre folosire, încât imită acoperămintele laconienelor, care, refuzând ca necuviincios să se dezbrace direct la dans, se îmbracă în haine de in de o subțirime extremă, prin care arată cele pe care trebuia să le acopere de priviri-le bărbaților.

«Și pe cele de vizon și pe cele violete și pe cele de vizon cusute cu aur și cu [fir] violet»⁷⁰⁰.

Deja imitații ale îmbrăcămintei preoțești⁷⁰¹, insultând sfinții prin viața lor necuviincioasă din cauza excesului de lux, ficele Sionului poartă [veșminte] de vizon și violete; aceia (preoții) îmbrăcând asemenea simboluri ale stihilor, din care sunt alcătuite toate, stăteau în cele sfinte făcând prin ei ispășire în fața lui Dumnezeu pentru lume. Căci vizonul reprezintă pământul, iar [firul] violet ae-

⁶⁹⁸ Porfira sau purpura era denumirea țesăturii colorată cu o varietate de culori de la roșu la purpuriu aprins și chiar violet și stacojiu. Culoarea se obținea prin diverși coloranți, dar nuanța cea mai scumpă și mai apreciată, purpura marină, era obținută prin scufundarea țesăturii în bazine speciale cu lichidul lăsat în urma macerării moluștelor din specii precum *Murex brandaris*, *Murex trunculus* sau *Helix ianthina* (cf. Frederick W. Danker, „Purple”, în: Daniel Noel Freedman (ed.), *The Anchor Bible Dictionary*, Doubleday, New York/London etc., 1992, vol. 5, pp. 557-560).

⁶⁹⁹ Is. III, 22.

⁷⁰⁰ Is. III, 23.

⁷⁰¹ Ieș. XXVIII, 5.

rul, porfira apa, iar stacojiul focul⁷⁰². Dar nefiind mulțumite cu podoaba din ele, au cusut și aur pentru o diversitate și o extravaganță și mai mare.

«Și voaluri [pentru] paturi»⁷⁰³.

Pare că voalul este un acoperământ de vară⁷⁰⁴, care se presupune că acoperă, dar nu îngreunează în [timpul] caniculei. După cum și în *Facere* am învățat că Rebeca la întâlnirea cu Isaac era înveșmântată cu un voal⁷⁰⁵. Cele pe care le blamează aici Scriptura se numesc voaluri, fiind puse pe paturi pentru odihnă din cauza excesului de lux. Și totuși, ceilalți [traducători] nu redau deloc „paturi”. De aceea sunt marcate cu un obelisc⁷⁰⁶, ca neavând niciun sens.

130. «Și va fi în loc de miros plăcut praf, în loc de brâu te vei învinge cu o funie și în loc de podoaba de aur a capului vei avea pleșuvie din cauza faptelor tale»⁷⁰⁷.

Parte a luxului este și plăcerea din parfumuri, când înmiresmează aerul cu vreo licoare fumegată și emană o prospețime plăcută. De aceea celor risipiți de plăcere și care își produc un parfum plăcut mirosului li se va da în loc praf de către Cel care [îi] amenință. Praful este pământ fin, ridicat în aer, care produce dificultate la respirație și o mare neplăcere din cauza obstrucției. Căci sufletul se bucură de miruri și tămâie, dar de miruri duhovnicești, precum era

⁷⁰² Cf. Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*, în: *Scrieri. Partea întâi*, trad. pr. prof. D. Stăniloae / pr. I. Buga, EIBMBOR, București, 1982, p. 82. Sf. Grigorie amintește de culoarea albastră care este pusă în legătură și de alți comentatori anteriori („zic unii din cei ce au tâlcuit acest cuvânt înaintea noastră”) cu aerul. Deja Filon din Alexandria considera că veșmintele arhiereului reprezintă elementele (stihiiile): tunică violetă - aerul, florile brodate - pământul, rodiile - apa, clopoței - amestecul pământului cu apa (Philon din Alexandria, *Viața lui Moise*, trad. I. Acsan, Ed. Hasefer, București, 2003, pp. 175-176).

⁷⁰³ Is. III, 23.

⁷⁰⁴ Termenul pentru „voal” *θήριςτρον* este derivat aici de la *θέρος* „vară”.

⁷⁰⁵ *Fac.* XXXVIII, 14.

⁷⁰⁶ Sf. Vasile a folosit probabil o ediție prescurtată a *Hexaplei* lui Origen. Coloana a cincea, care conținea textul *Septuagintei*, prezenta și semne de critică textuală: *obelos*, folosit pentru a marca elementele existente în textul grec, dar nu și în cel ebraic, iar *asteriskos*, elementele existente în textul ebraic, dar lipsă în *Septuaginta*, fiind suplinite de obicei după Theodotion (Emanuel Tov, *Textual Criticism of the Hebrew Bible*, Fortress Press, Minneapolis / Royal Van Gorcum, Assen, 2001, pp. 147-148).

⁷⁰⁷ Is. III, 24.

cel care spune: «*Suntem bună mireasmă a lui Hristos*»⁷⁰⁸, și: «*Mulțumire lui Dumnezeu, Cel ce descoperă mireasma cunoștinței Sale în orice loc*»⁷⁰⁹. O asemenea mireasmă care emana din Iacob simțea tatăl Isaac: «*Iată mirosul fiului meu este ca mirosul unui câmp plin, pe care l-a binecuvântat Domnul*»⁷¹⁰. Și fetele în Cântarea [Cântărilor], simțind mireasma cerească a Cuvântului, spuneau: «*Vom fugi spre mireasma mirurilor tale*»⁷¹¹. Ungerea arhierească era un mir bun și plăcut⁷¹², vrednic să fie asemănat unirii dintre frați⁷¹³. Un asemenea mir are nevoie de un meșter care să fi primit de la Dumnezeu arta unguentelor pentru a face un unguent sfânt, care nu va fi pus pe trupul omului⁷¹⁴.

Totuși, când plăcerea miresmei este dorită din nestăpânire, calea simțului este blocată de praf, pentru că Domnul binefăcător le-a administrat lor acestea. Poate pentru că în Templu erau miresmele plăcute, mirul de ungere și tămâia amestecată, dar Templul a fost distrus și este acum în praf, dărmat și întins pe jos, în locul miresmei plăcute de atunci, după cultul conform Legii, acum este în praf, din cauza sufletelor care umblau cu semeție și cu gât nesupus, despre care se spune: «*Iată casa voastră va rămâne pustie*»⁷¹⁵. Le stă totuși în putință, dacă doresc să-și scuture pulberea, să se umple de buna miresmă a lui Hristos după îndemnul celui care spune: «*Scutură-ți pulberea și ridică-te, Ierusalime, și îmbracă slava brațului tău*»⁷¹⁶.

131. «*În loc de brâu te vei încinge cu o funie*»⁷¹⁷.

Cel care se încinge pentru Dumnezeu își încinge coapsele în adevăr. Asemenea era Petru, care și-a întins mâinile și a fost încins pentru războiul lui Hristos de către cei care l-au chemat la mărturi-

⁷⁰⁸ II Cor. II, 15.

⁷⁰⁹ II Cor. II, 14.

⁷¹⁰ Fac. XXVII, 27.

⁷¹¹ Cânt. I, 3 (Septuaginta v. 4).

⁷¹² Ieș. XXX, 25.

⁷¹³ Ps. CXXXII, 1-2.

⁷¹⁴ Ieș. XXX, 32.

⁷¹⁵ Lc. XII, 35.

⁷¹⁶ Is. LII, 2.

⁷¹⁷ Is. III, 24.

sirea adevărului până la moarte. Astfel, sfântul se încinge cu putere. Căci, spune, Dumnezeu este «*Cel ce mă încinge cu putere*»⁷¹⁸, dar cel ce și-a dezlegat acest brâu, se încinge cu legătura propriilor păcate, căci «*fiecare se leagă cu funiile propriilor păcate*»⁷¹⁹. Biciul din sfiori, care a alungat din sanctuar pe cei care profanau cele sfinte⁷²⁰, era un simbol al acestora, Domnul arătând că pentru fiecare propriile împletituri ale păcatelor se fac bice și el este biciuit cu sforile păcatelor împletite în jurul lui.

«*Și în loc de podoaba de aur a capului vei avea pleșuvie din cauza faptelor tale*»⁷²¹.

După cum cele care caută migala pentru arome contra firii și le resping pe cele după fire, fiindcă nu suportă să respire [doar] aer simplu, ci îl colorează cu miruri și cu tămâie, în cele din urmă au respirat nu aer curat, ci amestecat cu praf, tot așa, de vreme ce nu au rămas la podoaba după fire a părului, care a fost dată femeilor ca acoperământ⁷²², ci și-au împletit părul în plase [și] s-au înfrumusețat în mod vulgar, vor fi lipsite și de podoaba după fire și vor fi un spectacol de neprivit din cauza pierderii părului, care de la firea însăși a fost pus femeilor drept podoabă proprie din naștere. Căci dacă este rușinos pentru femeie să se tundă scurt sau să se radă⁷²³, oare nu este cu atât mai rușinos să aibă pleșuvie, purtând [de data aceasta] urâtenia cu folos pentru cei care își chivernisesc rău tinerețea?

«*În loc de haina cu fâșii de porfiră, te vei încinge cu sac*»⁷²⁴.

Și lucrând aceasta spre folosul celor care se înfrumusețează, Domnul poruncește să fie această schimbare. Pentru că haina de porfiră este o ocazie de opulență și lăudăroșenie, dar sacul este un mijloc de zdrobire și smerire. Cel îmbrăcat într-o tunică de purpură nu îndrăznește să cadă la pământ și să se închine lui Dumnezeu, din

⁷¹⁸ Ps. XVII, 35 (Septuaginta v. 33).

⁷¹⁹ Pr. V, 22.

⁷²⁰ In. II, 15.

⁷²¹ Is. III, 24.

⁷²² I Cor. XI, 15.

⁷²³ I Cor. XI, 6.

⁷²⁴ Is. III, 24.

menajarea podoabei, ca să nu strice strălucirea îmbrăcămintei, dar cel care se îmbracă în sac, își are potrivit orice loc pentru închinare.

132. *«Și fiul tău cel preafrumos, pe care îl iubești, va cădea de sabie»⁷²⁵.*

Pentru cei care urmează să fie crescuți în obiceiuri netrebnice este mult mai avantajos să plece înainte de a ajunge în putere decât să se umple total de viețuirea rea a părinților. De aceea, dacă ai un fiu foarte frumos la trup sau de arătos în ochii mamei, acesta va muri în putere și în floarea vârstei, iar ca sporire a răului, [va muri] nu de la sine, nici prin moartea firească, ci în chip violent printr-o mână inamică, rănit de sabie.

«Și cei puternici ai voștri vor cădea de sabie»⁷²⁶.

Suferind acestea, nu va avea puterea să se răzbune. Este o consolare în răutăți să te răzbuni pe cei uciși și să-i covârșești cu unele asemănătoare pe cei care au făcut necazuri. Nu-ți va sta în putere nici aceasta. Căci toți de o vârstă vor sfârși în război, încât vor rămâne cei de o vârstă nefolositoare, care, din cauză că sunt neajuto-rați, mai lesne suferă toate cele care le-ar fi în intenția dușmanilor.

«Și vor fi umilite și vor plânge cuferele podoabei voastre»⁷²⁷.

Cuferele de aur, de argint, cu îmbrăcămintă scumpă, cu pietre prețioase, cât timp conțin bunurile, sunt socotite vrednice de multă strădanie și grijă, fiind ținute în case întărite, în locuri înalte, fiindu-le concepute zăvoare, chei, peceti, paznici și toate cele pentru stabilitate și pază, dar dacă sunt arătate goale de bunuri, vor sta deoparte neîngrijite și aruncate.

Acestea să ne fie și nouă de folos, căci sufletele care au primit darul cuvântului dumnezeiesc s-au făcut cămări pentru cele de cînste, vrednice să fie ținute în comorile dumnezeiești, dar când se arată goale de podoabele dumnezeiești, vor fi umilite, fiind aruncate, condamnate ca inutile. De aceea, spune, *«Iehonia a fost socotit ne-
folositor, ca un vas de care nu mai este trebuință»⁷²⁸*. De aceea, ca să

⁷²⁵ Is. III, 25.

⁷²⁶ Is. III, 25.

⁷²⁷ Is. III, 26.

⁷²⁸ Ier. XXII, 28.

rămânem în cămărilor împărătești, să nu predăm hoților mărgăritarul cel de mare preț, cu care am fost încredințați.

CAPITOLUL IV

133. «Și vor ține șapte femei un singur om, spunând: Pâinea noastră o vom mânca și ne vom acoperi cu hainele noastre, atât doar ca numele tău să fie chemat asupra noastră. Ridică ocară de la noi»⁷²⁹.

Cât despre ceea ce s-a spus, se pare să Scriptura indică puținătatea bărbaților din cauza războaielor sau a bolilor care au venit asupra poporului după mânia lui Dumnezeu, încât pentru a nu fi fără copii, nici sterpe – ceea ce era considerat cu blestem de cei vechi⁷³⁰ –, femeile au fost fără rușine și multe au fost luate de un singur bărbat. Și i-au încurajat lupta [ca el] să aibă în conducere mai multe femei, spunând: „Pâinea noastră o vom mânca și ne vom acoperi cu hainele noastre. Deci lasă grija necesară pentru mijloacele de trai, numele tău ne este de folos să fugim de ocară din cauza singurătății”. Aceasta după textul [propriu-zis]⁷³¹.

Dar sensul mai adânc⁷³² ne cheamă mintea la cercetarea unor [lucruri] mai mari. Astfel ca într-un pasaj greu de deslușit și care este mult umbrat din cauza obscurității, ne vine în minte o asemenea concepție despre cele șapte femei, [anume] că în multe locuri atât viața aceasta, cât și Israelul după trup sunt înțelese prin [numărul] șapte. [Acesta se referă deci la] timpul pentru lucrurile de la facerea [lumii], pentru că este umplut de șapte zile succesive⁷³³, de unde și veacul de după această ordine este numit [ziua] a opta în Scriptură

⁷²⁹ Is. IV, 1.

⁷³⁰ Deut. VII, 14.

⁷³¹ λέξις.

⁷³² ὑπόνοια.

⁷³³ Fac. II, 2.

și [sunt] psalmi pentru ziua a opta⁷³⁴, în loc [să se spună] pentru veacul de după timpul acesta. În multe locuri și cei care sunt iudei pe dinafară⁷³⁵ și guvernarea lor sunt înțelese prin șapte. «Dă o bucată, spune, la șapte și chiar la opt»⁷³⁶, încât și Vechiul Testament trebuie să ia mărturie că vine de la Dumnezeu și Noul Testament [deopotrivă] și că merg împreună spre o singură armonie. De aceea cele șapte femei sunt Testamentul cel vechi. Vor ține un singur Om, pe Hristos, Care nu este unul între mulți, ci Unul [singur], spunând: «Pâinea noastră o vom mânca», adică vom rămâne la măsura existenței noastre. Căci suntem umbră a celor care vin⁷³⁷ și chipuri ale celor cerești. Doar că numele lui Hristos [trebuie] să fie chemat în Vechiul Testament, pentru ca ocara lipsei de trebuință să fie îndepărtată⁷³⁸. Și adunarea lui Israel, murind Legea în care era ținută, poate fi liberă să se mărite cu cine voiește⁷³⁹, fără să fie numită adulteră⁷⁴⁰, când vine la Mirele Cuvântul și Îl ține cu dragoste, spunând: «Numele Tău să fie chemat asupra noastră».

134. Dar se spune de către unii⁷⁴¹ că cele șapte femei sunt cele șapte duhuri, pe care puțin mai încolo profetul acesta urmează să le enumere ca odihnind asupra Celui care Se va naște din rădăcina lui Iesei: «Duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al dreptei credințe, duhul temerii de Dumnezeu»⁷⁴², care, pentru că «toți s-au abătut și s-au arătat deopotrivă ne-

⁷³⁴ Ps. VI, 1; Ps. XI, 1. Biblia Sinodală a suprimat titlurile Psalmilor, care mai pot însă fi găsite în *Psaltire* (cartea de cult), în Biblia de la 1914 și în Biblia Sinodală Jubiliară din 2001.

⁷³⁵ Rom. II, 28.

⁷³⁶ Eccl. XI, 2.

⁷³⁷ Col. II, 17.

⁷³⁸ Dacă nu este interpretat hristologic, prin „chemarea numelui lui Hristos”, Vechiul Testament nu este de folos Bisericii, fiind sub ocară. Sf. Vasile explică astfel principiul hermeneutic al centralității lui Hristos în alcătuirea Vechiului Testament.

⁷³⁹ I Cor. VII, 39.

⁷⁴⁰ Rom. VIII, 3.

⁷⁴¹ Unul dintre acești comentatori este sigur Eusebiu de Cezareea, care are această interpretare (cf. *Comentariu la profetul Isaia*, I, 31). Referirea aceasta dovedește că Sf. Vasile a folosit în mod expres alte lucrări.

⁷⁴² Is. XI, 1-3.

trebnici»⁷⁴³, nu au avut peste cine să odihnească cu iubire, [dar] au împlinit cele scrise, cuprinzându-L pe Omul Domnului.

Căci duhul cunoștinței și duhul dreptei credințe nu lucrează în vremurile când «*nu este cel ce pricepe, nu este cel ce Îl caută pe Dumnezeu*»⁷⁴⁴ și pentru virtuți este, ca să zicem așa, o ocară că nimeni nu se află care să se țină de ele, ci ca și cum sunt văduvite de lipsa unui suflet care să le primească. Faptul că nu pot să prindă pe nimeni cu frumusețea proprie, ci rămân în singurătate, pare ca și cum ar ține de virtuți. Dar Cel care va arăta în Sine orice fel de virtute în desăvârșirea ultimă va îndepărta ocara de la ele. Și de vreme ce cunoașterea și înțelegerea și sfatul și puterea și înțelepciunea și dreapta credință par să fie săvârșite și de cei care nu îl cunosc pe Dumnezeu, se consideră vrednici ca numele lui Hristos să fie chemat asupra lor.

135. *«În ziua aceea Domnul va străluci în sfat cu slavă pe pământ, ca să înalțe și să slăvească rămășița Israelului»*⁷⁴⁵.

Acestea concordă cu cele redată mai înainte, căci Cel pe care l-au ținut cele șapte femei ca bărbat, Acesta va străluci ca Domn. Vor căuta ca numele Lui să fie chemat asupra lor, iar Dumnezeu, primind zelul lor, «*va străluci în sfat cu slavă pe pământ*», adică dând răspuns bun de la judecată cu hotărâre și sfat, și nu nehibzuit și risipit. Ziua aceasta este cea în care Dumnezeu va străluci în sfat cu slavă, cea pe care Însuși Soarele dreptății⁷⁴⁶ o face, Domnul nostru, Cel care învață despre Sine că atât timp cât este în lume, este lumina lumii. De aceea și îndeamnă să se lucreze cât este ziua⁷⁴⁷.

Dar trebuie observat că după altă și altă concepție și viața actuală este numită „ziua” și ziua judecății „noapte”. Și iarăși, ordinea actuală [este numită] „noapte”, dar veacul cel așteptat „zi”. [Textul:] «*Lucrați cât este zi*» se referă clar la viața aceasta luminată de cunoașterea lui Hristos, dar «*vine noaptea*»⁷⁴⁸ se spune despre veacul

⁷⁴³ Ps. XIII, 3.

⁷⁴⁴ Ps. XIII, 1 (Septuaginta v. 2).

⁷⁴⁵ Is. IV, 2.

⁷⁴⁶ Mal. IV, 2.

⁷⁴⁷ In. IX, 4.

⁷⁴⁸ In. IX, 4.

viitor, considerat vrednic de această denumire pentru că este trist și chinuit pentru cei găsiți în păcate. Pentru care și profetul le spune celor care sunt în fapte rele, dar se grăbesc spre ziua răsplătirii: «*De ce vă interesează ziua Domnului? Aceasta este întuneric, și nu lumină*»⁷⁴⁹. Dar invers, Apostolul numește viața aceasta noapte, din cauza confuziei din ea și întunecării venite în minte, ca multe lucruri din trup și din gândurile vieții (lumești), iar zi timpul învierii, când spune: «*Noaptea a înaintat, iar ziua s-a apropiat*»⁷⁵⁰. Deci, după oricare interpretare din cele două, «*Domnul va străluci în sfat cu slavă pe pământ*». De vreme ce va străluci cu sfat, să ne facem vrednici să primim luminarea Lui, încât Cel care dăruiește strălucirea după măsura cuvenită fiecăruia, prin zelul mai mare din sufletul nostru să ne ofere lucruri și mai mari și mai desăvârșite de la El.

«*Și va înălța rămășița Israelului*», adică va face mai presus de cele materiale și va aduce la contemplarea celor netrupești restul lui Israel [făcut] ales prin har⁷⁵¹. Dar dacă dorești să înveți despre slava cu care vor fi slăviți sfinții potrivit Scripturii, să-mi observi ordinea sfințeniei în partea conducătoare (minte) a celor care contemplă lucruri mari și dumnezeiești, asemenea celor care erau [văzute] de Moise, când s-a învrednicit să ajungă la contemplarea lui Dumnezeu⁷⁵². Căci dacă Dumnezeu va străluci în sfat cu slavă, pe acestea două le adaugă la [alte] două: să înalțe și să mărească, ca și cum înălțarea este concepută ca faptă a sfatului, iar mărirea a slavei.

136. «*Și va fi rămășița în Sion și restul în Ierusalim. Vor fi chemați sfinți toți cei scriși spre viață în Ierusalim*»⁷⁵³.

[Cei din] rămășița lui Israel ales prin har⁷⁵⁴ vor fi chemați sfinți și în Ierusalim vor fi înscriși spre viață cei luminați prin descoperirea lui Dumnezeu și înălțați prin slava Lui, pe care Dumnezeu Și i-a

⁷⁴⁹ Am. V, 18.

⁷⁵⁰ Rom. XIII, 12.

⁷⁵¹ Rom. XI, 5.

⁷⁵² Ieș. XXXIII, 14, 23.

⁷⁵³ Is. IV, 3.

⁷⁵⁴ Rom. XI, 5.

lăsat, după imitarea celor care nu și-au plecat genunchiul lui⁷⁵⁵ Baal⁷⁵⁶. Dar de ce [sunt] unii în Sion și alții în Ierusalim? Pentru că există deosebire și între cei mântuiți, fiecare fiind părtaș la desfătarea celor bune de la Dumnezeu la propriul său nivel⁷⁵⁷. Pentru că cei mântuiți sunt puțini⁷⁵⁸, Scriptura îi redă nu la plural, ci la singular. Căci nu a spus „cei rămași”, ci „ceea ce este rămas”. Se pare că rămașița din Sion este o tagmă inferioară, ca și cum ar fi lăsat în urmă de cei care se grăbesc în față, iar cea mai desăvârșită, prin vrednicia faptelor, s-a învrednicit de șederea chiar în Ierusalim.

Și istoria ne sugerează o diferență a tagmelor din faptul că Sionul este orașul vechi și inferior, iar Ierusalimul era cel regal, în care se afla și sanctuarul. Într-adevăr, toți aceștia vor fi scriși spre viață în Ierusalim și fericiți [va fi] cel învrednicit de registrul din Ierusalim. Se pare că în acel Ierusalim este cartea celor vii, în care sunt scriși ucenicii lui Hristos. Căci spune: «*Bucurați-vă că numele voastre au fost scrise în ceruri*»⁷⁵⁹.

Dar pentru că la «*cei scriși în Ierusalim*» se adaugă «*spre viață*», trebuie stabilit dacă nu cumva sunt unii scriși, dar nu spre viață, după Ieremia, care spune: «*Cei apostaziați pe pământ să fie scriși*»⁷⁶⁰, încât după aceasta sunt înțelese două registre: unul a celor spre viață, iar altul al celor spre pierzanie; și deseori este o schimbare a înscrierii, când cădem în răutate de la virtute. Căci: «*Să fie șterși din cartea celor vii și cu cei drepți să nu fie scriși*»⁷⁶¹, și: «*Șterge-mă și pe mine din cartea Ta*»⁷⁶² sunt spuse ca și cum au fost învredniciți deja de înregistrarea în cartea lui Dumnezeu.

⁷⁵⁵ Textul grecesc ar presupune că Baal este o divinitate feminină (cf. articolul), deși în Septuaginta este clar că este o divinitate masculină, așa cum și este cazul.

⁷⁵⁶ III Reg. XIX, 18; Rom. XI, 4.

⁷⁵⁷ I Cor. XV, 23.

⁷⁵⁸ Mt. XX, 16.

⁷⁵⁹ Lc. X, 20.

⁷⁶⁰ Ier. XVII, 13.

⁷⁶¹ Ps. LXVIII, 32 (Septuaginta v. 29).

⁷⁶² Ieș. XXXII, 32.

137. «Căci Domnul va spăla necurăția fiilor și ficelilor Sionului și va curăți sângele Ierusalimului din mijlocul lor cu duhul judecății și cu duhul arderii»⁷⁶³.

În mod limpede Scriptura vestește dinainte aceleași cu Ioan, care spunea despre Domnul: «Acesta vă va boteza cu Duh sfânt și cu foc»⁷⁶⁴, iar despre sine: «Eu vă botez cu apă spre pocăință»⁷⁶⁵. De vreme ce totuși Domnul le pune împreună pe ambele, și [botezul] cu apă spre pocăință și pe cel cu Duhul spre renaștere, și Scriptura vorbește în enigmă despre ambele botezuri. Poate că sunt trei concepții despre botez: purificarea de necurăție, renașterea prin Duhul și chinul judecății prin foc, încât „a spăla” este înțeles în sens de îndepărtare în acest fel a păcatului, iar „prin duhul judecății și prin duhul arderii” în sens de încercarea prin foc în veacul viitor.

Păcatele din neștiință, fiind ca o necurăție, ascunzând arătarea sufletului și lipsindu-l de frumusețea lui naturală, au trebuință de curățirea prin spălare, iar păcatele de moarte ale celor care păcătuiesc de bună voie după ce dobândesc cunoștință sunt numite „sânge”, având nevoie de judecata prin ardere. De aceea, dacă cel care mărturisește merită să fie spălat și curățat, spune că nelegiuirea are nevoie de spălare, iar păcatul de curățire, zicând: «*Mai vărtos mă spală de nelegiuirea mea și de păcatul meu mă curățește*»⁷⁶⁶.

Cei care nu auziseră deloc de învățăturile dumnezeiești, păcătuiind înainte să învețe cuvântul, au nevoie de curățirea prin apă ca și cum ar fi murdăriți, dar cei care după ce au primit viața au complotat împotriva lor înșiși, fiind vinovați de sânge, au nevoie de curățirea prin foc.

Dar se poate înțelege și mai simplu, că cele superficiale dintre păcate se aseamănă murdăriei, pe când cele de profunzime, păcătuite din dispoziția către rău a celor care au greșit, se aseamănă sângelui. De aceea se spune că sângele este curățit din mijlocul celor care au păcătuit prin arderea Duhului.

⁷⁶³ Is. IV, 4.

⁷⁶⁴ Mt. III, 11.

⁷⁶⁵ Mt. III, 11.

⁷⁶⁶ Ps. L, 3 (Septuaginta v. 4).

138. «Și va veni și va fi orice loc al muntelui Sion și pe toate dimprejurul lui le va umbri norul ziua și ca fumul și ca lumina care arde noaptea vor fi acoperite de toată slava. Și va fi umbră în fața arșiței și adăpost și ascunzătoare în fața furtunii și ploii»⁷⁶⁷.

După curățirea prin baie și purificarea din pocăință, va veni timpul când orice loc va ajunge în moștenirea muntelui Sion, adică se va învrednici să fie înalt și capabil de priverile celor cerești. După ce șapte femei vor ține un Bărbat și Domnul va străluci cu slavă în sfat, ca să înalțe și să slăvească rămășița Israelului, când vor fi chemați sfinți, datorită spălării necurăției fiicelor Sionului și curățirii sângelui din mijlocul lor, atunci norul va umbri cele din jurul Ierusalimului ziua, ca să dea umbră în fața arșiței și adăpost în fața furtunii și a ploii, iar noaptea vor fi conduse de o lumină arzătoare, și slava va fi ca un nor care le cuprinde pe toate.

Credem că acestea sunt vestite celor vrednici de odihnă. Căci, fiind «*multe locașuri în casa Tatălui*»⁷⁶⁸ și diferite proprietăți fiind păstrate în pământul moștenirii, pe care le moștenesc cei blânzi⁷⁶⁹, este clar că unii se vor odihni în strălucirea arătării lui Dumnezeu, unii sub acoperământul puterilor cerești, iar alții vor fi acoperiți cu slava cea de la lumină ca de un fum. Poate că lumina va străluci chiar în Sion, dar ziua va străluci peste cele din jurul ei un nor, care nu își are obârșia din altă parte, decât din lumina însăși, după cum fumul din foc, tot așa el avându-și alcătuirea din lumină, iar cei care trăiesc sub el se vor bucura de o mare slavă, fiind luminați de [norul] însuși, care în arșiță se extinde deasupra capetelor lor și care prin umbrire le oferă o adiere plăcută, iar când furtunile cumplite se dezlănțuie, împlinește nevoia de adăposturi împotriva apei și îi găzduiește deplin pe cei care au trebuință să se ascundă, ferind de pri-viri prin grosimea lui.

Unul ca acesta era norul luminos care i-a cuprins pe ucenici la Schimbarea la Față a Domnului⁷⁷⁰. Iar dacă încremenirea și îndesa-

⁷⁶⁷ Is. IV, 5-6.

⁷⁶⁸ In. XIV, 2.

⁷⁶⁹ Mt. V, 5.

⁷⁷⁰ Mt. XVII, 5.

rea norului sunt un simbol al acalmiei⁷⁷¹, atunci neclintirea ordinii se arată prin acoperirea de către nor. În plus, pentru a vedea mai clar ce înseamnă să ajungi în ascunzișul adăpostului, ne este adus un asemenea exemplu: când cineva căutat de dușmani este păzit de casnicii [lui] într-o cămăruță greu de găsit. De aceea, ceva asemănător trebuie să gândim despre sfânt, pentru că norul acela dumnezeiesc îl adăpostește ca să nu poată fi ușor de găsit de dușmani. Acestea [s-au spus] pentru a înțelege mai clar ajutorul venit celor din jurul Sionului încât ziua îi umbrește norul ca să fie feriți de arșiță, iar noaptea lumina focului le arde, luminându-i, în amândouă momentele având siguranță în fața uneltitorilor.

⁷⁷¹ Norii de tipul *cumulus* sunt specifici zilelor însorite.

CAPITOLUL V

139. «Voi cânta iubitului Meu cântarea iubitului Meu pentru via Mea»⁷⁷².

Se pare că toate cântările oferă o stare mai strălucită a lucrurilor. Oda din *Ieșire* este o cântare de biruință: «Cânta-vom Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit»⁷⁷³. Cântarea Cântărilor este o odă de nuntă compusă dramatic. Dar aici Scriptura conține o amenințare adusă împotriva viei după dreapta judecată a lui Dumnezeu. Dar nu este oare posibil ca și cele înfricoșătoare, fiind purtate către un scop bun, să fie rânduite în cântări în chip potrivit? Personajul care proclamă oda este Duhul Sfânt, care cântă cântarea pentru via iubită. Iar această cântare este a Celui iubit. Dar cine este Cel iubit prin fire, dacă nu Cel Unul-Născut, Cel bun prin Sine, de Care tuturor le este dor, a Cărui iubire este sădită în mod natural și nespus în gândurile tuturor celor raționale? Deci, pentru că după glasul Domnului, Mângâietorul le-a primit pe toate de la Unul-Născut și ni le vestește nouă⁷⁷⁴, și oda spune că este a Celui iubit, ca și cum ar primi-o de la El.

Iar oda însăși pentru via care s-a pocăit și era odată iubită este o cântare, dar s-a făcut pentru cel care a rămas în păcat plângere și vai, după cum am învățat în *Iezechiel*, că în aceeași carte au fost scrise un cântec, o plângere și un vai⁷⁷⁵. Și cuvântul Domnului care chema la viață veșnică și la bucuria de bunurile cerești era un cântec care îndemna sufletele la mișcare ritmată și armonioasă și la lucrarea după virtute, dar predica lui Ioan, întorcându-i la pocăință pe cei nesupuși era o plângere, care lucra o tristețe neclintită spre

⁷⁷² Is. V, 1.

⁷⁷³ Ieș. XV, 1.

⁷⁷⁴ In. XVI, 14.

⁷⁷⁵ Iez. II, 9.

mântuire⁷⁷⁶. Iudeii n-au fost, din cauza învârtosării inimii, nici îndemnați prin cele plăcute la viață, nici aduși de cele mai detestabile la pocăință. Astfel și cântarea are deopotrivă lauda vechii nașteri nobile și a grijii lui Dumnezeu pentru ei, dar și condamnarea răutății prezente și amenințarea [pedepselor] teribile care vor fi aduse peste ei. Totuși, pe poporul cel necredincios nu au putut nici acelea să-l cheme la propria vrednicie, nici acestea să-l smerească și să-l facă mai chibzuit.

140. Începe cu laudele vechii nașteri nobile. «*Vie a avut iubitul Meu pe un deal (corn), în loc mănos (gras)*»⁷⁷⁷. Numește „vie” poporul lui Israel. Căci, spune, «*ai mutat via din Egipt*»⁷⁷⁸. Și în *Ieremia* poporul este certat prin aceeași imagine: «*Eu te-am sădit vie roditoare, adevărată toată. Cum te-ai schimbat în aguridă, vie străină*»⁷⁷⁹?

«*În corn, în loc mănos*». Vorbește despre pământul stăpânit de Israel, dat părinților lor după făgăduința lui Dumnezeu⁷⁸⁰. «*În corn, în loc mănos*». Este pe scurt o mare laudă. Cornul este mai înalt și mai tare decât întregul trup, oferind deopotrivă podoabă capului, dar fiind și o armă defensivă. Însă este uscat și fără sevă. De aceea și puii fâțați de animalele cornute nu se grăbesc spre cornul mamei, ci fără să fie învățați caută ugerul, locul care este umed și gras. Scriptura arată că țara Iudeilor este independentă în ambele, și în apărarea de dușmani și în hrănire și [de aceea] le-a pus laolaltă pe amândouă. «*În corn, în loc mănos*», adică în ceea ce este ferm și în ceea ce este hrănitor.

Unii⁷⁸¹ ating încă un sens și mai adânc în exegeza acestei spuse. Căci după cum capul animalelor cornute iese primul la naștere, dar se împlinește ultimul și după mult timp își capătă podoaba proprie prin creșterea coarnelor, tot așa și Israel a fost chemat primul dintre toate popoarele la apropierea de Dumnezeu, căci spune: «*Is-*

⁷⁷⁶ II Cor. VII, 10.

⁷⁷⁷ Is. V, 1.

⁷⁷⁸ Ps. LXXIX, 9.

⁷⁷⁹ Ier. II, 21.

⁷⁸⁰ Fac. XII, 7.

⁷⁸¹ De data aceasta tâlcuirea nu se mai regăsește la Eusebiu.

rael s-a făcut poporul Domnului, partea Lui, lotul moștenirii Lui»⁷⁸², [dar] se va învrednici de desăvârșire la urma tuturor. Căci, când va intra tot numărul neamurilor, atunci întreg Israelul se va mântui»⁷⁸³.

141. Un asemenea cuvânt este păstrat după pomenirea nescrisă în Biserică, că Iudeea l-a avut ca prim locuitor pe Adam, care s-a așezat în aceasta după ce a fost îndepărtat din paradis⁷⁸⁴, drept consolare pentru cea de care a fost lipsit. De aceea a fost prima care l-a primit pe om mort, Adam împlinindu-și condamnarea acolo. Se pare că osul capului (craniul), cu carnea putrezită de jur împrejur, era o privescătoare nouă pentru cei de atunci și punând craniul într-un loc, l-au numit „locul craniului”. Se pare că Noe, strămoșul tuturor oamenilor, nu era necunoscător al mormântului, căci după cataclism (potop) legenda a fost transmisă de la el. De aceea Domnul căutând începuturile morții omenești, a primit Patimile în locul menționat al craniului⁷⁸⁵, pentru ca din locul în care stricăciunea oamenilor și-a luat începutul, de acolo să înceapă viața împărăției. Și după cum moartea s-a făcut puternică în Adam, tot așa să slăbească în moartea lui Hristos⁷⁸⁶. De aceea [s-a spus] «în corn», având ca apărătoare de dușman crucea lui Hristos și «în [loc] mănos», ca învrednicit după paradis [al doilea] dintre toate [locurile] de întâietate de sub soare.

142. «*Și gard am pus în jurul ei și am pus pari și am sădit vie sorech și am ridicat turn în mijlocul ei și am săpat un vas de teasc în ea*»⁷⁸⁷.

Ordinea relatării nu urmează firii lucrurilor. Căci plantarea este înaintea înfingii parilor, dacă parii sunt ajutorul viei pentru a-și înălța roadele față de pământ. Sau poate că agricultorul grijuliu la pregătirea dintâi le pregătește pe toate, începe apoi cu plantarea? De aceea, întâi înconjoară cu gard, apoi pune pari, apoi plantează

⁷⁸² Deut. XXXII, 9.

⁷⁸³ Rom. XI, 25-26.

⁷⁸⁴ Fac. III, 23.

⁷⁸⁵ Mt. XXVII, 33.

⁷⁸⁶ I Cor. XV, 22.

⁷⁸⁷ Is. V, 2.

via, nu una obișnuită, ci *sorech*⁷⁸⁸, pe care Symmachus îl traduce „aleasă”⁷⁸⁹. Deci, ce este „gardul”, dacă nu în mod vădit poruncile, pe care le-a dat poporului⁷⁹⁰ înainte de a-l conduce în pământul moștenirii? Apoi le-a fost dată putere de la Dumnezeu să-și stăpânească dușmanii și să le nimicească pe popoarele care locuiau înainte⁷⁹¹, pe care le numește „pari”, pentru că s-au făcut semețe și în văzul tuturor, ridicându-și fructele ca să nu cadă și să nu fie deloc ușor de cules. După aceasta este plantarea [butucilor] celor aleși, pentru că sunt din sămânța lui Avraam și Isaac și Iacob, aleșii lui Dumnezeu. Iar turnul, zidit în mijlocul viei, în mod clar este Templul construit în mijlocul Iudeei. Vasul de teasc este chiar sinagoga iudeilor, pentru că teascul este sigur Biserica lui Dumnezeu⁷⁹², înfrumusețată din adunarea de pretutindeni, pentru care și cântările de teasc sunt cântate de psalmist. Vasul de teasc⁷⁹³ este și pregătirea dinainte prin Lege și dobândirea deprinderii spre dreapta credință. În măsura în care duce la unitate, este teasc, dar în măsura în care este dobândirea deprinderii celor mai desăvârșite este vas de teasc.

«*Am așteptat să facă struguri, dar ea a făcut spini*»⁷⁹⁴.

Urmarea plantării alese și îngrijirii asemenea este să dea roade dulci. Căci sunt cerute copiilor lui Avraam faptele lui Avraam⁷⁹⁵. Dar în loc de strugurii așteptați, a făcut spini, adică în loc să bucure și să odihnească [gustul], era gata să înțepe și să rupă și să-i facă să sângereze pe cei care se apropiau. Pe care dintre profeți nu l-au ucis, după pilda din Evanghelie⁷⁹⁶? Căci mi se pare că sunt acuzați că fac

⁷⁸⁸ *Sorech* (ebr. סֹרֶךְ) este un soi de viță nobilă, cu struguri roșii, menționată și de *Ier.* II, 21.

⁷⁸⁹ Cf. F. Field, *Origenis Hexaplorum*, vol. II, p. 438.

⁷⁹⁰ *Ieș.* XX ș.u.

⁷⁹¹ *Num.* XXI, 23.

⁷⁹² Joc de cuvinte între *προλήνιον* „vasul de teasc” și *ληνός* „teascul”. Particula *προ* „înainte” din *προλήνιον* arată că sinagoga precede Biserica.

⁷⁹³ *Ps.* VIII, 1; *Ps.* LXXX, 1. Enigmatică sintagmă *עַל־הַגִּיתִּית* ‘*al haggitit*’ din titlul acestor psalmi a fost înțeleasă de traducătorii Septuagintei ca referindu-se la *תֵּבַת* *gat* „teasc” și a fost tradusă prin *ὕπερ τῶν ληνῶν* „despre teascuri”.

⁷⁹⁴ *Is.* V, 2.

⁷⁹⁵ *In.* VIII, 39.

⁷⁹⁶ *Mt.* XXIII, 37.

spini nu numai fiind înclinați să ucidă, ci pentru că încetând să mai fie iubitori de Dumnezeu, se fac mai degrabă iubitori de plăceri și și-au sufocat mintea cu grijile vieții precum cu niște spini⁷⁹⁷. După cum spinii nu produc struguri, coarda de vie [nu produce] spini. De aceea Domnul spune: «Nu adună struguri din spini»⁷⁹⁸ și la fel iudeii fac, în loc de struguri, spini.

143. «Și acum, omule din Iuda și locuitori ai Ierusalimului, judecați între mine și via Mea»⁷⁹⁹.

Dacă via Domnului este casa lui Israel și Omul din Iuda este Mlădița iubită, cum să se judece în fața viei [deopotrivă] împotriva viei? Sau Scriptura dorește ca prin acuzele de netăgăduit să-i folosească pe ei ca judecători împotriva lor înșiși? Aceasta a făcut și Natan cu David, punându-l judecător al propriei nedreptăți⁸⁰⁰. Faptul că Dumnezeu coboară împreună la judecată la același nivel cu casnicii Lui demonstrează preaplinul iubirii [Sale] de oameni. Deopotrivă are și o dovadă a dreptății, când cei condamnați nu au nimic cu ce să tăgăduiască evidența dreptății. «Judecați, spune, între Mine și via Mea». Și spuneți, care dintre [lucrările] ce duc la rodnicia ei nu s-a făcut? «Căci, spune, ce să fac viei Mele și nu am făcut?»⁸⁰¹ Care dintre cele care Îmi reveneau Mie pentru îngrijirea ei nu am făcut? Oare nu este locul mănos și chiar întărit? Nu este gard? Nu sunt pari? Nu este cea mai nobilă plantă? Nu este turn? Nu este vas de teasc? Nu este orice ar spune cineva?

Totuși, trebuie observat că acestea sunt spuse de către Scriptură și pentru noi, cei care, chemați să facem roade ale dreptății⁸⁰², «am căzut din cauza iubirii de bogăție în ispită și în cursă și în poftă nebunești și vătămătoare, care îi cufundă pe oameni în ruină și în pierzare»⁸⁰³.

⁷⁹⁷ Lc. VIII, 14.

⁷⁹⁸ Mt. VII, 16.

⁷⁹⁹ Is. V, 3.

⁸⁰⁰ II Reg. XII, 5.

⁸⁰¹ Is. V, 4.

⁸⁰² Iacov III, 18.

⁸⁰³ I Tim. VI, 9.

«Am așteptat să facă struguri, dar ea a făcut spini»⁸⁰⁴. Repetiția este de trebuință, căci în cele de mai sus cel care proclama cântarea spunea: «Am așteptat să facă struguri», dar aici adresează cuvintele către cei în fața cărora se judecă: «Judecați între Mine și via Mea. Am așteptat să facă struguri, dar a făcut spini»⁸⁰⁵.

144. «Acum vă voi vesti ce voi face viei Mele»⁸⁰⁶.

Este propriu iubirii de oameni a lui Dumnezeu să nu aducă pedepsele în tăcere, ci să vestească dinainte prin amenințări chemându-i la pocăință pe cei care au păcătuit. Așa a făcut ninivitenilor prin Iona⁸⁰⁷. Nici Israelului care a păcătuit nu i-a adus distrugerea în tăcere, ci mișcându-și slujitorul [să facă] rugăciune de cerere pentru popor, a vestit dinainte, spunând: «Și acum, lasă-Mă și voi șterge poporul acesta»⁸⁰⁸. Am învățat ceva asemănător și în Evanghelie despre parabola împotriva smochinului, stăpânul lui spunând cultivatorului: «Iată, de trei ani vin la smochin, căutând rod în el, și nu găsesc. Taie-l. De ce să ocupe pământ în zadar?»⁸⁰⁹ Dar a spus aceasta provocându-l pe cultivator la îngrijirea lui, stârnind și sufletul neroditor să facă roadele care îi reveneau.

Ce am spus se poate găsi mai clar la Ieremia: «Căci, spune, iată ca lutul olarului, așa sunteți voi în mâinile Mele, casa lui Israel. În sfârșit dacă voi spune despre un neam sau un regat, că-l voi dezrădăcina și-l voi pierde, și neamul acela se va întoarce de la răutățile lor, Mă voi căi⁸¹⁰ pentru răutățile, pe care voiam să le fac lor. Și în sfârșit voi spune despre un neam și un regat că îl voi ridica și îl voi sădi și vor face rele înaintea Mea, neascultând glasul Meu, Mă voi căi pentru cele bune, pe care am spus că le voi face lor»⁸¹¹. Astfel și aici primim profeția, nu ca o hotărâre a celor care vor veni cu siguranță, ci ca o

⁸⁰⁴ Is. V, 4.

⁸⁰⁵ Is. V, 3-4.

⁸⁰⁶ Is. V, 5.

⁸⁰⁷ Iona III, 4.

⁸⁰⁸ Ieș. XXXII, 10.

⁸⁰⁹ Lc. XIII, 6.

⁸¹⁰ Verbul folosit este chiar μετανοέω „a se pocăi”, „a se căi”, „a-și schimba gândul”.

⁸¹¹ Ier. XVIII, 6-10.

amenințare ce aduce întoarcerea de la păcat. Care sunt amenințările?

145. «Voi îndepărta gardul ei și va fi de jaf. Și voi dărâma zidul ei și va fi spre călcare. Și voi lăsa via Mea și nu va fi tăiată, nici săpată și vor crește spini în ea ca într-un pământ uscat. Și norilor le voi porunci să nu o ude cu ploaie. Căci via Domnului este casa lui Israel și Omul din Iuda este Mlădița iubită. Am așteptat să facă judecată, dar a făcut nelegiuire, și nu dreptate, ci tipăt»⁸¹².

Acum luându-le la rând și cercetându-le pe fiecare din amenințări și examinând sensul lor, să căutăm dacă nu ne privesc și pe noi cele spuse. «Voi dărâma, spune, gardul ei»⁸¹³. Este potrivit ca gardul să fie înțeles drept poruncile din Lege, sau chiar Israelul, din *Epistola către efeseni* a lui Pavel, care spune: «El este Cel care a surpat peretele din mijloc al despărțiturii (gardului) și a desființat Legea poruncilor prin învățături»⁸¹⁴. Căci același lucru părea că este și o pază a lui Israel și o prevenire a amestecului și unirii cu popoarele, care din cauza jugului greu al Legii se abțineau de la primirea cuvântului dreptei credințe. Deci, Cel care a desființat prin învățături, adică prin contemplările înalte, păzirea literei trupești și umile a Legii, Acela a dărâmat peretele din mijloc al gardului, fără să-și lase poporul neîngrădit, ci cuprinzându-l într-o singură curte, ca să fie o singură turmă și un singur Păstor⁸¹⁵.

Acum Scriptura amenință să dărâme gardul, adică să îndepărteze întreaga pază a lui Israel. Și, pentru că prin îngeri a fost dată Legea în mâna mijlocitorului⁸¹⁶, se spune, poate în pildă, că va îndepărta paza îngerilor, care veghează hotarele Israelului. Dar poate și fiecare dintre noi, având un sfânt înger pus în jurul celor care se tem de Domnul, fiind văzut cu păcate, se face pasibil de nenorocirea cu care s-a amenințat și a fost lipsit de zidul siguranței sfintelor puteri, care, cât timp sunt de față, îi păstrează nezdrușcinați pe cei vegheați de ei. Iar lipsit de această siguranță, orice suflet este lăsat

⁸¹² Is. V, 5-7.

⁸¹³ Is. V, 5.

⁸¹⁴ Ef. II, 14-15.

⁸¹⁵ In. X, 16.

⁸¹⁶ Gal. III, 19.

pentru jaf dușmanilor, adică lucrărilor potrivnice, și spre călcarea celui care se laudă și spune: «*Am dat ocol lumii și iată-mă*»⁸¹⁷!

Asemenea și *Psalmul* despre vie spune: «*De ce ai dărmănat gardul ei?*»⁸¹⁸, și: «*a ruinat-o vierul din pădure*»⁸¹⁹. Căci cei care nu sunt îngrațiți de cuvântul și puterea îngerească sunt predați mișcărilor iraționale și, din cauza miasmei păcatului sporită în ei, merită atacul de către porci, care tot mai mult stârnesc mizeria păcatului și se tăvălesc în ea. Asemenea spune și Apostolul: «*Și precum n-au încercat să aibă pe Dumnezeu în conștiință, Dumnezeu i-a lăsat în patimi de ocară, să facă cele ce nu se cuvin*»⁸²⁰. Adică cei care resping paza cuvântului, sunt predați gândurilor animalice și demonilor răi care fac necurății. Totuși amenințarea a ajuns asupra Israelului, când din cauza păcatului împotriva Domnului au fost predați și lăsați neamurilor, făcându-se de jaf și spre călcare dușmanilor.

146. Apoi spune: «*Și voi dărmăna zidul ei și va fi spre călcare*»⁸²¹.

În cele care relatează mai sus binefacerile Lui către popor, spune: «*gard am pus în jurul ei și am ridicat turn*», dar aici: «*Voi îndepărta gardul ei și voi dărmăna zidul ei*», spunând, pe cât mi se pare, „zid” în loc de „turn”. Și turnul este însă [compus din] patru ziduri legate între ele la colțuri, încât și acolo prin turn se înțelege incinta înaltă de ziduri a viei, pentru a fi inaccesibilă și intangibilă pentru dușmani. Zidul nostru este dărmănat când ne facem nevrednici prin ușurătate de paza învățăturilor dumnezeiești. Căci pentru cel drept Dumnezeu este turn în fața dușmanului⁸²², dar întreaga siguranță și paza întregii fortărețe a celui păcătos sunt îndepărtate din cauza părăsiirii.

«*Și voi lăsa via Mea și nu va fi tăiată, nici săpată*»⁸²³. De aici este clar că lăsarea păcătoșilor se face prin părăsiere. Căci despre cei de care se îngrijește, Scriptura spune: «*Nu te voi lăsa, nici nu te voi pă-*

⁸¹⁷ Iov I, 7.

⁸¹⁸ Ps. LXXIX, 13.

⁸¹⁹ Ps. LXXIX, 14.

⁸²⁰ Rom. I, 28.

⁸²¹ Is. V, 5.

⁸²² Ps. LX, 3 (Septuaginta v. 4).

⁸²³ Is. V, 6.

răsi»⁸²⁴, dar despre cei la care renunță complet, pe aceștia îi lasă liberi să facă voile trupului și ale gândurilor lor⁸²⁵, încât disciplina Lui le este inutilă. De aceea spune: «*voi lăsa via*». Și ce i se va întâmpla de aici? „Nu va fi tăiată, zice, nici nu va mai fi săpată”. Căci după cum cei care taie via îi adună puterea, încât să o dea cu economie și chibzuință prin rodirea necesară, tot astfel și sufletul îndoit sub nevoi se abține și se smerește cu folos și se întoarce la propria lui îngrijire, alegând ceea ce este necesar și folositor din lucruri. Dar cel lăsat liber, ca o vie nebăgată în seamă, este năpădit de vegetație și se risipește în cele inutile și nefolositoare, făcând întreaga paradă a faptelor pentru înșelarea multora. Căci cel care săvârșește făptuirea celor pieritoare, se aseamnă viei, care își dezvoltă lemne (corzi) și frunze și cârcei, dar nu face vinul dătător de bucurie, care poate fi ținut în cămărilor împărătești.

147. De aceea via lăsată suferă de două lucruri groaznice: „nici nu este tăiată, spune, nici nu este săpată”. Se spune ce înseamnă a nu fi tăiată, adică a nu fi constrânsă de împrejurările care sunt administrate spre folosul celor năpăstuiți. Este săpat cel care e învățat să primească întreaga materie din jurul lui spre folosul propriu. Nesăpat este cel bogat, care își apasă sufletul cu greutatea celor pământești, la care nici ploaia cerească nu coboară. Căci nu ajunge la rădăcină, multă zădărnicie fiind adunată peste ea. Totuși, cel care este învățat de cuvântul pătrunzător să-și îndepărteze mulțimea de lucruri pământești și pieritoare și să respire după strâmtorare, să le dezgroape pe cele ascunse în el, să răstoarne rădăcinile amare și, ca să zicem așa, să le usuce prin pocăință, acela este cel „săpat”. De aceea și răspândirea spinilor este împiedicată, adică grijile vieții acesteia nu vor mai avea niciun loc prin răsturnarea celor pământești.

Pentru a nu fi tăiat mai trebuie primit și ceea ce s-a spus în *Evanghelia după Ioan*: «*Eu sunt via cea adevărată, iar Tatăl Meu este lucrătorul. Orice ramură care nu aduce roadă întru Mine, El o îndepărtează, iar orice ramură care aduce roadă, El o curățește ca mai*

⁸²⁴ Ios. I, 5.

⁸²⁵ Rom. XIII, 14.

multă roadă să aducă»⁸²⁶. De aceea, iconomul cel rău spune: «*Să sap nu pot*»⁸²⁷, dar iconomul cel bun și priceput sapă de jur împrejur cu chibzuință, adică le va pune în mișcare pe toate cele care îi sunt la dispoziție și le va adapta la viața care îi stă înaintea. Se arată că după cum pământul, desprins de rădăcină, se face hrană pentru plantă, dar rămas pe aceasta, o apasă și o îngreunează, la fel și cu deținerea de avuții, dacă [acestea] rămân celor bogați, le îngreunează sufletele, dar dacă sunt înstrăinate de cei care le au, ca să fie împărțite celor lipsiți, atunci se fac proprietatea lor.

Dar dacă nu este tăiată, nici săpată, urmează ca spinii să crească [în ea] ca într-un pământ uscat. Mântuitorul nostru spune că cei cuprinși de grijile vieții sunt pământ care a scos spini, care primește rodul cuvântului, dar este sufocat de spini⁸²⁸. În sufletul necultivat sunt adesea mulțime de griji. De aceea spune: «*Vor crește spini în ea ca într-un pământ uscat*»⁸²⁹.

148. Observă că mai sus a spus: «*Am așteptat să facă struguri, dar a făcut spini*», aici însă adaugă: «*și vor crește*». Căci Scriptura arată mărimea răutății și răspândirea peste măsură prin creșterea spinilor. Apoi, pentru că lăstarii viei sunt răi, se îndepărtează de ea și ploaia, de vreme ce s-a folosit de ajutorul de la ea pentru ceea ce nu trebuie. Încât și noi, când nu ne folosim de mijloacele date nouă de Dumnezeu spre bine, ni se îndepărtează ajutorul cel din cer. Dacă via este Israel, ea rămâne necultivată pentru că nu a întors Stăpânului roadele cuvenite, ci pentru că i-a bătut și i-a lovit cu pietre și i-a ucis pe slujitorii trimiși mai înainte, iar în cele din urmă și-au întins mâinile spre ucidere și asupra Fiului Însuși al Stăpânului⁸³⁰. Toate aceste fapte rele și nedrepte sunt numite spini⁸³¹, din cauză că sunt lăstarii pământului blestemat, iar norii au primit la fel porunci să nu plouă peste via care a produs așa ceva.

⁸²⁶ In. XV, 1-2.

⁸²⁷ Lc. XVI, 3.

⁸²⁸ Lc. VIII, 14.

⁸²⁹ Is. V, 6.

⁸³⁰ Mt. XXI, 35-39.

⁸³¹ Fac. III, 18.

De aceea, cine sunt norii și cine furtuna? Să încercăm să ajungem la sensul celor spuse [plecând] de la alcătuirea norilor. Acum norul este aer dens, compus alcătuit din evaporarea umedă de pe pământ, ridicat apoi de vânturi, iar când și-a primit consistența corespunzătoare de la ele și când dobândește suficientă greutate de la umezeala răspândită în el, atunci lasă picăturile spre pământ. Și firea furtunilor este aceasta, având început din pământ și fiind purtate prin aer iarăși pe pământ.

Asemenea erau și profeții, care își aveau începutul cu firea obișnuită, dar prin curăția sufletului erau înălțați de puterea Duhului și picurau în sufletele celor drepti și roditori picăturile cuvintelor roditoare. Asemenea era Moise care spunea: «*Ca ploaia să curgă în-vățătura mea*»⁸³², și iarăși: «*ca furtuna pe iarbă și ca vișorul pe verdeață*»⁸³³. De aceea, aceste puteri cerești primesc poruncă să nu plouă pe via care a scos spini, care cu proprii spini l-a încoronat pe Stăpânul meu. Acum este liniște în sinagoga aceea de cuvântul lui Dumnezeu și nu mai este profet, nici conducător, nici întâistător⁸³⁴, ci acalmie groaznică și neînnorată, vechiul blestem venind asupra ei: «*Deasupra capului cerul îți va fi bronz și jos pământul îți va fi de fier*»⁸³⁵, și iarăși: «*Să dea Domnul ca ploaie a pământului tău praf și pulbere din cer să cadă asupra ta, să te piardă*»⁸³⁶. Căci nu mai sunt norii duhovnicești și nici profet, fiind păzită strașnica poruncă a Domnului. Chiar dacă se spune că norii plouă, nu este altceva decât Domnul Cel care plouă. Căci, spune profetul, «*nu este Cel ce plouă ca Tine*»⁸³⁷. Și iarăși se spune pentru Domnul: «*Și voi revărsa ploaia peste o cetate, iar peste altă cetate nu voi revărsa ploaia. Peste o parte va ploua și partea, peste care nu voi lăsa ploaia, se va usca*»⁸³⁸, bunul Dumnezeu rânduind ca partea păcătoșilor să nu fie plouată, ca să se usuce în ea lăstarii răutății. Se arată clar sensul cu-

⁸³² Deut. XXXII, 2.

⁸³³ Deut. XXXII, 2.

⁸³⁴ Dan. III, 38.

⁸³⁵ Deut. XXVIII, 23.

⁸³⁶ Deut. XXVIII, 24.

⁸³⁷ Jer. XIV, 21 (Septuaginta v. 22).

⁸³⁸ Am. IV, 7.

vântului, pentru că numește Israelul vie, despre care se amenință că vor fi cele vestite și spuse mai dinainte.

149. «Și Omul din Iuda, *Mlădița iubită*»⁸³⁹.

Denumirea lui Iacob a fost împărțită la Israel și Iuda, mai întâi în vremea lui David, după sfârșitul lui Saul, când poporul a fost împărțit la fiul lui Saul și la David⁸⁴⁰, dar în cele din urmă în vremea lui Roboam, când Ieroboam, fiul lui Nabat, cel care a dus în păcat Israelul, a luat cele zece triburi⁸⁴¹. De aceea, și acum se întâlnește o dublă denumire. Căci din *[cartea] a patra a Regilor* se arată că Israelul a păcătuit mai mult și de aceea a fost mai repede în captivitate. Și în *Iezechiel* nouăzeci și trei de zile sunt numărate pentru păcatele Israelului, dar patruzeci pentru ale lui Iuda⁸⁴². De aceea și aici, via care a scos spini se face casa lui Israel, dar Omul din Iuda nu mai este vie, ci *Mlădiță*, nu mai este uscat, ci iubit. Dar Cine este Omul ridicat din Iuda, Care a înflorit în viață și cu adevărat a fost iubit, nu este greu de văzut pentru cel pus să contemple acestea⁸⁴³.

«Am așteptat să facă judecată, dar a făcut nelegiuire, și nu dreptate, ci *țipăt*»⁸⁴⁴. De vreme ce după Solomon, «*gândurile dreptilor sunt judecați*»⁸⁴⁵, ni se cere să le facem pe toate cu judecată și nimic în mod nedrept. Desigur, fărădelegile urmează unei vieți nedrepte și necercetate. Căci cel care nu urmează cuvântului drept, nici nu judecă ceea ce trebuie făcut și nici [nu se conduce] după ceea ce este dat în canoanele legii, face nelegiuire și nu este lucrător al dreptății, ci este pricinuitor de *țipăt* și zgomot și confuzie. De aceea, judecăților drepte le urmează liniștirea celor judecați, [aceia] primind cu fermitate cele hotărâte; dar celor nedrepte [le urmează] *țipătul* și zgomotul de răzvrătire, [aceia] fiind revoltați de nedreptate.

⁸³⁹ Is. V, 7.

⁸⁴⁰ II Reg. II, 10.

⁸⁴¹ III Reg. XII, 20.

⁸⁴² Iez. IV, 5-6.

⁸⁴³ Omul din Iuda este identificat de Sf. Vasile în sens duhovnicesc cu Mântuitorul Hristos, mai ales că „*Mlădiță*” devine în scrierile profetice un termen tehnic mesianic.

⁸⁴⁴ Is. V, 7.

⁸⁴⁵ Pr. XII, 5.

Iar referitor la acest ȋpăt, și Apostolul îndeamnă, spunând: «Orice ȋpăt și orice zgomot să piară de la voi, împreună cu orice răutate»⁸⁴⁶.

Dar este și un ȋpăt onorabil, pe care l-a scos Domnul când a stat în sanctuar⁸⁴⁷, pe care și David l-a folosit, spunând: «Cu glasul meu către Domnul am strigat»⁸⁴⁸. Și nu este nimic uimitor ca același nume să fie rânduie pentru [lucruri] opuse și să însemne aici ceea ce este tulburat și agitat, dar dincolo ceea ce este vestit și nobil din învățăturile cerești. Totuși în textul de față, ȋpătul este înrudit cu cel care se ridică din Sodoma și Gomora⁸⁴⁹.

150. «Vai celor care lipesc casă lângă casă și apropie țarină [de țarină] ca să ia ceva de la vecin. Oare veți locui voi singuri pe pământ? Căci s-au auzit acestea în urechile Domnului Savaot. Căci dacă se vor face case multe, spre pustiire vor fi; mari și frumoase, și nu vor fi locuitori în ele. Căci unde lucrează zece perechi de boi, se va face un ulcior [de grâne]. Și cel ce seamănă șase artabe⁸⁵⁰ va face trei măsuri⁸⁵¹»⁸⁵².

Acum sunt numiți nefericiți cei care din cauza dorinței de mai mult taie din cele ale aproapelui și nu se mulțumesc cu averile proprii din țărini, nici cu cele ale lor din case, ci trec dincolo de hotarele de lângă [ei] în [țarina] cultivată și-și adaugă casele vecinilor și fiind apăsați de propria lăcomie, nu suportă să rămână în propriile

⁸⁴⁶ Ef. IV, 31.

⁸⁴⁷ In. VII, 37.

⁸⁴⁸ Ps. CXXI, 1 (Septuaginta v. 2).

⁸⁴⁹ Fac. XIX, 13.

⁸⁵⁰ Artaba este o măsură de capacitate persană. Herodot, *Istorie*, I, 192, spune că artaba măsoară cât 53 de choinice atice (mai exact cât un medimnos, compus din 48 de choinice, plus încă trei choinice) (cf. Herodotus, *Books I and II*, trad. A.D. Godley, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts / William Heinemann Ltd, London, 1975, pp. 240-242). Artaba ar avea în jur de 53 de litri (cf. David Asheri / Alan Lloyd / Aldo Corcella, *A Commentary on Herodotus Books I-IV*, Oxford University Press, Oxford / New York, 2007, p. 209). Ar fi deci vorba în total de aproximativ 300 de litri, ceea ce corespunde cu măsura de capacitate din ebraică. Acolo apare homer-ul, care măsura 394 de litri (cf. HALOT).

⁸⁵¹ Probabil „măsura” (μέτρον) se referă la choinix (aproximativ un litru). Rata de pierdere ar fi în acest caz de 3 litri la 300. În ebraică apare 'efa, a zecea parte dintr-un homer, deci 39,4 litri.

⁸⁵² Is. V, 8-10.

hotare, ci se folosesc pentru iubirea de avere nemăsurată de pretextul credibil, că pare-se sunt apropiate și lipite de cele ale vecinilor.

Scriptura îi întâmpină pe aceștia cel mai acuzator, spunând: «*Oare veți locui voi singuri pe pământ*»⁸⁵³? Căci dacă [pare] drept ca vecinul care își cultivă pământul deținut să fie îndepărtat, este clar, că după ce acela a fost aruncat, iarăși altul se va arăta vecin ție. Și inima lacomă îți va insinua să spui iarăși același lucru către acela, arătând credibil [motivul] ca să faci ca cele alăturate să fie ale tale. Dar când și acela va pleca despuiat de cele proprii și al treilea câmp va face parte din averea ta, iarăși [va fi] alt vecin, alte strădanii să-l alungi [și] pe acela de pe proprietăți și să-ți faci ale tale [și lucrurile] celui de-al treilea vecin. Care îți va fi limita poftirii a tot mai mult? Căci inima lacomă se aseamănă focului, care pătrunde în materia arsă, distrugându-le pe unele, apoi mergând la altele. Sau poate după cum lipsa materiei se face stingerea incendiului, tot așa și singurul care oprește inima lacomă și ochiul nepotolit este [faptul] că nu mai are pe nimeni să se învecineze cu averile. De aceea, vindecând patima de departe, ca și cum ar alina sufletul iubitor de avuții, Scriptura spune: «*Oare veți locui voi singuri pe pământ*»?

151. Dacă poțesteți cele ale vecinului, iar vecin nu îți va lipsi niciodată, trebuie în mod clar să ajungi la marginile lumii locuite de noi. Dar dacă aceasta este imposibil, oprește-ți, omule, de la primul gând impulsul către rău, fiind mulțumit cu cele pe care le-ai primit, rămânând cu cele pe care le ai, știind că și cea [mai] măreață dintre case, fiind clădită din nedreptate, este goală de locatari, iar mulțimea câmpurilor adunată din lăcomie, adeseori se arată lipsită de roade. Căci adesea dreptatea dumnezeiască anticipează judecata viitoare și transformă casele dobândite nedrept în ceva nefolositor, după o locuire cu mulți oameni și o bunăstare strălucită, făcându-le pustii de locatari.

Bunăoară, adesea am cunoscut neamuri întregi distruse complet, încât din lipsă de urmași construcțiile caselor nobile și semețe s-au prăbușit la pământ. Dar și cei care își întind peste măsură hotarele averilor proprii prin încălcarea [câmpurilor] aproapelui, prin

⁸⁵³ Is. V, 8.

faptul că averile au fost dobândite din geamătul celor nedreptățiți, s-au arătat complet străini de binecuvântarea dumnezeiască, încât acolo unde au lucrat zece perechi de boi, abia se adună un ulcior și acolo unde sunt însămânțate șase artabe sunt adunate trei măsurii de roade, ceea ce este un număr mult prea mic de semințe.

152. De aceea, chiar textul are un folos mare și direct; dar pentru cel muncitor se poate aduce un folos mai mult din profeție după anagogie⁸⁵⁴. Căci se poate ca prin case să se înțeleagă învățăturile și faptele fiecăruia, din cauza densității și unității construcției din sensuri despre fiecare dintre învățături. De aceea, după cum într-o casă temelia stă la baza construcției, la fel și la învățături sunt unele ipoteze și prime principii, pe care bazându-se dogmatizează, ținându-le laolaltă pe cele din continuare care sunt consecvente și conectate cu principiile prime. De aceea, cei care leagă învățătura de credință, care Îl are ca temelie și principiu pe Domnul nostru Iisus Hristos, cu învățăturile înstrăinate și străine de credința în Dumnezeu, aceștia sunt cei pe care Scriptura îi deplânge ca făcând contrariul a ceea ce este cuvenit, lipind casă de casă.

Că învățăturile despre credința în Dumnezeu sunt numite case ne-a învățat chiar Domnul printr-o pildă, spunând: «*Oricine aude aceste cuvinte ale Mele și le face, se va asemăna cu bărbatului înțelept care și-a clădit casa pe stâncă*»⁸⁵⁵. Dar se pare că și Pavel, în prima [Epistolă] către corinteni, ne învață că fiecare dintre cei care au crezut în Hristos își zidește o casă. «*Căci, spune, nimeni nu poate pune altă temelie, decât cea pusă, care este Iisus Hristos. Iar de zidește cineva pe această temelie aur, argint, pietre scumpe, lemne, fân, trestie...*»⁸⁵⁶. Pentru că între cei care construiesc învățături, unii gândesc [învățături] vrednice de râs și glumă, ca și cum ar construi „râs”, iar cei mai de cinste construiesc [învățături] serioase, Miheia, nimicind casele celor ridicoli, spune: «*Cei din Gat să nu vă măriți și*

⁸⁵⁴ Anagogia este unul dintre aspectele interpretării duhovnicești, înălțând mintea de la sensul simplu către realitățile împărăției lui Dumnezeu. Ea are astfel un pronunțat caracter eshatologic.

⁸⁵⁵ Mt. VII, 24.

⁸⁵⁶ I Cor. III, 11-12.

*cei din Akkarim nu construieți din casă după râsul vostru»*⁸⁵⁷. Și iarăși același, muștrându-i pe învățătorii netrebnici, spune: «*Ascultați acestea, conducători ai casei lui Iacob și ceilalți ai casei lui Israel, cei ce urâți judecata și toate cele drepte le strâmbați, care zidiți Sionul cu sânge și Ierusalimul în nedreptăți...*»⁸⁵⁸. Căci oricine construiește învățături străine, zidește Sionul, adică turnul de veghere, în sânge, iar cel care adună biserica celor răi, zidește Ierusalimul în nedreptăți.

De aceea, dacă sunt două feluri de zidire, una bună, pe stâncă și pe temelia lui Hristos, iar alta umilă (josnică), ce este de râs și pricinuitoare de nimicire, la fel Scriptura îi numește nefericiți pe cei care lipesc casa bună de [casa] mai umilă, ca și cum ar amesteca cele neamestecate. Fii atent dacă nu cumva toți oamenii care dogmatizează ceva despre adevăr, având o casă bună prin cele sănătoase și adevărate primite înainte după concepțiile obișnuite și prin cele semănate în ei de Creator⁸⁵⁹, când cad de la adevăr, introducând [lucruri] străine de învățătura dumnezeiască din vicleșugul înșelării din afară, alipesc, ca să zicem așa, de o casă bună o casă mai rea. Acestea [sunt de ajuns] la cuvântul despre „casă”.

153. Dar pentru că sfântul nu este numai construcția lui Dumnezeu, ci și țarina lui Dumnezeu, după cum spune fericitul Pavel⁸⁶⁰ și sufletul însuși a fost întemeiat ca o casă și înrădăcinat ca o plantă, căci spune: «*în iubire înrădăcinați și întemeiați*»⁸⁶¹, vino să tratăm și despre apropierea în ceea ce privește țarina, pe care făcând-o în mod josnic și decăzut, [aceia] se fac vrednici de osânda din aceasta. Să cercetăm, astfel, cele care s-au spus despre agricultură, ca fiind înrudite de cele de dinainte. Este, deci, o sădire nobilă, după Solomon, cel care spune: «*Mi-am sădit o vie, mi-am făcut grădini și livezi și am sădit în ele orice pom roditor*»⁸⁶². Dar este și o sădire, pe care nu a sădit-o Tatăl ceresc, care va fi și dezrădăcinată după amenința-

⁸⁵⁷ Mih. I, 10.

⁸⁵⁸ Mih. III, 9-10.

⁸⁵⁹ δημιουργός.

⁸⁶⁰ I Cor. III, 9.

⁸⁶¹ Ef. III, 17.

⁸⁶² Eccl. II, 4-5.

rea Domnului⁸⁶³. Această sădire are o vie din planta Sodomei și din coarda de vie a Gomorei, rodește struguri de fiere și produce ciorchini de amărăciune proprietarilor. «*Mânia șerpilor este vinul lor și mânia aspidelor de nevindecă*»⁸⁶⁴.

Cel care și-a sădit partea conducătoare (mintea) cu orice [plantă] roditoare duhovnicească și pune peste cele sădite din fire în el de Creator pentru arătarea roadelor dreptății cele de la cultivatorul cel rău, acesta este cel [numit] nefericit de Scriptură din cauza apropierei condamnate a țarinii de țarină. De aceea îl și amenință cu nerodire, pentru că nu a produs felurile de roade corespunzătoare învățaturii din jurul lui. Căci «*unde lucrează zece perechi de boi, se va face un ulcior [de grâne]*». Textul vorbește despre obiceiul localnic al celor care după [metoda] feniciană ară via cu boii. Scriptura arată despre cei șovăielnici și cei care hotărăsc învățături dușmănoase și le leagă unele de altele, ale căror suflete sunt neroditoare.

154. «*Vai de cei care se scoală de dimineață și umblă după sicheră, așteptând până seara. Căci vinul îi arde. Cu chitare, cu psaltirioane, cu timpane și cu fluier bea vinul; dar spre lucrurile Domnului nu caută și lucrurile mâinilor Lui nu le socotesc*»⁸⁶⁵.

Partea aceasta de față a profeției oferă exegeza textului apostolic, căci acolo spune: «*Bețivii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu*»⁸⁶⁶, iar aici: «*Vai de cei care se scoală de dimineață și umblă după sicheră*». Căci la evrei este obiceiul să se numească sicheră orice băutură care poate produce beția. Deci, cei care imediat cum începe ziua, după *Pilde*⁸⁶⁷, își mișcă ochii după potire și cupe și se uită în jur unde sunt petreceri, cercetează de jur împrejur vinăriile și tavernele, se primesc unii pe alții la banchete și-și irosesc orice grijă a sufletului pe gândurile despre acestea, aceștia sunt jeliți de profet.

Ei nu-și acordă niciun timp pentru contemplarea minunilor lui Dumnezeu, nici nu-și dau răgaz ochilor să privească în sus la cer și la frumusețea din el, încât din această punere în ordine să-L cuge-

⁸⁶³ Mt. XV, 13.

⁸⁶⁴ Deut. XXXII, 33.

⁸⁶⁵ Is. V, 11-12.

⁸⁶⁶ I Cor. VI, 10.

⁸⁶⁷ Pr. XXIII, 31.

te pe Făcătorul existenței⁸⁶⁸, ci își înfrumusețează banchetul cu diverse covoare și cu draperii înflorate, arătând o neobișnuită râvnă și îngrijire pentru pregătirea vaselor de băut, inventând frapiere (psyktere) și ritoane și cupe (phyale) și pocale (kissybioane) și cupe pentru amestec (kratere) și alte asemenea nume și forme pentru pregătirea beției, ca și cum diversitatea veselei le-ar tăinui mahnirea, iar schimbarea și predarea neconținută a vaselor le-ar aduce un amuzament suficient pentru băut. Apoi toastând pe rând unii pentru alții și intrând în întrecere pentru băut, câtă rușine au lăsat deoparte?! Și cei învinși și cei învingători, toți sunt beți.

155. Iar unii sunt conducătorii banchetului, paharnici șefi și șefi ai meselor – ordine în dezordine și aranjare într-un lucru neorânduit. Stăpânii sunt beți, slujitorii sunt beți. Toate sunt pline de [oameni] care râd și sunt beți: o priveliște jalnică pentru ochii creștinilor. Apoi, totuși, după cum solemnitatea paznicilor le sporește cu mult autoritatea conducătorilor din afară, la fel și cei care înconjoară beția ca pe o regină cu o asemenea slujire, înveșmăntează ceea ce este condamnatul cu excesul de strădanie. Coroane peste aceștia și flori împrăștiate la banchet, miruri și miresme și mii de plăceri exterioare născocite oferă celor pierduți o și mai multă preocupare, aducându-le pedeapsa veșnică pe măsura strălucirii actuale.

Apoi petrecerea mergând mai departe, cu fluier și chitare și timpane, în adevăr jelindu-i pe cei pierduți, dar după practica celor beți [cântând] ca să le stârnească prin melodie toate plăcerile sufletului, încât vinul nu mai este suficient [doar] ca prin căldura din el să ridice roiul de pofte în sufletul mizerabil al celor care beau, ci pentru ca toate simțurile să le fie posedate de plăcerea încântătoare: auzul să [le] fie fermecat cu fluierul, mirosul să [li] se umple de arome, gura să slujească trecerii vinului, ochii să vadă cele petrecute – deși mai degrabă să privească pe lângă, pentru că [aceștia] și-au pierdut claritatea simțirii din cauza beției.

De aceea se spune: «*Vai de cei care se scoală de dimineață și umblă după sicheră, cei care așteaptă până seara și-și petrec ziua în acestea, încât nu-și mai oferă niciun timp să caute spre lucrurile*

⁸⁶⁸ Înț. Sol. XIII, 5.

*Domnului și lucrurile mâinilor Lui să le socotească*⁸⁶⁹. Când să le învețe pe cele despre Dumnezeu? Dimineața? Dar imediat după ce se scoală din somn, caută sicheră. La amiază? Dar atunci petrecerea este pentru ei în creștere și în toi. Seara? Dar încă beau. Și ziua le-a trecut, dar beția nu le-a trecut, ci chiar mai mult continuă noaptea, care în special le aparține.

156. «*Vai de cei care se scoală de dimineață și umblă după sicheră, așteptând până seara*»⁸⁷⁰. Apoi profetul spune cauza pentru care ei pot continua în petrecere: «*Căci vinul îi arde*», arătând cauza pentru care pofta de a bea le este nesăturată. Pentru că, spune, cu cât [vinul] neamestecat [le] intră [pe gât] mai mult, pe atât îi produce corpului o mai multă căldură, uscând umezeala firească a celui care bea. Apoi cred că vinul însuși făcându-se pentru sine combustibil⁸⁷¹, cel de dinainte îi pregătește loc liber pentru cel care intră. După cum râpele, când apa curge în ele, [devin] prea pline, dar când [apa] trece, rămân uscate, pietroase și lipsite de umezeală, tot așa și trupurile celor beți brăzdate de excesul de vin înlătură umezeala după fire.

«*Așteptând până seara*». De aceea așteaptă, spune, până seara. Pentru că vinul îi arde. Focul din vin, introdus în trup, devine flămă a săgeților arzătoare ale vrăjmașului⁸⁷². Căci vinul scufundă gândirea și mintea, dar aprinde poftele și plăcerile, ca un ulei flăcările. De aceea, înțelegem ceea ce s-a spus, că «*Vinul îi arde*», nu doar despre pofta de a bea, ci și despre cealaltă încălzire a trupului. Apoi cuvântul continuă, sporindu-se anormalitatea. «*Cu chitare, spune, cu psaltirioane, cu timpane și cu fluier beau vinul*»⁸⁷³. Căci chitariști tineri, care înșală în mod viclean ochii beți, și cântărește la fluier și psaltirion (harpă), care își petrec rău tinerețea, și coruri și cântări de [lucruri rele] care incită trupurile spre voluptate și prin muzica vul-

⁸⁶⁹ Is. V, 11-12.

⁸⁷⁰ Is. V, 11.

⁸⁷¹ Vinul acționează ca un combustibil, pentru că materia sa întreține focul, unul dintre cele patru elemente de bază ale alcătuirii tuturor corpurilor din univers, după concepția anticilor.

⁸⁷² Ef. VI, 16.

⁸⁷³ Is. V, 12.

gară frâng sufletele, îi provoacă pe cei [aflați] în beție la orice plăcere rușinoasă și nelegiuită.

Ce reiese din aceasta? *«Spre lucrurile Domnului nu caută și lucrurile mâinilor Lui nu le socotesc»*⁸⁷⁴. „A căuta” (a privi) arată percepția prin ochi a celor văzute, iar „a socoti” înfățișează contemplarea prin minte a celor nevăzute. De aceea, *«cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd, înțelegându-se din cele făcute, de la crearea lumii»*⁸⁷⁵; cel care nu caută spre lucrări, nu este condus nici spre contemplarea cu mintea.

157. Ce înseamnă ceea ce s-a spus? Că beția este început al lipsei de Dumnezeu, fiind întunecare a minții, prin care mai ales Dumnezeu face să fie cunoscut. Lucrarea mâinilor și răsplata așteptată [sunt] acel foc și pedeapsa din iad⁸⁷⁶, limba uscată care își dorește o mică picătură [de apă] drept consolare, flama de pretutindenii, care nu permite inspirarea aerului pentru a răcori arșița din măruntaie⁸⁷⁷. În loc de cântăreți din fluier, geamătul; în loc de beția nemăsurată, dorința după o picătură [de apă], trupul celor bețivi fiind fript în cuptor; în loc de privești nerușinate, întunericul cel adânc; în loc de pofta neadormită, viermele neadormit⁸⁷⁸. Deci, cei care își cufundă mintea în beție nu pot să contemple aceste lucrări ale mâinilor și pentru că nu prevăd ce îi așteaptă, Scriptura îi jelește ca fiind deja în acele [chinuri] teribile.

Să asculte acestea cei care în loc de Evanghelie țin în case chitare și lire, pentru că profetul îi cheamă ca fiind deja pierduți, plângând din milă și iubire pierirea lor.

158. *«Vai, spune, celor care cu chitare, cu fluiere, cu timpane și cu psalmi beau vinul»*⁸⁷⁹.

Lira lucrată cu aur și fildeș îți stă înălțată pe un soclu ca o statuie sau un idol al demonilor. Iar o femeie nefericită, în loc să învețe să-și plece mâinile pe fus, din obligația robiei a fost învățată de tine

⁸⁷⁴ Is. V, 12.

⁸⁷⁵ Rom. I, 20.

⁸⁷⁶ Mt. XXV, 41.

⁸⁷⁷ Lc. XVI, 21.

⁸⁷⁸ Mc. IX, 43.

⁸⁷⁹ Is. V, 12.

să și le întindă pe liră; la fel ai plătit taxe, dând-o probabil unei femei instructoare, care după ce a trecut cu propriu său trup prin orice destrăbălare, stă [acum] în fața tinerelor ca învățătoare pentru unele asemănătoare. Pentru ea în ziua judecății ți se va întâmpla un rău îndoit: pentru cele pe care tu însuși le faci în mod rușinos și pentru cele cu care înstrăinezi de Dumnezeu sufletul nefericit prin învățături rele.

Apoi [ea] vine cu lira și își petrece mâinile în sunete [melodi-oase]; brațul este gol, fața nerușinată. Întregul banchet se întoarce și ochii tuturor se îndreaptă acolo și urechile ascultă în liniște acordurile. Atunci zgomotul se potolește, încetează râsul și întrecerea vorbelor necuviincioase. Se liniștesc toți din casă fermecați de melodia nestăpânită. Cel care tace acolo nu se liniștește în Biserica lui Dumnezeu, nici nu ascultă în liniște glasul Evangheliei. Firește! Pentru că vrăjmașul care acolo poruncește liniște, aici [în Biserică] el sugerează zgomot. Este o priveriște jalnică pentru ochii înțelepți ca o femeie să nu țeasă, ci să cânte la liră, să nu fie cunoscută de propriul bărbat, ci să fie privită de toți, să fie [o femeie] comună [tuturor], să nu intoneze un psalm de mărturisire [a păcatelor], ci cântece de desfrânată; să nu-L roage stăruitor pe Dumnezeu, ci să fi condusă spre gheenă; să nu se grăbească spre Biserica lui Dumnezeu, ci să alunge cu sine și pe alții. Câlții de lână sunt detestați de aceasta; nici nu știe, nici nu vrea să așeze urzeala, nici să întoarcă firul [în suveică]. Fiind împreună cu bețivii, se îndeletnicește cu ale acelora.

De fapt, țeș o pânză de păianjen, își petrec mâinile pe corzile întinse ca pe niște urzeli, purtându-și pana [de cântat] ca pe o suveică încoace și încolo, [dar] nu arată niciun final al lucrării. Căci țelul artelor care sunt de trebuință pentru viață este expus ochilor, precum în tâmplărie tribuna, în arhitectură casa, în construcția de corăbii barca, în țesătorie haina, în fierărie sabia, dar al artelor zadarnice, precum cântatul la chitară, dansul, cântatul la fluier sau alte asemenea, când încetează lucrarea, dispare și obiectul lucrat. Și cu adevărat, după glasul apostolic, sfârșitul lui este pieirea^{88o}.

^{88o} Filip. III, 19.

Trebuie să cercetăm acestea pentru cei care din multă relaxare pentru lux se folosesc la cină, fie în permanență, fie în momente considerate de bucurie, nunți sau petreceri, de fluierie și chitare și coruri, încât, învățând acuzația din cuvântul dumnezeiesc pentru asemenea îndeletniciri, de frica [amenințărilor] cumplite care atâr-nă deasupra, în continuare să vă schimbați obiceiul cel rău al vieții într-unul mai bun. Dacă cercetăm sensul celor spuse după altă interpretare, putem găsi și altceva folositor pentru sufletele noastre.

159. «*Vai de cei care se scoală de dimineață și umblă după sicheră*»⁸⁸¹.

Adică imediat ce întunericul cel din necunoaștere este dezle-gat pentru ei prin introducerea în cunoașterea de Dumnezeu, când le răsare Soarele dreptății, fiind numiți credincioși în Dumnezeu în loc de nelegiuți și necredincioși ca mai înainte și fiind integrați în Biserica lui Dumnezeu, tot așa fiind supuși de patimile trupului, în-cât își ies din minți și sunt răvășiți, sunt la fel cu cei întunecați de beție. De aceea, Scriptura îi nefericește pe unii ca aceștia, care [ime-diat] după învățătura lui Dumnezeu se dedau la beția patimilor. Căci îi știe pe cei care adesea se îmbată și fără vin Cel care spune: «*Vai de cei care se îmbată fără vin*»⁸⁸².

După cum vinul, turnat mai mult decât este trebuința sau pu-terea celui care bea, se întâmplă să aducă întunecare rațiunii, la fel și patimile dorinței, sau necazului, sau mâniei, punând stăpânire pe minte, îi face nebuni pe cei cuprinși de ele. Deci, foarte nefericiți⁸⁸³ sunt cei care se cufundă în beție când viața începe, dar și cei care rămân până seara, adică cei care până la apusul vieții se predau pa-timilor. După un mod [de interpretare], lumina care vine în inimi din cunoașterea lui Dumnezeu se numește „dimineață”, iar după al-tul începem viața rațională, când cuvântul (rațiunea) se desăvârșește. După amândouă, întunecimea și noaptea sunt viața de dinainte, fie pentru că rațiunea (cuvântul) nu era desăvârșită, fie pentru că

⁸⁸¹ Is. V, 11.

⁸⁸² Is. XXVIII, 1.

⁸⁸³ lit. „nefericiți și de trei ori nefericiți”.

sufletul era cufundat în iraționalitate, fie pentru că, din cauza înstrăinării de Dumnezeu, sufletul era acoperit de întunerice adânc.

160. «*Vai de cei care se scoală de dimineață*», adică cei care imediat ce au lăsat deoparte nehibzuința tinereții, în loc să răstoarne cu hotărâre patimile prin puterea rațiunii (cuvântului), sunt răsturnați de ele și urmează îndeaproape patimile ca o beție. Căci cei mai nefericiți sunt cei care, [fie] că viața începe sau încetează, nu se dezbară de această beție. Sunt multe feluri de bețivi. Unii imediat după zori se opresc din beție, alții încetează cu puțin înainte să plece, iar alții se întind și mai mult. De aceea, este bine ca imediat ce ne sculăm, să căutăm să trăim fără băutură și preoțește, ca să fim vrednici de intrarea în cele sfinte, fără să bem vin și sicheră. Căci s-a scris: «*Și a grăit Domnul către Aaron, zicând: Vin și sicheră să nu beți, nici tu nici fii tăi împreună cu tine, de câte ori intrați în cortul mărturie*»⁸⁸⁴. Dar pentru că este dificil să te ridici cu firea omului la nepăcățuire, a doua cale, spune, este ca imediat de dimineață să te scoli din beție. Dar petrecând în vinuri și căutând unde sunt petreceri, gândirea este preocupată cu cercetarea acestora, încât nu pot căuta la lucrurile Domnului, nici socoti lucrurile mâinilor Lui. Ci chitara și psalterionul le prelungesc beția, invențiile lui Iubal, cel care vine din genealogia lui Cain. Căci, spune, «*Lameh și-a luat două femei: numele uneia era Ada, și numele celei de-a doua, Sela. Și a născut Ada pe Iobel. Acesta era tatăl celor care locuiesc în corturi [și] cresc vite. Și numele fratelui său era Iubal. Acesta era cel care a descoperit psaltirionul și chitara*»⁸⁸⁵. Laban era obișnuit cu o asemenea chitară și muzică și dorea cu acestea să-l însoțească pe Iacob. «*Dacă m-ai fi anunțat, te-aș fi trimis cu bucurie și timpene muzicale și chitare*»⁸⁸⁶. Dar patriarhul a fugit [de ele] ca fiind opreliște în a căuta spre lucrurile Domnului și a socoti lucrurile mâinilor Lui.

161. Dar și în timpul lui Nabucodonosor, la inaugurarea chipului [turnat], când răsunau împreună trompeta, flautul, chitara, sambuca, acordul psaltirionului și orice fel de muzică, popoarele și

⁸⁸⁴ Lev. X, 9.

⁸⁸⁵ Fac. IV, 19-21.

⁸⁸⁶ Fac. XXXI, 27.

semințele și limbile cădeau la pământ. Dar cei care de dinainte nu suportau să bea vinul babilonian și detestau luxul mesei împărătești nu s-au închinat căzând, au disprețuit orice putere omenească și au stins chiar și puterea focului⁸⁸⁷. Iar dacă este păcat să nu vezi lucrurile Domnului și lucrurile mâinilor Lui să nu le socotești, să ne înălțăm ochii cugetului nostru și să vedem rațiunile creatoare⁸⁸⁸ ale faptelor Domnului, și [plecând] de la măreția frumuseții creaturilor, să-L observăm pe Făcătorul fapturilor în acord cu cele create⁸⁸⁹. Și dacă «*cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd, înțelegându-se din cele făcute, de la crearea lumii*»⁸⁹⁰, observarea sensibilă a fapturilor se numește probabil „vedere”, iar percepția duhovnicească⁸⁹¹ a celor mai presus de ceruri se numește „contemplare”⁸⁹². De aceea, «*spre lucrurile Domnului nu caută*», adică nu privesc spre cele sensibile cu ochii, «*și lucrurile mâinilor Lui nu le socotesc*», adică prin lucrarea minții nu caută percepția celor nevăzute.

Pentru ca termenul „diminează” să ni se clarifice încă și mai mult, ca revenire de la întuneric, fie de la iraționalitatea din tinerețe, fie de la necunoașterea lui Dumnezeu care este în suflute, intrarea de dinainte în adevăr se numește „diminează”. Adună din multe locuri de la profeți cele despre „diminează” sau despre „zori”, pentru ca problema să fie expusă prin alăturarea mai multora, precum: «*Trimiteam profeții în zori*»⁸⁹³, și: «*Dimineța vei auzi glasul meu*»⁸⁹⁴, și: «*Dimineța voi sta înaintea Ta și voi privi*»⁸⁹⁵, și: «*Din noapte sculând în zori duhul meu către Tine, Dumnezeule*»⁸⁹⁶, și: «*Dumnezeule, Dumnezeul meu, la Tine mă scol în zori*»⁸⁹⁷, și: «*În*

⁸⁸⁷ Dan. III, 7 ș.u.

⁸⁸⁸ δημιουργικοί λόγοι.

⁸⁸⁹ Înț. Sol. XIII, 5.

⁸⁹⁰ Rom. I, 20.

⁸⁹¹ νοητός.

⁸⁹² νόησις.

⁸⁹³ Ier. XXV, 4.

⁸⁹⁴ Ps. V, 3 (Septuaginta v. 4).

⁸⁹⁵ Ps. V, 3 (Septuaginta v. 5).

⁸⁹⁶ Is. XXVI, 9.

⁸⁹⁷ Ps. LXII, 1 (Septuaginta v. 2).

*dimineți i-am ucis pe toți păcătoșii pământului*⁸⁹⁸, și: «*Seara plânsul se va culca, și dimineața veselie*»⁸⁹⁹.

Cum deci, fiind devotați binefacerii lui Dumnezeu făcute pentru oameni, profeții au fost trimiși dimineața? Pentru că orice cuvânt care vine de la Dumnezeu, vine la noi, care putem să ascultăm de voința dumnezeiască, adresându-se nu celor care se află în nechibzuință copilărească, ci celor care își au deja gândurile naturale către discernerea și a binelui și a răului. Despre acestea este Scriptura, căci imediat ce aceștia se îndreaptă spre contemplație⁹⁰⁰ și, ca să zicem așa, își ridică ochii sufletului de la această necunoaștere și primesc o strălucire în ochii inimii, cuvântul lui Dumnezeu li se grăbește alături, distingând cele ce trebuie făcute și cele de cinste. [Aceasta] are același sens cu [textul] *Psalmului*: «*Dimineața vei auzi glasul meu, dimineața voi sta înaintea Ta*»⁹⁰¹.

162. Căci cât timp este noapte în jurul sufletului nostru și răsare încă soarele, nu putem fi ascultați de Dumnezeu, dar de câte ori sufletul curățit de necunoașterea de Dumnezeu aduce rugăciuni, fiind în strălucirea zilei raționale și duhovnicești, Îl are pe Dumnezeu ascultător al glasului său. De aceea spune: «*Dimineața voi sta înaintea Ta și voi privi*»⁹⁰². Dacă urmează să stai în fața lui Dumnezeu, să nu stai cu niciun lucru rău, ci fă cele poruncite lui Moise⁹⁰³: tu, însă, stai înaintea Mea ferm, neclintit și nestrămutat, înfățișându-te înaintea Mea cu credință, ca să fii vrednic să vezi priveliștile adevărului.

«*Voi sta, spune, înaintea Ta și voi privi*». Căci cât timp cineva este contemplator al frumuseții arătate în cele văzute, este numit „firesc”⁹⁰⁴ și „vorbitor despre cele firești”⁹⁰⁵, dar când cineva, depășind acestea, stă înaintea lui Dumnezeu Însuși, după ce a cunoscut

⁸⁹⁸ Ps. C, 10 (Septuaginta v. 8).

⁸⁹⁹ Ps. XXIX, 5 (Septuaginta v. 6).

⁹⁰⁰ νόησις.

⁹⁰¹ Ps. V, 4-5.

⁹⁰² Ps. V, 5.

⁹⁰³ Ieș. XXXIII, 21.

⁹⁰⁴ φυσικός.

⁹⁰⁵ φυσιολόγος.

în ce fel sunt toate foarte bune și urcând de la frumusețea acestora către ceea ce este cu adevărat frumos și plăcut, a cărui vedere se întâmplă să se arate doar sufletelor curate, atunci continuând cu cele mai presus de fizică, numite de unii „metafizică”, poate să fie un văzător⁹⁰⁶. „Deci, spune [acesta], când voi sta înaintea Ta și mă voi apropia prin minte de contemplarea Ta, atunci voi primi lucrarea văzătoare prin luminarea din cunoaștere”. Ceea ce s-a zis: «*Cerurile spun slava lui Dumnezeu*»⁹⁰⁷ este în acord cu aceasta, nu pentru că [ele] scot un glas perceptibil de auzul nostru, ci pentru că cel care se exersează în rațiunile (cuvintele) alcătuirii lumii și cunoaște rânduiala tuturor din cer va fi învățat prin acestea care scot ca un fel de glas mărirea slavei Celui care le-a făcut pe ele. La aceasta ne ridică și profetul, spunând: «*Priviți cu ochii voștri și vedeți Cine le-a făcut cunoscut pe toate acestea*»⁹⁰⁸. Căci „a privi” este a contempla în mod înalt și a fi condus prin cele văzute spre cugetarea Celui care le-a făcut. Iar „din noapte sculându-se de dimineață către Dumnezeu” este aceasta: când noaptea a trecut, iar ziua se apropie, să începem să umblăm cuviincios ca ziua, lepădând lucrurile întunericului, ospete și beții, desfrânări și necuviințe⁹⁰⁹, ca atunci să putem spune: «*Din noapte sculând în zori duhul meu către Tine, Dumnezeule*»⁹¹⁰. Apoi și arată prin ceea ce este adăugat ce înseamnă „a face în sine dimineață”. «*Căci, spune, lumină sunt poruncile Tale pe pământ*»⁹¹¹. Porunci-le sunt lumină, risipind întunericul necunoștinței. De aceea, și «*porunca Domnului este strălucitoare, luminând ochii*»⁹¹².

163. Cât despre ceea ce se spune în *Psalmul C*: «*În dimineți iam ucis pe toți păcătoșii pământului*», este clar oricui că se vorbește în enigmă, în mod acoperit. Nu [spune] că în fiecare început de zi îmi mânjesc mâinile cu sângele oamenilor; nu aceasta spune Scriptura. Căci aceasta mai este și greu de crezut, pe lângă [faptul că este

⁹⁰⁶ ἐποπτικός, având și sensul de „inițiat”.

⁹⁰⁷ Ps. XVIII, 1 (Septuaginta v. 2).

⁹⁰⁸ Is. XL, 26.

⁹⁰⁹ Rom. XIII, 12-13.

⁹¹⁰ Is. XXVI, 9.

⁹¹¹ Is. XXVI, 6.

⁹¹² Ps. XVIII, 9.

un lucru] blestemat. Cum putea fi în fiecare dimineață ucigașul tuturor păcătoșilor pământului? Fiindcă nu poate unul singur să le fie superior tuturor, mulți fiind păcătoși, după cum se pare. Și chiar dacă i-ar birui pe toți în război, nu ar fi în fiecare dimineață ucigașul lor. De aceea, ce este: *«În dimineți i-am ucis pe toți păcătoșii pământului, nimicindu-i din cetatea Domnului pe toți cei care lucrează nedreptatea»*? Să ascultăm mai chibzuit cele spuse, ca să nu acuzăm cuvintele profetice, ceea ce nu este drept. Cetate a Domnului este alcătuirea trupului omenesc. Păcătoșii pământului nu sunt alții decât cei despre care Mântuitorul spune că dinăuntru, *«din inimă ies gândurile rele, invidiile, uciderile, adulterele, furturile, mărturiile mincinoase și cele asemenea lor»*⁹¹³. Cel care se curăță pe sine îi nimicește din propria alcătuire pe acești păcătoși ai pământului, care ies din trupul pământesc prin fiecare gând despre Dumnezeu. De aceea „dimineața” și „zorii” se fac în suflet la fiecare răsărire a învățaturii mântuitoare; în ele trebuie distruse toate gândurile care lucrează nedreptatea. Căci, dacă primele mișcări către rău ale sufletului nu sunt tăiate, concepțiile înaintează în mod necesar spre faptă. Un asemenea păcătos al pământului este gândul care sugerează adulterul, să privești femeia poftind-o⁹¹⁴. Deci, dacă nu este ucis din suflet, ca și cu o sabie – cuvântul care taie și nimicește patimile –, și aceasta dimineața, adică la ieșirea la iveală, [altfel] după [aceea] adulterul din inimă îl va duce pe om la un păcat și mai mare decât acesta, chemându-l la lucrarea prin trup.

164. Considerăm că ceea ce a fost spus de către Ieremia este în acord cu aceasta: *«Blestemat este cel care face lucrurile Domnului cu nebagare de seamă și ce-l care-și oprește sabia lui de la sânge»*⁹¹⁵. Căci cel care urmează să fugă de greutatea blestemului trebuie ca niciodată să nu-și oprească sabia de la sângele unor asemenea păcătoși. Asemenea este și ceea ce se spune acum despre dimineață. Vai celui care, [ieșind] din întunericul și din necunoașterea nopții, după

⁹¹³ Mt. XV, 19.

⁹¹⁴ Mt. V, 28.

⁹¹⁵ Jer. XLVIII, 10.

prima vârstă, când rațiunea (cuvântul) răsare în el, caută sicheră deopotrivă cu scularea din somn.

Iar dintre cei biruiți de patimi, unii au rămas în beția patimilor, dar alții curățindu-și mintea caută la lumea celor văzute și socotesc ipostazele și firile⁹¹⁶ celor raționale. Căci cele văzute au nevoie de o privire atentă, de aceea „caută spre” (privesc). Iar cele raționale au nevoie de o rațiune (cuvânt) detaliată, de aceea „socotesc”. Doar că trebuie mai întâi să cauți spre lucrările Domnului și atunci [abia] înaintezi spre contemplarea lor. Asemenea era și Cel care spune despre Sine: *«El Mi-a dat cunoștința cea adevărată despre cele ce sunt, ca să știu întocmirea lumii și lucrarea stihilor, începutul și sfârșitul și mijlocul vremurilor, întoarcerile solstițiilor și schimbările timpurilor, cursurile anotimpurilor și rânduiala astrelor, firile animalelor și pornirile fiarelor, forța duhurilor și gândurile oamenilor, felurile neamuri și puterile rădăcinilor»*⁹¹⁷.

165. *«De aceea poporul Meu a ajuns robit, pentru că nu L-au cunoscut pe Domnul, și a ajuns o mulțime de morți din cauza foamei de pâine și a setei de apă»*⁹¹⁸.

Acestea, după istorie, pot corespunde cu relatarea momentelor ultimului asediu al iudeilor, când unii au fost luați în robie, iar alții au pierit de foame și sete⁹¹⁹. Și cauza, pentru care au suferit acestea, este clară: că nu L-au cunoscut pe Domnul, Care venea la ei. Încât și nouă ni se potrivește îndemnul din cuvântare. Spunem acestea, pentru că cei care urmăresc băutura și beau vinul cu muzică neîngăduită și își ocupă privirile cu vederi necuviincioase și nu suportă să caute la lucrurile Domnului, pentru că sunt mai degrabă iubitori de plăceri decât de Dumnezeu, [aceștia] devin înrobiți și supuși vrăjmașilor.

Dar s-au întâmplat și o mulțime de morți între ei din cauza foamei și a lipsei de apă. Căci cei care nu acceptă hrana cuvenită su-

⁹¹⁶ Cele două concepte cheie din învățătura ortodoxă: ὑπόστασις „ipostasul” și οὐσία „fi-rea”.

⁹¹⁷ *Înț. Sol.* VII, 17-20.

⁹¹⁸ *Is.* V, 13.

⁹¹⁹ Distrugerea Ierusalimului în urma celui de-al doilea război dintre iudei și romani, când răscala lui Bar Kochba a fost înfrântă.

fletelor se fac morți greșelilor. Și cei care nu sunt crescuți cu apa odihnei⁹²⁰, nici nu caută să bea din acea apă, despre care Domnul a spus samaritencei: *«Cel care bea din apa pe care i-o voi da Eu nu va mai înseta în veac»*⁹²¹, aceștia se fac morți. Căci, auzi, s-au întâmplat o mulțime de morți nu numai din cauza foamei, ci și din cauza setei de apă. Pentru că ei beau din acea apă, din care [bea] și samariteanca. Căci, spune, oricine bea din apa aceea, va înseta iarăși⁹²². Nu beau din apa curgătoare spre viața veșnică⁹²³. Iar aceasta este un îndemn spre cunoaștere. Căci dacă necunoscându-L pe Domnul ajung robi, trebuie să ne străduim pentru harisma cunoașterii. Dar poate că adevărata moarte nu din cauza foamei de pâine, nici a setei de apa aceasta sensibilă, ci din cauza foamei de a asculta cuvântul Domnului⁹²⁴ li se întâmplă sufletelor care nu ascultă. Căci: *«Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu orice cuvânt care iese din gura lui Dumnezeu»*⁹²⁵. De aceea *«Domnul nu lasă să moară de foame sufletele dreptilor»*⁹²⁶, și: *«Mai tânăr am fost și am îmbătrânit și nu l-am văzut pe cel drept părăsit și nici seminția lui cerând pâini»*⁹²⁷. Și: *«Fiii cămării de nuntă, cât timp mirele este cu ei, nu pot posti»*⁹²⁸. Dar oriunde este foame și sete, acolo este și moarte. Deci, ca să nu murim de foame, să căutăm pâinea cerească și ca să nu fim pârjoliți de sete, să căutăm apa, despre care Domnul a spus: *«Dacă bea cineva din apa pe care i-o voi da Eu, nu va mai înseta în veac»*⁹²⁹.

166. *«Iar iadul și-a lărgit sufletul și și-a deschis gura sa fără încetare. Și se vor coborî cei slăviți și cei mari și cei bogați și cei netreb-nici ai lui și cel care se bucură de el. Și omul se va smeri și bărbatul se va necinsti și ochii semeți se vor smeri»*⁹³⁰.

⁹²⁰ Ps. XXII, 2.

⁹²¹ In. IV, 14.

⁹²² In. IV, 13.

⁹²³ In. IV, 14.

⁹²⁴ Am. VIII, 11.

⁹²⁵ Mt. IV, 4.

⁹²⁶ Pr. X, 3.

⁹²⁷ Ps. XXXVI, 25.

⁹²⁸ Mc. II, 19.

⁹²⁹ In. IV, 14.

⁹³⁰ Is. V, 14-15.

Pentru ca Scriptura să ne înfățișeze mulțimea celor pierduți, spune că iadul și-a lărgit gura. Ca la animale, [care] din multa nevoie sfâșie cu furie hrana și își lărgesc gura cuprinzând hrana, la fel și iadul se spune că și-a făcut gura mai încăpătoare. Dar poate că Scriptura ne arată că locașul iadului este un loc obișnuit în cele mai de jos ale pământului, umbrit din toate părțile și neluminat și [că există] o intrare care duce spre caverne, prin care se face coborârea sufletelor osândite pentru rău, care din cauza mulțimii celor pierduți spune că a devenit mai încăpătoare, ca să-i primească pe toți. Căci iadul nu este vreo ființă, nici vreo putere impusă celor care au murit, după mitologia⁹³¹ celor din afară⁹³².

De aceea, cei care pentru că nu-L cunosc pe Domnul ajung robi și se tolesc de foamea și de setea hranei duhovnicești, se coboară în iad împreună cu cei slăviți, cu cei mari, cu bogații și netrebnicii. Trei sunt amenințările pentru păcătoși: robia, moartea și coborârea în iad. Căci robia este căderea de la viața de dinainte, prin vicleșugul vrăjmașului, care ne-a scos afară din fericirea din rai, moartea este înstrăinarea de porunca făcătoare de viață, iar coborârea la iad este îndepărtarea de Dumnezeu prin multa răspândire a păcatului și prin dispoziția contrară binelui. După cum dreptul a înviat deja împreună cu Hristos și a șezut împreună în ceruri, la fel nedreptul este numit deja rob și mort și coborât în iad din cauza păcatelor de moarte.

Scriptura enumeră diferite tagme ale celor care coboară în iad. Mai întâi cei slăviți; aceștia ar fi cei cu o reputație dreaptă care nu au deloc mărturia corespunzătoare din partea vieții pentru aparența afișată; apoi cei mari, care printr-o putere și autoritate oarecare îi depășesc pe cei mulți; și bogații, care s-au înconjurat în mod nedrept de o mare mulțime de averi sau cei care au o dorință nepotolită de mai mult; iar cei netrebnici ai lui, cei care, ca o boală nimiciitoare răspândită prin contagiune, îi strică pe cei care vin la ei fie prin învățătura netrebnică, fie prin provocarea la păcat, fiind numiți pe

⁹³¹ μυθοποιία „scornirea de mituri”.

⁹³² Păgânii.

drept „plăgi”⁹³³. Unii ca aceștia coboară în iad. «*Și cel care se bucură, spune, de el*». Acesta ar fi un iudeu după trup, care se bucură de Ierusalimul pământesc, dar care nu caută spre fericirea păstrată sfinților lui Dumnezeu. Observă însă că «*de el*» se spune după uzul limbii vorbite, după cum este obiceiul despre casele particulare ca acestea să fie numite mărite datorită locuitorilor [din ele]. Asemenea este și: «*temeliile lui [Sionului] în munții cei sfinți*»⁹³⁴. Și cel care se bucură de aceea de el⁹³⁵ se va coborî în iad.

167. «*Și omul se va smeri, spune, și bărbatul se va necinsti*»⁹³⁶.

Nu trebuie să sufere umiliința într-un loc, ci în voia [interioară]. Căci dreptul este ridicat prin dorința cerească, dar cel neevlavios este umilit prin afinitatea cu cele de jos. Omul obișnuit, ridicat doar prin foloasele comune din fire, care nu trăiește după puterea prezentă în el de la prima alcătuire, va fi umilit. Dar cel care se află în urcuș și este deja vrednic să fie numit „bărbat”, dacă devenind slab se predă patimilor, va fi necinstit. De aceea, «*omul se va smeri și bărbatul se va necinsti*», pentru că unul nu și-a păzit ceea ce este comun, iar celălalt a pierdut și bunul dobândit de el din exercițiu (asceză) prin întoarcerea către ceea ce este mai rău.

«*Căci omul se va smeri*». «*Căci ochii Domnului sunt înalți, iar omul este smerit*»⁹³⁷. Bărbatul va fi necinstit, nesocotindu-L pe Dumnezeu prin încălcarea poruncilor. Căci cei care Îl nesocotesc vor fi necinstiți, după cum Îl auzim pe Domnul în *Prima [carte] a Regilor*, spunând: «*Pe cei ce Mă slăvesc îi slăvesc, iar pe cei ce Mă nesocotesc îi necinstesc*»⁹³⁸. Deci, bărbatul va fi necinstit de propriul păcat, căci păcatul face necinste. «*Căci, spune, vor învia unii spre viața veșnică, iar alții spre ocară și rușine veșnică*»⁹³⁹. Dacă cinstea este acordarea întâietății, iar întâietatea este răsplata virtuții, sfinților

⁹³³ Λοιμός înseamnă „plagă”, „boală”, dar metaforic are și sensul de „netrebnic”.

⁹³⁴ Ps. LXXXVI, 1.

⁹³⁵ De Ierusalim.

⁹³⁶ Is. V, 15.

⁹³⁷ Is. II, 11.

⁹³⁸ I Reg. II, 30.

⁹³⁹ Dan. XII, 2. După cum observă N. Lipatov, Sf. Vasile combină aici Septuaginta cu Theodotion – cf. St. Basil the Great, *Commentary on the Prophet Isaiah*, trad. N.A. Lipatov, p. 193, n. 7.

li se acordă și cinste și înțâietate, iar celor neevlavioși cele opuse. Dumnezeu îi cinstește pe cei vrednici. Căci El însuși este Cel cu adevărat cinstit și care îndeamnă la cinstire. De aceea, cel ce s-a necinstit nu își poate dobândi cinstea. Pe fiecare îl necinstesc patimile de rușine, descoperite întregii creații.

«Și ochii semeți, spune, se vor smeri»⁹⁴⁰. Cei care își ridică spre înălțime cugetul Îl văd pe Cel care le descoperă pe toate acestea, aceștia având ochii semeți pentru că și-au condus cugetul mai presus de toate trupurile; apoi, din cauza concepției greșite și a atașamentului puternic față de cele materiale, nu se mai țin de vederea celor mărețe, ci ajungând plini de desfătarea trupească, se spune pe drept că vor fi umiliți.

168. «Și Domnul Savaot Se va înălța în judecată»⁹⁴¹.

Adică după răsplătirea dreaptă la cele spuse mai înainte, Domnul Dumnezeu Se va înălța la judecată, fiindcă una dintre cele care îndeamnă spre slava lui Dumnezeu este judecata făcută de judecător asupra celor necuvioși după vrednicia faptelor, încât și în judecată să fie contemplată înălțimea priceperii și puterii lui Dumnezeu. Căci după cum cei care contemplă înțelepciunea orânduiri celor cerești, conform poziției astrelor, mișcării și relației pe care o au între ele, socotesc măreția priceperii Lui, încât pot să spună că: «nu este număr priceperii Lui»⁹⁴², tot așa cei care văd rațiunile (cuvintele) judecății, nu se minunează mai puțin de înțelepciunea și priceperea judecății și de răsplătirea fiecăruia după vrednicie până la cele mai mici lucruri⁹⁴³. De aceea poate că Îl înălțăm pe Dumnezeu prin fiecare realizare, încât El este înălțat în cumpătarea noastră și este înălțat în dreptatea noastră. Iar pentru că acestea sunt realizate prin conlucrarea lui Dumnezeu, când susținându-ne ne îndreaptă iarăși, sprijinindu-ne și întărindu-ne prin conlucrarea Lui, atunci spunem: «Te voi înălța, Doamne, că m-ai ridicat»⁹⁴⁴.

⁹⁴⁰ Is. V, 15.

⁹⁴¹ Is. V, 16.

⁹⁴² Ps. CXLVI, 5.

⁹⁴³ Mt. XVI, 27.

⁹⁴⁴ Ps. XXIX, 1 (Septuaginta v. 2).

Înălțările (preamăririle) lui Dumnezeu sunt multe: prin cunoaștere și pricepere, prin pomenirea mărețiilor Lui și contemplarea judecăților Lui. De aceea se spune despre cel drept: «*Laudele lui Dumnezeu [sunt] în gâtleele lui*»⁹⁴⁵. Apoi, pentru că puterea lucrării este orânduită prin statornicia contemplării, spune: «*săbii cu două tăișuri în mâinile lor*»⁹⁴⁶, adică sunt cuvintele sufletului care taie și deștrădăcinează patimile. Iar dacă Domnul Savaot înseamnă „Domnul oștirilor”⁹⁴⁷, atunci oștirile care Îi slujesc la vremea judecății Îl vor înălța și Îl vor slăvi pentru judecata cea dreaptă și nesupusă greșelii. Asemenea considerăm că, judecându-Se Domnul cu oamenii, căci «*Domnul Însuși va veni la judecată cu poporul*»⁹⁴⁸, doar Domnul va fi înălțat⁹⁴⁹, nimeni nefiind îndreptățit înaintea Lui. Căci cine, cercetând binefacerile noastre de la Creator și iconomiile atât de felurite care vin deopotrivă la întregul neam omenesc, va putea răsplăti cu unele la fel și vrednice cele venite la el din darul Domnului? De aceea sfinții sunt uimiți, spunând: «*Ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie*»⁹⁵⁰?

169. «*Și Dumnezeu, Cel sfânt, va fi slăvit în dreptate*»⁹⁵¹.

Slăvirea Celui sfânt în dreptate urmează înălțării în judecată. Cei care L-au contemplat înălțat în judecăți, aceștia înțeleg slava dreptății Lui.

«*Și vor paște cei jefuiți ca taurii și mieii vor mânca pustiurile celor duși departe*»⁹⁵². Poporul ajuns rob, din cauză că nu Îl cunoștea pe Domnul și pentru că a păcătuit cu băutura, va fi păscut ca o turmă. Aceștia sunt aceiași cu cei jefuiți, în vremea cât au fost înrobiți. Este clar că, de câte ori suntem slăbiți în război de puterile potrivnice, robiți de ele, suntem jefuiți ca o pradă după victorie. Iar jefuiți,

⁹⁴⁵ Ps. CXLIX, 6.

⁹⁴⁶ Ps. CXLIX, 6.

⁹⁴⁷ În ebraică *צבא* *ṣava'* „oștire”. Forma Iahve *Ṭevaot* (Savaot) înseamnă „Iahve (Domnul) oștirilor”. Se referă în primul rând la oștirile îngerești, dar, prin extensie, și la oștirile lui Israel.

⁹⁴⁸ Is. III, 14.

⁹⁴⁹ Is. II, 11.

⁹⁵⁰ Ps. CXV, 3.

⁹⁵¹ Is. V, 16.

⁹⁵² Is. V, 17.

nu mai primim cele proprii lucrurilor raționale spre hrană noastră, ci purtați la întâmplare de mișcările iraționale, petrecem în felul taurilor în pustiul acestei vieți. De aceea nu a spus „vacii”, ci „taurii”, căci vacile se adună în turmă, dar taurii din cauza părții pasionale [a sufletului] sunt irascibili unii cu alții, sunt păscuți risipiți unii de alții. Iar pentru că după robie multe [locuri] se pare că au fost pustii-te, pentru că locuitorii au fost luați de dușmani, de aceea spune: *«și mei vor mânca pustiurile celor duși departe»*. Căci după istorie cei ajunși refugiați din Iudeea în campania lui Nabucodonosor, au fost captivi, fiind duși în Babilonia⁹⁵³. De aceea, spune, mieii vor paște țara care aparținea celor duși și captivi din cauza războiului [și] care a ajuns pășune prin pustia multă, pentru că nu mai poartă nicio ră-mășiță a vechii populații, ci face să crească din pustia oamenilor iar-bă înaltă și moale. Dar poate că Scriptura spune în enigmă profetică că fiind aruncați afară din petrecerea cu sfinții cei care au călcat poruncile divine, noi, cei cărora li s-a acordat prin căderea acestora cele pentru a fi mântuiți, numiți miei din cauză că suntem nou născuți în credință, suntem păscuți în locurile celor luați, bucurându-ne de hrana duhovnicească și rațională a cuvintelor lui Dumnezeu ca de o iarbă moale. Și Domnul i-a numit pe cei nou născuți după credință „miei”, când i-a spus lui Petru: *«Simon Bar Iona, mă iubești? Paște mieluşei Mei»*⁹⁵⁴.

170. *«Vai de cei care își trag păcatele ca și cu o funie mare și ca și cu o curea de jug a unei vițe nelegiuirile, de cei care spun: Să se apropie repede cele pe care le va face, ca să vedem și să vină voia Sfântului lui Israel, ca să cunoaștem»*⁹⁵⁵.

Păcătuind ne pregătim lanțuri și funii, cu care suntem legați după măsura mulțimii sau mărimii păcatelor, împletindu-ne legături ale sufletelor fie mai mari, fie mai mici, cu care, după Ieremia⁹⁵⁶, ajungem prinși. Deci cei stăpâniți de dorința trupului sunt cuprinși de lanțuri pământești, cu care, după hotărârea dreaptă a Judecătorului, fiind legați de mâini și de picioare, cei condamnați

⁹⁵³ II Par. XXXVI, 20; IV Reg. XXV, 11.

⁹⁵⁴ In. XXI, 15.

⁹⁵⁵ Is. V, 18-19.

⁹⁵⁶ Plâng. Ier. III, 34.

sunt aruncați în întunericul cel din afară⁹⁵⁷; de mâini, pentru că [sunt] cele care lucrează, iar de picioare, pentru că [sunt] cele care merg. Căci de fapt fiecare este legat cu frânghiile propriilor păcate, încât fiecare dintre măduarele care lucrează păcatul să fie legat fiind pedepsit cu propriul lanț.

«*Vai, spune, de cei care își trag păcatele ca și cu o funie mare*»⁹⁵⁸, adică cei care leagă cu greșeala dintâi o a doua și o a treia una după alta, necuviințe și nedreptăți și neînfrânări. Căci trebuie ca cei cuprinși de păcate, în loc să acumuleze și să adune la răutăți altele, imediat după prima încolăcire a relelor să se lepede de păcate. Este imposibil ca firea umană să nu păcătuiască, pentru că nu este drept pe pământ care să facă binele și să nu păcătuiască⁹⁵⁹. După păcătuirea din grabă sau din înșelarea celui care uneltește împotriva noastră, este posibil ca schimbându-ne să ne pocăim și să nu mai stivim rele peste rele.

Căci după cum cei care împletesc rogojini, când [funia] răsucită urmează în scurt timp să se termine, introduc alta, lungind-o și măbind-o, la fel și cei care sunt scufundați în rele. Până să se termine primul păcat, îl încep pe al doilea, și acelaia îi adaugă iarăși un altul. Și astfel întreaga viață care li se continuă cu păcate seamănă cu o funie mare împletită, având și ceea ce este anterior împreună legat, dar și ceea ce este mereu prezent este lipit în asemănarea cu ceea ce a fost adus înainte. De aceea, spune: «*Vai de cei care își trag păcatele ca și cu o funie mare*»⁹⁶⁰.

Să înțelegem ceea ce s-a spus și dintr-un exemplu. Dacă ar fi cineva stimulat de păcatul nestăpânirii, privește prin câte mijloace își atrage păcatul necuviinței. Mai întâi își aranjează într-un anume fel trupul, își tunde într-un anume fel părul, se îmbracă într-un anume fel cu veșmântul, și acesta deloc întâmplător, ci meșteșugit ca împodobire, arătând o migală pentru iubirea de frumos față de el, până la [detalii precum] brâul [și] sandalele. Apoi își procură averi ca să cumpere cu ele tinerețea celei iubite. Apoi își ticluiește peți-

⁹⁵⁷ Mt. XXII, 13.

⁹⁵⁸ Is. V, 18.

⁹⁵⁹ Ps. XIII, 3.

⁹⁶⁰ Is. V, 18.

toare care să îi aducă [femeia iubită], ține cuvântări care provoacă pierzania, își pregătește ocazii pentru întâlniri întâmplătoare, petreceri și banchete, întrevederi lungi. Prin atâtea mijloace aducându-și răul desfrânării, acesta este cel care își trage păcatul ca și cu o funie mare. Și, pe scurt, orice rău împotriva aproapelui, săvârșit nu din întâmplare, ci săvârșit din voie și cu premeditare cu multe pregătiri, este o funie mare, cu care oamenii își trag păcatele aflate chiar și la depărtare. Așa de mari fiind aceste funii, sunt greu de dezlegat, din cauza forței păcătoșilor în rele și pentru că ei își împletesc puternic și strâns păcatele.

171. De aceea spune: «și ca și cu o curea de jug a unei vițea»⁹⁶¹.

Căci legăturile de la jug nu sunt rupte ușor nici de animalele de jug cele mai puternice și care trag cu forță greutatea. Scriptura insistă pe forță, spunând că este cureaua de la jugul unei vițele, adică de la animalul cel mai puternic, care nu este slăbit nici prin poveri, nici prin timp. Vai, deci, de cei care își fac pregătiri mari pentru a păcătui, și acestea cu forță și putere. Totuși este posibil ca cel ajuns captiv al păcatului să îl urmeze pe Hristos, «*Cel care le spune celor prinși: Ieșiți, și celor din întuneric: Descoperiți-vă*»⁹⁶². Cei prinși ieșind din închisoare și din întuneric, privind spre lumina adevărată, îi urmează lui Hristos mărturisind, legați cu cătușe, până când datorită schimbării pentru cele bune se fac vrednici să fie dezlegați de Acesta din lanțurile din care socoteau până atunci că nu se poate scăpa. Dar aceștia care își trag păcatele și nesocotesc judecata dumnezeiască, grăbesc adesea prin cuvânt cele cu care au fost amenințați, pentru că nu sunt convinși de ele și spun: «*Să se apropie repede cele pe care le va face, ca să vedem și să vină voia Sfântului lui Israel, ca să cunoaștem*»⁹⁶³.

Dar aceasta este funia mare care trage păcatul aflat departe. Căci este clar că spun unele ca acestea necrezând în veacul viitor și disprețuind cele cu care sunt amenințați. Cel înfricoșat de judecata (tribunalul) lui Hristos și cel care își aduce în memorie păcatele din

⁹⁶¹ Is. V, 18.

⁹⁶² Is. XLIX, 9.

⁹⁶³ Is. V, 19.

tinerețe nu va îndrăzni să grăbească judecata. Dimpotrivă, își caută o perioadă mai mare, ca să poată într-un timp mai mult să-și curețe sufletul său de murdăria păcatului. Exemple pentru graba fără rațiune către cele viitoare sunt Ahitofel⁹⁶⁴ și Iuda⁹⁶⁵, care din cauza faptului că le-au considerat mai grele pe cele prezente decât pe cele de după acestea și reproșul de la oameni [mai greu] decât pedeapsa gheenei, au preferat moartea prin spânzurare celei de la sine. Căci cei care cred în veacul viitor nu s-ar fi spânzurat, ci chiar dacă detestă viața, continuă în cele de aici, considerându-le pe cele viitoare mai înfricoșătoare decât cele prezente. Asemenea era Iov, care zicea: „De-aș avea un folos să mă omor sau să-l rog pe altul și să facă aceasta pentru mine”. Căci din acestea se arată cât de greu de suportat este nenorocirea și că își păstra prudența în legătură cu planul împotriva lui însuși.

Asupra acelor care se scapă pe ei înșiși cu violență (se sinucid) stă condamnarea de ucidere. Și pentru că la Pavel am găsit ca fiind spus de către unii: «*Să facem rele, ca să vină cele bune*»⁹⁶⁶, considerăm că și acea îndeletnicire este o funie care duce la un păcat mare. Căci se spune că o asemenea părere la iudei s-a făcut din multa strâmbătate: „Dacă se așteaptă să fie distrugerea din cauza mulțimii păcatului, haide să facem rele și să săvârșim măsura ultimă a nedreptății, ca să vină schimbarea celor prezente și toate să ajungă într-o stare mai bună”.

172. «*Vai celor care spun răului bine și binelui rău, celor care consideră întunericul lumină și lumina întuneric, celor care consideră dulcele amar și amarul dulce*»⁹⁶⁷.

Dar cel desăvârșit care are prin deprindere simțurile antrenate, trebuie să poată discerne între firea cea bună și cea rea⁹⁶⁸. Și schimbătorul de bani destoinic trebuie să țină binele și să se ferească de orice fel de rău⁹⁶⁹. Dar cel care are discernământul sufletului

⁹⁶⁴ II Reg. XVII, 23.

⁹⁶⁵ Mt. XXVII, 5.

⁹⁶⁶ Rom. III, 8.

⁹⁶⁷ Is. V, 20.

⁹⁶⁸ Evr. V, 14.

⁹⁶⁹ I Tes. V, 22.

nimicit oferă mărturii schimbate despre orice valoare. Și se pare că este o multă indiferență în firea umană să ia în considerare [exact] opusul despre fiecare adevăr. Și, o, de ar ajunge acest dezacord doar la cei din afara credinței după Scripturi, care spun că toate raționamentele (cuvintele) despre fiecare lucru sunt echivalente și orice claritate, pe cât ține de ei, o transformă în ambiguitate, care spun că argintul este negru, din cauza otrăvii care iese din el, că soarele este negru pentru că înnegrește trupurile cu care este mai mult în contact! Și din unele ca acestea construiesc învățătura despre suspendarea judecății, fiindcă simțirea are înșelări și nu percepe ceea ce lucrurile sunt prin fire, ci ochii sunt înșelați de colorit, pe gâtul porumbelului observând alte culori în momente diferite schimbându-se vederea în funcție de răsucirile animalului și de pozițiile față de raze.

De aceea sprijinindu-se pe percepția cu ajutorul ochilor, nici nu sunt de acord [că este] zi, nici nu mărturisesc [că este] noapte. Drept urmare, cad și în necredința în Dumnezeu, concluzionând că nici toată [lumea] nu este administrată de pronia lui Dumnezeu, nici nu este purtată de la sine.

Dar ai putea vedea pe mulți și dintre cei care au crezut în scrierile legiuitoare și profetice, care se luptă cu convingere prin obiecție la fiecare [lucru] împotriva clarității, ca să slăbească și să tulbure adevărul din învățături. Unii mărturisesc că cred în Hristos Iisus, dar nu sunt aflați «*uniți în același cuget și în aceeași înțelegere*»⁹⁷⁰, ci despărțiți în dezbinările cele mai mari. Unii din simplitate, dar nu puțini din setea de conducere și din vanitate, doresc, de aceea, să fie arătați multora ca fiind înțelepți și având cunoștință peste ceilalți.

Toate [locurile] s-au umplut de cei care se confruntă unii cu alții și se contrazic în învățătură, fiecare susținându-și certăreț propria învățătură și cu cea mai înverșunată încordare forțându-se să le răstoarne și să le respingă pe ale celui alt. Dar cei care se laudă că au păzit învățătura apostolică și, prin succesiune de la aceia, că au primit predica Evangheliei, trebuie să arate prin consensul despre învățături că sunt părți ale Bisericii lui Hristos celei una.

⁹⁷⁰ I Cor. I, 10.

173. Această tulburare ajunge nu numai la cunoștință, ci și la fapte. «*Sunt căi ale omului care par să fie drepte, dar capetele ei dau în fundul iadului*»⁹⁷¹. Și: «*există drept care pierе în dreptatea lui și ne-cuvios care rămâne în răutatea lui*»⁹⁷².

Dacă este ceva greu de văzut, [atunci] și dreptatea adevărată aparține acestei categorii. De aceea și Solomon numără împreună acestea ca deopotrivă de cinstite, spunând: «*să înțelegi parabolele și cuvântul întunecat (tainic), spusele înțelepților și pildele*»⁹⁷³; «*să înțelegi dreptatea adevărată și faci dreptă judecata*»⁹⁷⁴. De aceea, mulți aduc din grabă judecăți contradictorii, înainte de observația dobândită prin raționamentul (cuvântul) suficient și cercetat foarte amănunțit, din nesăbuintă dându-și încuviințarea față de învățătura fiecăruia fără cercetare.

Disciplina dialectică este crezută mai degrabă că poate să le ofere pe acestea: să împartă distinct naturile lucrurilor, să le recunoască pe cele de același fel și să le separe pe cele opuse. De aceea, știindu-se pe sine că are dialectica dumnezeiască, a spus: «*Să-ți fie plăcută vorba mea*»⁹⁷⁵, căci dialectica celor certăreți și a celor care tratează lucrurile în mod înverșunat nu este plăcută, ci este ceva revoltător. Dar fiind cele trei perechi, lumină și întuneric, bun și rău, amar și dulce, sunt ele o singură [problemă] în subiect sau se diferențiază între ele după gen? Deci după [sensul] mai simplu, este evident că răul este atribuit decăderii moravurilor, bunul (frumosul) este definit ca un bun lăudabil, întunericul ca aer lipsit de lumină, iar lumina este substanța⁹⁷⁶ care destramă întunericul. Dulcele este delicatețea savoarei sau seva plăcută simțului gustului. Iar amarul este ceea ce, fiind gustat, se face aspru la gust. Deci, după sensul mai simplu, acestea se deosebesc foarte mult unele de altele.

Cine este deci atât de nebun încât, fiind în miezul nopții, să numească întunericul lumină, iar ochii fiindu-i în confuzie în întu-

⁹⁷¹ Pr. XVI, 25.

⁹⁷² Eccl. VII, 16.

⁹⁷³ Pr. I, 6.

⁹⁷⁴ Pr. I, 3.

⁹⁷⁵ Ps. CIII, 35 (Septuaginta v. 34).

⁹⁷⁶ οὐσία.

neric, să se poarte ca și cum ar fi în lumină strălucitoare? Cine, fiind necăjit de gustul celor amare, se poartă ca față de plăcerea cea mai dulce? Cui dintre cei care au ochi binele (frumosul) sensibil nu este ușor de recunoscut? Căci în simetria dintre ele a părților, [binele] îi unește prin finețea arătată pe cei întâlniți cu o atragere oarecum automată și naturală, iar urâtul produce de la sine o aversiune celor care privesc.

174. Dar se pare că nu despre cele binecunoscute prin simțire este Scriptura, căci dacă *«porunca Domnului este strălucitoare, luminând ochii»*⁹⁷⁷ și *«sfeșnic pentru picioarele dreptului este cuvântul lui Dumnezeu»*⁹⁷⁸, cel care nu trăiește după virtute, ci este înfășurat de patimile materiale, acela este cel care se bucură de o viață în răutate ca fiind vreo lumină, dar o evită pe cea după porunca Domnului ca fiind întuneric. Și cel care evită din cauza greutății poruncilor cuvintele lui Dumnezeu dulci gâtlejului celui drept, fiind mai presus decât mierea⁹⁷⁹ pentru gustul lui rațional, acesta spune amarului dulce și dulcelui amar. Despre acestea trebuie gândit și despre bine (frumos), căci frumosul cu adevărat din suflet este bine proporționat prin virtutea deprinsă; căci virtutea este centrul și simetria, iar cele care încalcă virtutea pe ambele părți, excesele și lipsurile, sunt disproporția și urâtenia. Asemenea, bărbăția este centrul, excesul față de aceasta este cutezanța, iar lipsa acesteia timiditatea. De aceea binele (frumosul) sufletului este bine proporționat prin virtute, iar urâtenia [înseamnă] disproporții venite din răutate. Scriptura îi nefericește pe cei care aleg răul ca bine și fug de virtute ca de ceva rău.

Dar trebuie cercetată și cauza pentru care se zice despre bine (frumos) „cei care spun”, iar despre lumină și dulce nu „cei care spun, ci „cei care consideră (țin)”. *«Vai celor care spun răului bine și binelui rău, celor care consideră întunericul lumină și lumina întuneric, celor care consideră dulcele amar și amarul dulce»*⁹⁸⁰. Poate că Scriptura arată că la primele alegeri ale vieții greșim doar prin rațiune (cuvânt), dar ajunși la fapte și nedetașați prin experiență de rău,

⁹⁷⁷ Ps. XVIII, 9.

⁹⁷⁸ Ps. CXVIII, 105.

⁹⁷⁹ Ps. CXVIII, 103.

⁹⁸⁰ Is. V, 20.

ne punem, ca să zicem așa, hotarele faptelor, făcând lucrările răutății de neclintit. Căci cel care nu se schimbă de la nestăpânire și iubire de plăcere la cumpătare, își face amarul dulce. Și cel care fuge de viața după Evanghelie, dar alege viața de animal și irațională, își face întunericul lumină. Totuși cel care le apără pe acestea și vorbește obraznic despre fapte necuviincioase, acela este cel care spune bine-lui rău, după Apostol, care îi acuză nu numai pe cei care fac acestea, ci și pe cei care sunt de acord cei care fac⁹⁸¹. Consideră (își face) întunericul lumină cel care pune lampa sub obroc sau o ascunde în vas și nu o pune pe sfeșnic⁹⁸². Deci „a spune răului bine” este înțeles ca referindu-se la a dogmatiza, iar „a considera” întunericul lumină [ca] referindu-se la comportamentul din fapte.

175. *«Vai de cei care sunt înțelepți pentru ei și învățați în fața lor înșiși»*⁹⁸³.

Acestea îi cuprind nu numai pe cei care cad în fapte, ci și pe cei care sunt ținuti de necredința și de necunoașterea față de Domnul nostru Iisus Hristos. Căci cel care nu crede în lumina cea adevărată⁹⁸⁴, ci se face fiu al diavolului⁹⁸⁵, acela spune întunericului lumină și luminii întuneric. După cum Domnul este lumină⁹⁸⁶, tot așa este dulceață pentru cei care gustă din El cu înțelegere, aducând bucurie plăcută și plină de orice desfătare. De aceea cel care Îl gustă și ajunge la experiența bucuriei celei mai plăcute și delicate, spune: *«Gustați și vedeți că bun este Domnul»*⁹⁸⁷. De aceea, cel care nu crede în Domnul îi spune amarului dulce. Dar cel care nu crede în Domnul, nici nu înțelege firea frumuseții adevărate, nici nu primește vederea ei – căci nu în armonia membrilor, nici în vreo culoare care să strălucească pe trup se află plăcerea, ci doar în cugetul curățat cu prisosință este cunoscut cu siguranță binele (frumosul) din firea dumnezeiască, după *Psalmul*, care spune: *«În strălucirea și în*

⁹⁸¹ Rom. I, 32.

⁹⁸² Mt. V, 15.

⁹⁸³ Is. V, 21.

⁹⁸⁴ In. I, 9.

⁹⁸⁵ I In. III, 10.

⁹⁸⁶ In. VIII, 12.

⁹⁸⁷ Ps. XXXIII, 8 (Septuaginta v. 9).

frumusețea Ta»⁹⁸⁸ – deci cel care nu primește prin proprii ochi strălucirile frumuseții dumnezeiești, acela spune răului bine (frumos). Iar prin negarea acesteia, în mod clar este de acord cu opusul.

Caci dacă Domnul este lumină, cel opus Lui este desigur întuneric. Dacă firea adevărului este dulceață, minciuna este desigur amară. Deci prin negarea lui Dumnezeu se face confirmarea vrăjmașului. Dacă nu este părtășia dreptății cu nedreptatea, nici comuniunea luminii cu întunericul, nici armonie între Hristos și Veliar⁹⁸⁹, acestea trebuie separate. Este nevoie de atenție mare și precisă ca să nu-l confundăm pe cel care se transformă în înger de lumină⁹⁹⁰, considerându-l lumină, nici bucurându-ne de amăreala răutății, să atribuim vieții iubitoare de plăcere slava dulceaței; nici înrobindu-ne sufletul față de frumusețea trupurilor, să considerăm că firea frumuseții adevărate este în aceasta.

176. Deci «*Vai de cei care sunt înțelegători pentru ei și învățați în fața lor înșiși*»⁹⁹¹.

Acestea se pot spune despre cei care cred despre ei înșiși că sunt înțelegători și învățați, deși nu sunt astfel. Dar se pot [spune] și despre cei care au într-adevăr harisma înțelegerii și a cunoașterii, dar nu o împărtășesc și celorlalți. «*Căci înțelepciune ascunsă și comoră nearătată, care este folosul din amândouă*»⁹⁹²? Deci unii ca aceștia sunt învățați în fața lor înșiși, dar nu și în fața celorlalți, ca și cel care și-a ascuns talantul la sine⁹⁹³. Nu este învățat nici înaintea lui Dumnezeu cel care nu s-a folosit de cunoaștere spre slava lui Dumnezeu.

Se pare că este și o a treia asemenea interpretare a „celor înțelegători” și a „celor învățați”. Cei care sunt astfel de la Dumnezeu, care primesc darul de la El, dar care nu îi atribuie lui Dumnezeu cauza înțelegerii, ci pun realizările pe seama lor, [aceștia] sunt înțelegători pentru ei și învățați în fața lor înșiși. Către ei este potrivit să

⁹⁸⁸ Ps. XLIV, 5.

⁹⁸⁹ II Cor. VI, 14-15.

⁹⁹⁰ II Cor. II, 14.

⁹⁹¹ Is. V, 21.

⁹⁹² Înț. Sir. XX, 31 (Septuaginta v. 30).

⁹⁹³ Mt. XXV, 25.

se spună: «Ce ai pe care să nu fi primit? Iar dacă ai primit, de ce te lauzi, ca și cum n-ai fi primit»⁹⁹⁴? Și: «Dacă n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar trudi ziditorii»⁹⁹⁵.

De aceea se spune că înțelegerea este ca o disponibilitate a sufletului de a urmări, adunând imediat într-unul gândurile despre lucruri, [disponibilitate] care a fost formată prin desăvârșirea în noi a semințelor raționale⁹⁹⁶. Sau înțelegerea este capacitatea cugetului de a găsi cu perspicacitate ceea ce este propriu și cuvenit fiecărui lucru. Iar cunoașterea [este] deprinderea care are în sine ceea ce este statornic, nefiind schimbată de cuvânt (rațiune). Cel care cunoaște este cel care își asumă contemplările necesare pentru fericire, care deja cuprinde în sine [aceasta] ca pe un obicei și cu statornicie. Se spune că înțelepciunea este cunoașterea lucrurilor dumnezeiești și omenești și a cauzelor lor. Dar dacă înțelepciunea de la sine este Hristos⁹⁹⁷, spunem că înțeleptul este cel desăvârșit prin participarea la Hristos, Care este înțelepciunea.

Cel înțelegător este considerat după desăvârșirea semințelor de înțelegere din noi. Cel care cunoaște [este considerat] după asumarea contemplărilor necesare pentru fericire, după ce deja a cuprins în sine [aceasta] ca pe un obicei și cu statornicie. Am găsit în *Ieșire* un răspuns dumnezeiesc, care spune despre constructorii șefi: «Îi voi umple de Duhul dumnezeiesc al înțelegerii și al cunoștinței»⁹⁹⁸. De aceea, vai celui care nu îi atribuie lui Dumnezeu cauza înțelegerii și cunoașterii lui. Nimeni să nu-și asume unele ca acestea, spunând despre sine nici că este cunoscător, nici înțelegător, nici înțelept. Pentru că înțelepciunea este cunoașterea lucrurilor dumnezeiești și omenești, să-i fie atribuită Duhului Sfânt cauza acestora! Căci «un toiag va ieși din rădăcina lui Iesei și o floare din rădăcină se

⁹⁹⁴ I Cor. IV, 7.

⁹⁹⁵ Ps. CXXVI, 1.

⁹⁹⁶ Un concept de origine stoică, rațiunile seminale sunt reflecții ale Minții supreme, identificată în creștinism cu Mântuitorul Iisus Hristos, în natură. Prin contemplarea lor, omul poate ajunge la contemplarea Minții supreme.

⁹⁹⁷ I Cor. I, 24.

⁹⁹⁸ Ieș. XXXI, 3.

va înălța. Și se va odihni pe el Duhul lui Dumnezeu, Duhul înțelepciunii și al înțelegerii...» și celelalte⁹⁹⁹.

177. «Vai de cei puternici ai voștri și de cei care beau vin și de cei tari care își amestecă sichera»¹⁰⁰⁰.

Și preoților care intră la cele sfinte Legea le interzice să amestece vinul și sichera¹⁰⁰¹, și celor numiți nazirei, după cum se spune în acest fel în Numeri: «Căci Domnul a grăit către Moise, zicând: Grăiește fiilor lui Israel și spune-le: Bărbatul sau femeia care va jura cu mare jurământ¹⁰⁰² să trăiască în curăție pentru Domnul, fără vin și sicheră»¹⁰⁰³. Și în Pilde Solomon spune: «Cei puternici (principii) au fire mândră, așadar să nu bea vin, pentru ca nu cumva bând să uite de înțelepciune»¹⁰⁰⁴. Căci se cuvine celor care slujesc cuvântul dumnezeiesc și celor cărora li s-a încredințat grija față de oameni să se ferească deplin de cele care fac tulburare părții conducătoare (minții). De câte ori se bea mult [vin] neamestecat, [acesta], ca un tiran care urcă spre acropole, din cel mai înalt vârf aduce sufletului zgomote neîncetate, necruțând niciun dispoziție nelegiuită, ci supunând mai întâi chiar rațiunea, confundând și spărgând întreaga rânduire existentă din educație, stârnind râsete indecente, glas zgomotos, porniri decăzute, dorințe nestăpânite, frenezie și nebulie pentru orice plăcere nelegiuită.

De aceea cei tari să nu bea vin, nici cei încredințați cu vreo conducere și cu administrarea treburilor publice, nici cei care, fiind în floarea vârstei, sunt în putere trupească. Căci unii ca aceștia, aflându-se prin fire ușor de provocat către porniri, de câte ori primesc văpaia vinului, prin abundența din plin a materiei arzătoare stârnesc ca o flacără cu putere. Dar pentru că «cel mai mic poate fi iertat de milă, dar cei puternici vor fi cercetați puternic»¹⁰⁰⁵. De aceea

⁹⁹⁹ Is. XI, 1-2.

¹⁰⁰⁰ Is. V, 22.

¹⁰⁰¹ Lev. X, 9.

¹⁰⁰² Εὐχὴ înseamnă „rugăciune”, dar și „jurământ”. Cf. traducerea lui Mihai Moraru în *Septuaginta*, Ed. Polirom.

¹⁰⁰³ Num. VI, 1-3.

¹⁰⁰⁴ Pr. XXXI, 4-5.

¹⁰⁰⁵ Înț. Sol. VI, 6 (*Septuaginta* v. 7).

vai celor puternici din cauza vătămării de către vin și sicheră. Căci de la cel căruia i s-a dat mult, mai mult i se va cere¹⁰⁰⁶.

178. Deci dacă ți s-a încredințat administrarea Tainelor, cuvântul de înțelepciune, puterea cunoașterii, dar ai sufletul scufundat în vin, cum nu este drept să te jelească profetul? Căci având putere duhovnicească, o faci slabă prin nemăsurarea vinului. Și cel stăpânit vreodată de oricare patimă a sufletului, ca și cum ar fi dus în beție prin extazul născut în el de la patimă, se spune că bea vin și își amestecă sicheră, pe care o știm tâlcuită ca „băătură”. Căci neputința de a urmări cu mintea îi apare sufletului la fel și din necaz, din teamă, din plăcere și din dorință, rațiunea fiind stăpânită de patimă. Încât noi, cei puternici, cei încredințați cu întâietatea în popor, chiar dacă am fi stăpâniți de patimă doar în mică măsură și am crede că amestecând-o cu rațiunea o strunim prin cuvânt și o ținem, nu suntem scutiți să [ne numim] nefericiți pentru acestea. O beție cumplită [sunt] setea de slavă și setea de putere, o băătură cumplită este invidia, cumplită este fățarnicia și bârfirea aproapelui, de care sufletul fiind îmbătat uită de înțelepciune.

Nimic nu tulbură contemplările din înțelepciune ca aceasta patima și [de altfel] orice păcat. Dar cum este mânios cel care are înțelepciunea? Căci nu spune încă „cel nepătimitor”, ci vorbește despre cel moderat. Astfel și în alte [texte] spune: «*Smintitul își mărturisește imediat mânia*»¹⁰⁰⁷, dar «*înțeleptul o drămuiește cu măsură*»¹⁰⁰⁸. De aceea zice că cel care își controlează patima prin rațiune își arată în mod drămuiește mânia, după cum se spune: «*Mâniați-vă, dar nu păcătuți*»¹⁰⁰⁹. Dar Domnul poruncindu-le pe cele mai desăvârșite¹⁰¹⁰ spune să tăiem complet patima, nu ne îndeamnă [doar] să o limităm.

179. «*Vai de cei care fac dreptate celor necuvioși pentru daruri și dreptatea dreptului o îndeapărtează*»¹⁰¹¹.

¹⁰⁰⁶ Lc. XII, 48.

¹⁰⁰⁷ Pr. XII, 16.

¹⁰⁰⁸ Pr. XIX, 11.

¹⁰⁰⁹ Ps. IV, 4 (Septuaginta v. 5).

¹⁰¹⁰ Mt. V, 29.

¹⁰¹¹ Is. V, 23.

Cuvântul este clar, condamnându-i pe cei care la judecată (în tribunale), din iubire față de mamona nimicesc dreptatea judecății, fiind dispuși la mituire¹⁰¹², numindu-l pe necuvios drept, iar pe drept condamnându-l pentru nedreptate. Căci rațiunea cuprinsă de iubirea de argint este o balanță care își înclină acul spre o greutate. Să fim atenți la noi înșine cu mai multă grijă, ca să nu dăm dreptate nici vreunui om, nici vreunui cuvânt necuvios, fiind determinați la încuviințarea acestora prin bunăvoința [arătată de ele] către noi, ca să nu cădem sub nefericirea adusă [prin acestea].

«De aceea în ce fel va fi arsă trestia de tăciunele din foc și se va aprinde cuprinsă de flăcără, rădăcina lor va fi ca țărâna, și floarea lor ca praful se va înălța. Căci nu au dorit Legea Domnului Savaot, ci cuvântul Sfântului lui Israel l-au mâniat»¹⁰¹³.

Scriptura amenință că rădăcinile păcătoșilor vor fi arse și fărâmițate în țărână și că floarea lor ca praful se va înălța. Să observăm cele adăugate ca urmare a celor redată înainte. Căci după ce discută în cele de dinainte despre cei care se folosesc nemăsurat de vin și îi blamează pe cei care primesc daruri în judecăți, acum spune că rădăcinile lor vor fi arse ca trestia de tăciunele din foc.

Trestia este o plantă, care și-a fixat rădăcina pe cele slabe, nedată la înfățișarea din afară, dar goală pe dinăuntru, neregulată în creștere, divizată de noduri dese, din cauza puterii slabe cu care crește, planta neputând să crească drept, ci având trebuință de câte o oprire în creștere. De aceea și nodul se constituie când i se oprește puterea. Căci de câte ori i se ivește puțin, se oprește apoi, și astfel prin zăbovirea prea multă se constituie nodul. Apoi iarăși folosindu-se de nod ca de un pedestal și de o temelie, puterea se ivește iarăși și astfel planta se formează, oprindu-se [însă] mereu. Asemenea sunt cei binecunoscuți din lucrurile acestei lumi, fixați pe o bază nesănătoasă, goi în omul dinăuntru, trăind în inconsistența lucrurilor lumii acesteia. De aceea în felul în care trestia va arde de cărbunele focului, la fel, spune, vor fi cuprinse rădăcinile lor de flacăra arzătoare.

¹⁰¹² I Reg. VIII, 3.

¹⁰¹³ Is. V, 24.

180. Iar tăciunele (cărbunele) este foc pământean, rămas după trecerea flăcării în materia mai densă. Deci dacă cei care trăiesc împătimit își au ca propriu focul patimilor, după cum bogatul are înăuntrul cauza care îl arde de sete, de aceea îi amenință pe cei care beau vin ca niște bețivi cu nimicirea prin ardere. Iar dacă din cauza darurilor [primite] încurcă ceea ce este drept, spune că și rădăcina lor va fi arsă de flacăra arzătoare, numind în mod clar „rădăcină” iubirea de argint, despre care și Apostolul declara: *«iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor»*¹⁰¹⁴. Ce fel de floare se poate ivi din asemenea rădăcină, dacă nu una asemănătoare prafului, cu o fire instabilă și împrăștiată în aer?! Sau poate, după cum praful împiedică respirația ne dăunează vieții, la fel și florile iubirii de argint: lăcomiile, nedreptățile, minciuna, calomnia, celelalte asemenea care sunt vlăstare ale rădăcinii celei rele, sunt nimicitoare vieții noastre, împiedicând curăția duhului.

Cu foarte [multă] grijă nu a spus „și fructul lor”, ci „și floarea lor”. Căci vlăstarele răutății sunt nedesăvârșite, fiind nimicite chiar la înmugurire și la prima floare. Căci *«l-am văzut pe cel necredincios fălindu-se și am trecut și iată nu mai era»*¹⁰¹⁵. Deci dreptul este ca pomul sădit lângă izvoarele apelor¹⁰¹⁶, udat continuu de un șuvoi de viață, dar rădăcina păcătoșilor va fi arsă. Și floarea se va înălța ca praful. De aceea nu au dorit Legea Domnului Savaot, ci au mâniat Cuvântul Sfântului lui Israel. Spune Lege și Cuvânt ca diferite denumiri ale Domnului. De aceea profetul vorbește despre Cuvânt ca fiind însuflețit: *«cuvântul Domnului l-au mâniat»*. Căci Legea vie și Cuvântul lui Dumnezeu este Fiul Cel Unul-Născut, prin Care sunt toate¹⁰¹⁷.

181. *«Și S-a aprins Domnul Savaot cu mânie asupra poporului Său și Și-a pus mâna Sa peste ei și i-a bătut. Și s-au mâniat munții și s-au făcut leșurile lor ca gunoiul în mijlocul drumului. Și în toate acestea, nu Și-a întors iuțimea Lui, ci mâna Lui este încă ridicată»*¹⁰¹⁸.

¹⁰¹⁴ I Tim. VI, 10.

¹⁰¹⁵ Ps. XXXVI, 35-36.

¹⁰¹⁶ Ps. I, 3.

¹⁰¹⁷ In. I, 3.

¹⁰¹⁸ Is. V, 25.

Păcatul celor puternici și tari a făcut cale mâniei mișcată de Dumnezeu împotriva poporului. De aceea mai întâi [spune]: «*Vai de cei puternici ai voștri și de cei tari*», apoi: «*Și S-a aprins Domnul cu mânie asupra poporului Său*», acesta însuși fiind în mod vădit în păcate, după imitarea întâistătorilor, și fiind vrednic să pătimească cele de la iuțimea și mânia Domnului. Iuțimea este fierberea sângelui din jurul inimii, numită [așa] de la umflarea constituită în jurul inimii ca de la o evaporare a lichidelor, iar mânia este dorința de răzbunare. Încât una are mișcare patimii acută, iar cealaltă prezintă o umplere cu supărare mai puternică și mai mare.

Totuși despre Dumnezeu niciuna dintre ele nu este cuviincios să se afirme că sunt spuse exact, ci sunt exprimări alegorice. Căci nu [există] patima lui Dumnezeu, nici ceva pe potrivă Lui în firea însăși, ci asemenea lucrări față de noi sunt denumite „iuțime”. Și poate mânia este o disciplinare istovitoare, iar iuțimea denumeste o muștrare care produce cugetelor noastre tulburare. Căci Dumnezeu tulbură prin iuțime, fără să-i învrednicească însă de niciun cuvânt pe cei pe care Se aprinde, după cum este spus că: «*În iuțimea Sa îi va tulbura pe ei*»¹⁰¹⁹, dar cei pedepsiți se învrednicesc în mânie de învățătură, după cum este spus: «*Atunci va grăi cu ei în mânia Lui*»¹⁰²⁰. Căci cel muștrat pentru păcate nu a fost încă pedepsit. Dar cel pedepsit arată deja o apropiere de cunoaștere. Dacă mânia disciplinează, iar iuțimea muștră, mânia este mai eficientă decât iuțimea. De aceea și Ieremia [spune]: «*Pedepsește-ne, Doamne, dar în judecată și nu în iuțime*»¹⁰²¹. Căci nu a spus „nu în mânie”, fiindcă doar pedeapsa (disciplinarea) din judecată este mai bună decât cea din iuțime și din mânie. Căci cel pedepsit în judecată, luminat de cuvânt, se va folosi de judecățile lui Dumnezeu ca să nu lucreze nimic confuz, ci să le săvârșească pe toate cu judecată sănătoasă, ca să aibă chiar și gândurile încercate, după cum s-a spus: «*Gândurile dreptilor [sunt] judecăți*»¹⁰²².

¹⁰¹⁹ Ps. II, 5.

¹⁰²⁰ Ps. II, 5.

¹⁰²¹ Ier. X, 24.

¹⁰²² Pr. XII, 5.

Într-adevăr, după timpul judecății, când Își pune mâna Sa peste popor, se spune că și munții s-au mâniat, Scriptura arătând că întreaga creație ajută la impunerea răzbunării față de cei păcătoși¹⁰²³. Căci, după cum la plăgile egiptene, războiul le-a fost de peste tot, din aer, de pe pământ, din apă, la fel și acum când Domnul Își pune mâna Sa peste popor ca să-l bată. Și munții se mânie, iar leșurile poporului, ca gunoiul așezat cu necinste în mijlocul drumului, vor fi călcate în picioare. Observă-mi pe cei ajunși în păcate rămânând în treburile vieții acesteia și călcați în picioare de puterile potrivnice, față de care din cauza inimii nepocăite Scriptura Domnului spune că iușimea nu va fi întoarsă, ci rămâne încă mâna ridicată, adică înălțată pentru răzbunare, numind „mână” puterea pedepsitoare, după Iov: «Căci mâna Domnului este cea care s-a atins de mine»¹⁰²⁴. Și în această [carte] vorbește despre mâna diavolului în timpul pedepsei: «Dar nu, ci întinde-Ți mâna și atinge-te de oasele lui»¹⁰²⁵.

182. «De aceea va ridica semn între neamurile de departe și de aproape și îi va fluiera de la capătul pământului. Și iată, ei vin degrabă [și] ușor»¹⁰²⁶.

După ceea ce s-a spus, se pare că Scriptura profetește puterea romană care a venit asupra Ierusalimului în ultimul asediu. Căci în acela listele militare erau pline de neamuri de departe dar și de aproape, din Siria și Arabia, și alte neamuri, care fiind așezate lângă Iudeea au fost recrutate de romani. De aceea semnul a fost ridicat între neamuri, adică semnul crucii arătate. Și neamurile au fost chemate la credință, dar Ierusalimul a fost predat distrugerii. Iar astfel au venit degrabă și ușor, având o asemenea dorință să se războiască încât au uitat și de hrană, nici n-au așteptat solda, nici n-au avut trebuință de odihnă, nici nu și-au scos echipamentul de militari. Aceștia au fost socotiți ca stânca tare și carele lor ca uraganele, [erau] asemenea leilor în forță și puilor de lei în atac, al căror muget [era] ca al mării agitate, când nimic altceva nu vedea poporul atacat în război decât întunerice beznă pe pământ.

¹⁰²³ Înț. Sol. V, 20 ș.u.

¹⁰²⁴ Iov. XIX, 21.

¹⁰²⁵ Iov II, 5.

¹⁰²⁶ Is. V, 26.

CAPITOLUL VI

182'. «Și a fost în anul când a murit Ozia regele, L-am văzut pe Domnul. Și a fost trimis către mine unul dintre serafimi»¹⁰²⁷.

Întotdeauna de la zidirea și întemeierea lumii puterile dumnezeiești au fost trimise către sfinți, pentru a îndrepta iarăși nesănătatea firii omenești. Acum a fost trimis și la Isaia, pentru a-i îndepărta păcatele și a-l curăța. A fost trimis când l-a auzit jelindu-și propriile suferințe și mărturisindu-și păcatul din gândurile lui. Căci a spus: «O, ticălosul de mine! că sunt străpuns de durere, căci om fiind și având buze necurate, locuiesc în mijlocul unui popor care are buze necurate»¹⁰²⁸. Și Pavel spunea acestea: «Om nenorocit ce sunt, cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia»¹⁰²⁹? Și apoi el însuși, ca și cum ar fi întâlnit o descoperire dumnezeiască, adaugă: «Îi mulțumesc lui Dumnezeu prin Iisus Hristos»¹⁰³⁰.

Dar a spus: «O, ticălosul de mine!», ajungând cu vederea limpede la cugetarea împărăției lui Dumnezeu, Care era așezat pe tronul înalt și măreț și umplea cu slava Lui lumea atât de mare. Căci înainte să-L înțeleagă pe Dumnezeu, nu mărturisea spunând: «O, ticălosul de mine!» Pentru că și Avraam, când Dumnezeu i s-a arătat, atunci s-a scris că a spus: «Dar eu sunt pământ și cenușă»¹⁰³¹. La fel și Moise, crescut fiind în toată înțelepciunea egiptenilor¹⁰³² și, după cum se pare, depășindu-i pe toți aceștia în bunătate și în înțelegere, nu a simțit despre sine că este cu vocea slabă și greoaie, dar când L-

¹⁰²⁷ Is. VI, 1, 6.

¹⁰²⁸ Is. VI, 5.

¹⁰²⁹ Rom. VII, 24.

¹⁰³⁰ Rom. VII, 25.

¹⁰³¹ Fac. XVIII, 27.

¹⁰³² Fap. VII, 22.

a auzit pe Cel care îi vestea, atunci a simțit lipsa graiului și greutatea limbii¹⁰³³.

183. «Și în mâna lui avea un cărbune, pe care l-a luat cu cleștele de pe altar și s-a atins de gura mea»¹⁰³⁴.

Cel care interpretează iudaic ceea ce s-a zis, va spune că, după cât se pare, Domnul a fost văzut într-un loc din Ierusalim, așezat pe tron înalt și măreț și serafimii stând de jur împrejurul Lui. Și focul luat de serafim de pe jertfelnicul arderilor de tot a fost pus pe gura profetului, spre curățarea buzelor lui. Dar noi, care am crezut că cele după Lege sunt un exemplu și umbră al celor cerești, numim „casă” întreaga alcătuire a creației raționale și sensibile, iar „tron înalt” conducerea și stăpânirea lui Dumnezeu peste toți, iar „serafim” puterile mai presus de lume. Căci dacă, după cum și-au închipui unii, [serafimul înseamnă] cele două emisfere ale cerului, care se arată pe rând deasupra pământului, cu câte șase părți ale fiecăreia ca niște aripi întrebuintate pentru mișcarea rapidă, cum a fost trimis unul dintre ele sau cum a fost rupt de celălalt, când natura cerului este legată laolaltă? Dar, după cum am spus, [reprezintă] puterile mai presus de lume, învrednicite cu așezarea cea mai apropiată datorită culmii lor în sfințenie, dintre care una a venit la profet. Căci după cum Dumnezeu Cel peste toți nu disprețuiește să Se uite din cer pentru grija față de oameni, nici puterile individuale nu neagă slujirea pentru binefacerea oamenilor.

Deci Serafimul a luat de pe altar cu cleștele. Cugetă cât de mare este altarul, cât de inaccesibil, încât serafimul nu îndrăznește să se atingă cu mâna de el, ci ia în mână focul cu cleștele. Și a luat un cărbune. Ia focul în mână. De unde este acest foc, care curăță păcatul? Sau poate este înrudit cu acela, despre care s-a spus: «Acesta vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc»¹⁰³⁵. De vreme ce cărbunele este foc, rămas în materia deja mai densă și mai pământeană, căci după ce izbucnirea flăcării a trecut, sunt numiți „cărbuni” asocierea focului cu materia densă, de aceea poate semnifica venirea Domnului în

¹⁰³³ *Ieș. IV, 10.*

¹⁰³⁴ *Is. VI, 6-7.*

¹⁰³⁵ *Mt. III, 11.*

trup. Căci spune: «Cuvântul trup (carne) S-a făcut»¹⁰³⁶, iar carnea primind luminarea de la dumnezeire, [este] sensibilă după partea trupească, dar după unirea cu Dumnezeu [este] transparentă și strălucitoare. Iar acest trup a ridicat păcatele lumii¹⁰³⁷ și a curățit neleguirile noastre¹⁰³⁸; pe aceasta profeția ne-o înfățișează prin pildă. Căci Nadab și Abiud au fost arși complet, folosindu-se de foc străin¹⁰³⁹. Dar serafimul a luat cărbunele din focul sfânt de pe altarul rațional al arderilor de tot adevărate, nu singur, ci cu cleștele. Ca să arate că focul ceresc nu arde, ci curățește, luându-l în mână, astfel l-a atins de buze. Cu acest foc era înrudit și cel din rug, pe care Moise l-a văzut aprins în plantă, dar nearzând rugul¹⁰⁴⁰. Poate cleștele este capacitatea aflată în fiecare de a primi bunurile date de Dumnezeu, după măsura apropiierii găsită în fiecare a binelui (frumosului).

184. «Și am auzit vocea Domnului, spunând: Pe cine voi trimite? Și cine va merge»¹⁰⁴¹»?

Pe Moise [Dumnezeu] nu îl întreabă, ci îi spune ca și cum ar fi pregătit: «Și acum vino, te voi trimite la faraon, regele Egiptului»¹⁰⁴². Dar către Isaia spune: «Pe cine voi trimite? Și cine va merge»? Care este cauza? Pentru că acolo Moise a fost trimis spre binele și binefacerea poporului, aici însă este expusă slujirea pentru unele lucruri dureroase. De aceea era o poruncă pentru acela, dar pentru acesta misiunea este lăsată în puterea lui, pentru că [noi] oamenii suntem făcuți să le primim pe cele pe care le alegem de bună voie, chiar dacă sunt chinuitoare. De aceea, Domnul îl vrea să primească de bună voie trimiterea. Și a arătat că este nevoie de trimitere, dar vrea ca persoana potrivită pentru slujire să se prezinte din proprie inițiativă.

Moise fiind chemat la mărirea vieții [sale] și înțâietatea asupra unui asemenea popor, se ruga: «Cine sunt ca să merg la faraon, rege-

¹⁰³⁶ In. I, 14.

¹⁰³⁷ In. I, 29.

¹⁰³⁸ Evr. I, 3.

¹⁰³⁹ Lev. X, 2.

¹⁰⁴⁰ Ieș. III, 2.

¹⁰⁴¹ Is. VI, 8.

¹⁰⁴² Ieș. III, 10.

le Egiptului și să scot poporul din Egipt?»¹⁰⁴³, și iarăși: «Rogu-te, Doamne, nu am fost pregătit nici alaltăieri, nici în urmă cu trei zile, nici de când ai început să vorbești slujitorului Tău»¹⁰⁴⁴, și iarăși: «Rogu-te, Doamne, alege pe altul destoinic, pe care să-l trimiți»¹⁰⁴⁵. Dar Isaia, neascultând nimic asemenea, ci învățând doar nevoia de trimitere, s-a oferit pe sine de bună voie și a intrat din preaplinul iubirii în mijlocul [lucrurilor] cumplite, fără să se gândească la nici-unul din cele care vor fi aduse asupra lui de către popor.

Observă acrivia și precauția profetului. Căci la două cuvinte a dat un singur răspuns. «Pe cine voi trimite? Și cine va merge». «Iată, eu sunt. Trimite-mă pe mine»¹⁰⁴⁶! Nu a adăugat: „și voi merge”. Căci [ține] de noi să acceptăm trimiterea, dar a fi puternic pentru parcurs, de Cel care dă harul de la Cel care face puternic, Dumnezeu. De aceea spune la ceea ce ține de alegere: «Iată, eu sunt. Trimite-mă pe mine»! Dar ce ține de har, i-a lăsat Domnului. Căci nu a făgăduit că va merge, din cauza observării propriei slăbiciuni. Și cel căruia nu i se transmite prin auzul trupesc¹⁰⁴⁷ ascultă vocea Domnului, pentru că celor cărora Dumnezeu a dorit să le manifeste voința [Sa] le este imprimată de Dumnezeu partea conducătoare (mintea). Închipuindu-și în minte printr-o putere nespusă, cei care sunt neabătuți și curați au cuvântul lui Dumnezeu ca și cum ar răsună în ei înșiși, deși aerul nu primește lovituri, nici nu trimite [ceva] auzului. Căci ca într-o carte Dumnezeu Își scrie voia Sa în sufletul profetului și se spune că cel care primește în suflet sensurile dumnezeiești „ascultă”. De aceea profetul, spunând «Iată, eu sunt. Trimite-mă pe mine»!, trece sub tăcere ceea ce este după. Nu a spus „eu voi merge”, pentru că făgăduința este mai mare și mai presus de el. Ceea ce nu a luat asupra sa, aceasta i-a dăruit Domnul. Căci i-a spus: «Mergi și spune acestui popor»¹⁰⁴⁸. Totuși spunând: «Iată, eu sunt», este deja

¹⁰⁴³ *Ieș.* III, 11.

¹⁰⁴⁴ *Ieș.* IV, 10.

¹⁰⁴⁵ *Ieș.* IV, 13.

¹⁰⁴⁶ *Is.* VI, 8.

¹⁰⁴⁷ lit. „cel care nu este atins (lovit) în auzul trupesc”.

¹⁰⁴⁸ *Is.* VI, 9.

cu îndrăzneală, ca și cum fiind părtaș la Cel ce este¹⁰⁴⁹, îndrăznește să se numere pe sine cu cei care sunt. Aceasta, însă, spune după ce buzele lui i-au fost curățite.

Dar cel care se găsește în nelegiuiri și nu s-a învrednicit de cunoașterea Celui care este, nu poate mărturisi despre sine: «*Iată, eu sunt*». Pentru că Dumnezeu a pus mai întâi apostoli, în al doilea rând profeți¹⁰⁵⁰, de aceea și Isaia primește mai întâi harisma trimiterii (apostoliei). Și Moise este dintre cei trimiși (apostoli). Căci, spune: «*Vino, te voi trimite la faraon, regele Egiptului*»¹⁰⁵¹. Și Ieremia aude că: «*La toți, la care te voi trimite, te vei duce*»¹⁰⁵².

185. «*Mergi și zi poporului acestuia: Cu auzul veți auzi și nu veți înțelege și uitându-vă vă veți uita și nu veți vedea. Căci s-a îngroșat inima poporului acestuia și cu urechile sale greu a auzit și ochii săi i-a închis, ca să nu vadă cu ochii și cu urechile să nu audă și cu inima să nu înțeleagă și să se întoarcă și să-i vindec*»¹⁰⁵³.

Luca scrie în *Fapte* acest cuvânt¹⁰⁵⁴.

«*Și a fost trimis către mine unul dintre serafimi*»¹⁰⁵⁵. Cele scrise înfățișează serafimul că este o putere mai presus de lume ce curățește nelegiuirile, fiind încredințată cu slujirea. Deci aceste dureri slujitoare ne sunt trimise nouă, celor ce vom fi chemați la mântuire¹⁰⁵⁶. Dar nu vin cu autoritate, nici cu putere proprie să ne cerceteze. Căci viața lor este condusă potrivit firii mai întâi pentru a contempla binele (frumosul) lui Dumnezeu și a-L slăvi neîncetat, iar întoarcerea și grija către noi oamenii este [pentru ei] o lucrare ocazională. De aceea, spune: «*a fost trimis către mine unul dintre serafimi*».

Se pare că profetul, când a văzut lucrarea serafimilor, care nu fac nimic altceva decât să-L sfințească pe Dumnezeu, a ajuns atunci

¹⁰⁴⁹ *Ieș.* III, 14.

¹⁰⁵⁰ *I Cor.* XII, 28.

¹⁰⁵¹ *Ieș.* III, 10.

¹⁰⁵² *Ier.* I, 7.

¹⁰⁵³ *Is.* VI, 9-10.

¹⁰⁵⁴ *Fap.* XXVIII, 26-27.

¹⁰⁵⁵ *Is.* VI, 6.

¹⁰⁵⁶ *Evr.* I, 14.

la înțelegerea necurăției din propriile lui buze, [anume] că vorbește și [lucruri] omenești și adesea își mânjește limba cu cuvinte despre deșertăciunea lumii. De aceea fiind străpuns de comparația cu aceia, fiindcă aceia nu vorbesc altceva decât proclamă sfințenia Dumnezeirii, dar el are glasul său ocupat mai mult de lucrurile omenești, de aceea spune: «O, ticălosul de mine! că sunt străpuns de durere, căci om fiind și având buze necurate, locuiesc în mijlocul unui popor care are buze necurate»¹⁰⁵⁷. La fel și Moise pentru un timp nu a simțit despre sine că este cu vocea slabă și greoaie, fiind crescut în toată înțelepciunea egiptenilor și i-a depășit pe toți aceștia în bunătate și în înțelegere¹⁰⁵⁸, dar când L-a auzit pe Cel care îi vestea, atunci și-a văzut slăbiciunea¹⁰⁵⁹. Și Avraam, când Dumnezeu i s-a arătat, atunci s-a numit pe sine pământ și cenușă¹⁰⁶⁰. Deci asemănător acestora, și Isaia, după ce L-a văzut [pe Dumnezeu] așezat pe tron înalt și măreț și a contemplat slava care umplea întreaga casă a lumii și serafimii din jurul Lui care înălțau aceea voce cu frică, atunci s-a numit pe sine nenorocit, atunci și-a recunoscut necurăția din buzele sale, pentru care s-a și învrednicit de curăția prin serafimi. Observă dar, că greșelile lui nu erau răspândite la întreaga făptuire și lucrare, ci se găseau restrânse doar la buze și cuvinte.

186. «Și în mâna lui avea un cărbune, pe care l-a luat cu cleștele de pe altar și s-a atins de gura mea»¹⁰⁶¹.

Se pare că după ceea ce s-a spus, Scriptura este despre altarul din templu, de unde serafimul a luat în mână de pe altarul arderilor de tot un cărbune. Dar după adevăr, pentru că slujirea cultică iudaică slujește ca exemplu și umbră ale celor cerești, trebuie să înțelegem altarul cel ceresc, adică locul de curățire a sufletelor, de unde focul curățitor este trimis puterilor sfințite. De un asemenea foc ardea inima lui Cleopa și Simon¹⁰⁶², când Domnul le-a deschis Scriptu-

¹⁰⁵⁷ Is. VI, 5.

¹⁰⁵⁸ Fap. VII, 22.

¹⁰⁵⁹ Ieș. IV, 10.

¹⁰⁶⁰ Fac. XVIII, 27.

¹⁰⁶¹ Is. VI, 6-7.

¹⁰⁶² Tradiția ortodoxă îl identifică pe celălalt ucenic cu Luca, aducând argumentul descrierii drumului spre Emaus specific Evangheliei lui Luca.

rire¹⁰⁶³. Cu un asemenea foc își încălzesc inima cei fierbinți cu duhul. Un asemenea foc a primit Ieremia, pentru care a și spus: «*Și a fost un foc în măruntaiele mele și am slăbit din toate părțile*»¹⁰⁶⁴.

Serafimul arată o mare cinste și evlavie față de altar, neîndrăznind să se atingă cu propria mână, ci se folosește de clește ca de un instrument. Deci să înțelegem prin „cărbune” cuvântul adevărat, care curăță arzător și muștrător minciuna în cei în care este adus de la puterea activă. Căci mâna serafimului trebuie să o înțelegem ca lucrarea practică a celor bune.

«*Și a spus: Iată, acesta s-a atins de buzele tale și îți va îndepărta nelegiuirile tale și îți va curăța păcatele tale*»¹⁰⁶⁵.

Trebuie să se înțeleagă că a fost spus nu numai către Isaia, ci și către toți de care cuvântul arzător și adevărat se atinge, îndepărtând cele săvârșite în afara Legii dumnezeiești și curățind de cele făcute în chip păcătos. Să primim, dar, și noi venirea Cuvântului dumnezeiesc, încât, așezându-Se, ca să zicem așa, pe buzele noastre și nelăsând niciun loc minciunii, să ne curățească buzele și să ne îndepărteze păcatele. Nu este de neconceput că [tocmai] tăciunile (cărbunele) va fi considerat drept firea Cuvântului, după mărturia *Psalmului* care spune: «*Cuvântul Tău s-a aprins foarte și robul Tău l-a iubit*»¹⁰⁶⁶.

187. «*Și am auzit vocea Domnului, spunând: Pe cine voi trimite? Și cine va merge? Și am spus: Iată, eu sunt. Trimite-mă pe mine*»¹⁰⁶⁷!

Merită să se cerceteze de ce pe atunci Moise trimis fiind refuză și se împotrivește foarte, refuzând trimiterea, dar Isaia se oferă atât de repede. Moise nu este întrebat „Pe cine să trimit?”, ci însuși primește porunca în față: «*Și acum, spune, vino; te trimit la faraon în Egipt și îl vei scoate pe poporul Meu, pe fiii lui Israel, din Egipt*»¹⁰⁶⁸. Dar Isaia se supune, când cuvântul căuta nehotărât pe cel de care să se slujească la trimitere. Ce spunem deci? Stările sfinților nu se îm-

¹⁰⁶³ Lc. XXIV, 32.

¹⁰⁶⁴ Jer. XX, 9.

¹⁰⁶⁵ Is. VI, 7.

¹⁰⁶⁶ Ps. CXVIII, 140.

¹⁰⁶⁷ Is. VI, 8.

¹⁰⁶⁸ Ieș. III, 10.

potrivesc, atunci când sunt opuse una alteia față de același lucru. Pentru că Moise știa intenția pentru care a fost trimis, de aceea ezita, uitându-se la învârtoșarea inimii lui faraon și la [firea] greu de convins și de condus a poporului. Avea experiența nesocotinței iudeilor, căci deși li s-a făcut bine, l-au surghiunit. De aceea, nesuportând răutatea lor, s-a retras pentru liniștea¹⁰⁶⁹ din deșert, sub pretextul păstoririi, fugind de zgomotele cetăților și ale oamenilor mulți. De aceea, spune: «*Cine sunt eu ca să merg la faraon și să scot poporul din Egipt?*»¹⁰⁷⁰. Căci nici faraon nu trimite poporul fără mari rele și nici poporul nu se conduce ușor, mergând mereu împotriva celor care se îngrijeau de izbăvirea lui.

Dar și următoarele arată gândul lui Moise. Căci după facerea vițelului, dându-i Dumnezeu slujitorului Său har pentru iertarea păcatului poporului, i-a spus în sfârșit: «*Mergi și călăuzește poporul acesta și Îl voi trimite pe Îngerul Meu în fața ta*»¹⁰⁷¹. Iar Moise ce [a zis]? «*Te rog, Doamne, dacă nu mergi Tu Însuși în fața noastră, nu ne trimite de aici*»¹⁰⁷². Deci, care este gândul omului? Că poporul este păcătos și are nevoie de Cel care iartă păcatul, ceea ce este imposibil îngerilor. Îngerii sunt răzbnătorii păcatelor, dar nu sunt nicidecum iertătorii greșelilor greșite. De aceea, caută să vină El Însuși, adică Cel despre care spune acum: «*Alege pe Altul, pe care Îl vei trimite*»¹⁰⁷³, adică să vină adevăratul Legiuitor, Mântuitorul cel puternic, Care singur are puterea să ierte păcatele¹⁰⁷⁴. Dar pentru că nu a venit încă plinirea vremii¹⁰⁷⁵ și trebuia ca omenirea să fie pregătită în timpuri¹⁰⁷⁶, de aceea nu a fost ascultată cererea profetului.

Totuși, Isaia, după ce păcatele lui au fost iertate, pentru că a spus: «*Locuiesc în mijlocul unui popor care are buze necurate*», a auzit apoi: «*Cine va merge la poporul acesta*»? Socotind că cel trimis

¹⁰⁶⁹ ἡσυχία. Prin aceasta, Moise poate fi privit din perspectiva învățăturii ortodoxe un precursor al isihasmului.

¹⁰⁷⁰ *Ieș.* III, 11.

¹⁰⁷¹ *Ieș.* XXXII, 34.

¹⁰⁷² *Ieș.* XXXIII, 15.

¹⁰⁷³ *Ieș.* IV, 13.

¹⁰⁷⁴ *Mc.* II, 7.

¹⁰⁷⁵ *Gal.* IV, 4.

¹⁰⁷⁶ *I Cor.* X, 11.

este căutat ca și aceia să aibă binefacerea de unele asemănătoare, s-a supus cu bucurie mare, ca și acelora să li se ierte păcatele. «*Iată-mă, spune, trimite-mă pe mine*». Încât este binecuvântat și refuzul aceluia și zelul acestuia. Totuși, răspunsul sfântului este ferm, fiind ajutat deja de curățirea [făcută] prin cărbuni. Căci când Domnul a spus: «*Pe cine să trimit*» și «*Cine va merge*», la «*să trimit*» [a răspuns]: «*iată-mă*», dar la «*cine va merge*», nu a mai spus și „*voi merge*”, căci știa că este nevoie de Dumnezeu să conlucreze pentru lucrare. A oferit, deci, ceea ce ținea de liberul arbitru, dar a tăcut în legătură cu ceea ce avea nevoie de cineva desăvârșit.

Cât despre cum [anume] aude glasul Domnului, s-a spus adesea că partea conducătoare (mintea) a celui învrednicit de un asemenea har își închipuie printr-o putere nespusă cuvântul lui Dumnezeu, puterea dumnezeiască răsunând în sfinți nu prin auzul trupesc, ci întipărintzând chiar partea conducătoare a celor curățiți cu gândul [respectiv] și scriindu-le, ca să zicem așa, în tăcere sensurile, ceea ce nouă auzul, fiind lovit de glasul sensibil, ne transmite spre percepția sufletului. Deci, a auzit un glas duhovnicesc¹⁰⁷⁷ apărut în inimă, ceea ce se întâmplă să fie și în vise. Căci [și în vis] se pare că auzim, deși nu vorbește nimeni, și nici ceva sensibil nu este dus prin aer în porii (căile de trecere ale) auzului. Astfel vorbește Dumnezeu și astfel aud sfinții.

188. «*Mergi, zice, și spune poporului acestuia: Cu auzul veți auzi și nu veți înțelege și uitându-vă vă veți uita și nu veți vedea. Căci s-a îngroșat inima poporului acestuia și cu urechile lor greu au auzit și ochii lor i-au închis, ca să nu vadă cu ochii, să audă cu urechile, să înțeleagă cu inima, să se întoarcă și să-i vindec*»¹⁰⁷⁸.

Fericitul Pavel a spus acest cuvânt în *Fapte*, discutând cu iudeii din Roma, referindu-se clar și fără tăgadă la timpurile venirii Domnului. «*Bine a spus Duhul Sfânt prin Isaia profetul către părinții voștri, zicând: Mergi și spune poporului acestuia*»¹⁰⁷⁹ și următoarele. Și profetul pregătește acest cuvânt ca fiind rostit de Dumnezeu,

¹⁰⁷⁷ νοητός.

¹⁰⁷⁸ Is. VI, 9-10.

¹⁰⁷⁹ *Fap.* XXVIII, 25-26.

pentru că poporul a auzit cuvântul lui Iisus, nu l-a înțeles și uitându-se la [lucrurile] minunate făcute de El, nu le vedea. Referindu-se la timpul viitor, cuvântul arată aplicarea celor profețite la timpurile din urmă și prin aceasta la dreptatea judecății lui Dumnezeu. Spunând Isaia: «*Am buze necurate*» și, adăugând și pentru popor: «*Locuiesc în mijlocul unui popor care are buze necurate*», i s-a dat harul iertării și curățirea printr-unul dintre serafimi, dar nu și poporului, pentru că profetul și poporul nu au o stare asemănătoare. Căci [profetul] L-a văzut pe Domnul Savaot, așezat pe tron, și a crezut celor pe care le vedea, dar ei văzându-L pe Domnul venind, nu [L-]au crezut. El ascultându-i pe serafimi le-a înțeles doxologia, dar ei ascultând cuvintele Mântuitorului, nu le-au primit. Inima lui fiind străpunsă, și-a înțeles propriul păcat, pentru care spune: «*O, ticălosul de mine! că sunt străpuns de durere*», dar inima lor s-a îngroșat, încât n-au căpătat niciun gând despre cele ce au păcătuit și nici nu au venit la Cel care putea să le ierte păcatele. De aceea el a fost curățit, dar ei au fost lăsați în păcate, după cum și Domnul le-a spus: «*Veți muri în păcatele voastre*»¹⁰⁸⁰.

189. Poate că cineva se va opune cuvântului vostru, pentru că s-a spus: «*Spune poporului acestuia*», neacceptând că acestea au fost profețite pentru timpurile Mântuitorului. Căci dacă „*acestuia*” este demonstrativ, dar nimeni din poporul arătat nu urma să-L audă pe Mântuitorul, nici să-I vadă minunile, cum se potrivește [sintagma] «*poporului acestuia*» cu cei născuți atât de mult după profet? Dar să concepem din alte cuvinte profetice o dezlegare simplă pentru problemă. Căci se spune la unul dintre Cei doisprezece¹⁰⁸¹: «*Poporul Meu, ce ți-am făcut? Sau cu ce te-am supărat? Sau cu te te-am tulburat? Răspunde-Mi. Te-am scos din pământul Egiptului și te-am răscumpărat din casa robiei și i-am trimis înaintea ta pe Moise și pe Aaron și pe Miriam*»¹⁰⁸². Căci după cum pe atunci poporul din vremea profetului nu a văzut Egiptul, nici nu a fost călăuzit de cei numiți înainte, totuși este însuși acuzat ca nerecunoscând aceste fapte, la

¹⁰⁸⁰ In. VIII, 21.

¹⁰⁸¹ Cei doisprezece profeți mici formau în Scriptură un corpus literar aparte (dodekapropheton).

¹⁰⁸² Mih. VI, 3-4.

fel și acum este arătată comunitatea poporului cea din timpul profetului, dar cele profețite se vor întâmpla în timpul generației de la arătarea Domnului.

Și limba vorbită se întâmplă să se folosească de asemenea cuvânt, pe care unii obișnuiesc să-l numească „schimbat”. Să ne imaginăm același cor, alcătuit din atâția oameni; plecând apoi unul și altul luându-i locul, corul se spune că a rămas același. Și dacă un al doilea și un al treilea ar pleca, deși ar însemna aceasta foarte mult, și altul s-ar introduce în locul fiecăruia, corul înlocuindu-se puțin câte puțin și aceia fiind schimbați unul câte unul, totuși denumirea corului s-a păstrat aceeași. Astfel și cetatea se spune că este aceeași și legiunea aceeași, nu pentru că fiecare a rămas, ci pentru că s-a păstrat aceeași denumire a comunității. Astfel, nimic nu împiedică și aici ca poporul considerat în mod manifest în timpul lui Isaia să fie același cu cel din timpul Domnului, nu pentru că fiecare a rămas, ci prin numirea comună a neamului.

190. «Și am spus: Până când, Doamne? Și a zis: Până când vor fi pustiite orașele pentru că nu mai sunt locuite și casele pentru că nu mai sunt oameni și pământul va fi lăsat pustiu. Și după aceasta Domnul va îndepărta oamenii și cei rămași se vor înmulți pe pământ. Și va fi zeciuală și pe acesta. Și va fi iarăși spre pradă, ca terebintul și ca ghinda când cade din găoacea ei. Sămânța sfântă este stâlpul lor»¹⁰⁸³.

Pentru că cele descrise de Domnul erau dureroase, considerând judecata inevitabilă, [profetul] a socotit vrednic să fie învățat cât durează timpul în care pedeapsa aceasta le este impusă. În chip limpede acestea se referă apoi la timpurile dominației romane. După ce nu au ascultat de cuvintele Domnului și nu au dorit să se uite cu ochi recunoscători la minunile Lui cele mai presus de om, au fost pustiite cetățile pentru că n-au mai fost locuite și casele pentru că nu mai erau oameni și pământul a fost lăsat pustiu, locuitorii murind din cauza foamei, a refugierilor și a robiei.

¹⁰⁸³ Is. VI, 11-13. Ultima parte, «sămânța sfântă este stâlpul lor» nu se regăsește în Septuaginta, ci în Aquila, Symmachus și Theodotion – cf. F. Field, *Origenis Hexaplorum*, vol. II, p. 442.

Iar adaosul: «*Și după aceasta Domnul va îndepărta oamenii*», mi se pare că se referă la înstrăinarea iudeilor de Dumnezeu, «*căro-ra s-a făcut împietrire în parte, până ce va intra tot numărul neamurilor*»¹⁰⁸⁴. Dar «*și cei rămași, spune, se vor înmulți*». Cine sunt aceștia? Sunt cei despre care Apostolul a spus: «*a fost o rămășiță aleasă prin har*»¹⁰⁸⁵, care «*se vor înmulți pe pământ*», când cei învățați în Evanghelia lui Hristos sunt apoi pe tot pământul. Și nu tot Israelul a dobândit ceea ce căuta, ci doar cei aleși au dobândit¹⁰⁸⁶, despre care Ilie spune: «*Mi-au rămas șapte mii de bărbați, care nu și-au plecat genunchiul lui Baal*»¹⁰⁸⁷. Deci aceștia sunt cei despre care se spune: «*Și va fi zeciuială și pe acesta*».

Iar [textul]: «*Și va fi iarăși spre pradă, ca terebintul și ca ghinda când cade din găoacea ei*»¹⁰⁸⁸, mi se pare că arată o schimbare puțin câte puțin de la obiceiurile iudaice la conducerea după Evanghelie. Căci iarăși, aceștia sunt adunați spre pradă cum se adună rodul terebintului și ca ghinda care este deja crescută pentru cules. Căci atunci se desprinde de legătura găoacei, fiind deja coaptă în timpul [ei] și desăvârșită. Poate și pentru că au fost izgoniți din țara iudeilor și au ajuns în diasporă se aseamănă cu o ghindă căzută din găoacea ei.

«*Sămânță sfântă este stâlpul lor*», negăsindu-se la cei Șaptezeci, este adăugat de la Theodotion¹⁰⁸⁹, având un sens important în continuitate față de cele redată înainte. Aceștia sunt adunați ca terebintul și ca ghinda pentru a fi sămânță sfântă în starea și statornicia lor. Iar ca urmare a [unor texte] găsite în Scriptură în multe locuri și de aici se arată scopul bun pentru cei pedepsiți pentru binefacerea [lor]. Căci, spune: «*voi lovi și tot Eu voi vindeca*»¹⁰⁹⁰. El face să simtă durerea și ridică iarăși. Deci, cei care mai întâi auzind cu auzul și neînțelegând și făcând celelalte, până într-atât încât cetățile

¹⁰⁸⁴ Rom. XI, 25.

¹⁰⁸⁵ Rom. XI, 5.

¹⁰⁸⁶ Rom. XI, 7.

¹⁰⁸⁷ Rom. XI, 4; III Reg. XIX, 18.

¹⁰⁸⁸ Is. VI, 13.

¹⁰⁸⁹ Și Ieronim notează că lecțiunea a fost luată după Theodotion.

¹⁰⁹⁰ Deut. XXXII, 39.

nu mai erau locuite și ei au ajuns în diasporă, încât abia o zecime din popor a fost salvată, aceștia iarăși se vor înmulți și iarăși vor fi roditori, asemenea terebintului și ghindei, având sămânță sfântă, puternici în stăruință și neschimbați și înrădăcinați în iubire.

CAPITOLUL VII

191. «Și a fost în zilele lui Ahaz [fiul] lui Ioatam, fiul lui Ozia, regele Iudei, că s-au sculat Rețin, regele Aramului și Pecah fiul lui Remalia, regele Israelului, asupra Ierusalimului ca să se războiască împotriva lui și nu au putut să-l cucerească. Și a fost vestit în casa lui David, spunând: S-a aliat Aram cu Efraim. Și s-a înspăimântat sufletul lui și sufletul poporului lui, cum se clatină copacul din pădure de vânt»¹⁰⁹¹.

Sensul textului este acesta: Doi regi, unul al Siriei și altul al Israelului, s-au ridicat împotriva Ierusalimului cu război și nu au putut să-l cucerească. Numele regelui Siriei era Rețin și al regelui Israelului, Pecah. Au venit [apoi] soli, făcând cunoscut casei regale alianța regilor Siriei și Israelului¹⁰⁹². Siria se cheamă Aram în dialectul evreilor. Iar Israel se numește Efraim, pentru că din tribul acela s-a ivit Ieroboam, cel care a făcut de la început apostazie¹⁰⁹³. Deci, atât regele cât și întregul popor erau îngroziți de veste și astfel s-au cutremurat și s-au tulburat, încât se asemana tulburarea lor cu copacul din pădure, care se clatină de bătaia cea mai mare a vânturilor.

Aceasta este, deci, relatarea simplă a celor spuse. Dacă cineva ar cerceta ceea ce s-a spus, ar găsi o legătură cu noi și cu zidirea Bisericii din cele istorisite. Deci, să cercetăm după putere cine sunt regii care s-au aliat unul cu celălalt. Cred că rațiunea (cuvântul) ridicată prin înțelepciunea veacului acestuia împotriva cunoașterii lui Dumnezeu este arătată prin Aram. Căci Aram se tâlcuiește „semețit”¹⁰⁹⁴. Astfel este rațiunea (cuvântul) celor care conduc veacul aces-

¹⁰⁹¹ Is. VII, 1-2.

¹⁰⁹² IV Reg. XIV, 5 ș.u.

¹⁰⁹³ III Reg. X, 26; III Reg. XII, 20.

¹⁰⁹⁴ Joc de cuvinte între cuvintele ebraice אֲרָם 'aram „Aram”, „Siria” și רָם ram „înalt”.

ta, luând aminte la astronomie, la mișcările astrelor, la conjuncții și la alcătuiri, spunând că motivele lucrărilor omenești depind de acestea. Este „semețit” și din cauza părerii [de sine] și înălțării sale lăudăroase, pe care doar [omul] sfânt știe să o curățească prin cuvintele adevărului și prin puterea Duhului, surpând toată trufia care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu¹⁰⁹⁵.

Iar [cunoașterea] întocmită prin acceptarea Sfintelor Scripturi, [dar] întoarsă de la ceea ce este drept și numită în mod fals cunoaștere, socotim că se numește Efraim¹⁰⁹⁶. Pentru că din ea s-a ivit Ieroboam, care primul rupând cele zece triburi de la sămânța lui David¹⁰⁹⁷ și ajungând cândva un fugar al lui Solomon, a mers în Egipt și a luat în căsătorie pe sora lui Tafnes, femeia faraonului¹⁰⁹⁸. Acesta a făcut și vițeii de aur și a stabilit sărbători după inima lui¹⁰⁹⁹. Deci, când rațiunea neamurilor, care se socotește mare prin raționamentele dialectice, se împletește cu cea eretică și pervertită, se spune că Aram se aliază cu Efraim, având dorința să distrugă sălașurile lui David și să jefuiască locul adevăratului cult.

Dar nu și-a atins scopul. Căci nu a putut să cucerească [ceta-tea] datorită Domnului, Care a păzit-o. Dar poate că nu ar fi putut aceia să se alieze, dacă nu s-ar fi înmulțit păcatul nostru, de vreme ce aliindu-se după istorie în zilele lui Ahaz, și-au arătat alianța unul față de celălalt din cauza păcatului lui Ahaz, care nu a făcut ce era drept înaintea Domnului, ci și-a trecut fiul prin foc și a tămâiat pe înălțimi¹¹⁰⁰. Totuși, atacul regilor celor răi împotriva bisericilor a tulburat casa lui David și a înspăimântat sufletul poporului, încât s-au asemănat copacului neroditor prin agitația iscată de tulburare. Și totuși, Dumnezeu cel iubitor de oameni, îngrijindu-le tulburarea, trimite cuvântul profetic, care alungă teama din inimile poporului,

¹⁰⁹⁵ II Cor. X, 5.

¹⁰⁹⁶ III Reg. XI, 26.

¹⁰⁹⁷ III Reg. XII, 20; III Reg. XI, 4.

¹⁰⁹⁸ III Reg. XI, 19 (după Septuaginta, femeia faraonului se numea Thekemina).

¹⁰⁹⁹ III Reg. XII, 28.

¹¹⁰⁰ IV Reg. XVI, 2.

pentru că spune: *«Nu te teme, nici sufletul tău să nu slăbească din cauza acestor două lemne fumegânde»*¹¹⁰¹.

192. Uită-te, dar, dacă poți din tâlcuirea numelor să dobândești mijloace pentru a vedea încă și mai clar locul. Căci Ahaz se tâlcuiește „posesie”, Ioatam „desăvârșirea lui Iahve”, Ozia „puterea lui Iahve”, iar Aram, după cum am spus mai înainte, „semețit”, Pecah „deschidere”, iar Remalia „semețit de circumcidere”¹¹⁰². Deci, rațiunea (cuvântul) semețită și rațiunea (cuvântul) proclamată că este interpretă a dumnezeieștilor Scripturi se aliază. Căci aceasta arată Pecah, tâlcuit „deschidere”, ca și cum își asumă explicarea mărturiilor închise ale Scripturii. Faptul că alianța împotriva Ierusalimului a celor doi regi, unul încrezându-se în înțelepciunea lumii și altul vestind că le deschide pe cele ascunse din Scriptură, s-a făcut prin învățături și cuvinte potrivnice, urmărind ca cei învățați ai Bisericii să fie dobândiți ca supuși, se arată din cele următoare.

*«Au sfătuit sfat rău Aram și fiul lui Remalia, spunând: Să ne suim în Iudeea și vorbind cu ei să-i întoarcem către noi»*¹¹⁰³. Căci cuvântul arată limpede că sperau să întoarcă la ei prin convingerea prin dialog casa lui David. Au vestit că vor așeza rege pe fiul lui Tabeel, iar Tabeel se tâlcuiește „Dumnezeu este bun”¹¹⁰⁴. Este însă propriu celor care atacă Biserica să-și atribuie că predau cele despre Fiul lui Dumnezeu și printr-o asemenea vorbire frumoasă să-i înșele pe cei nevinovați. Că acestea sunt pilde (enigme) care se referă prin istorie la starea de acum a bisericilor o dezvăluie în mod clar Scriptura continuând [și] spunând: *«Dacă nu veți crede, nu veți înțelege»*¹¹⁰⁵.

¹¹⁰¹ Is. VII, 4.

¹¹⁰² Doar un cunoscător de ebraică poate face asemenea jocuri de cuvinte, care nu sunt toate etimologii științifice, ci și populare. Ahaz este prescurtare de la Ahazia sau Ioahaz, cu sensul de „Iahve mă ține”. Însă ca rădăcină se leagă și de אֲחֻזָּא 'ahuzza „deținere”, „posesie (de pământ)”. Ioatam, în ebraică de fapt Iotam, înseamnă, într-adevăr, „Iahve este desăvârșit”. Ozia, în ebraică Uzzia, înseamnă „puterea lui Iahve”. Pecah înseamnă, într-adevăr, „deschidere”. Remalia este asociat ca joc de cuvinte cu רָם ram „înalț” și מִלָּה mila „tăiere împrejur” (un termen care nu apare însă în Scriptura ebraică).

¹¹⁰³ Is. VII, 5-6.

¹¹⁰⁴ În ebraică Tabeel este compus din טוב tov „bun” și אֵל 'el „Dumnezeu”.

¹¹⁰⁵ Is. VII, 9.

193. «Și a zis Domnul către Isaia: Ieși în întâmpinarea lui Ahaz, tu și cel rămas, Iașuv, fiul tău, la fântâna drumului de sus a țarinii nălbitorului și să-i spui: Păzește-te să fii liniștit¹¹⁰⁶ și nu te teme, nici să slăbească sufletul tău pentru aceste două lemne arse care fumegă. Căci când va fi întărâtarea mâniei Mele, iar voi tămădui. Și fiul lui Aram și fiul lui Remalia, pentru că au sfătuit sfat rău împotriva ta, spunând: Să ne suim în Iudeea și vorbind cu ei să-i întoarcem către noi și să-l punem rege peste ea pe fiul lui Tabeel. Acestea zice Domnul: Nu va rămâne sfatul acesta, nici nu va fi. Ci capul Aramului este Damascul, și capul Damascului este Rețin. Dar încă șazeci și cinci de ani și va înceta regatul lui Efraim de [a fi] popor. Și capul lui Efraim este Somoron și capul Samariei este fiul lui Remalia. Și dacă nu veți crede, nu veți înțelege»¹¹⁰⁷.

De aceea, cred că profeții au perceput cuvântul lui Dumnezeu nu cu auzul sensibil prin aerul lovit, ci pentru că sufletul rațional (înțelegător)¹¹⁰⁸ are urechi, înțelesurile au venit la acelea lipsite de glas. Și aceasta li s-a întâmplat când strălucirea luminii adevărate le-a ajuns profeților la partea conducătoare (rațiune) și a servit la luminare. De acest glas au avut parte cei care au ajuns dincolo de simțurile pieritoare și cei care se grăbeau pentru ieșirea din trup. Căci când sufletul devine [pregătit] pentru contemplarea celor dumnezeiești, dezlegându-se de unirea cu trupul, se spune că iese. Dar când este [aplec]at către cele omenești fie din nevoia pentru slujirea trupului, fie neputând să se întindă și mai mult către cele deosebite, vine, ca să zicem așa, din afară către cele interioare, întorcându-se spre atracția față de trup ca într-o casă oarecare sau într-o cetate.

Deci, pentru că trebuia ca profetul să audă cuvintele lui Dumnezeu, de aceea înainte de toate i se spune: «Ieși tu și fiul tău»¹¹⁰⁹. Dar ceva asemenea este și cum i s-a spus în *Facere* lui Avraam la prima vestire dumnezeiască: «Ieși din pământul tău și din neamul tău și din casa tatălui tău»¹¹¹⁰. Căci ieșirea cea mai desăvârșită este

¹¹⁰⁶ Sau „să taci”.

¹¹⁰⁷ *Is.* VII, 3-9.

¹¹⁰⁸ νοητός.

¹¹⁰⁹ *Is.* VII, 3.

¹¹¹⁰ *Fac.* XII, 1.

ridicarea din toate cele trupești, care sunt numite „pământ”, și fuga de cele sensibile, care sunt numite „neam” și întoarcerea de la viața vinovată, în care a locuit mai înainte în îndeletnicirile potrivnice¹¹¹¹, care sunt numite „casa tatălui”. Și, după puțin, despre același Avraam s-a scris: «*L-a scos pe el Dumnezeu afară*»¹¹¹². Căci dacă i-a văzut zelul de a ieși, Însuși l-a condus de mână către desăvârșirea lucrării, căci singur nu era atât de puternic să facă. De aceea și la prima poruncă, dacă iese afară, primește și făgăduința bucuriei. Iar când Dumnezeu l-a scos afară, l-a învățat să le caute pe cele de sus, unde este Hristos.

194. Și Moise, când era în afara celor omenești, odihnindu-se cu mintea pentru contemplarea celor rostite, și-a înfipt cortul în afara taberei departe¹¹¹³. De aceea oricine Îl căuta pe Domnul, mergea afară la cort. Cel care trece cu mult de cele omenești își va fixa cortul în afara lui, ca viața să-i rămână statornică și să-i fie așezată de nezdruincinat. De aceea, și acum Domnul dispune ca cel care urmează să profețească și să spună cele poruncite de Dumnezeu să iasă, nu numai el, ci și cel rămas, Iașuv, fiul lui. Se arată, însă, din Scriptură că i-a rămas un singur fiu din mulți și însuși cuvântul [lui Dumnezeu] a dorit ca el să nu părăsească deprinderea tatălui, ci să iasă împreună cu tatăl la ceea ce Dumnezeu îl chema. Dar de vreme ce Iașuv se tâlcuiește „cel care se întoarce”, Scriptura ne arată nouă tuturor, celor care dorim prin pocăință să ieșim din patimile trupului, că putem, fiind împreună cu profetul, să ne împlinim ieșirea.

Îi poruncește să se urce pe drumul de sus, care este spre fântâna țarinii nălbitorului. Acest loc este cunoscut și din istorie, căci s-a scris¹¹¹⁴ că regele asirienilor l-a trimis pe rabsache¹¹¹⁵ din Lachiș în Ierusalim cu putere multă și a stat la apeductul fântânii de sus, pe

¹¹¹¹ După Ios. XXIV, 2 părinții lui Avraam slujeau altor dumnezei. Tema aceasta este re-luată și în literatura intertestamentară: *Testamentul lui Avraam* și *Apocalipsa lui Avraam*.

¹¹¹² *Fac.* XV, 5.

¹¹¹³ *Ieș.* XXXIII, 1.

¹¹¹⁴ *IV Reg.* XVIII, 17.

¹¹¹⁵ Rabsache nu este nume, ci titlul unui înalt oficiu din Imperiu asirian: „mare paharnic”. La fel sunt și tartan și rabsaris, menționate în Scriptură.

drumul țarinii nălbitorului. Dar poate că Scriptura are și ceva de învățat pentru disciplinarea moravurilor, că trebuie să ne depărtăm de cele de jos și care stau pe pământ și să ne înălțăm la cele de sus. Cei care ajung acolo vor găsi apă pentru curățire și țarina Nălbitorului Care curățește murdăria, ceea ce ne este de folos după preceptul *Ecclesiastului*, care spune: «În orice vreme să-ți fie hainele strălucitoare»¹¹¹⁶.

Și Cel care i-a vestit lui Moise i-a poruncit ca cel care urmează să-L audă pe Dumnezeu să-și spele hainele. «Coborând, mărturisește poporului și curățește-l astăzi și mâine și să-și spele hainele lor și să fie pregătiți în ziua a treia»¹¹¹⁷. Cel care vine acolo va avea pregătit veșmântul de nuntă, pentru a nu fi aruncat din camera de nuntă în întunericul de afară legat de mâini și de picioare¹¹¹⁸. Deci, zice: «Spune lui Ahaz: Păzește-te să fii liniștit»¹¹¹⁹. Aceasta este folositor și pentru noi pentru a ne veghea inima noastră cu toată paza¹¹²⁰. «Căci dacă cel puternic își păzește curtea cu atenție, toate care se află la el sunt în pace»¹¹²¹ și el este liniștit, scuturându-se de mulțime și de zgomot și neînfricoșându-se cu teamă pătimasă, nici slăbind cu suflul, ci fiind înarmat cu duhul puterii.

195. «Nu te teme de aceste două lemne arse fumegânde»¹¹²².

Este o poruncă pentru noi, să nu ne temem de [puterea] de convingere a elinilor, nici de calomniile eterodocșilor, care sunt două lemne, mai degrabă doi [tăciuni] arși, care și-au pierdut vigoarea plantei și puterea lemnului, dar nu au nici lumina focului, ci sunt tăciuni fumegânzi, care îi înnegresc și îi murdăresc pe cei care îi ating și provoacă lăcrimare pentru ochii celor care se apropie. Dar dacă vrei să înțelegi vătămarea tăciunilor fumegânzi, făcută de fumul din ei, amintește-ți de Solomon, care spune: «Precum sunt strugurii acri pentru dinți și fumul pentru ochi, așa este încălcarea

¹¹¹⁶ *Eccl.* IX, 8.

¹¹¹⁷ *Ieș.* XIX, 10-11.

¹¹¹⁸ *Mt.* XXII, 13.

¹¹¹⁹ *Is.* VII, 4.

¹¹²⁰ *Pr.* IV, 23.

¹¹²¹ *Lc.* XI, 21.

¹¹²² *Is.* VII, 4.

legii celor care se folosesc de ea»¹¹²³. Căci cred că spune „struguri acri” la păcatul faptelor de răutate, iar „fum” la vătămarea cunoașterii false, care aduce tulburare vederii bune a sufletului nostru.

«*Când va fi, spune, întăritarea mâniei Mele, iar voi tălmădui*»¹¹²⁴, adică după loviturile pedepsitoare, când am văzut că îndreptarea este suficientă, nu îi voi lăsa în tristeți, după cum ar spune și un doctor celor bolnavi: „când tai și când cauterizez, nu voi lăsa neîngrijite nici tăietura, nici rănila de la cauterizare”. Când a avut efect aceasta, pentru care au fost administrate [doctoriile] chinuitoare, atunci voi restabili sănătatea, adăugând tratamentul rămas.

196. «*Și fiul lui Aram și fiul lui Remalia, pentru că au sfătuit sfat rău, spunând: Să ne suim în Iudeea și vorbind cu ei să-i întoarcem către noi și să-l punem rege peste ea pe fiul lui Tabeel. Acestea zice Domnul Savaot: Nu va rămâne sfatul acesta, nici nu va fi*»¹¹²⁵.

Deci pentru că două rațiuni (cuvinte), care sunt în afara adevărului, se aliază împotriva Bisericii, când fiul lui Aram, rațiunea semețită, care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu¹¹²⁶, și fiul lui Remalia, rațiunea din semeția tăierii împrejur, care sub pretextul cunoașterii și prin arătarea învățaturii despre cele înalte îndepărtează de la adevărul din Biserica lui Dumnezeu, de aceea, aceștia au sfătuit sfat rău: Vorbind cu cei din Iudeea, adică din sufletul mărturisitor – căci Iudeea este de altfel numită „mărturisirea lui Dumnezeu”¹¹²⁷ –, pe care să o întoarcem către noi prin convingerea din dialectică, vestindu-le că nu le vom da alt rege decât pe fiul lui Tabeel, adică al Bunului Dumnezeu. Ei spun Fiul lui Dumnezeu celui Bun, dar pe El nu-L numesc bun, folosindu-se de glasul Evangheliei pentru insultă: «*Pentru ce Mă numești bun? Nimeni nu este bun, decât unul Dumnezeu*»¹¹²⁸. Deci, când îi vezi pe eterodocși promițând cunoaștere, incluzând înțelepciunea de la neamuri, luptând

¹¹²³ Pr. X, 26.

¹¹²⁴ Is. VII, 4.

¹¹²⁵ Is. VII, 5-7.

¹¹²⁶ II Cor. X, 5.

¹¹²⁷ Joc de cuvinte: יהודה *yehuda* înseamnă laudă, dar este apropiat de יָהּ *Iah* „Iahve” și עָרַךְ *hoda* „a face cunoscut”.

¹¹²⁸ Lc. XVIII, 19.

împotriva Bisericii lui Dumnezeu, gândește-te că și acum fiul lui Aram și fiul lui Remalia sfătuiesc sfat rău.

Dar pentru sfatul rău, după cum am zis, al fiului lui Aram și al fiului lui Remalia, acestea zice Domnul: sfatul lui Dumnezeu a stat și rămâne, dar al celor care se luptă împotriva adevărului nu va sta, ci va fi căzut și răsturnat. «De aceea, spune, *capul Aramului este Damascul, și capul Damascului este Rețin*»¹¹²⁹, adică cineva blestemat și plin de sânge este capul celor semețiți, de vreme ce Damasc se tâlcuiește „sângele sacului [de umilință]”¹¹³⁰. Sacul este simbolul pocăinței, dar mânjit cu sânge nu este curat. De aceea poate fi luat drept pretinsă pocăință, nefiind pocăință adevărată, pentru că nu se află în învățăturile sănătoase. Și iarăși, capul Damascului, al pocăinței care nu este curată, ci mânjită în păcate de moarte, este numit Rețin, el însuși fiind simbol al învățăturii care nu este deloc sănătoasă, nici curată.

197. «*Dar încă șaiszeci și cinci de ani, spune, și va înceta regatul lui Efraim de [a fi] popor. Și capul lui Efraim este Somoron și capul Samariei este fiul lui Remalia*»¹¹³¹.

Regatul lui Efraim este stăpânirea eterodocșilor, pentru că din asemenea trib a fost cel care l-a despărțit pe Israel de Iuda¹¹³². Capul lui Efraim este Somoron¹¹³³, adică Samaria. Și Samaria este țara dușmanilor, care disprețuiesc cuvântul sănătos, pentru că samaritenii au căzut de la iudaism. După cum capul Siriei este Damascul, iar capul Damascului este Rețin, la fel Samaria este capul lui Efraim, iar capul Samariei este fiul lui Remalia. Răspândirile și excesele relelor ne sunt vestite prin Scriptură, încât nu este posibil să învingi alianța unora ca aceștia, nici să ai vreo putere împotriva celor pe care ei se străduiesc să le sfătuiască.

¹¹²⁹ Is. VII, 8.

¹¹³⁰ Joc de cuvinte. Damasc, דַּמְשֶׁק *dammeseq* în ebraică este un vechi nume topografic. Este însă pus în legătură cu דַּם *dam* „sânge” și שַׁק *saq* „sac de umilință”.

¹¹³¹ Is. VII, 8-9.

¹¹³² III Reg. XI, 26; III Reg. XII, 20.

¹¹³³ Somoron reprezintă forma din Septuaginta.

«*Și dacă nu veți crede, nu veți înțelege*»¹¹³⁴. Trebuie, într-adevăr, să avem credință în Scripturi, ca unele care conțin sensul¹¹³⁵ dumnezeiesc și astfel să pornim la înțelegerea celor scrise în ele. Căci trebuie să depășim tipurile și astfel să înțelegem adevărul celor arătate nouă. Căci mai întâi trebuie să crezi cu o credință simplă în Scripturi, că sunt insuflate de Dumnezeu și folositoare¹¹³⁶, apoi să urmărești detaliat și critic sensul¹¹³⁷ aflat în ele.

198. «*Și Domnul a continuat să îi vorbească lui Ahaz, spunând: Cere-ți un semn de la Domnul în adânc sau în înălțime*»¹¹³⁸.

În cele dinainte Ahaz a fost învățat prin Isaia cele ce trebuie să facă, să se păzească să fie liniștit și să nu se teamă de cei doi tăciuni care fumegă. Dar acum, pentru că a primit cu supușenie învățătura prin profet, el însuși se învrednicește de vestirea dumnezeiască. Căci Domnul a continuat să îi vorbească lui Ahaz. Învățăm, poate, că cel care este instruit printr-un slujitor în voia dumnezeiască în cele din urmă înaintând va putea și el însuși să primească vestirile Domnului. Într-adevăr, sunt unii care, fiind învățați mai întâi de Dumnezeu și nu prin oameni, au putut de la început ca unii care erau curați să primească arătările Duhului. Asemenea erau Avraam, Moise, Ilie, Ieremia și cei asemenea aceloră.

«*Și Domnul a continuat să vorbească*»¹¹³⁹. Continuarea leagă cuvântul de cele precedente. Și urmarea este că după profeția despre abandonarea lui Efraim, adică a Israelului care apostaziază, atunci se profetește în ce fel va veni Emanuel din Fecioara neprihănită. Ce este, deci, ceea ce îi poruncește cuvântul lui Ahaz?

«*Cere-ți un semn, spune, de la Domnul Dumnezeuul tău în adânc sau în înălțime*»¹¹⁴⁰. Semnul este, deci, un lucru vizibil, care are în el arătarea a ceva ascuns și nevăzut, după cum semnul lui Iona le înfățișează celor care pot să primească sensul mistic al celor

¹¹³⁴ Is. VII, 9.

¹¹³⁵ voûç.

¹¹³⁶ II Tim. III, 16.

¹¹³⁷ voûç.

¹¹³⁸ Is. VII, 10-11.

¹¹³⁹ Is. VII, 10.

¹¹⁴⁰ Is. VII, 11.

petrecute, coborârea în iad și înălțarea iarăși din morți¹¹⁴¹. Trebuie, însă, ca semnul să fie mereu prezent și să fie văzut în vremea de față, dar lucrul arătat prin el este adesea împărțit în trei [perioade] de timp. Căci sunt unele semne prezente ale unor [lucruri] prezente, precum fumul care iese dintr-o casă [este semn] al focului care arde înăuntru. Sunt însă și [semne] prezente ale celor viitoare, precum o adunare văzută de nori [este semn] al ploii care va fi pe pământ. Sunt încă și [semne] ale celor trecute, precum resturile de jărat [sunt semn] al rugului care a ars acolo.

Totuși, Scriptura le numește semne pe cele paradoxale și care arată un sens mistic. Dar ce este mai paradoxal sau mai dumnezeiesc decât vestea sau vederea nașterii Dumnezeuului nostru din Fecioara? De aceea: Cere-ți un semn de la Domnul Dumnezeuul tău, pentru că nimeni altul nu îl poate da, în adânc sau în înălțime. Acum în alcătuirea lumii, pământul este cel care a dobândit regiunea de jos, iar cerul [partea] mai presus de toate cele văzute. Deci, pentru că trup S-a făcut Cuvântul, profeția se referă prin «în adânc» la pământ și la carnea (trupul) luată din ea, iar prin «în înălțime» [se referă la] Cuvântul mai presus de ceruri, Care este dincolo de orice stăpânire și putere, Cuvântul Care era la început la Tatăl și Care era Dumnezeu¹¹⁴². Sau poate adâncul semnifică cele mai de jos ale iadului, iar înălțimea regiunea cea mai presus de ceruri, după cum ne înfățișează Apostolul, zicând: «Să nu zici în inima ta: Cine se va sui în cer?, ca adică să-l coboare pe Hristos, sau: Cine se va coborî întru adânc?, ca adică să ridice pe Hristos din morți»¹¹⁴³. Pentru că «Cel caree S-a pogorât este Același cu Cel care S-a suit»¹¹⁴⁴, semnul în adânc și în înălțime ar fi spus despre coborârea Domnului. «Și Cel ce S-a suit este mai presus de toate cele ale cerului»¹¹⁴⁵.

199. «Și Ahaz a spus: Nu voi cere, nici nu voi ispiti pe Domnul»¹¹⁴⁶.

¹¹⁴¹ Mt. XII, 40.

¹¹⁴² In. I, 1.

¹¹⁴³ Rom. X, 6-7.

¹¹⁴⁴ Ef. IV, 10.

¹¹⁴⁵ Ef. IV, 10.

¹¹⁴⁶ Is. VII, 12.

Darul lui Dumnezeu este mare și bogat și abundent. Dar Ahaz, nefiind încă învățat să ceară [lucruri] mari și mai presus de ceruri, refuză să caute semn, fiindcă acestea sunt mai mari decât firea omenească sau fiindcă a urmat să facă după porunca [lui Dumnezeu] care zice: «*Să nu ispitești pe Domnul Dumnezeul tău*»¹¹⁴⁷. Trebuia ca asemenea cuvinte să ajungă la regele care cârmuia atunci, ca prin el cele profetite să fie relatate către toți. Căci Isaia oarecum nu era crezut, fie din invidia oamenilor împotriva lui, fie din cauza umilinței rămase în legătură cu viața [sa], [pentru că se socotea] că nu a primit mesajul venirii lui Emanuel de la Domnul, ci ar fi plăsmuit cuvântul din propria sa inimă.

Dar Ahaz a primit profeția despre cele viitoare ca și Laban¹¹⁴⁸, Abimelec¹¹⁴⁹, Nabucodonosor¹¹⁵⁰, faraon¹¹⁵¹, Caiafa¹¹⁵², în cele din urmă, nu datorită vredniciei vieții, cât datorită credibilității atribuite lui datorită demnității. Căci nu din evlavie a refuzat Ahaz cererea semnului. Dacă nu era vreun folos, Dumnezeu nu l-ar fi impus de la început. De aceea și ceea ce este adăugat conține un reproș adresat lui Ahaz, căci întorcând cuvântul către David, spune: «*Ascultați dar, casa lui David. Oare nu puțin lucru vă este vouă să dați oamenilor [prilej de] luptă? Și cum dați [aceasta] Domnului?*»¹¹⁵³. Căci prin acestea se pare că [Dumnezeu] este dezgustat de necredința lui Ahaz. Oarecum mai clar arată această înțelegere o altă versiune, care spune: «*Oare nu puțin vă este că supărați bărbați, pentru că Îl supărați și pe Dumnezeu?*»? Dar cum aduce omul lui Dumnezeu [prilej de] luptă, dacă frământarea¹¹⁵⁴ este teama de nereușită? Aceasta nu spune despre Dumnezeu [că are] vreo patimă, ci înfățișează prin denumirea de „luptă” starea potrivnică a celor care sunt contra poruncilor Lui.

¹¹⁴⁷ Deut. VI, 16.

¹¹⁴⁸ Fac. XXXI, 24.

¹¹⁴⁹ Fac. XX, 3.

¹¹⁵⁰ Dan. II, 1.

¹¹⁵¹ Fac. XL, 1.

¹¹⁵² In. XI, 51.

¹¹⁵³ Is. VII, 13.

¹¹⁵⁴ Referire la termeni cu același radical: ἁγών „luptă” și ἁγωνία „frământare”.

200. «De aceea, Domnul însuși vă va da semn»¹¹⁵⁵.

Chiar dacă nu cereți, spune că [vă] va da. Chiar dacă nu îl găsește vrednic de primire, totuși, prin iconomia hotărâtă dinainte a nașterii Domnului prin trup, Însuși Domnul Dumnezeu, spune, va da semn. Căci trebuia ca Ahaz să înțeleagă că nu este admisă o altă îndreptare pentru cele omenești, decât numai cea prin venirea lui Dumnezeu Cuvântul la oameni, și [el trebuia] să ceară un semn în adânc sau în înălțime. Dar pentru că se socotea pe sine nevrednic, nefiind învățat cu cererea unor semne mari și cerești, de aceea spune: «*Domnul Însuși vă va da semn*», nu dă printr-o slugă, slujitor și dregător, ci prin Sine Însuși, ca din aceasta să se arate măreția [semnului] dat. Căci Legea a poruncit-o prin îngeri, prin mâna unui mijlocitor, Moise¹¹⁵⁶, dar semnul l-a dat El Însuși casei lui David. Nu a fost dat lui Ahaz, ci întregii case a lui David, pentru că Domnul este după trup din sămânța lui David¹¹⁵⁷. De aceea, a răspândit Evanghelia despre venirea lui Hristos întregului neam al lui David.

201. «Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște Fiu și vei chema numele Lui Emanuel»¹¹⁵⁸.

Iudeii se împotrivesc versiunii celor Șaptezeci, spunând că în ebraică nu este „fecioara”, ci „tânără”¹¹⁵⁹, putând fi numită o tânără în floarea vârstei, dar nu o femeie nemăritată. Pentru aceștia răspunsul este ușor și de la sine. Căci dacă semnul este arătarea a ceva uimitor și diferit de cunoașterea obișnuită a oamenilor, ce era minunat că una dintre multe femei, stând împreună cu un bărbat, să devină mama unui copil? Dar cum s-ar mai putea numi Emanuel cel născut din dorința trupului? De aceea, dacă cel dat este un semn, [atunci] și nașterea [trebuie] să fie paradoxală. Dacă felul nașterii copilului este obișnuit, să nu i se spună semn, nici să nu fie numit

¹¹⁵⁵ Is. VII, 14.

¹¹⁵⁶ Gal. III, 19.

¹¹⁵⁷ Rom. I, 3.

¹¹⁵⁸ Is. VII, 14.

¹¹⁵⁹ În textul ebraic este, într-adevăr, אַלְמָה 'alma „fată”. Deși într-un context termenul se referă la o fecioară (Fac. XXIV, 43), totuși în general înseamnă la modul general „fată”. În *Cânt.* VI, 8 se referă chiar la fete din haremul regal. Aquila și Symmachus traduc chiar prin ἡ νεῆνις „fată”, „tânără” (cf. F. Field, *Origenis Hexaplorum*, vol. II, p. 443).

Emanuel. Iar dacă nu este fecioară cea care naște, cum să fie acesta semn? Și dacă nașterea nu este mai dumnezeiască decât la mulți, cum [să fie aceasta] venirea lui Emanuel? Totuși [faptul] că este numită „tânăra” și referitor la fecioare, este arătat din cele spuse astfel în *Deuteronom*: «Dacă însă o găsește în câmp pe copila logodită și cu sila se împreunează cu ea, să-l uciideți doar pe om, iar tinerei să nu-i faceți nimic, căci tânăra nu are păcat de moarte. Căci lucrul acesta este ca și cum un om s-ar năpusti asupra aproapelui său și l-ar omorî. A găsit-o pe câmp; tânăra a strigat și nu a fost [nimeni] care să o ajute»¹¹⁶⁰. Într-adevăr, cea care striga înainte de întinare era în mod clar fecioară. Deci, se poate deopotrivă spune: „fecioara a strigat” și „tânăra a strigat”. Iar în [*Cartea*] a treia a *Regilor*, sunamiteanca ce l-a încălzit pe David, fiind fecioară și neavând legătură cu vreun bărbat, este numită „tânără”. Căci «au găsit-o, spune, pe Abișag și au adus-o la rege. Și tânăra era foarte frumoasă și îl slujea pe rege și regele nu a cunoscut-o»¹¹⁶¹.

De aceea, Emanuel [S-a născut] din Sfânta Fecioară, care a spus: «Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat»¹¹⁶²? Îngerul [a răspuns] către ea: «Duhul Domnului Se va pogorî peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri»¹¹⁶³. Ea nu este supusă legii despre curățire. Căci s-a scris în *Deuteronom*: «Femeia care este însărcinată¹¹⁶⁴ și naște băiat, va fi necurată șapte zile»¹¹⁶⁵. Dar de vreme ce aceasta a devenit mama lui Emanuel fără să fie însărcinată [cu sămânță], este curată, sfântă și neprihănită, rămânând încă fecioară și după ce a devenit mamă. Căci de vreme ce primul Adam a venit la existență nu prin împreunarea bărbatului cu femeia, ci a fost plăsmuit din pământ¹¹⁶⁶, și Adam cel de pe urmă, Care restaurează stricăciunea aceluia¹¹⁶⁷, Și-a luat trupul plăsmuit în pântecul feciorel-

¹¹⁶⁰ Deut. XXII, 25-27.

¹¹⁶¹ III Reg. I, 3-4.

¹¹⁶² Lc. I, 34.

¹¹⁶³ Lc. I, 35.

¹¹⁶⁴ σπερματισθῆναι – lit. „a fost impregnată”, „însămânțată”.

¹¹⁶⁵ Lev. XII, 2. Este a doua greșeală de atribuire a unui citat. Sf. Vasile îl atribuie *Deuteronomului*, dar aparține în realitate cărții *Levitic*.

¹¹⁶⁶ Fac. II, 7.

¹¹⁶⁷ I Cor. XV, 47.

nic, pentru a fi în asemănarea păcatului prin trup¹¹⁶⁸. Dar pentru ca nașterea aceasta paradoxală să nu fie în întregime de necrezut pentru cei care sunt dispuși la scepticism față de iconomia dumnezeiască, Ziditorul a creat una dintre viețuitoare care poate doar din femelă să odrăslească, fără unirea cu masculii. Căci unele ca acestea povestesc despre vulturi cei care se ocupă cu animalele¹¹⁶⁹.

202. «*Unt și miere va mânca. Înainte să cunoască sau să le prefere pe cele rele, va alege binele*»¹¹⁷⁰.

În trup, Emanuel Se folosește de hrană de copil, unt și miere. Și totuși, aflându-Se în starea de prunc, prin puterea bunătății care sălășluia în El înainte de împlinirea vârstei, va respinge răutățile și va alege binele. Pentru că firea noastră are deopotrivă înclinația către amândouă și se pleacă uneori către rău, iar alteori către bine, ca la o balanță, acum sufletul coborând la patimi, acum iarăși fiind tras de rațiune (cuvânt) la [ceva] mai bun. Dar Domnul nu este așa, ci obișnuința Lui către bine se arată imediat chiar de la naștere. Căci ce s-a scris? «*Înainte să cunoască sau să le prefere pe cele rele, va alege binele*»¹¹⁷¹. Mergând înapoi la cele scrise în *Facere* despre cunoașterea binelui și a răului¹¹⁷², vei găsi acolo că starea lui Adam înainte de păcat era asemănătoare celei descrise acum, pentru că era în necunoașterea răului din experiență. De aceea și Domnul în starea de copil o imita pe cea a lui Adam, încă nevinovată și nevătămată, iar respingând răul, va îndrepta încălcarea legii din neascultare.

203. «*Dar va aduce Dumnezeu, spune, peste tine și peste poporul tău și peste casa tatălui tău zile cum n-au mai venit de când a luat Efraim de la Iuda pe regele asirienilor*»¹¹⁷³.

Se pare că Scriptura vorbește în enigmă despre zilele cele de pe urmă, după patima Domnului, când asediul romanilor a venit

¹¹⁶⁸ Rom. VIII, 3.

¹¹⁶⁹ Într-adevăr, biologia oferă exemple de partenogeneză la unele specii de pești, moluște și insecte. Totuși exemplul vulturului nu este, științific vorbind, corect. Sf. Vasile reia ideea în *Omiliile la Hexaemeron*, VIII, 6 și *Omilia despre pronie* (nr. XXII).

¹¹⁷⁰ Is. VII, 15.

¹¹⁷¹ Is. VII, 16.

¹¹⁷² Fac. II, 17; Fac. III, 2 ș.u.

¹¹⁷³ Is. VII, 17.

asupra Ierusalimului. Căci după venirea lui Emanuel, Domnul va aduce asupra lui Ahaz și a poporului său și a casei tatălui său zile cum n-au mai venit de când s-a separat [Efraim] de Iuda, fiind rob și dus de regele asirienilor. Efraim s-a despărțit de Iuda în zilele lui Ieroboam, fiul lui Nabat, care l-a dus în păcat pe Israel, care primul a început apostazia, spunând: «Nu avem noi parte cu David, nici moștenire cu fiul lui Iesei»¹¹⁷⁴. De aceea, Efraim l-a luat pe regele asirienilor din Iuda [și l-a adus] asupra sa, umblând și nepermițând ca [acesta] să stea cu înverșunare la asediul Ierusalimului.

«Și va fi în ziua aceea, că Domnul va șuiera muștelor, care domnesc peste părți din râul Egiptului, și albinei, care este în țara asirienilor. Și vor veni și se vor așeza toate în văile țării și în grotele stâncilor și în peșteri și în orice râpă și în orice lemn»¹¹⁷⁵. „Poporul Meu, spune, va coborî în Egipt să locuiască acolo”¹¹⁷⁶. Și au fost aduși cu sila în Asiria”¹¹⁷⁷. De aceea, profețește că la nașterea lui Emanuel, dacă cineva din popor este fie în Egipt, fie în Asiria, vor ieși și ajungând în țara Iudeei se vor odihni în ascunzișurile naturale și neocupa-te.

Într-adevăr, spune că muștele domnesc peste părți din râul Egiptului și albinele sunt în țara asirienilor, arătând că puterile potrivnice sunt mărunte. Căci musca este o viețuitoare care își are existența din excremente, fiind un neam neplăcut și dezgustător pentru oameni; și viața lor este neplăcută, [dar] și moartea respingătoare. Pe atunci stăpâneau peste părți din râul Egiptului. Căci Nilul, începând din amonte, de la etiopieni, este populat în Egipt pe o parte mică a lui, la vărsarea în mare. În locul acesta toate patrupezele, fiarele, reptilele și zburătoarele, fiind zeificate, sunt adorate. Deci și pe aceste muște, [adică] slăbiciunea puterii potrivnice, Domnul le va distruge prin șuierătura de la El, adică le va distruge prin Duhul gurii Lui¹¹⁷⁸. «Și albinei din țara asirienilor»¹¹⁷⁹. Albina este o vietate

¹¹⁷⁴ III Reg. XII, 16.

¹¹⁷⁵ Is. VII, 18-19.

¹¹⁷⁶ Fac. XLVI, 6.

¹¹⁷⁷ IV Reg. XV, 29; IV Reg. XVII, 6.

¹¹⁷⁸ II Tes. II, 8.

¹¹⁷⁹ Is. VII, 18.

mică și slabă, care moare atunci când se răzbună. Căci îndată ce introduce acul, moare din cauza loviturii. Și pe cel afectat îl vatămă puțin, dar pe sine se lipsește de viață. Asemenea este firea oamenilor iuți și care luptă cu Duhul¹¹⁸⁰, care își fac rău mai mult lor înșiși prin răutate, decât celor care se întâmplă să fie sub pornirea lor.

204. «Și în ziua aceea, Domnul va rade cu briciul închiriat de dincolo de râul regelui asirienilor capul și perii picioarelor și barba o va lua»¹¹⁸¹.

După nașterea lui Hristos, fiind împrăștiată cu Duhul gurii Domnului orice putere potrivnică precum musca și albina, fiii lui Israel se vor aduna și se vor odihni în adăposturile naturale, văi și câmpuri și râpe și unele ca acestea. Iar [în textul]: «Domnul va rade cu briciul închiriat de dincolo de râul regelui asirienilor capul și perii picioarelor și barba o va lua», Scriptura pare să vorbească în enigmă prin briciul închiriat despre o putere de mercenari, care urmează să arate goală Asiria, le va îndepărta și pe cele slăvite ale ei, adică perii capului ei, și va distruge poporul mult și obișnuit, pe care Scriptura îi redă în mod figurat (tropic) prin „părul picioarelor”. Apoi, totuși, amenință că vor fi îndepărtate de briciul închiriat chiar și simbolurile cele mai cinstite ale bărbăției, pe care le numește „barbă”. Și probabil că cei care sunt atenți la istorie vor găsi acestea făcute de către puterea romană față de asirieni¹¹⁸², și acestea s-au petrecut la nașterea lui Emanuel.

«Și va fi în ziua aceea, [că] omul va hrăni o junincă a vitelor și două oi și va face mult lapte, va mânca unt și miere tot cel rămas pe pământ»¹¹⁸³. Când ar fi odihnă pentru Israelul scăpat de robie, iar regele care uneltea împotriva lui va fi necinstit, fiind dezgolit de briciul închiriat, atunci, spune, va fi o asemenea prosperitate în țară, încât o junincă și două oi vor procura lapte din belșug proprietaru-

¹¹⁸⁰ πνευματομάχοι. Poate că acesta este un argument că scrierea trebuie să aparțină perioadei din preajma Sinodului II ecumenic, deci un argument în plus că ar aparține Sf. Vasile cel Mare.

¹¹⁸¹ Is. VII, 20.

¹¹⁸² De fapt, Imperiul neo-asirian a fost cucerit prin forțele unite ale babilonienilor și mezilor.

¹¹⁸³ Is. VII, 21-22.

lui, încât el va avea abundență de unt, [și] pentru că toți locuitorii se vor hrăni cu untul și mierea pământului. Dar poate că este mai potrivit să primim cu cugete mai înalte învățăturile despre animale. Căci în loc să spună că fiecare își va hrăni partea silitoare și cultivatoare a sufletului, a spus „junincă”, un animal care cultivă și lucrează împreună cu noi. Și în loc de obiceiul blând, potrivit și generos o denumeste în chip figurat (tropic) „oaie”. De aceea, după cum de la animalul acesta avem materia pentru acoperământ, la fel se întâmplă ca viața celor sânguitori să fie împodobită cu acoperământul cel după virtute. Deci, pentru că [omul] este hrănit și împodobit duhovnicește, de aceea va hrăni o junincă și două oi.

Numește „unt” și „miere” lecțiile introductive în învățătura dumnezeiască. De aceea mai întâi hrana omului este socotită a fi unt și miere. Dar când a fost hrănit suficient cu ele, după ce s-a deprins cu cele elementare, atunci, depășindu-le pe cele de pe pământ, va avea parte de hrană mai tare și mai mare potrivită bărbaților, dedicându-se învățăturilor duhovnicești.

205. *«Și va fi în ziua aceea, tot locul, în care sunt o mie de vițe [de vie] de o mie de sicli, va deveni uscat și [cu] spini. Cu săgeți și cu arc vor intra acolo, că uscat și [cu] spini va fi tot pământul și tot muntele de arat va fi arat. Și nu va veni acolo frică. Căci va fi din [pământ] uscat și [cu] spini pășune oilor și loc de călcat boului»¹¹⁸⁴.*

În locurile greu de înțeles credem că se găsește o relatare nu cu totul disonantă. Uită-te, totuși, dacă se poate să deducem o asemenea cugetare despre cele spuse, fiindcă, pe cât se pare, cele o mie de vițe de o mie de sicli erau cei din tăierea împrejur. Căci a luat cu Sine o vie din Egipt și, lepădând neamurile, a plantat-o¹¹⁸⁵. Aceasta mai întâi a înflorit, [dar] în cele din urmă a fost neîngrijită pentru că s-a transformat în aguridă¹¹⁸⁶ și i-a fost îndepărtat gardul și s-a făcut spre pradă celor care treceau¹¹⁸⁷. Într-adevăr, acele vițe rodnice s-au făcut uscate și cu spini, când o oaste războinică a venit la ei cu mii de săgeți și arcuri, aducând pustiire.

¹¹⁸⁴ Is. VII, 23-25.

¹¹⁸⁵ Ps. LXXIX, 9.

¹¹⁸⁶ Jer. II, 21.

¹¹⁸⁷ Ps. LXXIX, 13; Is. V, 5.

Iar munții arați sunt sufletele care au crezut în Hristos. Mai întâi au fost pustii și necultivate, de aceea erau uscați și produceau spini înainte de venirea lui Hristos. Dar dacă [Mântuitorul] a venit spre căderea și ridicarea multora¹¹⁸⁸ și le-a chemat pe cele care nu sunt ca să le desființeze pe cele ce sunt¹¹⁸⁹, de aceea cei din tăierea împrejur, pierzând înflorirea și rodirea, s-au schimbat în uscăciune, pe când comunitatea [celor] dintre neamuri, care a fost numită „munte arat”, este arată, fiind scăpată de orice lașitate și de orice frică de la vrăjmași. Deci „munte” este sufletul înălțat prin învățătura lui Hristos. De aceea, când a venit Hristos, Israelul a fost destrămat, dar neamurile au fost sădite¹¹⁹⁰, ca prin căderea acelor să fie dăruită tuturor izbăvirea, iar oile și boii păscând fără frică în acești munți să-și dobândească de la sine un folos din plin. În mod limpede oile îi reprezintă pe cei mai buni ca moravuri, iar boii sunt cei mai silitori pentru lucrarea celor de trebuință.

¹¹⁸⁸ Lc. II, 34.

¹¹⁸⁹ I Cor. I, 28.

¹¹⁹⁰ Rom. XI, 17.

CAPITOLUL VIII

206. «Și a zis Domnul către mine: Ia-ți un sul nou [și] mare și scrie în el cu condei de om: degrabă la jaf să faci pradă, căci a sosit. Și să-Mi faci martori oameni credincioși, pe Urie și pe Zaharia, fiul lui Berechia. Și m-am apropiat de proorociță și a luat în pânțele și a născut un fiu. Și mi-a spus Domnul: Cheamă numele lui: degrabă pradă, curând jefuiește. Pentru că înainte să știe pruncul să spună tată și mamă, va lua puterea Damascului și prăzile Samariei [și le va duce] înaintea regelui asirienilor»¹¹⁹¹.

Se pare că profetul, poruncindu-i-se ceva, a făcut altceva. Căci ce are comun «ia-ți un sul nou mare»¹¹⁹² cu ceea ce este adăugat: «Și m-am apropiat de proorociță și a luat în pânțele»¹¹⁹³? Ar spune cineva că adaosul nu este răspunsul la [pasajul] anterior, ci este redat începutul propriu [al altui pasaj], celălalt fiind încheiat. Căci chiar dacă nu s-a adăugat că a luat un sul nou și mare, [profetul] a ascultat însă și a făcut ceea ce a fost poruncit. De aceea, se consideră că «Și m-am apropiat de proorociță și a luat în pânțele» este începutul unui alt [pasaj].

Căci dacă profetul ar fi contrazis ceea ce a fost poruncit, s-ar fi scris împotrivirea [lui], ca la Iezechiel, căruia i s-a poruncit să mănânce pâinea coaptă pe excremente omenești. Acolo a refuzat, spunând: «Nicidecum, Doamne, Dumnezeuule al cerului, sufletul meu nu a fost întinat cu necurății, nici nu a intrat în gura mea vreo carne spurcată»¹¹⁹⁴. De aceea i s-a permis să-și facă pâinile în bălegar de vite¹¹⁹⁵. Totuși, aici, pentru că nu există o respingere, tăcerea arată clar aprobarea, deși nu se mărturisește că a făcut ceea ce i s-a poruncit.

¹¹⁹¹ Is. VIII, 1-4.

¹¹⁹² Is. VIII, 1.

¹¹⁹³ Is. VIII, 3.

¹¹⁹⁴ Iez. IV, 14.

¹¹⁹⁵ Iez. IV, 15.

Ca și Osea: «*Mergi dar, spune, ia-ți o femeie desfrânată și copii de desfrânare*»¹¹⁹⁶. Apoi Scriptura mărturisind despre el că a făcut ceea ce i s-a poruncit, adaugă: «*Și a mers și a luat-o pe Gomer, fiica lui Diblaim*»¹¹⁹⁷. Dar în altă parte găsim poruncile rostite, dar lucrarea nu este mărturisită că s-a petrecut, fiind înțeleasă de către noi, prin supunerea celor cărora s-a poruncit, ca la Iezechiel: «*Și tu culcă-te pe latura stângă*»¹¹⁹⁸, și iarăși: «*Culcă-te pe latura dreaptă*»¹¹⁹⁹. Nu s-a adăugat că s-a culcat pe partea dreaptă sau pe partea stângă, ci s-a trecut sub tăcere, dar de către noi este înțeleasă supunerea profetului.

De aceea și aici se poate răspunde la ceea ce a fost întrebat de către noi, că poruncindu-i-se ceva nu a făcut altceva, ci terminând aceea, ni se relatează [ca] de la un alt început cele despre proorociță.

207. Poate că sulul nou și mare este un tip al Testamentului celui Nou și Mare, scris cu condei omenesc, pentru că vorbele Evangheliei au fost scrise în limbă omenească și care poate fi auzită de către mulți. În ea a fost scris că a făcut pradă degrabă la jaf, pentru că învățătura Evangheliei s-a făcut repede și mai iute decât orice fulger, ajungând până la marginile lumii și jefuindu-l pe stăpânul veacului acestuia, strămutându-i la ascultarea de Hristos pe cei robiți. Iar jaful este împărțirea prăzii, pe care Dumnezeu a dat-o îngerilor care se îngrijesc de neamul omenesc, spre păzire și izbăvire. De aceea s-a scris, «*degrabă la jaf să facă pradă*»¹²⁰⁰. Căci Evanghelia a sosit. Ceea ce era așteptat din vechime din cer, aceasta venind ni se binevestește nouă.

Iar martori ai celor scrise în Evanghelie, spune, să fie Urie și Zaharia. Urie este preot, reprezentând simbolic Legea dată prin Moise, iar Zaharia este profet. Evanghelia este alcătuită fiind mărturisită de Lege și de Profeți. Urie se tâlcuiește „lumina lui Dumne-

¹¹⁹⁶ Os. I, 2.

¹¹⁹⁷ Os. I, 4.

¹¹⁹⁸ Iez. IV, 4.

¹¹⁹⁹ Iez. IV, 6.

¹²⁰⁰ Is. VIII, 1.

zeu¹²⁰¹, iar Zaharia „pomenirea lui Dumnezeu”¹²⁰², iar [ca] fiu al lui Berechia, „binecuvântarea lui Dumnezeu”¹²⁰³. Deci, cine se cuvenea să fie oamenii credincioși [și] martori? Cel care este luminat de Dumnezeu și are pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu.

208. Deci, ce este: «Și m-am apropiat de proorociță»? Adică „M-am apropiat de proorociță în duh și prin cunoașterea dinainte a celor ce vor fi. Căci am înțeles și, ca să zic așa, am venit aproape de contemplarea profetică și am văzut zămislirea de către ea de departe, uitându-mă dinainte prin harisma profeției, că a născut Fiu, despre care Domnul a spus că: Cheamă numele lui: Degrabă prădă, curând jefuiește. L-a prădat degrabă pe cel puternic, care își păzea averile, pe cei vânduți prin păcat¹²⁰⁴ și ținuți în lanțurile morții. L-a prădat pe acela, l-a jefuit cu propriile puteri, dându-i pe cei credincioși în paza și în grija sfinților îngeri, despre care și El a spus: «Îngerii voștri întotdeauna văd fața Tatălui Meu, Care este în ceruri»¹²⁰⁵. Căci Acesta este și Cel ce jefuiește curând, despre Care s-a scris: «Suindu-Se la înălțime, a robii robime și a luat daruri în oameni»¹²⁰⁶.

Și nimeni nu va contrazice că proorocița, la care a venit Isaia cu apropierea prin cunoaștere, este [Fecioara] Maria, amintindu-și de vorbele ei, pe care le-a rostit profetic. Căci ce a spus? «Mărește sufletul meu pe Domnul și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu, că a căutat spre smerenia roabei Sale. Căci, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile»¹²⁰⁷. Și fiind atent la toate cuvintele ei, nu vei ezita să o numești proorociță. Căci Duhul lui Dumnezeu a venit asupra ei și puterea Celui Preaînalt a umbrat-o¹²⁰⁸.

Deci, ceea ce i s-a poruncit să scrie în sulul acesta, [profetul Isaia] a văzut întâmplat când s-a apropiat de proorociță. Acolo se

¹²⁰¹ Uriahu (forma scurtă Uria) înseamnă într-adevăr „lumina lui Iahve”, de la אור 'or „lumină”.

¹²⁰² Zechariahu (Zecharia) provine de la זָכָר zeher „pomenire”, „amintire” și numele din vin.

¹²⁰³ Berachiahu (Berachia) vine de la בִּרְכָה beraha „binecuvântare”.

¹²⁰⁴ Rom. VII, 14.

¹²⁰⁵ Mt. XVIII, 10.

¹²⁰⁶ Ef. IV, 8.

¹²⁰⁷ Lc. I, 46-48.

¹²⁰⁸ Lc. I, 35.

spune: «scrie cu condei de om, degrabă la jaf, să faci pradă»¹²⁰⁹, iar aici, după ce a spus: «A luat în pânțele și a născut fiu», a fost scris: «Și mi-a spus Domnul: Cheamă numele lui: Degrabă pradă, curând jefuiește»¹²¹⁰. Încât se spune același [lucru] prin cuvinte și noțiuni diferite și în: «Ia-ți un sul» și în: «M-am apropiat de proorociță». Adăosul nu are nimic nepotrivit cu ceea ce este anterior.

Iar Acesta, născut din proorociță, «a luat puterea Damascului și prăzile Samariei»¹²¹¹. «Puterea Damascului» sunt cei care cred dintre neamuri, iar «prăzile Samariei», cei care au crezut din tăierea împrejur. Căci Damascul este metropola Siriei, iar Samaria este a Israelului¹²¹². Doar că poruncile și faptele de bărbăție ale celui Născut din proorociță îi sunt puse de Domnul în loc de nume, pentru că și numele Iisus¹²¹³ I-a fost pus de Domnul pentru mântuirea pe care ne-a dat-o de la Dumnezeu. «Căci, spune, vei chema numele Lui Iisus, căci Acesta va izbăvi poporul Său de păcatele lor»¹²¹⁴.

209. «Și a continuat Domnul să-mi vorbească încă: Pentru că poporul acesta nu vrea apa Siloamului, care curge în liniște, ci vrea să îi aibă pe Rețin și pe fiul lui Remalia rege peste voi, de aceea, iată, Domnul va aduce peste voi apa râului cea tare și multă, pe regele asirienilor și slava lui. Și se va sui în toată valea voastră și va umbla peste tot zidul vostru și va lua din Iudeea pe omul care va putea să ridice capul sau va putea să săvârșească ceva. Și va fi tabăra lui ca să umple latul țării tale»¹²¹⁵.

Ce sens are ca Dumnezeu tuturor să amenințe poporul cu acestea pentru apa din Siloam? Cum de nu vrea poporul apa din Siloam, despre care se relatează că nici nu aducea boală, nici vreo vătămare nu producea celor care o foloseau? Apoi, ce urmare are [faptul] că cel care nu dorește apa Siloamului îi vrea pe Rețin și pe

¹²⁰⁹ Is. VIII, 1.

¹²¹⁰ Is. VIII, 3.

¹²¹¹ Is. VIII, 4.

¹²¹² Is. VII, 8-9.

¹²¹³ Iisus, în ebraică יְהוֹשֻׁעַ Yehoșua sau Yeșua înseamnă „Iahve este mântuitor” sau „Iahve izbăvește”.

¹²¹⁴ Mt. I, 21.

¹²¹⁵ Is. VIII, 5-8.

fiul lui Remalia? Ce are în comun apa neînsuflețită cu regele care stăpânește și îi conduce pe supuși?

Dar trebuie să auzim în mod figurat (tropic) Siloamul, care se tâlcuiește după învățătura Evangheliei „trimis”¹²¹⁶. Căci așa este tâlcuit în *Evanghelia după Ioan*: «*Mergi de te scaldă în Siloam, care este „trimis”*»¹²¹⁷. Deci, cine este cel trimis și care curge fără zgomot, dacă nu Cel despre care se spune: «*Domnul M-a trimis și Duhul Lui*»¹²¹⁸? Și iarăși: «*Nu Se va certa, nici nu va striga, nici nu va fi auzit glasul Lui în piețe*»¹²¹⁹. Într-adevăr, cei care nu-L primesc pe Cel trimis din ceruri, disprețuindu-l blândețea, i-au atras pentru ei pe fiul lui Remalia, adică rațiunea (cuvântul) care conține învățătura falsă¹²²⁰, dar care vestește că este produsă după dumnezeieștile Scripturi, și pe Rețin, care se tâlcuiește „semețit”, care îl semețește pe ascultătorul [său] în afara credinței cea după Sfintele Scripturi și îl îngâmă și îl îndepărtează de la temelia după credință. Căci Aram se tâlcuiește „semeție”. Deci, pe cei care au dispreț față de cele pentru rațiunea statornică și nu acceptă ceea ce este temeinic, liniștit și blând, ci le împletesc pe cele din afara credinței cu neînțelegerile din Scripturi, Scriptura îi amenință că va aduce apa cea tare și multă, pe regele asirienilor, adică pe stăpânitorul veacului acestuia.

Că Scriptura îl ia adesea pe vrăjmaș drept asirian, se arată în următoarele, din același profet: «*Și va fi, spune, când va împlini Domnul făcând toate în muntele Sionului și în Ierusalim, va căuta spre mintea cea mare, conducătorul asirienilor și spre înălțimea slavei ochilor lui. Căci a zis: Cu tărie voi face și cu înțelepciunea înțelegerii voi lua hotarele neamurilor și puterea lor o voi prăda și voi zgudu-i cetățile locuite și lumea întreagă o voi lua cu mâna, ca pe un cuib și ca pe niște ouă lăsate le voi ridica. Și nu este cine să scape de mine sau să-mi grăiască împotriva*»¹²²¹.

¹²¹⁶ Siloam, în ebraică שִׁלּוֹחַ *Šiloah* este pus în legătură cu שִׁלַּח *šaluah* „trimis”.

¹²¹⁷ *In.* IX, 7.

¹²¹⁸ *Is.* XLVIII, 16.

¹²¹⁹ *Is.* XLII, 2; *Mt.* XII, 19.

¹²²⁰ ψευδοδοξία.

¹²²¹ *Is.* X, 12-14.

210. Deci, se pare că și acum îl numește pe conducătorul asirienilor apă multă în chipul unui șuvoi, care îi mătură cu putere și furie pe cei care-l întâlnesc. Cei care se învrednicesc să treacă fără vătămare prin isпитirile lui, spun: «*Prin șuvoi a trecut sufletul nostru, apă nestăvilită*»¹²²². Și Evanghelia pomenește în parabolă aceeași apă, comparându-l pe cel care ascultă cuvintele și nu le face cu omul care și-a zidit fără temelie casa. Dar venind, spune, șuvoiul, nu a rezistat, ci a căzut casa și a fost mare ruina casei aceleia¹²²³. Această «*apă multă se va sui, zice, în toată valea voastră*»¹²²⁴. Văile sunt cavități ale pământului. Deci, cum se spune că apa nu coboară, ci urcă? Pentru că orice smerire (înjosire) a oamenilor pentru păcat este mai înaltă decât izvoarele de început, ca să zicem așa, [adică] începuturile răutății. Într-adevăr, de câte ori sunt predați puterilor potrivnice, [acestea] vor umbla pe orice zid al celor care apostaziază, adică pe toate învățăturile sigure și pe toate cele care păreau că sunt [locurile] lor sigure.

Din cauza apostaziei de la Siloam și înclinării către [faptele] nimicitoare ale regilor, Scriptura amenință că «*va fi luat din Iudeea orice om care va putea să ridice capul sau va putea să săvârșească ceva*»¹²²⁵, adică pe cel care este semeț cu contemplarea minții și care le săvârșește cu fermitate pe cele care i se par lui conforme cu virtutea practică, dar și-a întins tabăra în latul țării celor care nu au primit Siloamul. Căci pentru că se dedau la drumul lat și larg, devin vrednici să fie tabăra puterii potrivnice, nefiind condamnați de nevoie, ci alegându-și chiar ei partea mai rea. Căci «*precum n-au încercat să-L aibă pe Dumnezeu în cunoștință, Dumnezeu i-a lăsat la mintea lor fără judecată, să facă cele ce nu se cuvine*»¹²²⁶.

211. «*Cu noi este Dumnezeu! Înțelegeți, neamuri, și vă plecați! Auziți până la marginile pământului*»¹²²⁷.

¹²²² Ps. CXXIII, 4-5.

¹²²³ Lc. VI, 49.

¹²²⁴ Is. VIII, 7.

¹²²⁵ Is. VIII, 8.

¹²²⁶ Rom. I, 28.

¹²²⁷ Is. VIII, 8-9.

Într-adevăr, «Cu noi este Dumnezeu»¹²²⁸ se referă la Mântuitorul. Căci așa se numea mai înainte Cel născut din Fecioara, în limba ebraică Emanuel¹²²⁹, care se traduce: «Cu noi este Dumnezeu»¹²³⁰. «Înțelegeți, neamuri, și vă plecați»¹²³¹. Mi se pare că glasul se ridică din marea bucurie a celor care recunosc venirea lui Hristos, care înțeleg puterea Crucii, care este înfricoșătoare pentru neamuri. De aceea, «înțelegeți, spune, neamuri, și vă plecați», pentru ca supuși printr-o înfrângere [a inimii] bună și folositoare vouă, să fiți robiți în ascultarea lui Hristos și, prin robia față de Hristos, să deveniți liberi de legea păcatului. Cum se supun neamurile? Dacă Îl recunosc pe Dumnezeu. Căci întunericul este înfrânt prin sosirea luminii și boala este învinsă prin venirea sănătății. Deci doar să cunoașteți adevărul, neamuri, și imediat veți fi supuse înfrângerii izbăvitoare pentru voi.

«Auziți până la marginile pământului»¹²³². Pe cine să asculte? Pe cei care vestesc Evanghelia. Căci, spune: «În tot pământul a ieșit vestirea lor și până la marginile lumii cuvintele lor»¹²³³. «Cei puternici, plecați-vă»¹²³⁴, lăsați puterea trupului, luați slăbiciunea cărnii (trupului), ca puterea lui Dumnezeu să se desăvârșească în slăbiciune¹²³⁵. «Căci de vă veți întări iarăși, iarăși veți fi supuși»¹²³⁶. Dacă vreodată dorința cărnii (trupului) se ridică iarăși în tine, sârguiește-te să o înrobești, să o dobori și să o supui duhului. «Și orice sfat veți sfătui, îl va risipi Domnul, și cuvântul pe care îl veți grăi nu va rămâne între voi, căci cu noi este Dumnezeu»¹²³⁷. Pentru că nimicește în-

¹²²⁸ Is. VIII, 9 (Septuaginta v. 8).

¹²²⁹ În ebraică, עִמָּנוּאֵל *Immanuel* înseamnă „cu noi” (עִמָּנוּ *‘immanu*) este Dumnezeu (אֵל *‘el*). Pronunția corectă ebraică este deci cu *i* la început. În greacă însă a fost translatat Ἐμμανουήλ.

¹²³⁰ Mt. I, 23.

¹²³¹ Is. VIII, 9.

¹²³² Is. VIII, 9.

¹²³³ Ps. XVIII, 4 (Septuaginta v. 5).

¹²³⁴ Is. VIII, 9.

¹²³⁵ II Cor. XII, 9.

¹²³⁶ Is. VIII, 9.

¹²³⁷ Is. VIII, 10.

telepciunea celor înțelepți și leapădă priceperea celor pricepuți¹²³⁸. Deci, Îngerul de mare sfat¹²³⁹ desființează sfatul omenesc și Dumnezeu Cuvântul leapădă cuvântul omenesc, din care «*nimic, spune, nu vă va rămâne, căci cu noi este Dumnezeu*». Este bine în timp de persecuție să spunem cu curaj neamurilor: «*Căci de vă veți întări iarăși, iarăși veți fi supuși*». Căci năpustindu-se în dăți repetate asupra Bisericii lui Hristos, [tot] în dăți repetate vor cădea. După cum cei care prin adaosul de materie combustibilă ridică și mai mare văpaia, la fel cei care se sânguiesc mereu să distrugă Biserica o aduc prin persecuții la și mai multă slavă și putere.

212. «*Așa zice Domnul: Nu s-au supus mâinii celei tari și cursului căii poporului acestuia, spunând: Să nu zică greu, căci tot ce zice poporul acesta este greu. Dar de frica lui să nu vă temeți, nici să vă tulburați. Pe Domnul Însuși sfințiți-L și El să-ți fie teama. Și de vei te vei supune Lui, îți va fi spre sfințire. Și nu vă veți apropia ca de piatra de poticnire și nici ca de piatra de cădere*»¹²⁴⁰.

După ce s-a binevestit cuvântul despre venirea lui Emanuel și ca la o victorie împotriva neamurilor a ieșit acel glas: «*Înțelegeți, neamuri, și vă plecați. Cu noi este Dumnezeu*», Scriptura adaugă aceasta, condamându-le pe neamuri: «*Nu s-au supus mâinii celei tari*»¹²⁴¹. Iar mâna cea tare este puterea creatoare a celor care sunt, prin care a fost așezată toată zidirea celor văzute și a celor mai presus de cele văzute.

Căci sunt două moduri în care putem fi aduși la cunoașterea lui Dumnezeu și la grija de noi înșine. Fie ridicându-ne prin cele văzute de la noțiunile firești la Făcătorul, fie prin învățătura dată nouă de Lege. Dar aceștia se arată nesupuși mâinii celei tari, adică nu sunt conduși din cele create către înțelegerea Celui care le-a făcut¹²⁴²; [dar] și cursului, căii adică. Iar Calea este de fapt Domnul, Care spune: «*Eu sunt calea*»¹²⁴³. El Însuși este Mâna lui Dumnezeu și

¹²³⁸ Is. XXIX, 14; I Cor. I, 19.

¹²³⁹ Is. IX, 6.

¹²⁴⁰ Is. VIII, 11-14.

¹²⁴¹ Is. VIII, 11.

¹²⁴² Rom. I, 20.

¹²⁴³ In. XIV, 6.

dreapta. Căci, spune, «*dreapta Ta, Doamne, s-a preaslăvit întru tărie*»¹²⁴⁴, și: «*Eu cu mâna mea am întărit cerul*»¹²⁴⁵. De aceea, sunt condamnați cei care nu cred în Domnul. Sau numește acum curs calea vieții acesteia, rânduită nouă după Lege. Că învățătura se cheamă cale este cunoscut din multe locuri, Domnul numindu-i pe învățătorii Legii călăuze oarbe¹²⁴⁶. Și: «*În calea mărturiilor Tale m-am desfătat*»¹²⁴⁷, și: «*În calea Ta voi trăi*»¹²⁴⁸, și: «*Fericiți cei fără de prihană în cale*»¹²⁴⁹. Pe scurt, Scriptura este plină [de locuri în care] urcușul prin Lege al sufletului către desăvârșire este numit „călătorie”. Adaugă și cauza nesupunerii. Nu acceptă, spune, poruncile căii, pe care le proclamă Scriptura și nu li se supun, nepurtând greutatea celor poruncite.

213. Precum și în Evanghelia iudeii neținând învățăturile Domnului, spuneau: «*Greu este cuvântul acesta. Cine îl poate asculta*»¹²⁵⁰? Este greu pentru desfrânat să fie cumpătat, este greu pentru bețiv să se abțină, este greu pentru cel care ocărăște să binecuvânteze. Și în general, oricărui grumaz care dorește să fie liber jugul Legii i se pare greu, de aceea, sunt mulți cei duși la pierzare prin calea cea netedă și largă, dar sunt puțini cei [duși] în împărăție, [cei mulți] neputând purta greul și chinul vieții după virtute. Căci răutatea momește prin netezimea plăcerii, pe când virtutea face dificilă prin antrenamente aspre și chinuri viața celor exersați¹²⁵¹. «*Pentru cuvintele buzelor tale eu am păzit căi aspre*»¹²⁵². „Căi aspre” numește poruncile date nouă pentru desăvârșirea sufletelor noastre. Ce este mai greu decât, primind o lovitură peste obraz, să îl întorci și pe celălalt¹²⁵³; fiind jefuit, să nu ceri înapoi¹²⁵⁴; târât în tribunal, să-ți dez-

¹²⁴⁴ *Ieș.* XV, 6.

¹²⁴⁵ *Is.* XLVIII, 13.

¹²⁴⁶ *Mt.* XV, 14.

¹²⁴⁷ *Ps.* CXVIII, 14.

¹²⁴⁸ *Ps.* CXVIII, 37.

¹²⁴⁹ *Ps.* I, 1.

¹²⁵⁰ *In.* VI, 61.

¹²⁵¹ Sau „practică asceza”.

¹²⁵² *Ps.* XVI, 4.

¹²⁵³ *Mt.* V, 39.

¹²⁵⁴ *Lc.* VI, 30.

braci și haina¹²⁵⁵; fiind ocărât, să binecuvântezi¹²⁵⁶; fiind defăimat, să rogi; să nu urăști pe nimeni; să te rogi pentru cei care te prigonesc¹²⁵⁷? Dar aceste [lucruri] grele ne pregătesc pentru odihna din sânul plăcut al tatălui nostru, Avraam. Pentru că *«fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia. Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate, căci aceia se vor sătura»*¹²⁵⁸. Și aproape orice suferință de aici este pregătitoare pentru bunurile veșnice. De aceea, *«Mergând, mergeau și plângeau, aruncând semințele lor»*¹²⁵⁹. Căci necazurile de aici întâmplăte datorită Legii lui Dumnezeu vor fi sămânță pentru bunurile viitoare. *«Venind, au venit cu bucurie, ridicându-și snopii»*¹²⁶⁰. Deci neamurile nu s-au supus cursului poporului, spunând: *«Nu mai spuneți greu. Căci tot ce zice poporul acesta este greu»*. De aceea, cercetează-i pe cei care ascultă de idoli, din ce cauză nu se apropie de învățătura propovăduirii. Fiindcă cei mai onești recunosc că nu suportă asprimea [Evangheliei].

214. Apoi continuă: *«Dar de frica lui să nu vă temeți»*¹²⁶¹.

Dar aceasta se înțelege în două feluri. Spune neamurilor: „Nu vă temeți de teama de care vă temeți acum în chip neînvățat, nedându-vă exercițiului celor mai bune”, ca și cum ar spune: „Nu te teme de cumpătare, nu te teme de bărbăție, nu te teme de dreapta credință, nu fi înfricoșat de niciuna dintre virtuți”. Sunt blânde, ușor accesibile, aducătoare de bucurii, pregătitoare de viață. Sau, schimbând cuvântul, se referă la popor: „Aceia susțin acestea despre voi, neprimind unirea cu voi prin parcursul Legii. Dar voi nu vă temeți de uneltirile împotriva voastră a neamurilor, ci cugetați la Hristos, pe El sfințiți-L și El să-ți fie teama”. Cel mai mare [lucru] pentru desăvârșire este să vă temeți în chip învățat și să nu vă înfricoșați de toate, îngrozindu-vă de cele care nu trebuie. Căci *Psalmul* condamnă unele ca acestea, spunând: *«S-au temut cu teamă acolo unde nu*

¹²⁵⁵ Mt. V, 40.

¹²⁵⁶ Lc. VI, 28.

¹²⁵⁷ Mt. V, 44.

¹²⁵⁸ Mt. V, 5-6.

¹²⁵⁹ Ps. CXXV, 6.

¹²⁶⁰ Ps. CXXV, 6.

¹²⁶¹ Is. VIII, 12.

era teamă»¹²⁶². Deci, sfințește-L pe Domnul și El să-ți fie teama. Așteaptă venirea Aceluia, teme-te de judecata Aceluia. Este înfricoșător Cel care dă fiecăruia după faptele lui¹²⁶³. Este înfricoșător Cel care la glasul trâmbiței va veni din cer cu sfinții îngeri¹²⁶⁴. Este înfricoșător Cel a cărui hotărâre este pedeapsa veșnică¹²⁶⁵. Deci, de te vei supune Lui, nu te vei apropia de El ca de piatra de poticnire și nici ca de piatra de cădere.

Scriptura cheamă limpede la credința în Domnul nostru Iisus. Căci se spune despre aceasta: «*Iată pun în Sion o piatră de poticnire și o piatră de sminteală*»¹²⁶⁶. Cei orbi și care nu pot vedea [obiectele] de lângă picioare se lovesc de pietre. Și cei care nu sunt siguri pe pași alunecă pe pietre. Într-adevăr, cel care nu s-a îngrijit de [partea] văzătoare a sufletului, nici nu recunoaște venirea Domnului prin învățătura Scripturilor se împiedică de predica Evangheliei. Iar cel care este ușor de răsturnat în credință se smintește de Piatra Care este Hristos¹²⁶⁷. Dar, se spune, tu, poporule, de ești supus și sprijinit cu o credință deplină pe Domnul, nu te vei întâlni cu cuvântul Lui ca și cu o piatră de poticnire, nici nu te vei clătina pe el, ca pe piatră de cădere. Dar poate că nebunia propovăduirii este o poticnire pentru elini, care caută înțelepciunea, și o piatră de sminteală pentru iudei, care cer semne. De aceea spune Pavel că propovăduirea este iudeilor sminteală, iar neamurilor nebunie¹²⁶⁸. Dar celor care se supun Domnului și nu subjugă argumentelor logice simplitatea propovăduirii, nici nu ispitesc adevărul prin semne, Hristos le este putere a lui Dumnezeu și înțelepciune a lui Dumnezeu.

215. «*Atunci se vor vădi cei ce pecetluiesc legea, ca să nu învețe. Și va zice: Îl voi aștepta pe Dumnezeu, Cel care Și-a întors fața de la casa lui Iacob și voi fi supus Lui*»¹²⁶⁹.

¹²⁶² Ps. XIII, 5.

¹²⁶³ Mt. XVI, 27.

¹²⁶⁴ Mt. XXIV, 31.

¹²⁶⁵ Mt. XXV, 46.

¹²⁶⁶ Rom. IX, 33.

¹²⁶⁷ I Cor. X, 4.

¹²⁶⁸ I Cor. I, 23.

¹²⁶⁹ Is. VIII, 16-17. Biblia sinodală are altă variantă, urmând textului ebraic, unde este vorba de predarea către ucenici a profeției pecetluite.

Cuvântul este legat în continuarea celor precedente. *«Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște Fiu și vor numi numele Lui Emanuel, care se tâlcuiește: Cu noi este Dumnezeu»*¹²⁷⁰. Și apoi, urmând, spune: *«Cu noi este Dumnezeu. Înțelegeți, neamuri, și vă plecați»*. Apoi Scriptura se referă la cei care nu primesc ceea ce este vestit prin Emanuel, ci resping greutatea celor poruncite de El. *«Atunci, spune, se vor vădi cei ce pecetluiesc legea, ca să nu învețe»*¹²⁷¹. Căci cuvântul învățaturii fiind însămânțat în toți, ei își îndreaptă inimile pentru primirea învățăturilor. Și sunt ca un pământ roditor cei care primesc cuvântul și îl înrădăcinează în adânc și nu îl înăbușă cu spini, nici nu-l lasă nepăzit, ca să fie ușor de jefuit de către diavol, ci aduc roadă treizeci, șaiszeci și o sută¹²⁷². Dar sunt și unii care își închid deplin sufletul față de primirea cuvântului și, ca să zicem așa, se leagă și sunt pecetluiți, ca să nu intre cuvântul adevărului. Se spune, dar, că sunt pecetluiți cei care se aseamănă formei vrăjmașului și nu primesc ca Hristos să Se formeze în ei¹²⁷³, cei care deformează chipul Celui mai presus de ceruri și se bucură doar de chipul celui pământesc¹²⁷⁴.

Dar Legea este pecetluită de neclaritate și pentru că nu este ușor de înțeles celor care o întâlnesc, [chiar și] prin antrenamentul necesar de cercetare a Legii. Cel care nu se dedică exercițiului [duhovnicesc]¹²⁷⁵, nici nu dorește să-și dezlege lanțul necunoștinței se spune că pecetluiește Legea, [dar] acesta se va vădi în ziua revelației. Căci *«se vor vădi cei ce pecetluiesc legea, ca să nu învețe»*. Deci, cum pecetluiesc iudeii Legea, despre care se spune: Luați cheile, dar voi nu intrați, iar pe cei care pot să intre îi opriți¹²⁷⁶? Pecetluiește ca să nu învețe cel care, sub pretextul păzirii a ceea ce este după literă, nu revelează tainele din adânc. La ce spune, uită-te dacă nu sunt pe față vorbe iudaice. *«Îl voi aștepta pe Dumnezeu, Cel care Și-a întors*

¹²⁷⁰ Is. VII, 14; Mt. I, 23.

¹²⁷¹ Is. VIII, 16.

¹²⁷² Mc. IV, 8.

¹²⁷³ Gal. IV, 19.

¹²⁷⁴ I Cor. XV, 49.

¹²⁷⁵ μελέτη.

¹²⁷⁶ Lc. XI, 52.

fața de la casa lui Iacob»¹²⁷⁷. Acestea spun iudeii: „Nu cred în Dumnezeu, nu Îl primesc pe Emanuel. Deși acum sunt părăsit, voi aștepta cândva venirea lui Dumnezeu, Care Și-a întors fața de la casa lui Iacob”.

216. «*Iată eu și pruncii, pe care mi i-a dat Dumnezeu. Și vor fi semne și minuni în casa lui Iacob de la Domnul Savaot, Cel ce locuiește în muntele Sionului*»¹²⁷⁸.

După ce nesupușii sunt blamați, Însuși Domnul vorbește apoi din partea Sa. Deci, aceia, spune, nu se supun mâinii celei tari și cursului căii poporului acestuia și pretind că Îl așteaptă pe Domnul, Care Și-a întors fața de la casa lui Iacob. Dar Eu pe cei care au crezut în Mine, care tocmai au fost renăscuți, dezbrăcându-se de omul cel vechi și îmbrăcându-se în cel nou¹²⁷⁹, ca niște copii nou-născuți¹²⁸⁰, blânzi în purtare și care nu au experimentat răutatea, înțărcați apoi de la cuvintele introductive și avansați la hrana mai desăvârșită a tainelor; pe aceștia luându-i și încălzindu-i la sânul îndurării [Mele], îi aduc la Tatăl. Căci prin Mine este calea cunoașterii către El. Nimeni dintre cei care își amintesc de *Epistola către Evrei* nu va nega că din partea lui Hristos sunt cuvintele: «*Căci ducând pe mulți fii la slavă, I se cădea Aceluia pentru Care sunt toate și prin care sunt toate, să desăvârșească prin pătimire pe Începătorul mântuirii lor. Pentru că și cel ce sfințește, spune, și cei ce se sfințesc, dintr-Unul sunt toți. Din această cauză, nu se rușinează să-i numească pe ei frați, zicând: Voi vesti fraților Mei numele Tău. Și iarăși: Iată eu și pruncii pe care Mi i-a dat Dumnezeu*»¹²⁸¹.

217. «*Și vor fi, spune, semne și minuni în casa lui Iacob*»¹²⁸².

Semne și minuni puternice vor fi săvârșite în casa lui Iacob de către acești copii renăscuți de către Hristos. Copii erau Apostolii, fiind prunci în răutate¹²⁸³, care vorbind mai întâi în limbi, deși erau

¹²⁷⁷ Is. VIII, 17.

¹²⁷⁸ Is. VIII, 18.

¹²⁷⁹ Col. III, 9.

¹²⁸⁰ I Pt. II, 2.

¹²⁸¹ Evr. II, 10-13; Ps. XXI, 24 (Septuaginta v. 23); Is. VIII, 18.

¹²⁸² Is. VIII, 18.

¹²⁸³ I Cor. XIV, 20.

oameni obișnuiți și galileeni, au făcut văzută tuturor venirea Duhului și distribuirea harismelor făcută lor și împărțirea limbilor¹²⁸⁴. Apoi semnul cunoscut, ologul care ședea la Poarta Frumoasă s-a făcut zdravăn pe picioare prin chemarea numelui lui Hristos de către Petru și Ioan, pașii săi fiindu-i întăriți¹²⁸⁵. Cu aceasta s-a împlinit și vechea profeție, că: «*Atunci ologul va sări ca cerbul*»¹²⁸⁶. Semn era și Dorcas (Tavita), ridicată din morți¹²⁸⁷. Semn erau și porțile de fier ale închisorii, care s-au deschis de la sine pentru ieșirea lui Petru¹²⁸⁸, cu lanțurile dezlegate și alte asemenea care s-au petrecut prin apostoli pentru arătarea dumnezeirii Celui Unul-Născut. Toate aceste semne și minuni sunt de la Dumnezeu Savaot, Care locuiește în muntele Sion. Este potrivit să înțelegi Dumnezeu Savaot ca Dumnezeu oștirilor.

Dar cine altcineva este Domnul oștirilor decât Cel numit arhi-strategul puterii lui Dumnezeu¹²⁸⁹, de la Care semnele au fost date copiilor? [Faptul] că cei care au crezut în Hristos sunt copii este arătat din ceea ce a răspuns Domnul către iudeii care I-au spus: Nu auzi ce Îți spun aceștia? – cei care Îl laudau și ziceau: Osana întru cei de sus –, [anume] că: «*Din gura pruncilor și a celor ce sug Ți-ai pregătit laudă*»¹²⁹⁰. Aici a spus „prunci” celor care tăiau ramurile palmierilor și întindeau hainele pe drum, celor care Îl strigau și Îl slăveau¹²⁹¹. Dar și într-alt loc: «*Îți mărturisesc Ție, Părinte, Doamne al cerului și al pământului, căci ai ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-ai descoperit pruncilor*»¹²⁹², numind „prunci” pe cei învățați în cuvânt și care se învredniciseră prin Duhul de revelarea tainelor.

¹²⁸⁴ *Fap.* II, 4 ș.u.

¹²⁸⁵ *Fap.* III, 2 ș.u.

¹²⁸⁶ *Is.* XXXV, 5.

¹²⁸⁷ *Fap.* IX, 40.

¹²⁸⁸ *Fap.* XII, 10.

¹²⁸⁹ *Ios.* V, 14.

¹²⁹⁰ *Mt.* XXI, 15-16.

¹²⁹¹ *Mt.* XXI, 8.

¹²⁹² *Mt.* XI, 25.

Deci, «iată eu și pruncii»¹²⁹³ îi arată pe aleșii Lui, pentru că «Dumnezeu Și-a ales pe cele nebune ale lumii ca să îi rușineze pe cei înțelepți»¹²⁹⁴. Oricine se dezbracă de omul cel vechi, stricat prin poftele amăgirii¹²⁹⁵, și se îmbracă în cel nou, înnoit după chipul Creatorului¹²⁹⁶, este un prunc după taina lui Hristos.

218. «Și de vor zice către voi: întrebați pe vrăjitorii ventriloci și pe cei ce vorbesc din pământ, pe cei ce grăiesc deșertăciuni, care grăiesc din pânțele. Nu întreabă un popor pe Dumnezeul său? De ce să întrebe pe cei morți despre cei vii? Căci a dat Legea spre ajutor ca să [nu] zică, precum este cuvântul acesta, pentru care nu mai sunt dăruri de dat. Și va veni asupra voastră foamete grea și va fi că, dacă veți flămânzi, vă veți mâhni și îi veți vorbi de rău pe conducător și pe cele părintești. Și vor căuta la cer sus și pe pământ jos vor privi. Și, iată, lipsă strânsă și întuneric, nevoie și strâmtorare și întuneric, ca să nu vadă. Și nu va fi lipsit cel care este în lipsă până la un timp»¹²⁹⁷.

Cei care nu primesc cuvântul Evangheliei, cei care disprețuiesc propovăduirea ca pe o nebulie¹²⁹⁸ și care se smintesc de Cruce, când îi sfătuim să se întoarcă la cunoaștere, ne propun în schimb îndemnuri din propria rătăcire, spunând: „Nu-L căutați pe Domnul, ci pe vrăjitorii ventriloci, pe cei ce vorbesc din pământ, pe cei ce grăiesc deșertăciuni”!

Și experiența este martoră a acestui [lucru]. Căci cei care se țin strâns de idoli și țin la vise, semne și ghicirea demonilor disprețuiesc ei înșiși adevărul și pe noi ne sfătuiesc să căutăm unele ca acestea. De aceea, lucrările rătăcirii sunt făcute de către demoni pentru pieirea celor ispițiți. Acum îi învâluie în somn cu viziuni care fie dau sfat despre vreo suferință trupească, fie prevestesc viitorul. Demonii pot să vadă deodată unele ca acestea despre suferințele trupului, pentru că văd mai clar proprietățile substanțelor și percep calitățile plantelor și pe cele potrivite din ele pentru suferințe.

¹²⁹³ Is. VIII, 18.

¹²⁹⁴ I Cor. I, 27.

¹²⁹⁵ Ef. IV, 22.

¹²⁹⁶ Col. III, 10.

¹²⁹⁷ Is. VIII, 19-23.

¹²⁹⁸ I Cor. I, 23.

Cât despre cele viitoare, [demonii] adesea prevestesc cele ce deja s-au petrecut, dar ne sunt nouă necunoscute, [iar ei] ni le vestesc drept viitoare. Ca atunci când cineva dintre noi, care auzind de venirea cuiva, ar anunța-o drept viitoare celui care o așteaptă, vânând [însă] slavă prin înșelăciune din faptul că pare a fi profet, la fel și demonii, făcând cunoscute cele decise, hotărârile lui Dumnezeu, dau adesea de știre celor ușor de dus în înșelare. La fel și vrăjitoarea ventrilocă i-a vestit lui Saul prin demoni înfrângerea viitoare¹²⁹⁹. Căci erau demoni cei care s-au prefăcut în chipul lui Samuel, care pentru că au auzit condamnarea asupra lui Saul, au relatat ca proprie hotărârea anunțată de Dumnezeu.

De aceea, neamurile ne îndeamnă adesea la înșelările de la demoni, spunând: „Cercetați-i pe vrăjitorii ventriloci, pe cei care vorbesc din pământ”! Nu îndrăznesc să spună că vorbele lor sunt din ceruri. După cum și în [cartea] *Regilor* aceea vorbind cu Saul i-a zis: «Văd dumnezei ridicându-se din pământ»¹³⁰⁰. Astfel este concepția ventrilocilor: promit să ridice sufletele celor morți pentru arătarea celor căutate. Apoi [Isaia] adaugă propria părere pe care o are despre asemenea concepții și îi declară vorbitori în deșert, spunând: «cei ce grăiesc deșertăciuni, care grăiesc din pânțec»¹³⁰¹ sau de fapt care vorbesc din propria voință. Căci nu vorbește învățat din altă parte, ci plămuid minciuna în inima lui, ignorând voința celor care privesc, spune cele de folos lui spre înșelarea celor necunoscători.

219. Sau poate vorbesc din pânțec cei «al căror dumnezeu le este pânțecul»¹³⁰², care lucrează orice pentru plăcerea mâncatului și băutului. De aceea, n-ar greși cineva numind „ventriloci” și vorbitori din pânțec pe cei care își aranjează învățătura pentru a-și umple stomacul și se înconjoară cu o aparență de cucernicie; cei care nu rostesc cuvintele din rânduială, aceștia grăiesc deșertăciuni. [Așa mi] se pare. Căci cel care nu face, și învață, este nedemn de crezare pentru folos. «Nu întreabă un neam pe dumnezeul său»¹³⁰³, adică fie-

¹²⁹⁹ *I Reg.* XXVIII, 19.

¹³⁰⁰ *I Reg.* XXVIII, 13.

¹³⁰¹ *Is.* VIII, 19.

¹³⁰² *Filip.* III, 19.

¹³⁰³ *Is.* VIII, 19.

care neam aduce dumnezeului său cererea de a învăța despre ceea ce dorește. Trebuie ca citirea să fie formulată interogativ¹³⁰⁴ pentru claritatea cuvântului: «*Oare nu întreabă un neam pe dumnezeul său?*», pentru ca cei care sunt în afara cultului nostru să-și prezinte întrebările urmând dumnezeilor, pe care îi consideră a fi dumnezei. Căci considerându-i pe cei morți dumnezei, pe aceștia îi întreabă despre cei vii. [Isaia] îi numește morți fie pe idoli neînsuflețiți, [care sunt] pietre și lemne, bronz și aur, fie îi numește morți pe cei care au lepădat prin apostazie viața cea adevărată. Sau poate întreaga problemă a celor numiți vrăjitori ventriloc se referă la morminte și de acolo își au puterea de înșelare. Apoi, indignată din cauza nechibzuinței idolatrilor, Scriptura spune: „De ce să întrebe pe cei morți despre cei vii? De ce tu, care ai suflet, te închini unei pietre? De ce tu, care ai rațiune, întrebi un [obiect] mut? Rogi, oare, pentru copilul viu un [lucru] care nu are viață, care este lipsit de viață, fără duh? Dacă mergi la un oracol și născocoști purificări, [prin aceasta] mergi la cei morți care și-au pierdut viața și care urmează să-ți producă și ție moartea din cauza neascultării”.

220. «*Căci a dat Legea spre ajutor ca să [nu] zică, precum este cuvântul acesta, că pentru el nu mai sunt daruri de dat*»¹³⁰⁵.

Nu te îngrijora de viitor, ci orânduiește-ți spre folos cele prezente. Ce folos este din faptul că primești dinainte cunoașterea? Dacă viitorul va fi bun, va veni și dacă nu este știut dinainte, iar dacă este trist, care îți este câștigul să te obosești dinainte cu tristețea? Ai primit Legea pentru ajutor. O mare deschidere către bine îți era sădită și din fire, dar pe aceasta Dumnezeu desăvârșind-o ți-a adăugat și călăuzirea de la Lege. Vrei să ai încredere în cele viitoare? Fă cele poruncite de Lege și așteaptă bucuria de cele bune. «*Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta ca să-ți fie bine și să fii mult timp pe pământul pe care Domnul Dumnezeuul tău ți-l dă*»¹³⁰⁶. Îți dorești cele bune? Fă cele poruncite. Nu întreba un ghicitor despre sănătatea ta, ci încrede-te în doctor, care îți propune cele pentru sănătate, cărora tu în-

¹³⁰⁴ În antichitate lipseau semnele de punctuație în manuscrise, ele trebuind deduse.

¹³⁰⁵ Is. VIII, 20.

¹³⁰⁶ Ieș. XX, 12.

suți ești stăpân. De ce să înveți de la altul? Niciun ghicitor nu oferă nemurire, niciunul nu te duce la cer, niciunul nu te duce cu îndrăzneală la Judecător, ci Legea și păzirea strictă a acesteia, pe care dacă o păzești, nu te îngrijorezi de viitor, ci aștepti răsplata.

«Căci a dat Legea spre ajutor ca să [nu] zică, precum este cuvântul acesta, că pentru el nu mai sunt daruri de dat»¹³⁰⁷. Această Lege nu este precum cuvântul vreunui vrăjitor ventriloc, pentru că nu a fost inventată pentru înșelare ca aceea, ci este învățătoare a adevărului. Aceia ghicesc pentru bani, deși este ridicol ca cei înșelați să le mai plătească și bani ca preț al minciunii. Dar acest cuvânt, adică al Legii, nu este așa, încât să dai daruri pentru el. Nimeni nu plătește harul lui Dumnezeu. Fiindcă, spune: «în dar ați luat, în dar să dați»¹³⁰⁸. Vezi cum s-a mâniat Petru pe Simon, care îi aducea bani pentru harul Duhului. Căci spune: «Banii tăi să fie cu tine spre pierzare, căci ai socotit că darul lui Dumnezeu se agonisește cu bani»¹³⁰⁹. De aceea, cuvântul Evangheliei nu este ca vorbele vândute de vrăjitorii ventriloci. Ce ar da cineva la schimb vrednic de acestea? Ascultă-l pe David care era în lipsă și zicea: «Ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie»¹³¹⁰? De aceea, nu sunt daruri la fel de valoroase pe care să le dai pentru harul Lui. Un singur dar este vrednic, păzirea a ceea ce a fost dăruit. Cel care ți-a dat comoara nu cere prețul a ceea ce a fost dat, ci păstrarea vrednică a ceea ce este dat.

221. «Și va veni asupra voastră foamete grea, spune, și va fi că, dacă veți flămânzi, vă veți mâhni și îi veți vorbi de rău pe conducător și pe cele părintești»¹³¹¹.

Cel care administrează toate pentru mântuire, Domnul, aduce uneori și foamete spre folosul celor care sunt instruiți. Căci, spune: Te-am pedepsit și te-am înfometat¹³¹², ca să îți fac bine. Acum numește această foamete de neîmpăcat și de neconceput „grea”. Căci

¹³⁰⁷ Is. VIII, 20.

¹³⁰⁸ Mt. X, 8.

¹³⁰⁹ Fap. VIII, 20.

¹³¹⁰ Ps. CXV, 3.

¹³¹¹ Is. VIII, 21.

¹³¹² Deut. VIII, 3.

[stările] de foamete sunt diferite. Unele sunt doar prin lipsa grâului, altele prin lipsa celorlalte trebuitoare hranei. Aceasta este o foamete grea, cea pe care Scriptura o vestește, încât prin nevoie aduce măhnire, care poate aduce mântuirea cea fără părere de rău. Iar când se vor întrista după Dumnezeu¹³¹³, atunci vor vorbi de rău pe conducător și pe cele părintești.

Cine este acest conducător, blamat de cei care sunt întristați într-un mod bun? În mod clar [este] conducătorul lumii acesteia¹³¹⁴, pe care îl vorbesc de rău din pocăință, când ajung la simțirea vătămării de la el¹³¹⁵. Dar le blamează și pe cele părintești. Cele părintești ale celor care trăiesc în păcat sunt treburile vieții, în care toți iubitorii de slavă se amestecă. Cele părintești sunt pentru păcătos faptele trupului, adulterul, desfrânarea, necurăția, necuviința, idolatria, patima, dorința rea. Cele părintești sunt viclenia și minciuna, uneltirile, înșelăciunile și fățarniciile. Totuși, cel care se trezește¹³¹⁶, ca după o beție, din lucrurile lumii, îl va vorbi de rău pe conducătorul lui, care l-a condus la lucrările pierzaniei. Dar va vorbi de rău și pe cele părintești, în care viețuind, nu primeau Legea dată nouă de Dumnezeu spre ajutor. Nu poți fi sub împăratul adevărat, dacă nu vorbești de rău pe conducător. De aceea Biserica te-a învățat să spui: „Mă lepăd de tine, Satană”¹³¹⁷. Aceasta este vorbirea de rău a conducătorului.

Dar ce este [vorbirea de rău] a celor părintești? „Mă lepăd și de lucrările tale”. Acestea sunt cele părintești, lucrările diavolului. Fericit cel ce îl vorbește de rău pe conducător în mod real. Pentru că se apropie apoi de cel adevărat și se luminează. Fericit cel care le blamează pe cele pământești de demult, căci își va găsi patria, Ierusalimul cele de sus¹³¹⁸, care este mamă a celor care se aseamănă fericitului Pavel. Cele părintești sunt și obiceiurile rele transmise nouă

¹³¹³ II Cor. VII, 10.

¹³¹⁴ In. XVI, 11.

¹³¹⁵ Este vorba de diavol.

¹³¹⁶ Sau „dobândește trezvie”.

¹³¹⁷ Formulă de exorcizare rostită de cel care se botează sau de naș la slujba Tainei Sfântului Botez.

¹³¹⁸ Gal. IV, 26.

de la părinți. Tatăl ți-a lăsat averile [dobândite] din lăcomie? Întoarce-le celui nedreptățit, nu avea pretenții ca fiind ale tale proprii. Sunt moștenirea păcatului. Înrobind nedrept, tatăl tău ți-a lăsat un rob? Tu dă-i libertatea, îi vei face și aceluia (tatălui) chinul mai ușor și ție îți vei pregăti adevărata libertate. Apoi ce spune?

222. «*Și vor căuta la cer sus și pe pământ jos vor privi. Și, iată, lipsă strânsă și întuneric, nevoie și strâmtorare și întuneric, ca să nu vadă. Și nu va fi lipsit cel care este în lipsă până la un timp*»¹³¹⁹.

Vorbește despre aceștia, aduși la pocăință prin strâmtorare, pentru că vor privi la cer sus. Cei care mai înainte erau încovoiați și nu puteau să caute la cele înalte ale contemplărilor dumnezeiești, aceștia, dezlegați ca de un lanț de aplecarea către cele pământești, își rotesc privirea liberă către cer, contemplând firea celor nevăzute și raționale¹³²⁰ și observând bine locul unde va trebui să-și depună comoara. Apoi «*și pe pământ jos vor privi*». Cei până acum semețiți și care cugetau măreț despre sine își vor recunoaște micimea firii lor din înrudirea cu pământul.

Minunează-te cu câtă grijă se folosește Scriptura de acești termeni, închipuind un sens potrivit cu fiecare lucru. Căci cerul și pământul sunt scoase înainte pentru contemplație. De aceea, despre cer spune: «*vor căuta*¹³²¹ *la cer sus*», iar despre pământ «*vor privi*¹³²² *jos pe pământ*». Apoi, după minunea priceperii unora ca acestea, [oamenii] sunt uimiți și strâmtorați și întunecați în cuget, frica față de cele înțelese producându-le această mare tulburare. Căci, spune, «*când va sfârși [ceva] omul, atunci [de fapt abia] începe și când se va opri, atunci va fi descumpănit*»¹³²³. Nimeni nu știe câte nu știe, dacă nu gustă din cunoaștere. În plus, Stăpânul cel bun le promite [lucruri] mai bune. Căci, spune, «*nu va fi lipsit cel care este în lipsă până la un timp*». Această neștiință nu va cuprinde pentru totdeauna neamul oamenilor, dar cel care acum caută adevărul acesteia, și se

¹³¹⁹ Is. VIII, 22-23.

¹³²⁰ νοητός.

¹³²¹ ἀναβλέπω „a privi sus”.

¹³²² ἐμβλέπω „a privi în”.

¹³²³ Înț. Sir. XVIII, 6.

zbate pentru găsirea acesteia, va vedea atunci față către față¹³²⁴ și va primi desăvârșirea cunoașterii, când va veni timpul restaurării tuturor¹³²⁵. Căci aceasta este «*până la un timp*»¹³²⁶.

¹³²⁴ *I Cor. XIII, 12.*

¹³²⁵ ἡ τῶν ὅλων ἀποκατάστασις. Totuși nu trebuie spus că prin aceasta scrierea reține doctrina eretică a apocatastazei. De altfel expresia apare și în *Fap. III, 21*. Este vorba de fapt de redobândirea de către creație a curăției ei de la început.

¹³²⁶ *Is. VIII, 23.*

CAPITOLUL IX

223. «*Bea*¹³²⁷ aceasta întâi, fă-o repede, țara lui Zabulon, pământul lui Neftali și ceilalți, de lângă mare și dincolo de Iordan, Galileea neamurilor. Popor care umblați în întuneric, vedeți lumină mare. Cei ce locuiți în pământul și în umbra morții, lumină va străluci peste voi. Mulțimea poporului ai scos-o întru veselie Ta și se vor veseli înaintea Ta ca cei ce se veselesc la seceriș și ca cei ce împart prăzile. Fiindcă se va lua jugul cel pus peste ei și toiagul cel pus peste grumazul lor, a înălțurat toiagul celor care cereau [taxele], ca în ziua [de biruință] asupra Madianului. Vor întoarce cu dobândă orice haină și îmbrăcămin-tea luată cu vicleșug și vor dori să fie arși cu foc. Căci Prunc S-a născut nouă, un Fiu, și S-a dat nouă, a Cărui stăpânire este pe umărul Lui și se cheamă numele Lui Înger de mare sfat. Voi aduce pace asupra conducătorilor, pace și sănătate Lui. Mare este stăpânirea Lui și păcii Lui nu este hotar, pe tronul lui David și împărăția lui o așază și [o] ține în judecată și dreptate de acum și până în veac. Râvna Domnului Savaot va face acestea»¹³²⁸.

Urmând să binevestească cele despre Întruparea¹³²⁹ Domnului, oferind, ca să zicem așa, o arvună pentru bucuria duhovnicească, Îl salută astfel pe cel Binevestit. «*Bea aceasta întâi*»¹³³⁰. Cel care bea întâi primește în el băutura, acceptând-o cu plăcere. Mai ales atunci este transmisă plăcerea din ea, când nefiind amețit, nici scuipând-o, ci din uscarea extremă [omul] tânjește după potolirea setei și se umezește cu lichidele băute. De aceea și acum, binevestind harul așteptat poporului [care era] ca însetat, spune: «*Bea aceasta întâi*». Primește bucuria în suflet, așază învătătura mântuirii! Nu o consi-

¹³²⁷ Alte versiuni ale Septuagintei au ποίε „fă”. Sf. Vasile citește începutul πῖε „bea”.

¹³²⁸ Is. VIII, 23 - IX, 1-6.

¹³²⁹ ἐνανθρώπησις „înnomnare”.

¹³³⁰ Is. VIII, 23.

dera neînsemnată față de alta, nici nu socoti altceva mai prețios decât aceasta. Este înaintea tuturor. Nu se poate gândi de către tine ceva înaintea Creatorului tău, nici prin fire ceva mai de cinstire decât Cel mai întâi Născut decât toată creația¹³³¹. «*Bea întâi*», învață că la început era Cuvântul¹³³². Nimic nu era înaintea începutului, nimic înaintea Celui dintru început. Să nu bei (accepti) mai întâi nici vreun eon, nici vreun interval, nici vreun loc gol de existența Fiului, nici vreo perioadă, nici vreun timp, nimic din cele zadarnice după imaginație care pot apărea în suflet. «*Bea aceasta întâi, fă-o repede*»¹³³³.

Să nu mergi nici cu zăbavă, nici cu lenevire, nici fără râvnă, nici cu delăsare în primirea lucrării, ci cu temeinicie și cu sânguință. Unul ca acesta era Pavel. De îndată a băut (a acceptat) credința, nu a amânat niciun timp pentru propovăduire. Acela nu a întrebat trup și sânge¹³³⁴, ci imediat, ca un alergător, s-a grăbit spre final, urmărind ținta pentru răsplata chemării de sus¹³³⁵.

224. «*Pământul lui Zabulon*»¹³³⁶.

Profetul se adresează aceloră la care a mers și Domnul, cei care mai înainte umblau în întunericul necunoașterii, dar au văzut lumină mare în răsăritul luminii adevărate, care «*luminează pe tot omul care vine în lume*»¹³³⁷. Și nimeni să nu creadă că cele de la Matei sunt în dezacord față de cuvântul profetic, pentru că [acesta] spune: «*Poporul care stătea în întuneric*»¹³³⁸, pe când Isaia se arată că a spus: «*Care umblă în întuneric*»¹³³⁹. Căci înseamnă la fel și „a umbla în întuneric” și „a șede”, pentru că amândouă sunt deopotrivă lipsite de finalitatea care le revine: unul nemișcându-se, iar celălalt umblând la întâmplare. Cel care merge fără scop nu înaintează nicăieri, iar cel care este înlănțuit de nelucrare nu ajunge la țel.

¹³³¹ Col. I, 15.

¹³³² In. I, 1.

¹³³³ Is. VIII, 23.

¹³³⁴ Gal. I, 16.

¹³³⁵ Filip. III, 14.

¹³³⁶ Is. VIII, 23.

¹³³⁷ In. I, 9.

¹³³⁸ Mt. IV, 16.

¹³³⁹ Is. IX, 1.

De aceea, acest popor întunecat de necunoașterea neamurilor a văzut lumină, nu ca una de la foc, nici ca una de la stele sau lună, nici ca cea de la soare sau fulger, ci lumină mare, care strălucește și în cele raționale, și în cele sensibile, care este cu Tatăl și îi luminează pe oameni, îi face strălucitori pe îngeri, le ajută tuturor și are razele din sine întinse încă și mai mult. Și în ce țară locuia poporul dintre neamuri? În cea umbrită de moarte. Căci ca un nor gros îi acoperă, din cauza idolatriei, până când lumina venind a străpuns ceața și s-a răspândit peste ei strălucirea adevărului.

Apoi cuvântul se mută chiar la Persoana¹³⁴⁰ Domnului. Ce spune? «*Mulțimea poporului ai scos-o întru veselia Ta*»¹³⁴¹. Nu toți au primit cuvântul, dar cei mai mulți I-au urmat Celui care i-a chemat la bucuria veșnică [și] se vor veseli înaintea lui Dumnezeu, «*ca cei care se bucură la seceriș*». Căci ce seamănă fiecare, aceea și seceră¹³⁴². De aceea, în ziua răsplătirii, cei care au primit cuvântul și au rodit după măsura celor așezate în ei mai înainte, cărora li s-au încredințat răsplătirile de către dreptul Judecător, se vor veseli «*ca cei care se veselesc la seceriș și ca cei ce împart prăzile*»¹³⁴³.

Cei care se veselesc la seceriș, au motive de bucurie din propriile lor strădanii, iar cei care se îmbogățesc din prăzi, primesc deodată un mijloc de bogăție. De aceea le menționează pe amândouă, și bunurile din răsplătire, și pe cele care urmează să fie date prin har de către Cel Mult-Dăruitor. Căci jugul pus pe neamuri a fost ridicat, [neamurile] au scuturat jugul greu al celui care i-a înjugat prin robia păcatului și le-a aplecat grumazul cu toiagul, astfel încât așezându-și în suflet predicarea apostolică, să nu se supună sub robia păcatului.

225. «*Căci a înlăturat toiagul celor care cereau [taxele], ca în ziua [de biruință] asupra Madianului*»¹³⁴⁴.

Un colector de taxe groaznic stă asupra vieții omenești, bătând cu toiagul și cerând [să-i fie făcute] voile: vrăjmașul nostru

¹³⁴⁰ Sf. Vasile folosește aici termenul πρόσωπον pentru „persoană”.

¹³⁴¹ Is. IX, 2.

¹³⁴² Gal. VI, 8.

¹³⁴³ Is. IX, 2.

¹³⁴⁴ Is. IX, 3.

comun. Vrei să cunoști loviturile acestui toiag? Ascultă-l pe cel ce spune: «*Împuțitu-s-au și au putrezit rănilile mele*»¹³⁴⁵. Toiagul cel rău produce celui lovit răni urât mirositoare. Gândește-te la cineva cuprins de felurite dorințe și ținut strașnic în desfătarea plăcerilor. Cât se aseamănă celui lovit cu toiagul și celui purtat spre păcat! Dorința nu contenește să producă celui nestăpânit înțepături și dureri, până când îi face sufletului o rană din cauza păcatului, care degajă duhoare la amintirea celor de rușine. De aceea, [omul] înlătură acest toiag când înlătură conducerea și stăpânirea madianiților, a căror istorie cred că vi-o amintiți, fie cea după *Numeri*, fie cea după *Judecători*. Căci spune în *Numeri*: «*S-au ridicat împotriva Madianului, după cele ce a poruncit Domnul lui Moise și i-au ucis pe toți de parte bărbătească și pe regii Madianului i-au ucis deopotrivă cu răniții lor*»¹³⁴⁶. Iar în *Judecători*: «*Ghedeon s-a întors la tabăra lui Israel și a zis: Scuțați-vă, căci Domnul a dat în mâinile noastre tabăra Madianului*»¹³⁴⁷.

Ce înseamnă «*vor întoarce cu dobândă orice haină și îmbrăcăminte luată cu vicleșug*»¹³⁴⁸? Cred că se spune că cei care punând jugul greu al păcatului și lovind cu toiagul au silit la păcat, aceștia vor întoarce cu dobândă haina și îmbrăcăminte luată cu vicleșug. Cei care i-au furat de haine pe oameni și prin vicleșug i-au lăsat goi de acoperămintă, [le] vor întoarce cu dobândă. Căci de câte ori vrăjmașul nostru comun ne ia sub stăpânirea sa, ne scoate hainele, care pun frumusețe în jurul urăteniilor noastre. Iar haina creștinilor, care acoperă urătenia păcatului nostru, este credința în Hristos. «*Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat*»¹³⁴⁹. Dar chiar înainte ca vrăjmașul nostru să dezbrace urătenia omenească, a dezvelit gândurile noastre cu care ne era înfrumusețată viața și ne-a arătat public goliciunea.

De aceea, pentru că a dezbrăcat cu planuri viclene, va întoarce cu dobândă orice haină și orice îmbrăcăminte luată cu vicleșug. Căci nu numai că primim cele de care am fost deposezați, ci ne facem

¹³⁴⁵ Ps. XXXVII, 5 (Septuaginta v. 6).

¹³⁴⁶ Num. XXXI, 7-8.

¹³⁴⁷ Jud. VII, 15.

¹³⁴⁸ Is. IX, 4.

¹³⁴⁹ Gal. III, 27.

mai buni prin adăugarea cunoștinței despre Hristos. Fiindcă spune: «m-a îmbrăcat cu haina mântuirii și cu veșmântul veseliei»¹³⁵⁰. De aceea, «orice haină luată cu vicleșug», adică furată în ascuns, «o vor întoarce cu dobândă și vor dori să fie arși cu foc, căci Prunc S-a născut nouă»¹³⁵¹. După venirea Domnului, puterile cele rele au strigat: «Ce este noi și Ție, Fiule al lui Dumnezeu? Ai venit înainte de vreme să ne chinuiești»¹³⁵²? Atunci vor prefera să fie arși cu foc mai degrabă, decât să fie condamnați de arătarea în trup a lui Hristos.

226. «Căci Prunc S-a născut nouă, un Fiu, și S-a dat nouă, a Căruia stăpânire s-a făcut peste umărul Lui și se cheamă numele Lui Înger de mare sfat»¹³⁵³.

Am ascultat mai sus câte nume ale Domnului am învățat deja. «Iată fecioara va lua în pântece și va naște un Fiu și vor chema numele Lui Emanuel»¹³⁵⁴. Aici numele Lui se cheamă Înger de mare sfat. Acesta este Cel care a făcut cunoscut sfatul mare cel de veacuri ascuns și nearătat celorlalte generații¹³⁵⁵. Acesta este Cel care a vestit și a arătat între neamuri bogăția Sa cea de nepătruns, pentru ca neamurile să fie împreună-moștenitoare și un sigur trup¹³⁵⁶ al Celui a căruia stăpânire este pe umărul Său, adică împărăția și puterea din Cruce. Căci pe Cruce fiind înălțat, pe toți i-a tras la El¹³⁵⁷.

«Voi aduce pace peste conducători, pace și sănătate Lui. Mare este stăpânirea Lui și păcii Lui nu este hotar»¹³⁵⁸.

Prin aceasta se înfățișează că cele spuse sunt despre Persoana Tatălui¹³⁵⁹. Pentru că a făcut pace prin sângele Crucii Sale, atât cu

¹³⁵⁰ Is. LXI, 10.

¹³⁵¹ Is. IX, 4-5.

¹³⁵² Mt. VIII, 29.

¹³⁵³ Is. IX, 5.

¹³⁵⁴ Is. VII, 14.

¹³⁵⁵ Col. I, 26.

¹³⁵⁶ Ef. III, 6.

¹³⁵⁷ In. XII, 32.

¹³⁵⁸ Is. IX, 5-6. Biblia sinodală urmează aici Septuagintei. Textul ebraic este puțin diferit: „sfetnic, minune, Dumnezeu puternic, părinte al veșniciei, prinț al păcii”. În textul ebraic lipsește așadar referirea la „îngerul de mare (sfat)”.

¹³⁵⁹ Cel care aduce „sănătatea” este Dumnezeu Tatăl, pentru că în limbajul Noului Testament, Hristos este viu prin puterea lui Dumnezeu (Tatăl).

cele de pe pământ, cât și cu cele din cer¹³⁶⁰, se spune: «Voi aduce pace peste conducători și sănătate Lui»¹³⁶¹. Cred că prin aceasta se arată taina Învierii. Căci «a fost răstignit din slăbiciune, dar este viu prin puterea lui Dumnezeu»¹³⁶², de aceea se spune că i-a fost adusă sănătatea în locul slăbiciunii trupului pe care l-a luat pentru noi.

«Și păcii Lui nu este hotar»¹³⁶³. [El] spune: «Pace vă dau vouă. Nu cum dă lumea vă dau Eu vouă»¹³⁶⁴. De aceea nu este hotar păcii Lui, pentru că este un dar mai presus de lume. Căci dacă ar fi fost din lume, s-ar fi terminat împreună cu alcătuirea lumii. Dar acum cel care primește pacea Lui și [o] păstrează va trăi până în veac cu bunătățile păcii. Pacea lui Solomon¹³⁶⁵ s-a limitat la anii scriși¹³⁶⁶, dar pacea de la Domnul se va întinde pe tot veacul, fiind nelimitată și nemărginită. Când toate I se vor supune Lui¹³⁶⁷ și vor cunoaște stăpânirea Lui, când Dumnezeu va fi toate în toate și când se vor liniști cei tulburați de apostazii, Îl vor lăuda pe Dumnezeu în înțelegere și pace.

«Pe scaunul lui David și întru împărăția lui ca să o îndrepteze»¹³⁶⁸. Pentru că se spune: «Nu va lipsi conducător din Iuda și stăpânitor din coapsele lui, până ce vor veni cele păstrate Lui»¹³⁶⁹, toți anunțând aproape unanim că Domnul este din sămânța lui David după trup. Deci «va ședea pe tronul lui David și în împărăția lui ca să o îndrepteze și să o țină în judecată și în dreptate»¹³⁷⁰. Spune: «Judecățile Tale sunt adânc mare», și: «Dreptatea Ta ca munții lui

¹³⁶⁰ Col. I, 20.

¹³⁶¹ Is. IX, 5.

¹³⁶² II Cor. XIII, 4.

¹³⁶³ Is. IX, 6.

¹³⁶⁴ In. XIV, 27.

¹³⁶⁵ Chiar numele Solomon שלמה *șelomo* este legat în limba ebraică de שלום *șalom* „pace”.

¹³⁶⁶ III Reg. IV, 24.

¹³⁶⁷ I Cor. XV, 28.

¹³⁶⁸ Is. IX, 6.

¹³⁶⁹ Fac. XLIX, 10. Versiunea aparține aici Septuagintei. În textul ebraic în loc de „cele păstrate Lui”, apare שִׁלֹה *șilo*, un cuvânt greu de interpretat, care însă ar putea fi vocalizat שָׁלוֹ „(ale) Lui”. Biblia sinodală traduce „împăciuitorul”, considerând că *șilo* derivă de la verbul שָׁלוּ „a fi în pace”.

¹³⁷⁰ Is. IX, 6.

Dumnezeu»¹³⁷¹. De aceea, nici judecățile nu sunt înțelese, nici dreptatea nu e contemplată după vrednicia înălțimii.

«*Și râvna Domnului Savaot va face aceasta*»¹³⁷². Fiind zelos pentru noi, cei pierduți prin neștiință, Și-a asumat iconomia între oameni pentru a-i păstra în împărăția Lui. De aceea, râvna Domnului Savaot, Dumnezeul oștirilor, Căruia I s-a supus orice putere, va face acestea.

227. «*Cuvânt a trimis Domnul peste Iacob și a venit peste Israel. Și va cunoaște tot poporul lui Efraim și cei așezați în Samaria cu semeție și inimă înaltă zicând: Cărămizile au căzut, ci veniți să cio-
plim pietre și să tăiem sicomori și cedri, și să ne zidim nouă turn*»¹³⁷³.

Scriptura pare că sugereze prin denumirea de Iacob și Israel înțelesul a două lucruri: inițierea celor nedesăvârșiți și desăvârșirea la culme a virtuții. Aceasta ne sugerează felul schimbării de nume a patriarhului. La naștere, pentru că s-a ținut de călcâiul fratelui¹³⁷⁴, se numește Iacob, iar după luptă, în loc de răsplată i s-a dat ca unui învingător denumirea: «*Căci nu se va mai chema numele tău Iacob, ci Israel va fi numele tău*»¹³⁷⁵. Acum a fost trimis cuvânt către Iacob și a venit peste Israel. Căci Cuvântul coboară întâi din milă pentru cei mai slabi, dar cei mai înțelegători (văzători), sesizând folosul de la Acesta, L-au răpit oarecum, depășind trândăvia celor către care a fost trimis.

«*Căci Cuvânt*»¹³⁷⁶ *a trimis Domnul în Iacob*». Știi Cuvântul, Care era la început [și] Care era la Dumnezeu¹³⁷⁷? Pe Acesta L-a trimis Tatăl în Iacob. Dar pe Acesta L-a cunoscut Israelul adevărat, sufletele cele mai înțelegătoare (văzătoare). «*Și a cunoscut tot poporul lui Efraim, care mai înainte ședea în Samaria, cu semeție și cu inimă*

¹³⁷¹ Ps. XXXV, 6 (Septuaginta v. 7).

¹³⁷² Is. IX, 6.

¹³⁷³ Is. IX, 7-9.

¹³⁷⁴ Fac. XXV, 25.

¹³⁷⁵ Fac. XXXII, 28.

¹³⁷⁶ Septuaginta are „moarte”, iar textul masoretic „cuvânt”. Probabil Septuaginta a vocalizat דָּבָר *davar* diferit, דֶּבֶר *dever* „ciumă”, „plagă”. Sf. Vasile nu urmează aici Septuaginta.

¹³⁷⁷ In. I, 1.

înalță»¹³⁷⁸. Acesta este Efraim, din care a răsărit apostatul Ieroboam, care le-a despărțit pentru sine pe cele zece triburi și a turnat junincile¹³⁷⁹ de aur, a convins poporul să se îndepărteze de la slujirea lui Dumnezeu și să le slujească idolilor egiptenilor¹³⁸⁰. De aceea, cei așezați în Samaria cu semeție și inimă înaltă, fiind în cunoștința adevărului, au primit Cuvântul, precum relatează și *Faptele*, că Apostolii au auzit cum Samaria a primit cuvântul¹³⁸¹.

Apoi profetul descrie câtă le era semeția și trufia. Căci disprețuind partea lui David ca având un regat ușor de cucerit, spuneau în glumă: «Cărămizile au căzut, dar veniți să cioplim pietre»¹³⁸². Numeau „cărămizi” zidirea împărăției fiilor lui David, iar tărie a pietrelor, îmbinate unele într-altele, denumeau puterea lor și înțelegerea problemelor vieții.

228. «Și să tăiem, spune, sicomori și cedri și să ne zidim nouă turn»¹³⁸³, în loc de Templul pe care l-a ridicat lui Iuda Solomon¹³⁸⁴. Unele ca acestea erau gândite și de cei ce prin pregătirea turnului înalt încercau să aibă la îndemână cerul. Căci aceia spuneau: «Haideți să ne facem cărămizi și să le ardem în foc»¹³⁸⁵, și iarăși: «Haideți să ne zidim cetate și turn, al cărui vârf să fie până la cer»¹³⁸⁶. Iar sicomorul este un arbore care face foarte multe roade, care [însă] nu aduc nicio întrebuințare, decât dacă cineva, zgâriindu-le cu grijă, le extrage sucul care produce multă plăcere gustului¹³⁸⁷. De unde credem că este un simbol al adunării neamurilor, care este numeroasă, dar care s-a făcut netrebnică, din cauza obișnuinței din îndeletnici-

¹³⁷⁸ III Reg. XI, 26.

¹³⁷⁹ De fapt, viței.

¹³⁸⁰ III Reg. XIII, 20, 28.

¹³⁸¹ Fap. VIII, 14.

¹³⁸² Is. IX, 9.

¹³⁸³ Is. IX, 9.

¹³⁸⁴ III Reg. VI, 1 ș.u.

¹³⁸⁵ Fac. XI, 3.

¹³⁸⁶ Fac. XI, 4.

¹³⁸⁷ Sicomorul (*ficus sycomorus*) este un arbore înrudit cu smochinul, dar are o alcătuire mai robustă (atinge 10-15 m în înălțime). Fructele sale nu sunt atât de dulci ca smochinele, în antichitate fiind folosite în special de oamenii săraci. Pentru a face fructul comestibil, înainte de a se maturiza era incizat cu un cuțit. Cf. Michael Zohary, *Plants of the Bible*, Cambridge University Press, Cambridge, 1982, pp. 68-69.

rile neamurilor, pe care dacă cineva poate să o taie prin cuvânt, o transformă în folositoare, fiind îndulcită prin transformare.

Cedrii sunt luați câteodată drept chip al sufletelor mari și care au o înălțime remarcabilă, pentru că se ridică prin voință și au cetățenie în ceruri, după cum suntem învățați în *Psalmi*, David folosindu-i acum pentru lauda Domnului și spunând: «*Pomii cei ro-ditori și toți cedrii*»¹³⁸⁸, și iarăși: «*Se vor sătura copacii câmpului, ce-drii Libanului, pe care i-a sădit*»¹³⁸⁹. Am cunoscut deja că firile tari și neaplecate, ridicate împotriva cunoașterii lui Dumnezeu¹³⁹⁰, sunt numite cedri. De aceea, «*Domnul lovește cedrii Libanului*»¹³⁹¹. Și cei înălțați pe cunoașterea falsă și care își închipuie că au cuprins tainele lui Dumnezeu Celui mai presus [de ei] sunt numiți cedri. Fiindcă «*i-am văzut pe cei necredincioși semețiți și înălțați ca cedrii Libanu-lui*»¹³⁹², a căror distrugere este grabnică. «*Căci am trecut și, iată, nu mai sunt*»¹³⁹³. De aceea, pe acești cedri i-au luat la pregătirea turnu-lui cei care, înainte de venirea Cuvântului, ședea în Samaria cu semeție, batjocorind credința în Dumnezeu a lui Iuda și numind că-rămizi căzute zidirile de învățături ale aceloră.

229. «*Și va lovi Domnul pe cei ce se ridică asupra muntelui Si-on*»¹³⁹⁴ și îi va risipi pe vrăjmașii lui, *Siria de la răsăritul soarelui și gre-cii de la apusul soarelui*¹³⁹⁵, care îl mănâncă pe Israel cu întreaga gu-ră»¹³⁹⁶.

Deci se anunță că îi va lovi și îi va răsturna pe toți care se ridi-că asupra muntelui Sion și va risipi unirea lor necuviincioasă împo-triva adevărului. Vrăjmașii sunt sirienii și grecii, unii așezați la răsă-ritul soarelui, iar ceilalți la apus. De aceea vor fi risipiți, pentru că îl mănâncă pe Israel cu toată gura. Căci numește acum „gură” puterea

¹³⁸⁸ Ps. CXLVIII, 9.

¹³⁸⁹ Ps. CIII, 18 (Septuaginta v. 16).

¹³⁹⁰ II Cor. X, 5.

¹³⁹¹ Ps. XXVIII, 5.

¹³⁹² Ps. XXXVI, 35.

¹³⁹³ Ps. XXXVI, 36.

¹³⁹⁴ Textul masoretic spune că Domnul va ridica vrăjmași din partea lui Rețin, regele Aramului.

¹³⁹⁵ Textul masoretic are Aram și filistenii în loc de Siria și grecii.

¹³⁹⁶ Is. IX, 10-11.

sofistică¹³⁹⁷ a cuvântului, pe care au folosit-o în întregime ca uneltire împotriva celor care au crezut cu simplitate în Dumnezeu.

«Pentru toate acestea mânia nu a fost întoarsă, ci mâna este încă înaltă. Și poporul nu s-a întors până când a fost lovit și nu l-au căutat pe Domnul puterilor»¹³⁹⁸. Pentru toate acestea, pentru că vrăjmașii lui Dumnezeu, fiind biciuiți, încă nu sunt străpuși [de părerea de rău], mânia nu a fost întoarsă, ci mâna, puterea pedepșitoare, este ridicată asupra celor care nu se pocăiesc pentru răutatea și nelegiuirea pe care au făcut-o. Deci, de vreme ce acest popor se vindecă nu prin cuvânt, ci prin lovitură, s-a scris: «Și poporul nu s-a întors până când a fost lovit». Loviturile sunt necesare unora ca aceștia. Nimeni să nu se îngrijoreze despre cauzele [întâmplărilor] mai dureroase: de ce sunt secetele, de ce sunt ploile mari, de ce sunt trăsnetele, de ce grindinele. Din cauza noastră, care avem inima nepocăită și nu ne întoarcem, până ce nu suntem loviți.

«Și va lua Domnul din Israel capul și coada, pe mare și pe mic, într-o zi»¹³⁹⁹. După ce vine la ei Cuvântul trimis, spune că va fi amestecată orânduiala lor cea rea și vor fi îndepărtați conducătorii și cei ce îi urmează, cei care se semeșesc cu stăpânire mare și cei subordonați. Va fi necinstită întâietatea bătrânilor și a celor ce judecă [pricinile] cu părtinire. Iar cei care neavând nicio rânduială în popor, fiind hirotoniți de ei înșiși și luându-și în mod fals harisma profetică, pe care nu au primit-o de la Duhul, și învață cele nelegiuite – unul ca acesta era, în timpul lui Ieremia, Anania¹⁴⁰⁰ și în timpul lui Miheia¹⁴⁰¹ [erau] profeții falși, în care s-a făcut un duh mincinos¹⁴⁰², care să-l înșele pe Ahab, îndemnându-l la război împotriva sirienilor – și aceștia, care sunt ca o ariergardă¹⁴⁰³ a poporului, vor fi luați.

¹³⁹⁷ Sofiștii greci erau renumiți că pot argumenta orice, chiar și teze opuse. Cuvântul sofistic desemnează aici speculațiile filozofice sau teologice, alcătuite pentru susținerea ereziilor și atragerea oamenilor simpli.

¹³⁹⁸ Is. IX, 11-12.

¹³⁹⁹ Is. IX, 13.

¹⁴⁰⁰ Ier. XXVIII, 15.

¹⁴⁰¹ Este vorba de Miheia fiul lui Imla, nu de profetul scriitor.

¹⁴⁰² III Reg. XXII, 22.

¹⁴⁰³ Se face un joc de cuvinte între οὐρά „coadă” și οὐραγία „partea din spate”, „ariergardă”.

230. Dar și cei care fericesc acest popor și îl fac să rățăcească și îi culeg roadele prin înșelare. De aceea Domnul nu Se va bucura nici de cei tineri și de cei aflați în floarea vârstei dintre ei și nu Se va miostivi nici dacă este vreun orfan într-un asemenea popor, nici dacă este vreo văduvă.

Căci ce este slab și neajutorat este vrednic de milă, dar ce este puternic în răutate și în nelegiuire [este vrednic] de respingere și ură. Apoi, adaugă, mânia nu este întoarsă, ci mâna Lui stă încă înaltă, din cauza celor care îi fac să rățăcească în popor și a celor rătați, dintre care toți sunt nelegiuți, răi și vorbesc nedreptăți. Dar amenințarea are și o înfățișare binefăcătoare, căci «*va arde ca focul fărădelegea*»¹⁴⁰⁴. Fiindcă este rânduit de către Stăpânul binelui ca materia pregătită din nelegiuire să fie dată nimicirii spre binefacerea oamenilor. «*Și după cum, spune, iarba uscată este consumată de foc și este arsă în desișurile pădurii*»¹⁴⁰⁵.

Cât timp sufletul este îngropat în patimile pământești, patimile lui răsărind ca iarba din dorința trupului se răspândesc, avându-și existența unele prin altele și apărând una peste alta. După cum iarba este cea mai prolifică dintre plante și niciodată creșterea ei nu încetează, ci întotdeauna sfârșitul primei existențe se face începutul celei următoare, asemenea este și firea păcatelor: urmează unul altuia. Desfrânarea naște desfrânare, obișnuința în minciună se face mama minciunii, iar cel care se îndeletnicește cu hoțiile îndrăznește ușor spre nedreptate. Păcatul de dinainte se face ocazie de păcat. De aceea, dacă ne dezgolin păcatul prin mărturisire, l-am făcut iarba uscată, vrednică să fie consumată de focul curățitor.

Iar aceasta «*este arsă în desișurile pădurii*». Observă câte se spun despre păduri în *prima [carte] a Regilor*: poporul care se războia a intrat în pădure și era slăbit neavând ce să mănânce¹⁴⁰⁶. Dar și Abesalom războindu-se a intrat în pădure¹⁴⁰⁷. Deci, dacă păcatul nostru nu se face ca iarba uscată, nu va fi consumat de foc, nici nu va fi ars. Și numește «*desișuri ale pădurii*» pe cei fățarnici și pe cei

¹⁴⁰⁴ Is. IX, 17.

¹⁴⁰⁵ Is. IX, 17.

¹⁴⁰⁶ I Reg. XIV, 26.

¹⁴⁰⁷ II Reg. XVIII, 6-9.

întunecați în cuget, cei care în ascunsul inimii își păstrează multe răutăți.

231. Apoi adaugă: *«de iuțimea mâniei Domnului a ars tot pământul»*¹⁴⁰⁸.

Arată că cele pământești sunt predate focului pedepsitor spre binefacerea sufletului, după cum arată și Domnul, spunând: *«Foc am venit să arunc pe pământ și vroiam să văd dacă deja e aprins»*¹⁴⁰⁹. *«Și va fi poporul ca un om ars de foc»*¹⁴¹⁰. Nu amenință cu distrugerea, ci arată curățirea, după ceea ce este spus de către Apostol: *«Dacă lucrul cuiva se va arde, va fi păgubit; el însă se va mântui, dar ca prin foc»*¹⁴¹¹. Apoi descrie răutatea din popor și revolta deja neîncetată de la ei, care înainta cu totul spre nevindecare. Căci spune: *«Nici un om nu se va milostivi de fratele său»*, ci pe cel care se apropie de el ca să găsească ajutor îl *«va apleca spre dreapta»*, adică se va purta strâmb (stângaci) [cu acela]¹⁴¹², fiindcă *«va flămânzi și va mânca din cele strâmbe (cele de-a stânga)»*¹⁴¹³. Cel care nu lucrează cele drepte și vrednice de primire, acela se va sătura din cele strâmbe (de-a stânga) și neîngăduite. De aceea, se tâlcuiește ce înseamnă *«va mânca din cele de-a stânga»*.

*«Și nu se va sătura, spune, omul, mâncând carnea brațului său»*¹⁴¹⁴. Arată starea animalică a sufletului, descriind devorarea reciprocă a fraților, sărind cu cruzime unul asupra celuilalt. Căci: *«Manase va mânca din Efraim și Efraim din Manase»*¹⁴¹⁵. Răutatea îi sălbăticește și îi face să se asemenea fiarelor care mănâncă crud, nesăturându-se să mănânce din carnea brațului celuilalt, iar scopul lor este distrugerea completă, după ceea ce a fost spus de către

¹⁴⁰⁸ Is. IX, 18.

¹⁴⁰⁹ Lc. XII, 49.

¹⁴¹⁰ Is. IX, 18.

¹⁴¹¹ I Cor. III, 15.

¹⁴¹² Joc de cuvinte între ᾄδεξιός „stângaci”, „strâmb” și δεξιά „dreapta”. Este interesant că dreapta este asociată cu lucrurile bune, pe când stânga cu cele negative. Această concepție se observă și în limba română, pentru că „drept” înseamnă și „direct”, „fără ocolișuri”, „corect”, iar „sinistru”, „sinistrat” provin din denumirea latină pentru „stâng”.

¹⁴¹³ Is. IX, 19.

¹⁴¹⁴ Is. IX, 19.

¹⁴¹⁵ Is. IX, 20.

Apostol, că «*dacă vă mușcați unul pe altul și vă mâncați, vedeți să nu vă nimiciți voi între voi*»¹⁴¹⁶. Astfel, purtându-se dușmănos unii față de alții, totuși sunt uniți în planul împotriva aproapelui. Căci spune: «*împreună îl vor asedia pe Iuda*», adică pe cei care se mărturisesc lui Dumnezeu și rămân în slujirea Lui. Căci „Iuda” se tâlcuiește „mărturisire”¹⁴¹⁷. Pe lângă faptul că răutatea este nearmonioasă cu ea însăși, prin lupta împotriva virtuții arată o oarecare armonie. Asemenea, cutezanța și lașitatea sunt opuse una alteia, una fiind exagerare, iar cealaltă lipsă, dar deopotrivă se luptă cu bărbăția, care se află la mijloc, ca și cum ar asedia-o fiecare din partea sa. De aceea se spune că Efraim și Manase își mănâncă unul altuia carnea, dar împreună au ajuns să-l asedieze pe Iuda.

¹⁴¹⁶ Gal. V, 15.

¹⁴¹⁷ Iuda יהודה *Yehuda* este pus în legătură cu rădăcina ידה la hifil (הוֹדָה „a lauda”), fiind explicat prin etimologia populară ca însemnând „(mărturisire) de laudă” (cf. *Fac.* XLIX, 8).

CAPITOLUL X

232. *«Vai celor ce scriu răutate. Căci când scriu, scriu răutate, abătând judecata celor săraci, răpind hotărârea [în favoarea] sărmanilor poporului Meu, ca văduva să le fie spre pradă și orfanul spre jaf. Și ce vor face în ziua cercetării? Căci necazul vostru va veni de departe și la cine veți fugi ca să [vă] ajute? Și unde veți lăsa slava voastră, ca să nu cădeți în exil? Și sub cei uciși vor cădea. Și cu toate acestea nu s-a întors mânia, ci mâna este încă înaltă»¹⁴¹⁸.*

Sunt unii care, socotind nevrednic să urmeze Părinților și învățăturilor predate de ei, doresc să înceapă ei înșiși erezii. De aceea, scornesc inovații față de cuvântul drept, scriind răutate și necuviință. La aceștia ajung vai-urile, la părinții cunoașterii mincinoase și la scriitorii de învățături nedumnezeiești.

Unii ca aceștia îi apucă pe cei săraci în credință și stăpânesc asupra sufletelor văduvite de adevăratul mire, Cuvântul lui Dumnezeu. Căci chiar dacă văd pe cineva rămas orfan față de Dumnezeu din pricina păcatului, și-l fac pe acesta pradă, promițându-le [celor prinși] lipsă deplină de teamă și așternându-le înainte o viață în plăcere, doar dacă ar accepta să se alăture învățăturilor lipsite de Dumnezeu.

Una ca aceasta este erezia răsărită acum a anomeilor, care își arogă iertarea păcatelor pentru cei desfrânați, adulteri, sodomiți, neguțători de sclavi, sperjuri și mincinoși, doar dacă îi află pe aceștia că li se alătură în blasfemia împotriva Unului-Născut. Către aceștia Scriptura spune: *«Ce vor face în ziua cercetării?»* Numește „zi” arătarea Domnului nostru Iisus Hristos din ceruri, în care va veni în lume, răsplătind fiecăruia după faptele lui, când, scriind răutate, vor primi necazul venit asupra lor de sus. *«La cine veți fugi să [vă] aju-*

¹⁴¹⁸ Is. X, 1-4.

te»? „Căci ați scris împotriva lui Dumnezeu, Judecătorul viitor și al morților. Scrierile voastre vor fi acuzarea voastră”.

233. Apoi spune: «*Unde veți lăsa slava voastră*»¹⁴¹⁹?

Cei care vă făliți și țineți la slava omenească și doriți să conduceți erezii ca să dobândiți nume și prin aceasta grăiți nedreptate către înălțime¹⁴²⁰, unde veți lăsa slava voastră în ziua judecății? Dar unii ca aceștia, spune, «*vor cădea sub cei uciși*». Acum ești conducător al celor înșelați și ești admirat de către ei, [tu] care porți nume de învățător și profesor, slăvit și fericit de ei. Dar atunci vei fi mai de necinste decât aceștia, care au fost uciși de tine. Căci primirea învățaturii false este ucidere a sufletului. De aceea, vei fi căzut sub aceștia, și greutatea celor uciși de tine se va așeza asupra ta.

Iar de vreme ce fiecare dintre noi scriem de-a lungul vieții un manuscris al nostru, imprimând în memoria noastră impresia lucrurilor, poate că și pe unii ca aceștia îi blamează Scriptura, ca pe unii care scriu răutate. Căci inima celor drepti este scrisă nu cu cerneală, ci cu Duhul lui Dumnezeu celui viu¹⁴²¹, dar inima celor nedrepti [nu este scrisă] de Duhul lui Dumnezeu celui viu, ci cu cerneala înrudită cu întunericul și vrăjmașă a luminii. Încât fiecare scrie fie în favoarea lui, făcând [fapte] bune, fie, făcând un manuscris împotriva lui, adună răutăți. Deci, este un manuscris împotriva noastră¹⁴²², scris de mâinile noastre, când facem rele și este un manuscris în favoarea noastră, când facem [fapte] bune.

Dar sunt deja unii care corup scrisori în contracte și falsifică caracterele (literele) scrisorilor în [actele] de cumpărare a țarinilor, în testamente, gajuri și în diverse tranzacții, scriind atâtea care au susținere prin dovada scrisorilor. Și unii ca aceștia scriu răutate, întorcând judecata dreaptă de la săraci și apucând cele ale sărmanilor poporului, ca să le fie văduva spre pradă și orfanul spre câștig. Tot astfel se întâmplă cuceritorilor la prăzile din războaie, cărora Scriptura le amintește: «*Ce vor face în ziua cercetării*»?

¹⁴¹⁹ Is. X, 3.

¹⁴²⁰ Ps. LXXII, 8.

¹⁴²¹ II Cor. III, 3.

¹⁴²² Col. II, 14.

Numește „zi a cercetării” ziua judecății și a răsplătirii fiecăruia după vrednicia greșelilor, cu care îi amenință pe aceștia, că: *«Necazul vostru va veni de departe»*¹⁴²³.

Să observăm de ce spune astfel *«de departe»*. Mântuirea noastră nu este de departe, ci aproape de noi. Căci Dumnezeu spune: *«Eu sunt aproape»*¹⁴²⁴, și: *«Sunt mai aproape de ei decât haina față de pielea lor»*¹⁴²⁵, și iarăși, spune: *«Porunca pe care o poruncesc astăzi nu este peste putere, nici nu e departe de tine. Nu este sus în cer, ca să spui: Cine se va sui în cer și ne-o va aduce? Nici nu este dincolo de mare, ca să zici: Cine va străbate pentru noi până dincolo de mare ca să ne-o aducă și auzind-o să o împlinim? Aproape de tine este cuvântul, în gura ta și în inima ta»*¹⁴²⁶. Și Domnul nostru spune: *«Împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru»*¹⁴²⁷. De aceea, cele mai bune [lucruri], prin care este și mântuirea, sunt aproape de noi și înlăuntrul [nostru], iar cele potrivnice vin de departe de noi, fiind din afara noastră. Căci păcatul nu există deja în alcătuirea noastră, ci apare ulterior. De aceea, se amenință prin profet că și strâmtorarea care este adusă din cauza greșelilor va veni din afară.

234. *«Vai asirienilor. Toiajul mâniei Mele și urgia este în mâinile lor. Voi trimite urgia Mea asupra neamului fără de lege și poporului Meu îi voi porunci să facă prăzi și jefuire și să calce cetățile și să le facă pulbere. Dar el n-a cugetat așa și cu sufletul n-a socotit așa, ci a respins gândul (mintea) său ca să distrugă nu puține neamuri. Și de îi vor zice: Tu singur ești conducător, va spune: Nu am luat țara de deasupra Babilonului și Calne, unde s-a zidit turnul. Și am luat Arabia și Damascul și Samaria. În felul în care le-am luat pe acestea, voi lua toate stăpânirile»*¹⁴²⁸.

¹⁴²³ Is. X, 3.

¹⁴²⁴ Ier. XXIII, 23.

¹⁴²⁵ Este un citat din Apocriful lui Iezechiel, fragm. e, 1, v15, cf. A.M. Denis (ed.), *Fragmenta pseudepigraphorum quae supersunt Graece*, Pseudepigrapha Veteris Testamenti Graece, 3, Brill, Leiden, 1970, pp. 121-128. Citarea acestui text mai apare și în Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, I, 9, 84, 3 și Origen, *Omilia XVIII la Ieremia*, 9.

¹⁴²⁶ Deut. XXX, 11-14.

¹⁴²⁷ Lc. XVII, 21.

¹⁴²⁸ Is. X, 5-10.

Din cauza mulțimii nelegiuirilor poporului, sunt aduși asupra lor asirienii, nu datorită dreptății acestora, ci din cauza nelegiuirii covârșitoare a poporului¹⁴²⁹. Dar, deopotrivă și aceștia pentru că s-au trufit și nu au socotit că au fost dați ca bici pedepsitor împotriva poporului care călca legile dumnezeiești, ci că datorită lor înșiși ca fiind înzestrați cu vreo putere [s-a făcut aceasta], [de aceea] sunt blamați de Scriptură: „Vai vouă, asirienilor, care sunteți toiagul mâniei Mele, [care] sunteți unealta pedepsitoare, nu faceți [aceasta] prin puterea proprie, ci sunteți aduși prin lucrarea Celui care vă mișcă asupra celor vrednici să fie loviți”.

«Și urgia, spune, este în mâinile lor»¹⁴³⁰. Aici numește clar pedeapsa „urgie”, ca și Psalmistul: «Nu în urgia Ta să mă pedepsești»¹⁴³¹. Deci, pedeapsa lui Israel este în mâinile asirienilor. «Urgia Mea o voi trimite asupra neamului fără de lege»¹⁴³². Voi aduce pedeapsă poporului care nu ține să trăiască după legea care i-a fost poruncită. «Și poporului Meu îi voi porunci să facă prăzi»¹⁴³³. Din iubirea [Sa] de oameni Bunul Dumnezeu îl numește încă al Său pe poporul care este fără de lege. Căci trimite urgia pentru că au păcătuit, dar pentru că l-a luat odată prin alegerea părinților, nu respinge lucrarea acestuia. De aceea, spune: «[îi] voi porunci să facă prăzi și jefuire și să calce cetățile și să le facă pulbere», ca să știm că toate [împrejurările] triste pe care le suferim, le suportăm din porunca dumnezeiască.

[Dumnezeu] nu permite să fim lăsați puterilor rele și pedepsitoare, ci Însuși împarte măsura pedepselor, ținând cont de puterea celor îngrijiți. Prăzile sunt cele care se află în jurul celor morți, căzuți în război, fie arme, fie veșminte, fie vreo altă podoabă, iar jefuirea [este] împărțirea prăzii, împărțită după vrednicia învingătorilor. De aceea, asirienii sunt îndemnați să îl prade pe Israel și să-l jefuiască, să calce cetățile lui și să le facă pulbere.

¹⁴²⁹ IV Reg. XVIII, 6.

¹⁴³⁰ Is. X, 5.

¹⁴³¹ Ps. VI, 1 (Septuaginta v. 2).

¹⁴³² Is. X, 6.

¹⁴³³ Is. X, 6.

235. «*Dar el n-a cugetat așa și cu sufletul n-a socotit așa*»¹⁴³⁴, ci s-a fâlit în cuget, nu ca și când poporul ar fi lăsat lui din cauza păcatului, ci semețit în cuget și îndepărtându-și din propria minte rațiunea (cuvântul) adevărată, crede că este [suficient de] puternic să nimicească nu puține neamuri¹⁴³⁵. Și pentru că supușii lui, flatându-l și lingușindu-l, îi spun: «*Tu singur ești conducător*», spune către ei ca și cum ar vorbi ironic: «*Nu am luat țara de deasupra Babilonului și Calne*»¹⁴³⁶; zice: „încă nu m-am făcut stăpânul tuturor”, au scăpat de împărăția mea țara de deasupra Babilonului și Calne, «*unde s-a zidit turnul*». Pomenește de turnul acela vechi, pe care l-au zidit în câmpia Șenaar, zicând: «*Veniți să ne zidim cetate și turn, înainte să ne despărțim unii de alții, al cărui vârf să fie până la cer*»¹⁴³⁷. Numele de Calne nu este obișnuit în întrebuințarea Scripturii¹⁴³⁸. Considerăm că se află undeva în Babilonia, pentru că este supranumit Babilon după confuzia limbilor, pe care le-a amestecat Domnul, rupând simfonia cea spre rău. Căci spune Scriptura: «*s-a chemat numele locului aceluia amestec, iar în ebraică Babel*»¹⁴³⁹.

Dar, spune, «*am luat Arabia și Damascul și Samaria. În felul în care le-am luat pe acestea, voi lua toate stăpânirile*»¹⁴⁴⁰. De aceea, pentru că și-a asumat că poate să supună toate cetățile și nu a cugetat că nu i-a cucerit pe oameni prin puterea proprie, ci le-a fost superior prin iconomia lui Dumnezeu Cel care îi disciplinează pe cei care păcătuiesc, de aceea cuvântul profetic îl arată vrednic de plâns.

¹⁴³⁴ Is. X, 7.

¹⁴³⁵ IV Reg. XVIII, 24.

¹⁴³⁶ Is. X, 9.

¹⁴³⁷ Fac. XI, 4.

¹⁴³⁸ Pe lângă Is. X, 10 și Fac. XI, 4 se mai găsește și în Am. VI, 2, însă doar în textul ebraic. Cetatea Calne nu a fost identificată încă (posibile candidate sunt Kullân Köy sau Tell Ta' yinat). A fost cucerită de regele asirian Tiglat Pileser III în 738.

¹⁴³⁹ Fac. XI, 9. De fapt, numele cetății Babilon vine din akkadiană, *bab ilāni* „poarta zeilor”, însă textul biblic oferă ceea ce se cheamă o etimologie populară, un joc de cuvinte, cu semnificație teologică: *Babel*, ebraicul pentru Babilon, este pus în legătură cu verbul ebraic בָּלַל *balal* „a amesteca”. Amestecul limbilor era sugerat de caracterul cosmopolit al cetății Babilon. Turnul Babilon (sau Babel) este o referire teologizată la marele zidurat din Babilon dedicat zeului Marduk, numit Esagila.

¹⁴⁴⁰ Is. X, 9.

236. «Țipați, [idoli] ciopliți din Ierusalim și din Samaria. Căci cum am făcut Samariei și [statuilor] făcute de mână ale ei, așa voi face și Ierusalimului și idolilor lui»¹⁴⁴¹.

Cum vor țipa [idolii] ciopliți, care sunt făcuți din lemn și din piatră, sau din orice altă materie, când meșteșugul i-a format în imagini de oameni sau de animale cu patru picioare sau de păsări sau chiar târâtoare, cum sunt statuile egiptenilor?! Iar țipătul este un glas de durere, care redă durerea inimii printr-un sunet fără sens. Deci, cum vor țipa [idolii] ciopliți? Pentru că în lemnele modelate de mâini omenești, sau pietrele, sau chiar și aurul și argintul, sau fildeșul, sau altele asemenea din materie de cinste sau de necinste din care sunt [făcuți] idolii adorați de neamuri, în acestea stau în chip nevăzut demoni¹⁴⁴² care zboară într-acolo, desfătându-se de plăcerea miresmelor [de jertfă]. După cum cățeei lacomi hălăduiesc prin locurile piețelor, unde se află sânge¹⁴⁴³, la fel și demonii lacomi, prinși de desfătarea din sânge și fumul jertfelor, se strâng în jurul soclurilor și statuilor care le sunt dedicate.

Probabil sunt hrănite oarecum corpurile lor de aer sau chiar de foc, sau din ambele elemente amestecate¹⁴⁴⁴. Fiindcă și istoria Regilor arată că puterea demonilor stă lângă statuile dedicate lor. «Căci au luat, spune, cei de alt neam¹⁴⁴⁵ chivotul lui Dumnezeu și l-au introdus în cele avute de Dagon. Și s-au sculat cei din Azot a doua zi, și iată Dagon era căzut pe față la pământ»¹⁴⁴⁶. Desigur, Dagon era statuia văzută, iar cel care a căzut pe față [era] demonul, învins de slava din jurul chivotului lui Dumnezeu. Când acesta a căzut pe față, a tras jos cu sine și [idolul] făcut de mână.

¹⁴⁴¹ Is. X, 10-11.

¹⁴⁴² Origen îi identifică pe zeii păgâni cu demonii (*Exortatie la martiriu* 45, trad. pr. C. Galeriu, în: Origen, *Scrieri alese. Partea a treia*, EIBMBOR, București, 1982, PSB 8, p. 390).

¹⁴⁴³ Pe lângă „sânge”, este folosit și termenul ἱχὺς „sângele zeilor”.

¹⁴⁴⁴ Sf. Vasile consideră aici că demonii posedă totuși niște corpuri, compuse din elementele foc și aer. Anticii credeau că orice obiect este format din compunerea celor patru elemente de bază (foc, aer, apă și pământ). Cf. Platon, *Timaios* 32b-d.

¹⁴⁴⁵ ἄλλόφυλοι, „cei de alt neam”. Septuaginta traduce numele etnic „filisteni” prin „cei de alt neam”.

¹⁴⁴⁶ *I Reg.* V, 2-3.

De aceea, despre cei care mănâncă cele jertfite idolilor se spune că sunt părtași la masa demonilor¹⁴⁴⁷. După ce victima este oferită idolului, ceva este împărțit și demonului care stă lângă, demonul luând o oarecare parte din sângele evaporat și din grăsimea fumegândă și din celelalte ale arderilor de tot. Și cel care bea din cupa din care [s-a vărsat] libația bea din cupa demonilor¹⁴⁴⁸. De aceea, [idolii] ciopliți vor țipa, adică demonii [care au] același nume cu [idolii] ciopliți.

Și când spune că Domnul va veni în Egipt și [idolii] făcuți de mână ai Egiptului se vor cutremura și inima lor va fi înfrântă¹⁴⁴⁹, interpretăm același sens. Căci demonii, care stau în spațiul din jurul pământului, se vor cutremura și vor fugi și vor fi izgoniți în locul propriu lor din adânc, la venirea Domnului. De aceea, «*blestemat tot cel care își va face [idol] cioplit și turnat, lucru al mâinilor meșterului, și îl va așeza în ascuns*»¹⁴⁵⁰, pentru că își adună o comoară rea prin [idolul] cioplit, demonul care îi urmează și atrage [ca] asociat blestemul prin demon.

237. «*Și va fi, când va împlini Domnul [și] va face toate în muntele Sion și în Ierusalim, că va căuta spre mintea cea mare spre conducătorul asirienilor și spre înălțimea slavei ochilor lor*»¹⁴⁵¹.

După ce poruncește [idolilor] ciopliți din Ierusalim și din Samaria țipăt și prin amenințarea împotriva lor, ca și cum Ierusalimul este apoi curățit și eliberat de necurăția idolilor și disciplinat prin loviturile pedepsitoare, pe care le-a îndurat prin [faptul] că a fost lăsat asirienilor, apoi Scriptura¹⁴⁵² amenință că mută lovitura asupra conducătorului asirienilor. Pentru că s-a semețit în cugetul lui și nu a înțeles că păcatul acelora a fost cauza unor asemenea rele, ci a considerat că a putut prin propriul gând și [propria] putere [să se ridice] împotriva Ierusalimului, din cauza acestei aroganțe și truții

¹⁴⁴⁷ I Cor. X, 21.

¹⁴⁴⁸ I Cor. X, 20.

¹⁴⁴⁹ Is. XIX, 1.

¹⁴⁵⁰ Deut. XXVII, 15.

¹⁴⁵¹ Is. X, 12.

¹⁴⁵² IV Reg. XVIII, 19 ș.u.

iraționale a ridicării minții, «*va căuta, spune, spre mintea cea mare, spre conducătorul asirienilor și spre înălțimea slavei ochilor lor*»¹⁴⁵³.

Unul este mare după firea sa, altul după [propria] sa părere și după mulțimea [lucrurilor] care nu-i aparțin deloc. Iar mintea este mare cu adevărat [dacă] le contemplă pe cele mărețe, [dacă] poate să cerceteze rațiunile zidirii¹⁴⁵⁴ și din acestea să înțeleagă frumusețea înțelepciunii Meșterului tuturor. Este mare cel care se poate în-deletnici cu iconomia celor făcute de Dumnezeu și cu pronia care ajunge până la cele mai neînsemnate [lucruri] și cel care vede de aici judecățile Lui cele drepte. Este mare mintea care prin îngeri și puteri și toată slava de dincolo de ceruri Îl înțelege pe Împăratul slavei și pe Domnul puterilor¹⁴⁵⁵. Cel care, totuși, se fericește pe sine și se semețește s-ar numi, pe bună dreptate, înțelept închipuit și slab de minte, mai degrabă decât mare potrivit minții.

Pe lângă aceasta, pentru că este o obișnuit Scripturii să urmeze opiniei celor mulți în denumire, a spus „*minte mare*”, fără să afirme măreția potrivit firii, ci chemând-o cu o denumire potrivit opiniei [generale]. De aceea, Domnul, pedepsind semeția și umilind trufia lui, spune adresându-se minții celei mari a asirienilor. Respingând părerea nevolnică despre mărire, spune că va aduce pedeapsa slavei ochilor lui. Căci unii definesc „*slava*”, care este un cuvânt cu multe sensuri, după unul dintre înțelesuri [drept] „*părere slabă*”¹⁴⁵⁶.

238. Dar se poate ca mintea cea mare și pricepută să fie luată și drept vicleană. Precum «*șarpele era cel mai priceput dintre fiarele de pe pământ*»¹⁴⁵⁷ și iconomul cel nedrept a lucrat cu pricepere și «*fiii acestui veac sunt mai pricepuți în neamul lor decât fiii luminii*»¹⁴⁵⁸. Iar Apostolul ne tâlcuiește sensul lui „*priceput*” în [Epistola întâi] către corinteni, spunând: «*Dar mă tem ca nu cumva precum șarpele*

¹⁴⁵³ Is. X, 12.

¹⁴⁵⁴ λόγοι δημιουργικοί.

¹⁴⁵⁵ Ps. XXIII, 8, 10.

¹⁴⁵⁶ δόξα vine de la verbul δοκέω „a se părea”, deci înseamnă și „părere”, care poate fi neadevărată.

¹⁴⁵⁷ Fac. III, 1.

¹⁴⁵⁸ Lc. XVI, 8.

a amăgit-o pe Eva în viclenia lui»¹⁴⁵⁹. Căci a arătat că istoria îi atribuie o pricepere blamabilă șarpelui, înlocuind priceperea [adevărată] cu viclenia¹⁴⁶⁰. Astfel și mintea mare nu [este înfățișată] drept ceva lăudabil, după cum rânduiesc cei care cercetează la elini sensurile, spunând că mintea este pricepere adunată, ci [apare] sub nume fals. Fie minunându-se de sine însuși, fie fiind chemat așa de lăudători, este numit acum [așa] de Scriptură.

Iar această minte mare, pentru că știe că ochii înțeleptului – celui cu adevărat înțelept – sunt în cap¹⁴⁶¹, își slăvește ochii, ca una care nu privește în jos, nici la cele pământești, ci se ocupă de cele înalte și își duce traiul sus. Astfel sunt înțelepții elinilor, care își duc viața tăvălindu-se în patimile rușinoase ale trupului, dar cercetând cele despre cer și astre, fenomene eterice¹⁴⁶² și aeriene, îmbrăcându-se cu vreo slavă oarecare în proprii lor ochi.

239. «Căci a zis: Cu putere voi face și cu înțelepciunea priceperii voi lua hotarele neamurilor și voi prăda puterea lor. Și voi cutremura cetățile locuite și voi lua întreaga lume în mână ca pe un cuib și ca pe niște ouă părăsite o voi ridica. Și nu va fi cine să scape de mine și cine să grăiască împotriva mea»¹⁴⁶³.

Acum tâlcuieste lămurit de ce îl numește „minte mare” și de ce amenință că aduce pedepse asupra înălțimii slavei ochilor lui și zdrobirea cuvintelor lui, de care se folosea împotriva celor mai slabi, cu toată iuțimea amenințându-i cu tot felul de distrugeri, spunând că puterea lui este de neînvins și de neoprit. Căci se lăuda că ar fi domn al [tuturor] după cum dorește și și-ar [putea] împlini cu totul [cele] după voie. „Fiindcă am multă putere în cai și în pedestrași și nimeni nu mi se ridică împotrivă, și pentru că dispun de înțelepciune neatinsă în cele strategice și de pricepere desăvârșită, de aceea, spune: «voi lua hotarele neamurilor și voi prăda puterea lor»¹⁴⁶⁴. Căci silind toate neamurile să se plece sub jugul împărăției mele, voi face

¹⁴⁵⁹ II Cor. XI, 3.

¹⁴⁶⁰ Septuaginta are φρόνιμος, pe când Aquila și Symmachus πανούργος.

¹⁴⁶¹ Eccl. II, 14.

¹⁴⁶² Eterul era spațiul de dincolo de aer.

¹⁴⁶³ Is. X, 13-14.

¹⁴⁶⁴ Is. X, 13.

un singur hotar al tuturor, stăpânirea mea. Acum fiecare este separată de cealaltă prin granițele proprii. De aceea, luându-le hotarele, le voi sili pe toate să fie sub sceptrul împărăției mele”.

«Și voi prăda puterea lor»¹⁴⁶⁵. Se numește „pradă” împărțirea pentru învingători a celor capturate în războaie, când învingătorii își împart prin tragere la sorți fie persoanele¹⁴⁶⁶ captive, fie unul dintre animale, fie altceva pentru trai. Și fiecare este vrednic de o parte din pradă după rangul atribuit lui, astfel luând parte la [câștigurile] din război. „Și, spune, voi cutremura acum cetățile întemeiate neclintit, [le] voi tulbura prin puterea mea și voi lua întreaga lume în mână ca pe un cuib”. Căci ce trudă este să iei în mână puii fără pene încălziți în cuib de păsările care îi hrănesc, care nu pot să se folosească la fugă nici de aripi, nici de picioare? Apoi, întinzându-și disprețul la oameni și mărindu-și puterea, spune că nu ia lumea ca pe un cuib, ci, ca pe niște ouă părăsite. «Și nu va fi cine să scape de mine și cine să grăiască împotriva mea»¹⁴⁶⁷.

240. În [sensul] după literă, conducătorul asirienilor spune acestea semetîndu-se în cuget prin biruința împotriva Iudeii și Samariei și crezând că va cuceri într-o campanie toate neamurile și că nimeni nu îi va sta cu brațul împotriva¹⁴⁶⁸, ci toate hotarele neamurilor vor fi desființate prin puterea lui și toată lumea va fi zguduită de frica venirii sale; iar cel care îi ajunge în mână este mai ușor de prins decât puii de pasăre, mai lesne de distrus prin puterea lui care cercetează toată lumea de sub soare decât atunci când cineva ar lua ouăle, lipsite [fiind acestea] de pasărea care le încălzește și le dă viață.

Dar, de vreme ce trufia [lui] părea să fie mai mare decât [cea] a oamenilor, unii socotesc că aceste cuvinte se potrivesc celui cu adevărat trufaș, care și-a înălțat gâtul împotriva Celui atotputernic, celui nesupus și apostat și care le-a atras în revoltă în propria sa răutate și pe duhurile rele care l-au urmat. Căci acela crede despre sine că este o minte mare și-și închipuie că ar contempla [lucruri] înalte

¹⁴⁶⁵ Is. X, 13.

¹⁴⁶⁶ lit. „trupurile”.

¹⁴⁶⁷ Is. X, 14.

¹⁴⁶⁸ IV Reg. XVIII, 13 ș.u.

și amenință întreaga lume că și-o va face [supusă] sub el, cel care nici Domnului care îl întreba de unde vine, nu i-a cerut iertare, zicând: «*După ce am colindat prin cele de sub soare și am umblat prin cele de sub cer, am venit*»¹⁴⁶⁹. Acesta a îndrăznit să-I arate [chiar] și Domnului întregii zidiri împărățiile pământului și să zică: «*Toate acestea sunt ale mele. Deci, acum, dacă Te pleci [și] Te închini mie, Ți le voi da*»¹⁴⁷⁰. De aceea, probabil, Scriptura îl numește prin enigmă împărat al asirienilor pe stăpânul veacului acestuia. Căci și Domnul îl numește stăpânul acestui veac, spunând: «*Acum stăpânul acestui veac va fi aruncat afară*»¹⁴⁷¹, și după puțin: «*Nu voi mai vorbi multe cu voi, căci vine stăpânul acestei lumi și nu are nimic în Mine*»¹⁴⁷².

Sunt mulți conducători, unii etnarhi, puși pentru păzirea și păstrarea fiecărui popor de sub ei, după cum spune Moise în cântare: «*Când Cel Preaînalt a împărțit neamurile, când i-a risipit pe fiii lui Adam, a pus hotarele neamurilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu*»¹⁴⁷³. Și iarăși, Apostolul spune: «*Propovăduim înțelepciunea, dar nu a acestui veac, nici a stăpânitorilor acestui veac, ci propovăduim înțelepciunea lui Dumnezeu, pe care nimeni dintre stăpânitorii acestui veac n-a cunoscut-o*»¹⁴⁷⁴. Și iarăși în [cartea] *Daniel* sunt descriși conducătorul perșilor și conducătorul grecilor. Căci îngerul îi spune: «*Și eu am venit la cuvintele tale. Și cârmuitorul împărăției perșilor s-a pus să-mi stea împotriva. Și, iată, Mihail, unii dintre cârmuitorii de frunte, a venit să mă ajute; și l-am lăsat acolo, cu cârmuitorul împărăției perșilor*»¹⁴⁷⁵, și după puțin: «*Iar eu, spune, plec și cârmuitorul grecilor vine*»¹⁴⁷⁶. De aceea, poate, dacă acestea sunt spuse de persoana diavolului, trufia lui este nu împotriva oamenilor, ci împotriva puterilor spirituale¹⁴⁷⁷ sau împotriva altora.

¹⁴⁶⁹ Iov II, 2.

¹⁴⁷⁰ Mt. IV, 8.

¹⁴⁷¹ In. XII, 31.

¹⁴⁷² In. XIV, 30.

¹⁴⁷³ Deut. XXXII, 8. Este citată aici Septuaginta, textul ebraic făcând referire la „fiii lui Dumnezeu”.

¹⁴⁷⁴ I Cor. II, 6-8.

¹⁴⁷⁵ Dan. X, 12-13.

¹⁴⁷⁶ Dan. X, 20. Sf. Vasile citează după Theodotian, nu după Septuaginta.

¹⁴⁷⁷ Gr. *vonētós*.

241. *«Se va slăvi oare securea fără cel ce taie cu ea? Sau se va făli ferăstrăul fără cel ce îl trage? La fel, cel ce ridică toiagul sau lemnul»¹⁴⁷⁸.*

Scriptura este critică față de semeția conducătorului asirienilor. Ce gândești despre tine, când tai neamurile și distrugi stăpânirea cetăților? Căci astfel și securea s-ar crede mare, când doboară pe [cei mai] masivi dintre copaci la pământ, și ferăstrăul, când pătrunde cele [mai] tari și trainice lemne. Dar nici securea nu taie fără mâini, nici ferăstrăul nu poate să taie fără cel care îl trage și doboară lemnele cu meșteșug pentru vreo trebuință.

De aceea, dacă este [cineva] lăudabil, [acesta este] cel care folosește securea și cel care trage cu dibăcie ferăstrăul. Astfel, nu lemnul care a fost transformat în sceptru trebuie să se bucure de vrednicia de a conduce, ci cel care ia acestea în mână ca simbol al stăpânirii ce îi revine.

„De aceea și eu te-am luat ca pedeapsă a poporului care a păcătuit, folosindu-te de cruzime ca de o secure și un ferăstrău pentru disciplinarea dreaptă a poporului și făcută spre folosul lui”. După cum la tribunale călăii puși să pedepsească nu sunt stăpâni ai răzbunării, nici nu fac ceva din propria putere sau autoritate, ci pe cele care le sunt atribuite de la legi, la fel și [neamul] asirienilor nu este un neam puternic, nici nu poate face ceva de la sine, ci după măsura permisă lui de către Cel care Se îngrijește de cei care au păcătuit este folosit pentru lucrarea pedepsei.

242. *«Și nu așa, ci va trimite Domnul Savaot la cinstea ta necinste și la slava ta foc arzător se va aprinde. Și va fi lumina lui Israel foc și îl va sfinți în foc arzător și îl va consuma pădurea ca iarba»¹⁴⁷⁹.*

Aceasta este o răsplată a trufiei iraționale. „Pentru că te-ai numit minte mare fălindu-te și te-ai bucurat de înălțimea slavei ochilor, va trimite Domnul la cinstea ta necinste și la slava ta foc. Pentru că ai amenințat că vei lua hotarele neamurilor, vei zgudui cetățile locuite și vei lua întreaga lume ca pe un cuib și ca pe niște ouă părăsite o vei ridica, fără să scape nimeni și fără să se împotri-

¹⁴⁷⁸ Is. X, 15.

¹⁴⁷⁹ Is. X, 16-17.

vească cineva, de aceea *«foc arzător se va aprinde și lumina lui Israel va fi foc»*¹⁴⁸⁰.

„Rânduiala lucrurilor, spune, se va întoarce și Israelul, care acum este umilit și lăsat [în voia] ta spre pedeapsă din cauza păcatului, va fi în strălucire. Și strălucirea aceluia îți va fi spre distrugere”. Căci, spune, *«lumina lui Israel va fi foc»*. Și pentru că sunt lucrări în legătură cu focul, luminarea și arderea, [partea] cea dulce și frumoasă a focului va rămâne lui Israel, luminându-l și strălucind asupra lui, iar [partea] cea amară și dureroasă va fi împărțită celui trufaș, arzându-l și lăsându-l [pradă] chinului nepotolit din cauza arderii.

«Și îl va sfinți în foc arzător și îl va consuma pădurea ca iarba». [Scriptura] arată firea focului, că este curățitoare. Căci îl va sfinți, ca printr-un foc arzător. Dar cum sfințește focul? De câte ori consumă pădurea ca iarba. Deci, dacă *«Dumnezeul nostru este foc mistuitor»*¹⁴⁸¹, va mistui, desigur, materia¹⁴⁸² și patimile care vin din materie sufletului care nu petrece în duh, ci în trup. Trebuie, dar, știut că cei care sunt exacti în sensuri deosebesc „slava” de „faimă” și spun că „slava” este lauda de la mulți, iar „faima” lauda de la cei buni. La fel [ei] diferențiază și „cinstea”, spunând că [una] este o oarecare demnitate care revine celui serios, fiind vrednicie pentru dar, [fiindcă ei] consideră darul o răsplată a virtuții, iar [alta este] cinstea din partea celor de față [ca] răsplătire pentru [lucruri] care nu sunt deloc acceptabile¹⁴⁸³.

243. *«În ziua aceea se vor stinge munții și dealurile și pădurile și vor fi consumate de la suflet până la trup»*¹⁴⁸⁴.

După ce Domnul Savaot a trimis necinste la mărirea conducătorului asirienilor și la slava lui foc arzător, și după ce s-a făcut lumina lui Israel foc pentru asirian, încât cel nesfințit în strălucirea luminii să fie curățit prin arderea focului, care este făcut pentru cu-

¹⁴⁸⁰ Is. X, 17.

¹⁴⁸¹ Deut. IV, 24.

¹⁴⁸² ὕλη înseamnă atât „pădure”, cât și „materie”.

¹⁴⁸³ Altfel spus, există o cinste a celor serioși, care sunt demni să primească răsplătiri, dar și alta pentru lucruri josnice.

¹⁴⁸⁴ Is. X, 18.

răpire și care consumă ca pe iarbă materia păcatelor aflată [acolo], atunci mistuindu-se materia care aprindea flacăra pedepsitoare, se vor sfârși arși, spune, munții și dealurile și pădurile și va înceta focul incendiului care a consumat și a mistuit toate, începând de la suflet și ajungând până la trup. Nimănui nu-i este necunoscută practica Scripturii ca pe cei care se bucură de privilegii și care au în pregătire foarte mulți [oameni] să obișnuiască să-i numească „munți” și „dealuri” și ca pe cei neroditori și crescuți fără rost unii lângă alții, ca și cum ar avea viața automată și nedesăvârșită și nu sunt sădiți din răsadul adevăratului Cultivator, să-i numească „păduri”.

Totuși, focul îi cuprinde pe toți, începând de la suflet și oprindu-se apoi la trupuri. Căci păcatele care se află până [la nivelul] cugetului, cum ar fi adulterul în propria inimă, sunt în suflet o materie vrednică să fie arsă de foc, dar cele care ajung până la fapte, păcatele fiind păstorite cu lucrările [făcute] prin trup și făptuire, acestea cred că sunt păcate [propriu-zise]. Începând de la suflet, dar ajungând în inimă, gândurile rele nu se mărginesc la aceasta, ci ies și aplecându-se, pătrund în trup și se arată pe dinafară. Dacă cineva se gândește să facă o ucidere, dar nu o înfăptuiește, uciderea nu i-a ieșit din inimă. Și cine a privit o femeie ca să o poftască¹⁴⁸⁵, dar nu a stricat templul lui Dumnezeu, nici nu a făcut din mădularele lui Hristos mădularele unei desfrânate¹⁴⁸⁶, [acela] își face inima sa ca un hotar al păcatului, căci gândul rău nu a ieșit din inima aceluia. Așa trebuie spus și despre hoție, despre idolatrie, despre vrăjitorie și celelalte feluri de păcate, de vreme ce nu sunt păstrate de trup, ci curgând ca dintr-un vas crăpat ajung afară.

244. *«Și cel ce va fugi va fi ca cel ce fuge de flacăra arzătoare. Și cei ce vor rămâne din ei vor fi un număr [mic] și un copil îi va scrie»*¹⁴⁸⁷.

După arderea cu foc făcută munților, dealurilor și pădurilor, [Scriptura] spune că [numărul] celor scăpați va fi mic¹⁴⁸⁸. Și astfel, spune, mulțimea lor se va schimba într-un număr mic, încât ei pot fi

¹⁴⁸⁵ Mt. V, 28.

¹⁴⁸⁶ I Cor. VI, 15.

¹⁴⁸⁷ Is. X, 19.

¹⁴⁸⁸ lit. „ușor de calculat”.

înregistrați chiar și de un copil, care nu este deloc experimentat nici să numere, nici să scrie. Poate că cel care fuge de la incendiere fuge prin pocăință de viața cea rea și prin întoarcere¹⁴⁸⁹ scapă de trupul care îl pedepsește. Căci oricine, după ce se observă în păcate, simțindu-se că e vrednic de pocăința cea prin toiag și bici, fugind de păcat ca de materia pentru pedeapsă fuge ca de o flacără arzătoare. Și atunci cei rămași vor fi un număr [mic], nu numai pentru că sunt puțini¹⁴⁹⁰, după cum am arătat, ci și pentru că sunt apoi vrednici să fie primiți în număr.

După cum am aflat în cartea *Numeri*, copiii și femeile și bătrânii, care au vârsta necoaptă pentru războaie, și cel de neam amestecat, ca și străinul din Israel erau lăsați deoparte la recensământ¹⁴⁹¹, dar erau numărați cei de la douăzeci de ani în sus, fiind capabili de război¹⁴⁹². Și toți cei întâi-născuți din Israel sunt numărați, de la o lună în sus¹⁴⁹³. La fel erau numărați și leviții, de la o lună în sus, și preoții care slujeau până la cincizeci de ani¹⁴⁹⁴.

Dar ce copil – nu bărbat, nici bătrân – îi va scrie pe unii ca aceștia? Nimeni nu va contrazice că sunt întâistătătorii din Biserică, pentru că își duc viața în lipsă de răutate și pentru că le-au fost încredințate de către cei care au păcătuit secretele, la care nimeni nu a fost martor, ci doar Cel care le cercetează pe cele ascunse ale fiecăruia¹⁴⁹⁵. Acesta îi va scrie pe unii ca aceia, ca și cum au fost șterși prin păcat, și îi înscrie iarăși pe cei care au fugit de incendiere și au primit prin pocăință curățirea ca un foc mistuitor al materiei răutăților care se găsește [în ei]. Pe unii ca aceștia îi scrie.

Sau poate, pentru că sunt scriși în cartea vieții și înscriși împreună cu dreptii cei vrednici să fie numărați de dreapta Celui Prea-

¹⁴⁸⁹ Atât μετάνοια, cât și ἐπιστροφή înseamnă „pocăință”, una sugerând schimbarea minții, cealaltă întoarcerea din direcția de mers. Și în ebraică pocăința este numită „întoarcere” (שׁוּבוּ *tesuva*).

¹⁴⁹⁰ lit. „ușor de calculat”.

¹⁴⁹¹ *Num.* I, 2-3; XXVI, 2.

¹⁴⁹² *Num.* III, 40.

¹⁴⁹³ *Num.* III, 15.

¹⁴⁹⁴ *Num.* IV, 3.

¹⁴⁹⁵ Referire la Taina Sf. Spovedanii. După cum se poate observa, Sf. Vasile atestă practica mărturisirii private, nu cea publică, făcută în Biserica primară.

înalț, se cuvine să-L înțelegem pe Scribul celor mântuiți, Cel care [îi] primește împreună cu dreptii și le pune în cartea cerurilor numele celor pocăiți de la faptele cele rele. Căci, spune, «*Bucurați-vă, că numele voastre sunt înscrise în ceruri*»¹⁴⁹⁶. De aceea, ce copil poate să scrie în ceruri numele celor slăviți, dacă nu Acela despre Care s-a spus: «*Prunc S-a născut nouă, Fiu S-a dat nouă*»¹⁴⁹⁷? Pruncul este Acela Căruia magii I s-au închinat, Acela care S-a coborât în Egipt și S-a urcat iarăși în pământul lui Israel¹⁴⁹⁸. De aceea, dintre multe înțelesuri ale Domnului nostru și Mântuitorului Iisus Hristos cugetate despre El, unul este [acela de] Prunc Care îi va scrie pe cei ce vin prin pocăință la cunoașterea lui Dumnezeu.

245. «*Și va fi în ziua aceea că nu se va mai adăuga rămășița lui Israel și cei mântuiți ai lui Iacob nu vor mai nădăjdui spre cei care îi nedreptățeau, ci se vor încrede în Dumnezeu, Sfântul lui Israel, întru adevăr. Și va fi rămășița lui Iacob spre Dumnezeu cel puternic*»¹⁴⁹⁹.

Acestea fac referire în mod clar la cei care au renunțat la lucrarea rea și și-au mutat propria nădejde la Dumnezeu cel viu. Păcătuind, ne atașăm de cei potrivnici și ne încredem în cei care ne nedreptățesc. O armată rea de demoni [ne] înconjoară, răsturnând sufletele noastre prin momelile plăcerii. Ne atașăm de aceștia, ca niște copii fără minte de neguțătorii de sclavi, care adeseori arătându-le jucării de copii, îi înșală pe aceștia și îi duc departe de ochii părinților, printr-o puțină bucurie pregătindu-le robie amară. De aceea, aceștia se atașează de cei care îi nedreptățesc. Și noi, atașându-ne de momeala plăcerii, ne îndepărtăm de Dumnezeu și ne aruncăm în greaua tiranie a demonului neînduplecat, care, pentru că este condamnat la focul veșnic, se bucură să aibă pe mulți condamnați cu el.

De aceea, [Scriptura] spune despre cei care s-au pocăit, că cei rămași și mântuiți nu vor mai fi atașați de cei care îi nedreptățesc și nu vor mai nădăjdui în ei, ci se vor încrede în Dumnezeu, Sfântul lui Israel, cu adevărat. Fericit este cel care s-a lepădat de orice nădejde

¹⁴⁹⁶ Lc. X, 20.

¹⁴⁹⁷ Is. IX, 6.

¹⁴⁹⁸ Mt. II, 11 ș.u.

¹⁴⁹⁹ Is. X, 20-21.

în cele ale acestei lumi și Îl are ca nădejde a sa doar pe Dumnezeu. Căci după cum «*blestemat este omul care își are nădejdea în om*»¹⁵⁰⁰, tot așa binecuvântat este cel care se sprijină pe Domnul. Totuși, să nu treci rapid peste adaos: «*Căci, spune, se vor încrede în Dumnezeu, Sfântul lui Israel, cu adevărat*»¹⁵⁰¹. Nădejdea în Dumnezeu nu permite nehotărârea, nici Domnul nu primește să ofere ajutor Lui deplin celui care odată s-a încrezut în avere, slavă omenească și puterea lumii, și altă dată și-L pune pe El ca nădejde, ci trebuie [ca acela] să se lase cu adevărat în ajutorul de la Dumnezeu. «*Și va fi, spune, rămășița lui Iacob spre Dumnezeul cel puternic*»¹⁵⁰². Acestea fac referire în mod clar la «*rămășița aleasă prin har*»¹⁵⁰³ numită de Apostol, după cum arată următoarele.

246. «*Și de va fi poporul lui Israel ca nisipul mării, o rămășiță se va mântui. Căci cuvântul se încheie și se scurtează în dreptate, căci Domnul va face un cuvânt scurtat în toată lumea*»¹⁵⁰⁴.

Schimbând puține cuvinte, Apostolul se folosește de acest text în *Epistola către Romani*¹⁵⁰⁵. Dacă ar cerceta cineva cauza pentru care Apostolul pe unele le omite, iar pe altele le schimbă, acela să știe, că fiind evreu, nu s-a slujit de traduceri¹⁵⁰⁶, de care noi ne-am folosit, ci tâlcuind textul cum i se prezintă, așa îl redă. Căci și ceilalți par să meargă în paralel mai degrabă cu relatarea apostolică. Într-adevăr, înțelesul cuvântului este acesta. S-a spus [mai] sus că și un copil îi va scrie pe cei mântuiți de la păcat. De aceea, spune, nimeni să nu se mire dacă numărul lui Israel se va limita la puțini. Nu lua seama la mulțimea celor numiți cuvioși, pentru că mulți au numele lui Hristos, dar mărturia faptelor confirmă pentru puțini denumirea. «*Și de va fi poporul lui Israel ca nisipul mării, o rămășiță se va mântui*»¹⁵⁰⁷.

¹⁵⁰⁰ *Ier. XVII, 5.*

¹⁵⁰¹ *Is. X, 20.*

¹⁵⁰² *Is. X, 21.*

¹⁵⁰³ *Rom. XI, 5.*

¹⁵⁰⁴ *Is. X, 22-23.*

¹⁵⁰⁵ *Rom. IX, 27-28.*

¹⁵⁰⁶ ἐκδόσεις „interpretări”, se referă la diversele versiuni de traducere în limba greacă.

¹⁵⁰⁷ *Is. X, 22.*

S-a spus despre poporul de mai dinainte, că mântuirea nu este în mulțime, ci în rămășița mântuită aleasă prin har. Dar care este modul mântuirii? Căci «cuvântul, spune, se încheie și se scurtează în dreptate»¹⁵⁰⁸. Cel care cuprinde întregul document legislativ și dispoziția profetică în concizia Evangheliei¹⁵⁰⁹ și înfăptuiește ceea ce i-a fost arătat de către Domnul, acela va fi mântuit. Pentru că «să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău», și «să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși»¹⁵¹⁰, «în aceste două porunci sunt cuprinse întreaga Lege și profeții»¹⁵¹¹. Cel care sfârșește cuvântul, cel care [îl] aduce în faptă și îl scurtează ca și cum ar rezuma largimea lui în porunci foarte scurte, acesta este rămășița mântuită. Fiindcă, spune, «toate câte voiți să vă faceți vouă oamenii, și voi faceți-le lor asemenea, că aceasta este Legea și Profeții»¹⁵¹². Vezi că în acest înțeles natural¹⁵¹³ cuvântul întreg este încheiat și scurtat în dreptate. «Căci Domnul va face un cuvânt scurtat în toată lumea». Totuși, Apostolul spune: «Domnul va face pe pământ»¹⁵¹⁴. Symmachus și Theodotion consună cu el: «în mijlocul întregului pământ».

Ceea ce este greu de respectat din Lege: «Nu lua, nu gusta, nu te atinge»¹⁵¹⁵, poruncile despre sărbători, despre zile, despre arderile de tot, despre curățiri, despre ispășire, toate sunt scurtate într-un capitol scurt și ușor de respectat, încât nicio scuză să nu fie lăsată celor care nu viețuiesc după Evanghelie.

¹⁵⁰⁸ Is. X, 22.

¹⁵⁰⁹ Altfel spus, Legea lui Moise și Profeții sunt rezumați în Evanghelie.

¹⁵¹⁰ Mt. XXII, 37.

¹⁵¹¹ Mt. XXII, 40.

¹⁵¹² Mt. VII, 12.

¹⁵¹³ φυσικός, referire la înțelesul literal.

¹⁵¹⁴ Rom. IX, 28.

¹⁵¹⁵ Col. II, 21.

CAPITOLUL XI

247. «*Și va fi în ziua aceea rădăcina lui Iesei și cel se ridică să stăpânească neamurile*»¹⁵¹⁶.

Scriptura ni-L binevestește pe Hristos Cel din sămânța lui David. În ziua aceea, adică în timpurile hotărâte cu mult înainte și în vremea dinainte stabilită, va fi rădăcina lui Iesei. În altă parte spune: «*va răsări toiag din rădăcina [lui Iesei] și va ieși floare din rădăcina lui Iesei*», considerând „toiag” ca stăpânire, iar „floare” ca venirea [Lui] cu dragoste și bunătate pentru toți. Și pentru că a oferit harul Întrupării pe scurt, își reprezintă venirea rapidă și oarecum în trece-re. Dar aici spune că va fi o rădăcină a lui Iesei. Fii atent la «*va fi*». Nu spune „pare”, nici „pare să fie”, ci după adevăr: «*va fi*». Căci nu după închipuire, nici după o părere Și-a luat trupul, ci chiar după adevăr¹⁵¹⁷. De aceea, va fi rădăcina lui Iesei, adică aluatul trupului din Iesei va fi după adevăr și Se va ipostazia¹⁵¹⁸. Și Cel ce Se ridică este și rădăcină și ridicat. «*Rădăcină a lui Iesei*», pentru că trupul purtător de Dumnezeu a fost luat din succesiunea regală.

«*Cel ce Se ridică să stăpânească neamurile*»¹⁵¹⁹. De aceea, neamurile au nădăjduit în El, după cum este arătat de Biserica lui Hristos dintre neamuri. Căci ridicându-Se din morți¹⁵²⁰ a stăpânit neamurile, părăsind poporul ucigaș. Acelora le-a lăsat moartea, iar neamurilor le-a dăruit învierea. Pentru că unii au strigat: «*Să fie răstignit*»¹⁵²¹, și: «*Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor*

¹⁵¹⁶ Is. XI, 10.

¹⁵¹⁷ În Biserica primară, ereticii dochetiști (de la gr. δοκέω „a părea”) contestau posibilitatea ca divinitatea să pătimească și să intre în contact cu materia prin întrupare. De aceea spuneau că Hristos Și-a asumat doar un trup aparent.

¹⁵¹⁸ Gr. ὑπόστυμι de unde vine și cuvântul ὑπόστασις „ipostas”, „persoană”.

¹⁵¹⁹ Is. XI, 10.

¹⁵²⁰ ἀνίσταμι înseamnă atât „a se ridica”, dar și „a învia” (cf. ἀνάστασις „înviere”).

¹⁵²¹ Mt. XXVII, 23.

noștri»¹⁵²², dar ceilalți L-au primit pe Cel răstignit și au fost răscumparați prin sângele Lui de la moarte.

«Și va fi, spune, odihna Lui cinstă»¹⁵²³. Această odihnă a lui Hristos este cinstea celor care Îl cinstesc drept Cuvântul lui Dumnezeu și Înțelepciunea lui Dumnezeu și puterea¹⁵²⁴. Cel care Îl odihnește pe Hristos mărturisește împreună-cinstirea Lui cu Cel care L-a născut, comuniunea de vrednicie, existența firii¹⁵²⁵ din veșnicie. Dar cei care se îngrijesc să găsească vorbe de necinste nu spun cele pentru odihna lui Hristos. Totuși, se poate ca odihna să fie înțeleasă nu doar ca cea cu care Se odihnește Hristos de la cei care Îl slăvesc, ci și ca cea cu care îi va odihni pe cei care Îl iubesc, după cum este scris: «Eu îi slăvesc pe cei ce Mă iubesc»¹⁵²⁶. Odihna cu care îi odihnește Domnul este cinstea care după dreapta judecată a lui Dumnezeu va fi împărțită după vrednicia celor înfăptuite. Îi va cinsti pe unii cu cinstiri mai mari, iar pe alții cu [unele] mai modeste, de vreme ce o stea diferă de [altă] stea în slavă¹⁵²⁷. Și pentru că sunt multe locașuri la Tatăl¹⁵²⁸, îi va odihni pe unii în stări mai sus-puse și mai înalte, iar pe alții în [unele] mai mici. Totuși, datorită cinstei toți vor avea odihnă.

248. «Și va fi în ziua aceea că Domnul va continua să-Și arate mâna Sa»¹⁵²⁹.

Mâna Domnului s-a arătat diferit la fiecare generație, prin cei care puteau să primească lucrarea minunilor. Mai întâi minunile sau arătat în Egipt, apoi în pustiu, apoi în timpurile lui Iisus Navi¹⁵³⁰, apoi în [timpul] judecătorilor și al profeților care înfăptuiau [lucruri] mari. Dar acum spune că se arată mâna Domnului la venirea Mântuitorului nostru, Care vindecă toată boala și toată slăbiciunea

¹⁵²² Mt. XXVII, 25.

¹⁵²³ Is. XI, 10.

¹⁵²⁴ I Cor. I, 24.

¹⁵²⁵ Aici Sf. Vasile înțelege prin φύσις, de fapt, persoana.

¹⁵²⁶ II Reg. II, 30.

¹⁵²⁷ I Cor. XV, 41.

¹⁵²⁸ In. XIV, 2.

¹⁵²⁹ Is. XI, 11.

¹⁵³⁰ Iosua. Iisus și Iosua sunt de fapt aceleași nume (în greacă nu se face diferența între ele, ci numele ebraic יהושע *Yehoșua* sau *Yeșua* este redat Ἰησοῦς *Iesous*, Iisus).

din popor și face toate cele propovăduite în Evanghelie. Căci Domnul a continuat să arate această putere, pentru că cele de dinainte nu au părut suficiente ca să-l aducă pe poporul cel necredincios la cunoașterea lui Dumnezeu.

«*Ca rămășița lăsată a poporului să fie zeloasă*»¹⁵³¹. De aceea, va continua să-*[Și]* arate mâna, ca să aducă la zel rămășița poporului, care spune că este rămasă în viață de la războaie. Și se înșiră mulțimea celor care s-au războit: Asiria, Egiptul, Babilonia, Etiopia, Elamul, cei de la răsăritul soarelui și Arabia. Istoria este plină, vorbind despre etiopieni: «*Și a ieșit asupra lui Zerah etiopianul cu oaste de o mie de mii și trei sute de care. Și Asa i-a ieșit în întâmpinare și a strigat către Domnul: Doamne, Ție nu Ți este cu neputință să izbăvești nici mulți, nici puțini. Întărește-ne, Doamne, Dumnezeul nostru, pentru că în Tine ne încredem și în numele Tău am pornit asupra acestei mari mulțimi. Doamne, Dumnezeul nostru, să nu se întărească asupra Ta vreun om!*»¹⁵³². Asirienii erau cei care i-au cucerit¹⁵³³ și egiptenii cei care i-au înrobitor de la început¹⁵³⁴ și Nabucodonosor era din Babilonia¹⁵³⁵. Elamiții sunt un neam al părților, care împreună cu cei din Mesopotamia *[și]* Siria a năvălit adesea în Israel¹⁵³⁶. Arabii sunt un neam războinic, tot timpul războindu-se cu Israel¹⁵³⁷. Deci, toți aceștia sunt cei care s-au războit cu sămânța nobilă, unii fiind învinși, alții învingându-i. Și pentru că i-au învins și s-au sârguit în multe cazne, primesc o asemenea răsplată, să vadă arătarea conti-

¹⁵³¹ Is. XI, 11.

¹⁵³² II Par. XIV, 9-11.

¹⁵³³ IV Reg. XV, 29; XVII, 6.

¹⁵³⁴ Ieș. I, 14.

¹⁵³⁵ IV Reg. XXIV, 14.

¹⁵³⁶ Fac. XIV, 1. Kedarlaomer era regele elamit. Totuși, istoric vorbind, elamiții nu erau neam part și nici nu au invadat Israelul, fiind la o distanță apreciabilă. De fapt, Imperiul persan continuă moștenirea elamită și a regatului Anșan, iar persii, într-adevăr, în 539 îdHr. preiau stăpânirea Imperiului babilonian, deci inclusiv Israelul.

¹⁵³⁷ În istoria biblică, arabii nu au atacat regatele israelite, ci chiar s-au aliat în bătălia de la Qarqar din 853 îdHr. împotriva asirienilor cu regatul nordic condus de Ahab. Conflicte directe au fost în perioada romană, când nabateii, un popor arab, au intrat în conflict cu regii din dinastia lui Irod.

nuă a mâinii lui Dumnezeu. De aceea, după bravura și chinurile [îndurate], vor fi zeloși.

249. «Și va ridica, spune, un semn între neamuri și îi va aduna pe cei pierduți ai lui Israel și pe cei risipiți ai lui Iuda îi va strânge din cele patru colțuri ale pământului»¹⁵³⁸.

De aceea Rădăcina lui Iesei, Cel ridicat (înviat) ca să stăpânească neamurile, va ridica un semn între neamuri ca să fie adunați cei risipiți ai lui Israel. Căci «Fiul Omului a venit ca să caute și să mântuiască pe cel pierdut»¹⁵³⁹.

Dar acesta este semnul pe care îl va ridica între neamuri, despre care se vorbește în Evanghelii: «vor vedea semnul Fiului Omului»¹⁵⁴⁰, despre care mărturisești că este Crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită față de sfinți și ei față de lume¹⁵⁴¹ și în care [Scriptura] spune că [se află] puterea semnelui.

De ce se împlinește iconomia Întrupării prin Cruce? Ca din cele patru colțuri ale pământului să se adune cei mântuiți. Căci părțile crucii se împart în patru, ca fiecare să se îndrepte spre cele patru părți ale lumii. De aceea a fost preferată moartea prin cruce, fie ca toate părțile să fie rânduite pentru mântuire prin părțile crucii, fie pentru că înainte de crucea de lemn a fost răstignită una duhovnicească¹⁵⁴² împreună cu întreaga lume, cele patru părți ale întregului fiind unite la mijloc, ca puterea de la mijloc să fie împlinită în cele patru părți.

De aceea, fiind acest semn ridicat, cei pierduți ai lui Israel se vor aduna și cei risipiți ai lui Iuda se vor strânge din cele patru colțuri ale pământului. Fiind ridicat semnul – pentru că [Hristos] a avut putere de distrugere a stăpânirilor și puterilor, pe care le-a biruit pe lemn, le-a dezbrăcat și le-a aruncat veșmântul pe care noi îl aveam, ca să zicem așa, țesut de ele – a dezbrăcat stăpânirile și puterile și le-a dat de ocară în văzul tuturor, biruindu-le prin lemn¹⁵⁴³.

¹⁵³⁸ Is. XI, 12.

¹⁵³⁹ Lc. XIX, 10.

¹⁵⁴⁰ Mt. XXIV, 30.

¹⁵⁴¹ Gal. VI, 14.

¹⁵⁴² νοητός „rațional”.

¹⁵⁴³ Col. II, 15.

De aceea Pavel, fiind între cei pierduți ai lui Israel și împrăștiați ai lui Iuda, înțelegând semnul ridicat de Iisus pentru neamuri, a alergat la cruce și a spus: «*Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda decât în crucea Domnului nostru Iisus Hristos*»¹⁵⁴⁴. După adunarea celor pierduți ai lui Israel, care au fost stăpâniți de Efraim, și a celor risipiți ai lui Iuda, care trăiau sub seminția lui David, urmează că nu mai este zelul lui Efraim împotriva lui Iuda, nici dușmanii lui Iuda nu mai izbâdesc. După ce este ridicat semnul, după ce sunt adunați cei pierduți ai lui Israel, care se referă la Efraim, și după ce sunt adunați și cei risipiți ai lui Iuda, «*se va șterge zelul (gelozia) lui Efraim și dușmanii lui Iuda vor pieri*»¹⁵⁴⁵.

250. Observă însă că se spune că Israel s-a pierdut, iar Iuda s-a risipit. Doar că în buna înțelegere lui Hristos, Cel care le împacă pe cele de pe pământ și pe cele din cer și le recapitulează pe toate în El¹⁵⁴⁶, sunt îndepărtate patimile, care mai înainte conduceau viața prin ceartă și dezbinare. «*De aceea Efraim nu îl va pizmui pe Iuda și Iuda nu îl va necăji pe Efraim*»¹⁵⁴⁷, pentru că dușmănia dintre ei va pieri. Mai ales pizma (zelul) pare să fie ocazie de dușmănie pentru mulți. Iar pizma (zelul) este spus de Scriptură nu [ca] reprezentare a [lucrurilor] bune, ci [ca] gelozie pe bunăstarea [altora]. De aceea atunci, fiind în armonie, «*vor zbura în corăbiile celor de alt neam, vor prăda deopotrivă marea*»¹⁵⁴⁸. Îi înfățișează pe cei care navighează cu repeziciune [foarte] frumos pe mare, asemănând cu aripa mișcarea [lor]. Când, cu pânza desfășurată, vântul bate măsurat la pupă, [corăbiile] sunt purtate pe mare.

«*Vor prăda marea*», învingând balaurul și pe cei ajunși sub el, pe care Apostolii lui Hristos, convertindu-i la cunoașterea adevărului, s-ar putea spune cu dreptate că pradă, făcându-i ca o pradă pe cei ținuti de [vrăjmașul] care îl ia captiv pe om. Trebuie înțeles aici prin mare un loc al oprimmării, pe care în altă parte l-am învățat [ca

¹⁵⁴⁴ Gal. VI, 14.

¹⁵⁴⁵ Is. XI, 13.

¹⁵⁴⁶ Col. I, 20.

¹⁵⁴⁷ Is. XI, 13.

¹⁵⁴⁸ Is. XI, 14.

fiind] valea plângerii¹⁵⁴⁹. Poate că trupurile noastre sunt numite «*corăbii ale celor de alt neam*»¹⁵⁵⁰, pentru că nu sunt înrudite cu constituția sufletului. Căci trupul nu se supune legii lui Dumnezeu¹⁵⁵¹, ci voiește împotriva duhului¹⁵⁵². Dar se spune că aceștia pradă și Idumeea, adică stăpânesc peste lucrurile pământești, își pun mâinile pe Moab. Moab se tâlcuiește „din tată”¹⁵⁵³. Deci, către aceștia a spus Domnul: «*Voi sunteți din tatăl vostru, diavolul și doriți să faceți voia tatălui vostru*»¹⁵⁵⁴. [Cei din rămășiță] pun mâinile pe aceștia ca prin lucrarea lor bună să-i facă supuși. Apoi «*fiii lui Amon se vor supune întâi*». Amon se tâlcuiește „poporul cu noi”¹⁵⁵⁵. Probabil că întâi se supun cuvântului cei care au răutatea mai mică, înainte de cei care o au mai multă și revărsată mai mult.

251. Apoi adaugă: «*Și va pustii Domnul marea Egiptului*»¹⁵⁵⁶.

După cum Iezechiel spune că sunt râuri ale Egiptului pe care faraonul pretinde că le-a făcut¹⁵⁵⁷, la fel Isaia numește marea Egiptului pe care bunul Dumnezeu o va pustii. Căci este binefacere pustierea lucrurilor netrebnice adusă la timp potrivit. După cum «*va pustii Domnul marea Egiptului și-și va pune [mâna] peste râul cu vânt puternic*», la fel «*va lovi șapte văi ale Egiptului*»¹⁵⁵⁸. Și atunci cineva [ar putea] să treacă încălțat râul Egiptului. Înseamnă puținătatea apei lăsate în râu. Căci va fi atât de puțină sau chiar va fi uscat complet, încât nu va mai rămâne umezeala din cauza căreia cineva să fie obligat să treacă râul dezlegându-și [sandala]. Sau poate, însă, de vreme ce lui Moise¹⁵⁵⁹ și lui Iosua¹⁵⁶⁰ li s-a spus să-și dezlege sandala

¹⁵⁴⁹ Ps. LXXXIII, 7.

¹⁵⁵⁰ Comparația sufletului cu o corabie era comună în filosofia antică.

¹⁵⁵¹ Rom. VIII, 7.

¹⁵⁵² Gal. V, 17.

¹⁵⁵³ Este de fapt un joc de cuvinte. מואב moav Moab este pus în legătură cu מאב meav „din tată”.

¹⁵⁵⁴ In. VIII, 14.

¹⁵⁵⁵ Iarăși un joc de cuvinte. אַמּוֹן ammon etnonimul este explicat prin אִמּוֹן am imanu „popor cu noi”.

¹⁵⁵⁶ Is. XI, 15.

¹⁵⁵⁷ Iez. XXIX, 3.

¹⁵⁵⁸ Is. XI, 15.

¹⁵⁵⁹ Ieș. III, 5.

¹⁵⁶⁰ Ios. V, 16.

din picior, pentru că pământul pe care stăteau era sfânt, iar Egiptul nu este astfel, ci este profan, li s-a poruncit să treacă râul încălțați și să nu-și scoată sandalele.

Este uscat fiind stăpânit de Duhul (vântul) puternic de la Dumnezeu. De aceea solul Egiptului este nevrednic să primească talpa goală a sfinților care treceau. De unde și celor care mâncau Paștile li s-a poruncit să aibă sandalele în picioare¹⁵⁶¹. Căci unde sunt șarpe mușcător și scorpion, sandalele [trebuie] să fie încălțate, apărând picioarele pe care le acoperă. Dar când cineva ajunge deja la locul sfânt, atunci să se descâlțe, ca Apostolii lui Hristos, cărora li s-a spus să nu-și ia sandalele¹⁵⁶².

«Și va fi lui Israel ca în ziua când a ieșit din pământul Egiptului»¹⁵⁶³. Fiindcă și atunci au trecut Marea Roșie cu sandalele, după ce a certat-o Cel puternic și s-a uscat¹⁵⁶⁴. Și Iordanul l-au trecut cu piciorul, păzindu-și talpa neudată, când toată umezeala a fugit la trecerea lor¹⁵⁶⁵.

¹⁵⁶¹ *Ieș.* XII, 11.

¹⁵⁶² *Lc.* X, 4.

¹⁵⁶³ *Is.* XI, 16.

¹⁵⁶⁴ *Ieș.* XIV, 21.

¹⁵⁶⁵ *Ios.* III, 17.

CAPITOLUL XII

252. Atunci poporul va spune: *«Te voi binecuvânta, Doamne, că Te-ai mâniat pe mine și Ți-ai întors mânia Ta și m-ai miluit»*¹⁵⁶⁶.

Adeseori cineva este părăsit și lăsat pentru că a fost odată târât înspre răutățile egiptene și s-a bucurat un oarecare timp de propria necugetare, ca să secere ce a semănat rău. Cel care, când nu este complet părăsit, ci are o binefacere, va spune: *«Te voi binecuvânta, Doamne, că Te-ai mâniat pe mine și Ți-ai întors mânia Ta și m-ai miluit»*. Este asemănător acestuia [textul]: *«Voi îndura mânia Domnului, căci I-am greșit, până când El va judeca dreptatea mea»*¹⁵⁶⁷ și după aceasta va aduce judecata la sfârșit. Căci *«nu până în sfârșit Se va mânia, nici până în veac Se va iuți»*¹⁵⁶⁸. Cel ce spune: *«Te voi binecuvânta, Doamne, că Te-ai mâniat pe mine și m-ai miluit»*, înțelegând binefacerea lui Dumnezeu, se laudă cu ea și spune: *«Iată, Dumnezeul Meu, Mântuitorul meu, nădărdui-voi spre El și nu mă voi teme, pentru că slava mea și lauda mea este Domnul»*¹⁵⁶⁹.

Nu vor spune acestea cei care fac milostenie înaintea oamenilor, nici cei care primesc slavă unii de la alții și nu caută slava doar de la Dumnezeu¹⁵⁷⁰ și, în general, cei care încalcă porunca ce spune: *«Nu fiți [iubitori] de slavă deșartă»*¹⁵⁷¹. Dar de vreme ce Domnul făgăduiește: *«Eu slăvesc pe cei care Mă slăvesc»*¹⁵⁷², este clar că cel care Îl slăvește bine este slăvit de El. Astfel și fața lui Moise a fost slăvită¹⁵⁷³, pentru că a știut să-L slăvească bine pe Dumnezeu. Iar lauda

¹⁵⁶⁶ Is. XII, 1.

¹⁵⁶⁷ Mih. VII, 9.

¹⁵⁶⁸ Ps. CII, 9.

¹⁵⁶⁹ Is. XII, 2.

¹⁵⁷⁰ In. V, 44.

¹⁵⁷¹ Gal. V, 26.

¹⁵⁷² I Reg. II, 30.

¹⁵⁷³ Ieș. XXXIV, 29.

este în acord cu slava, încât cel care slăvește bine, și laudă potrivit. Și nimeni dintre cei care au despre Dumnezeu concepții răsturnate să nu creadă că laudele cu psalmodieri Îi sunt plăcute¹⁵⁷⁴. Pentru că ține de aceeași inimă să slăvească cu izbândă și să laude potrivit. De aceea, pentru că a spus rămașiței poporului din Egipt: «*Te voi binecuvânta, Doamne, că Te-ai mâniat pe mine și Ți-ai întors mânia Ta și m-ai miluit*», aceștia, străbătând Egiptul, vor spune: «*Nu mă voi teme, pentru că slava mea și lauda mea este Domnul și îmi va fi spre mântuire*»¹⁵⁷⁵.

253. Amintește-ți și de cântarea pe care poporul lui Israel a cântat-o în pustiu, când Miriam a început și a zis: «*Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit*»¹⁵⁷⁶, ca să reînnoiască acum vechea laudă cei care spun: «*Slava mea și lauda mea este Domnul și îmi va fi spre mântuire*». Urmând după lauda Domnului, va scoate apă cu veselie din izvoarele Mântuitorului¹⁵⁷⁷ cel care I se închină bine. Dacă poporul idolatru este acuzat: «*M-au părăsit pe Mine, izvorul apei vii*»¹⁵⁷⁸, este clar că cel care crede în Dumnezeu și își adapă sufletul din credința în El prin dogmele mântuitoare, acela scoate apă cu veselie din izvoarele Mântuitorului. Iar cât de mare este veselia care le revine celor care s-au învrednicit să-și scoată apă de acolo, să înțeleagă din imaginea folosită de David: «*Însetează sufletul meu de Dumnezeu cel puternic și viu*»¹⁵⁷⁹. Căci preaplinul dorinței produce o veselie imensă celor care ajung la cele râvnite.

Și cel care se îngrijește de legea Domnului ziua și noaptea¹⁵⁸⁰, despre care se spune că «*Gura dreptului va deprinde înțelepciune*»¹⁵⁸¹, care cercetează Scripturile și caută să-L găsească pe Domnul prin dreptate, care prin veselia din descoperire înțelege sensul duhovnicesc¹⁵⁸² al Scripturilor, [unul ca acesta] va scoate apă cu veselie. De

¹⁵⁷⁴ Lauda adusă lui Dumnezeu trebuie să se întemeieze și pe o teologie corectă.

¹⁵⁷⁵ Is. XII, 2.

¹⁵⁷⁶ Is. XV, 1.

¹⁵⁷⁷ Is. XII, 3.

¹⁵⁷⁸ Ier. II, 13.

¹⁵⁷⁹ Ps. XLI, 2 (Septuaginta v. 3).

¹⁵⁸⁰ Ps. I, 2.

¹⁵⁸¹ Ps. XXXVI, 30.

¹⁵⁸² πνευματικός βούλημα.

aceea, când noi înșine ne umplem de băutura din izvoarele Mântuitorului, atunci îi luăm și pe alții, îndemnându-i și spunând: «*Cântați Domnului, strigați numele Lui*»¹⁵⁸³. Strigătul este un sunet care are forță ce poate pătrunde până la cei de departe. De aceea, [Scritpura are] «*strigați*» în loc de: „Să nu cugetați despre Dumnezeu cele mărunte, ci cu cuget înalt să gândiți cele despre El, astfel teologhisiți, ca și celor care se sunt departe de mântuire cuvântul vostru să poată fi ascultat prin claritatea învățăturii”.

Dar sensul acesta îl arată și următoarele. Căci, spune, «*Vestiți între neamuri măririle Lui*»¹⁵⁸⁴, spuneți minunile Lui. Arătați celor necunoscători rânduiala lumii, ca să fie aduși prin dragostea Celui care le-a zidit pe toate, Dumnezeu.

«*Cântați numelui Lui, că [lucruri] înalte a făcut*»¹⁵⁸⁵. Istorisiți fie cele despre minunile din lume, că sunt înalte și necuprinse, fie cele despre puterile din ceruri, că El le-a făcut pe cele înalte de acolo, fie cele despre bunătatea cu noi, că îi înalță pe cei smeriți și zdrobiți cu inima. Căci Domnul îi înalță pe cei drepti¹⁵⁸⁶. De aceea a făcut [un lucru] înalt, l-a preaînălțat cu propria slavă pe cel umilit de păcat.

¹⁵⁸³ Is. XII, 4.

¹⁵⁸⁴ Is. XII, 4.

¹⁵⁸⁵ Is. XII, 5.

¹⁵⁸⁶ Ps. LXXIV, 10 (Septuaginta v. 11).

CAPITOLUL XIII

254. «*Vedenie împotriva Babilonului, pe care a văzut-o Isaia, fiul lui Amos*»¹⁵⁸⁷.

Această vedenie nu este sensibilă, nici nu e contemplată prin ochii trupești, ci este pricepută cu mintea, Dumnezeu luminând-o și dăruindu-i să Îl vadă. Ce este Babilonul și cele care i se vor întâmpla? Este evident că profeții nu vorbeau în extaz. Căci cei cuprinși de duhuri rele, tulburați cu mintea, nu văd [în mod real] închipuirile induse lor de demoni, ci văd greșit, după cum cei demonizați văd râuri, munți și animale care nu sunt de față, par să li se înfățișeze înaintea culori și să le apară vederi de oameni, prieteni sau necunoscuți, a căror vedere nu este [însă] nimic [real], ci [doar] tulburare și extaz al minții răvășite care și-a pierdut propria funcție.

Totuși, nu este așa în cazul sfinților. Însuși Dumnezeu spune: «*Am înmulțit viziunile*»¹⁵⁸⁸. Dăruind o viziune, Domnul nu orbește mintea, pe care o pregătește, ci o luminează și o face mai transparentă prin venirea Duhului. Căci de aceea profeții sunt numiți „văzători”¹⁵⁸⁹, pentru că pătrunderea minții le este sporită prin prezența Duhului Care îi luminează. «*Cine l-a făcut pe cel care vede și pe orb*»¹⁵⁹⁰? „Cel care vede” este în mod clar profetul, pentru că poate prin vederea bună a cugetului să prevadă viitorul, iar „orb” este cel orbit de răutate, ca ochii profani să nu vadă arătările celor fericiți. De aceea Domnul spune: «*Spre judecată am venit în lumea aceasta, ca cei care nu văd să vadă, iar cei care văd să fie orbi*»¹⁵⁹¹.

255. Ce este Babilonul, împotriva căruia este văzută vedenia? După istorie pare că Babilon se cheamă locul unde a fost amestecată

¹⁵⁸⁷ Is. XIII, 1.

¹⁵⁸⁸ Os. XII, 10.

¹⁵⁸⁹ I Reg. IX, 19.

¹⁵⁹⁰ Ieș. IV, 11.

¹⁵⁹¹ In. IX, 39.

limba celor care ziceau: «*Haideți să ne zidim cetate și turn, al cărui vârf să fie până la cer*»¹⁵⁹². Totuși, Dumnezeu, coborând acolo, le-a amestecat limbile; de aceea, s-a chemat numele ei „amestec”¹⁵⁹³. Locul Babilonului este un loc al amestecului, nu numai al limbii, ci și al învățăturilor, ideilor și al minții care crede că le vede pe acestea.

Deci, vedenia împotriva Babilonului aduce ca o consolare pentru Israel, oprimat de babilonieni. Ca să nu fie descurajați, nici să deznădăjduiască față de pronia lui Dumnezeu, ca și cum [El] i-ar fi părăsit, Isaia, prevestind în profeție cele viitoare, relatează că Babilonului i se vor întâmpla [evenimente] triste, ca [iudeii] să nu fie copleșiți de tristețea celor prezente, ci să fie ușurați în așteptarea celor care se apropie. Căci nu mică mângâiere aduce celor apăsăți răzbunarea așteptată după puțin [timp]. Iar numele tatălui lui Isaia este adăugat profeției, nu ca să-l știm în sine pe tatăl care a slujit la nașterea fericitului, ci pentru că i-a fost aceluia învățător pentru profeție, considerând ca el să întâlnească o educație și o disciplinare mai sfântă, mai curată și mai aleasă decât a altora. De aceea Amos este scris alături ca un însoțitor al profeției.

256. «*Pe muntele neted ridicați semn, înălțați glas către ei, chemați cu mâna. Deschideți, stăpânitori! Eu îi voi orându-i și Eu îi voi conduce*»¹⁵⁹⁴.

Arată cum este distrus și ruinat Babilonul și este făcută captivă conducerea celor care produc „amestecul”. De câte ori urcă cineva pe un munte care nu e abrupt, nici povârnit, ci neted și întins, [întâlnește un munte care] are înălțime prin înălțarea și ridicarea de la pământ spre cer, dar [care] dă și stabilitate celor care stau pe el prin netezimea [pantei]. Căci unul colțuros și rupt din toate părțile face nesigure pozițiile celor care îl urcă. De aceea, ca să cugetați cele înalte despre Dumnezeu și să le afirmați sigur (fără eroare), [atunci tu] să mergi pe munte datorită înălțimii, dar să rămâi neclintit datorită siguranței.

¹⁵⁹² Fac. XI, 4.

¹⁵⁹³ Fac. XI, 9.

¹⁵⁹⁴ Is. XIII, 2-3.

«Pe muntele neted ridicăți semn, înălțați glas către ei, chemați cu mâna»¹⁵⁹⁵. Cel care predică despre cruce cu glas mare, acela este cel care ridică semn pe muntele neted. Cel care poate să slăvească sensul (cuvântul) Patimii, acela împlinește porunca profetică, nu petrecând în văi și vâlcele, ci urcându-se pe înălțimea Cuvântului și prin înțelepciunea însăși răsăândind predica (kerygma) celor vestite cu limpezime și claritate. Dar dacă după altă versiune am citit: «pe munții înnorăți», este evident că înfățișează înălțimea printr-un alt cuvânt. Căci „înnorat” este numit [muntele] care are vârful mereu în nori, iar unul ca acesta este înalt și se ridică deasupra tuturor.

«Înălțați glas, spune, către ei», adică luați înălțimea glasului din voi înșivă; îndemnurile de doxologie către Dumnezeu care se află în voi, pe acestea luați-le din cugetările obișnuite. Să nu vă uitați în jos, nici să le cercetați pe cele pământești. Căci așa glasul celor care vorbesc de pe pământ, al vorbitorilor în deșert, se face umil. Cel care vorbește cu tristețe umilă și cu groază cumplită nu-și înalță vocea. Și cel stăpânit de poftele trupului în timp ce vestește cuvântul își are vocea umilă și neputincioasă să pătrundă sus. De aceea cum se înalță glasul? Dacă ești măreț, când te ridici împotriva patimilor și când nu te supui ispitelor chiar în momentele ispitirii, ci îți păstrezi voința sufletului înălțată, atunci îți înalți glasul. Cheamă cu mâna cel care prin fapte bune aduce mângâiere celor oprimați și împlinește milostenia cu bucurie. Dacă vezi pe cineva împovărat de sărăcie, cheamă-l pe sărac cu mână milostivă. Căci milostenia prin fapte poate să mângâie pe cel slăbit cu sufletul [mai mult] decât îndemnul prin cuvinte [ca acela] să suporte sărăcia cu demnitate și fără umilință.

257. «Și deschideți, spune, stăpânitori»¹⁵⁹⁶!

După chemarea cu mâna urmează să deschidă mâna, ceea ce este obișnuit Scripturii să ia drept lucrarea de milostenie, când spune: «Deschizând mâna Ta, toate se vor umple de bunătate»¹⁵⁹⁷. De aceea, deschideți casele voastre și deschideți străinilor și săracilor

¹⁵⁹⁵ Is. XIII, 2.

¹⁵⁹⁶ Is. XIII, 2.

¹⁵⁹⁷ Ps. CIII, 29 (Septuaginta v. 28).

tezaurele averii. Nu Țineți la voi cele care vă sunt adăugate pentru mângâierea celor împovărați. Aceasta să faceți mai întâi, [voi], stăpânitorilor, ca să convingeți prin exemplu și poporul.

Dar poate să se înțeleagă deschiderea Scripturilor și arătarea celor încuiate, ca nimeni să nu fie vinovat la judecata [ce se va face] fariseilor și cărturarilor, care având cheile împărăției, nici ei înșiși nu intră, iar pe cei care pot să intre îi opresc¹⁵⁹⁸. De aceea se adresează stăpânitorilor care au cheile cunoștinței. Ascultând de acest cuvânt, Pavel a spus: «O, corintenilor, gura noastră s-a deschis către voi»¹⁵⁹⁹.

258. «Eu îi voi orândui și Eu îi voi conduce»¹⁶⁰⁰.

Noi trebuie să lucrăm ceea ce ne este cu putință. Dar Cel care îi conduce este Domnul, Care îl așază pe fiecare în trupul Bisericii după vrednicia proprie.

«Uriași vor veni să împlinească mânia Mea, bucurându-se și disprețuind deopotrivă»¹⁶⁰¹. Scriptura amenință cu venirea unora răi și răzvrătiți împotriva lui Dumnezeu trimiși pentru răzbunarea împotriva celor care au păcătuit. De aceea, Cel care se îngrijește de cei ce se tem de El îi duce pe înălțimea tare a muntelui și îi pune în siguranță prin netezimea vârfului. Le dă un semn [ca] protecție, sfătuindu-i ca prin fapte bune să-i cheme cu mâna pe cei oprimați, să deschidă gura pentru învățătura celor care învață, ca să fugă de năvălirea uriașilor.

Căci uriașii, ca în multe [locuri], sunt luați drept [ceva] rău¹⁶⁰². Poate că pe uriașii de aici *Psalmul* îi numește mai clar îngeri răi, spunând: «Trimis-a peste ei urgia mâniei Sale, mânie și urgie și strâmtorare, trimise prin îngerii cei răi»¹⁶⁰³. De aceea, asemenea slujitori sunt meniți celor care au făcut [fapte] vrednice de pedeapsă, de vreme ce din multa lor cruzime nu au față de cei pedepsiți nicio compasiune și nici nu pot să-și asume milele îndurării, [ci] se bucu-

¹⁵⁹⁸ Lc. XI, 52.

¹⁵⁹⁹ II Cor. VI, 11.

¹⁶⁰⁰ Is. XIII, 3.

¹⁶⁰¹ Is. XIII, 3.

¹⁶⁰² Fac. VI, 4; Înt. Sol. XIV, 6.

¹⁶⁰³ Ps. LXXVII, 59 (Septuaginta v. 49).

ră de oamenii biciuiți și îi batjocoresc, făcând propria plăcere din chinul, durerea și tristețea celor biciuiți.

259. «*Glasul multor neamuri pe munți asemenea multor neamuri, glasul regilor și al neamurilor adunate*»¹⁶⁰⁴.

Poate că glasul multor neamuri pe munți este glasul Bisericii. De aceea, ea a ales și muntele neted, ca să aibă loc liber pentru adunarea mulțimii celor care au urcat pe înălțimea cunoașterii lui Dumnezeu. A văzut în muntele neted mulțimea mare a celor adunați din multe locuri și a celor care scot un singur glas al credinței. Și Duhul Sfânt spune prin profet: «*Glasul multor neamuri pe munții, pe care s-a înălțat semnul, asemenea multor neamuri*». Iar glasul este unul, deși pare ca glasurile multor neamuri. Este unul, prin armonia credinței, dar pare ca multe glasuri, pentru că a fost împărțit în limbi de foc de către Duhul Sfânt peste fiecare dintre Apostolii care urmau să semene Evanghelia la neamurile lumii¹⁶⁰⁵.

«*Glasul regilor, spune, și al neamurilor adunate*». Poate că trebuie să înțelegem prin „neamuri” pe noi cei care venim de pretutindeni la chemare, iar prin „regi” pe cei aleși din Biserică, pe care Domnul îi numește «*fiii împărăției*»¹⁶⁰⁶. Sau poate că arată mulțimea uriașilor, căci este glasul multor neamuri și glasul regilor. Pentru că bucurându-se și disprețuind [aceștia] aleargă spre împlinirea mâniei Domnului, rânduindu-se spre slujire, imită zgomotul multor neamuri și al unor regi semețiți în cuget, neștiind că sunt slujitori ai pedepsei, temnicieri ai păcătoșilor. Căci nu prin propria putere, nici prin demnitatea care le-ar aparține aduc [ei] acestea celor vrednici.

260. «*Domnul Savaot a poruncit neamului războinic, să vină dintr-un pământ îndepărtat; de la marginea temeliei cerului Domnul și cei înarmați ai Lui [vin] să distrugă întreaga lume*»¹⁶⁰⁷.

«*Domnul Savaot a poruncit neamului războinic*»¹⁶⁰⁸.

Nu te teme de cel care lovește, ci cheamă-L pe Cel care poruncește. Să învețe idolatri, cei care spun că aduc jertfe demonilor răi,

¹⁶⁰⁴ Is. XIII, 4.

¹⁶⁰⁵ Fap. II, 3.

¹⁶⁰⁶ Mt. XIII, 38.

¹⁶⁰⁷ Is. XIII, 4-5.

¹⁶⁰⁸ Is. XIII, 4.

împăcându-le răutatea. Domnul le-a poruncit. Și dacă îi slujești, și dacă nu, celui ce i s-a poruncit¹⁶⁰⁹ va face [aceasta] și nu depășește hotarul. Nici nu reduce din amar, nici nu adaugă de la sine, ci neînduplecat se folosește de măsura permisă.

Deci «*Domnul Savaot a poruncit neamului războinic*»¹⁶¹⁰. Demonii cei răi au arme pregătite contra așezării armelor celui drept. Căci dreptul are scutul credinței, dar scutul celui rău este scutul necredinței; acesta [are] sabia cuvântului, acela sabia lipsei de rațiune (de cuvânt); acesta este apărat de armura dreptății, acela se înconjoară cu armura nedreptății; în jurul capului acestuia este prins coiful mântuirii, pe acela îl cuprinde coiful nimicirii; acesta are picioarele pregătite pentru Evanghelia păcii¹⁶¹¹, picioarele aceluia aleargă pentru vestirea relor. De aceea a poruncit Domnul unui neam războinic, înarmat cu aceste arme.

Iar aceștia sunt dintr-un pământ îndepărtat, ca să știi că sunt străini de viața aceasta. Cei care trudes cu noi cele pentru mântuire, tovarășii și vecinii noștri, cei care ne oferă ajutorul de aproape, [sunt] îngerii de pace. Dar cei folosiți pentru pedeapsă sunt aduși de departe, Dumnezeu cel iubitor de oameni folosindu-Se de cruzimea lor pentru vindecarea noastră, după cum medicul înțelept se folosește de veninul viperei pentru însănătoșirea celor bolnavi. Căci unora ca aceștia le este dat spre distrugere nu duhul, ci trupul, ca duhul să fie mântuit¹⁶¹². Fighel și Ermoghen¹⁶¹³ au fost dați satanei de către Pavel, nu spre pieire, ci ca să învețe să nu hulească¹⁶¹⁴. Deci cum vine acest neam războinic din pământul de departe și de la marginea cerului? Din pământ, pentru că și-a luat locul din jurul pământului și s-a amestecat cu patimile pământești, dar de la mar-

¹⁶⁰⁹ Demonul, căruia i s-a poruncit să aducă pedepse.

¹⁶¹⁰ *Is.* XIII, 4.

¹⁶¹¹ *Ef.* VI, 15 ș.u.

¹⁶¹² *I Cor.* V, 5.

¹⁶¹³ *II Tim.* I, 15.

¹⁶¹⁴ *I Tim.* I, 20. Totuși aici se spune că au fost dați satanei Imeneu și Alexandru, nu Fighel și Ermoghen. N. Lipatov consideră că Sf. Vasile citând din memorie, confundă personajele (p. 321, n. 6).

ginea cerului, pentru că tocmai de acolo s-a petrecut căderea de la început¹⁶¹⁵.

261. «*Strigați, căci aproape este ziua Domnului și sfârâmăre va veni de la Domnul. De aceea, toată mâna va slăbi și tot sufletul omului se va înspăimânta*»¹⁶¹⁶.

Pentru că este expusă amenințarea ca Domnul Însuși să vină cu războinicii Lui ca să distrugă întreaga lume, de aceea sunt poruncite tipătul și plânsul, ca Domnul să fie înduplecat să-Și întoarcă urgia adusă. Căci Domnul iubitor de oameni le face pe amândouă, și amenință cu [lucruri] înfricoșătoare, [dar] și celor pocăiți nu le aduce [pedepsele] promise. Jeliți și plângeți fiecare propriile păcate, ca să nu îndurați cele anunțate. Dacă Dumnezeu n-ar fi voit pocăința păcătosului, de ce ar fi fost anunțată distrugerea după trei zile în Ninive¹⁶¹⁷? Dar pentru că Cel milostiv le-a văzut frângerea [inimii], a abătut urgia și a împărășiat-o ca pe un nor.

De aceea, sfârâmăre va veni de la Domnul Însuși, Care în mod folositor le sfârâă pe cele vrednice de distrugere, după cum îl sfârâă pe satan sub picioarele dreptului, și sfârâă războaiele. Căci «*Domnul care zdrobește războaiele, Domnul este numele Lui*»¹⁶¹⁸ și: «*Domnul sfârâă cedrii Libanului*»¹⁶¹⁹, numindu-i „cedri ai Libanului” pe cei care se laudă, se prefac și se semețesc împotriva adevărului. De aceea, pentru că sfârâmărea vine de la Domnul, anticipând aceasta ei trebuie să-și sfârâă inima arogantă, ca smerirea ei să fie jertfă Domnului. Orice mână, chiar și cea mai activă și cea mai des-toinică, va slăbi față de Dumnezeu și de faptele Lui. De aceea spune: «*Întăriți-vă, mâini slabe și genunchi slăbănogiți*»¹⁶²⁰. Nimeni să nu se încreadă în putere pentru a se păzi de războinicii năvălitori, nimeni să nu nădăjduiască în iuțimea picioarelor, ca să poată fugi de ziua sfârâmării, care va veni să nimicească întreaga lume.

¹⁶¹⁵ Apoc. XII, 9.

¹⁶¹⁶ Is. XIII, 6-7.

¹⁶¹⁷ Iona III, 5.

¹⁶¹⁸ Iudit XVI, 2.

¹⁶¹⁹ Ps. XXVIII, 5.

¹⁶²⁰ Is. XXXV, 3.

împăcându-le răutatea. Domnul le-a poruncit. Și dacă îi slujești, și dacă nu, celui ce i s-a poruncit¹⁶⁰⁹ va face [aceasta] și nu depășește hotarul. Nici nu reduce din amar, nici nu adaugă de la sine, ci neînduplecat se folosește de măsura permisă.

Deci «*Domnul Savaot a poruncit neamului războinic*»¹⁶¹⁰. Demonii cei răi au arme pregătite contra așezării armelor celui drept. Căci dreptul are scutul credinței, dar scutul celui rău este scutul necredinței; acesta [are] sabia cuvântului, acela sabia lipsei de rațiune (de cuvânt); acesta este apărat de armura dreptății, acela se înconjoară cu armura nedreptății; în jurul capului acestuia este prins coiful mântuirii, pe acela îl cuprinde coiful nimicirii; acesta are picioarele pregătite pentru Evanghelia păcii¹⁶¹¹, picioarele aceluia aleargă pentru vestirea relilor. De aceea a poruncit Domnul unui neam războinic, înarmat cu aceste arme.

Iar aceștia sunt dintr-un pământ îndepărtat, ca să știi că sunt străini de viața aceasta. Cei care trudesă cu noi cele pentru mântuire, tovarășii și vecinii noștri, cei care ne oferă ajutorul de aproape, [sunt] îngerii de pace. Dar cei folosiți pentru pedeapsă sunt aduși de departe, Dumnezeu cel iubitor de oameni folosindu-Se de cruzimea lor pentru vindecarea noastră, după cum medicul înțelept se folosește de veninul viperei pentru însănătoșirea celor bolnavi. Căci unora ca aceștia le este dat spre distrugere nu duhul, ci trupul, ca duhul să fie mântuit¹⁶¹². Fighel și Ermoghen¹⁶¹³ au fost dați satanei de către Pavel, nu spre pieire, ci ca să învețe să nu hulească¹⁶¹⁴. Deci cum vine acest neam războinic din pământul de departe și de la marginea cerului? Din pământ, pentru că și-a luat locul din jurul pământului și s-a amestecat cu patimile pământești, dar de la mar-

¹⁶⁰⁹ Demonul, căruia i s-a poruncit să aducă pedepse.

¹⁶¹⁰ *Is.* XIII, 4.

¹⁶¹¹ *Ef.* VI, 15 ș.u.

¹⁶¹² *I Cor.* V, 5.

¹⁶¹³ *II Tim.* I, 15.

¹⁶¹⁴ *I Tim.* I, 20. Totuși aici se spune că au fost dați satanei Imeneu și Alexandru, nu Fighel și Ermoghen. N. Lipatov consideră că Sf. Vasile citând din memorie, confundă personajele (p. 321, n. 6).

cără»¹⁶²⁷? De aceea, dacă cineva nu a pus la zidirea vieții sale lemne sau fân sau trestie, să-și dorească ziua Domnului, în care focul va lămuri ce fel este lucrul fiecăruia¹⁶²⁸. Dar dacă nimeni nu este curățit de faptele neîngăduite, să se teamă de ziua aceea. Căci, spune, «dacă lucrul cuiva, pe care l-a zidit, rămâne, va lua plată. Dacă lucrul cuiva se va arde, el va fi păgubit. El, însă, se va mântui, dar așa ca prin foc»¹⁶²⁹.

263. «Se vor tulbura solii și dureri îi vor cuprinde, ca ale unei femei care naște. Și se vor plânge unul către celălalt și se vor înspăimânta. Și fața lor se va schimba ca flacăra»¹⁶³⁰.

Cine sunt solii tulburați când îi surprinde ziua Domnului? Sunt, desigur, aceia despre care Domnul vorbește tipic prin pildele pe care le-a spus când era lângă Ierusalim către cei care credeau că împărăția Domnului urmează să se arate. Căci spune: «Un om nobil a plecat într-o țară îndepărtată, ca să-și ia împărăție și să se întoarcă»¹⁶³¹. Apoi, spunând despre cele zece mine, pe care le-a dat celor zece slujitori ca să facă negoț, a adăugat: «Dar cetățenii lui îl urau și au trimis soli în urma lui, spunând: Nu voim ca acesta să domnească peste noi»¹⁶³². Deci, omul nobil este Cel care nu are cu nimeni altcineva comuniune a neamului, decât cu Dumnezeu Cel ce este peste toți¹⁶³³. După cum numim „nobili” pe cei din sânge domnesc, la fel cu adevărat nobil este Cel care Își are existența¹⁶³⁴ din ființa¹⁶³⁵ Tatălui. Căci se poate spune și despre Mântuitorul că este om nobil. Nu doar după dumnezeire este Domnul considerat nobil, posedând în Sine prin fire ceea ce este curat, pur și neamestecat, ci și deplin după omenitate, fiind neam din sămânța lui David după trup.

Deci, merge într-o țară îndepărtată, nu atât de departe prin loc, cât prin așezarea lucrurilor. Însuși Dumnezeu este și aproape de

¹⁶²⁷ Am. V, 18-20.

¹⁶²⁸ I Cor. III, 12-13.

¹⁶²⁹ I Cor. III, 14-15.

¹⁶³⁰ Is. XIII, 8.

¹⁶³¹ Lc. XIX, 12.

¹⁶³² Lc. XIX, 14.

¹⁶³³ Rom. IX, 5.

¹⁶³⁴ ὕπαρξις.

¹⁶³⁵ οὐσία.

fiecare dintre noi, când faptele bune ne oferă o apropiere de El, [dar] este și departe, când prin apropiere de pieire ne depărtăm de El. Acest nobil, privind lumea stăpânită de păcat și supusă tiraniei amare a dușmanului, milostivindu-Se din cauza anarhiei, a acceptat să domnească peste ei. «*Căci El trebuie să domnească până ce va pune pe toți dușmanii Săi sub picioarele Sale*»¹⁶³⁶. De aceea, când a venit la locul acesta de pe pământ, țara care era îndepărtată de Dumnezeu, ca să ia împărăția peste neamuri, după ceea ce se spune în *Psalm*: «*Cere de la Mine și-Ți voi da neamurile moștenire*»¹⁶³⁷, cei supuși stăpânitorului veacului acestuia, nu numai oameni, ci și puterile adunate [în oști] sub El, nu i-au primit împărăția. Când El a dat poruncile și lucrarea lor și îndemnat să nu stea fără să le lucreze pe acestea, ci le-a certat lucrarea, [ei] au trimis soli în urma Lui, refuzându-l împărăția.

264. Deci, cine erau solii, dacă nu cei care au înfăptuit moartea Mântuitorului? Cei care au considerat că prin cruce rup împărăția Acestuia peste lume, care îi spuneau lui Pilat: «*Nu scrie: Regele iudeilor, ci că Acela a zis: Eu sunt regele iudeilor*»¹⁶³⁸. Dar deopotrivă răutatea celor care L-au oprit i-a judecat pe ei înșiși, iar [aceștia] nu au împiedicat iconomia. Căci stăpânind [iarăși] împărăția și împărțind robilor după vrednicia fiecăruia lucrarea lor, le-a poruncit ca aceia să fie chemați ca să știe cum au făcut negoț. Primului, care a câștigat zece mine, i-a dat stăpânire peste zece cetăți, iar celui de-al doilea, care a adăugat cinci mine, i-a spus: «*Fii peste cinci cetăți*»¹⁶³⁹. Iar pe cel care a legat [mina] într-un ștergar fără nici un profit, a poruncit să-l înlăture.

Când a rânduit cele pentru iudei, «*căci vremea este ca să înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu*»¹⁶⁴⁰, atunci a poruncit ca dușmanii, care I-au refuzat împărăția, să fie aduși în mijloc și uciși¹⁶⁴¹. Sunt mulți, bunăoară, care în viața aceasta nu vor ca Hris-

¹⁶³⁶ I Cor. XV, 25.

¹⁶³⁷ Ps. II, 8.

¹⁶³⁸ In. XIX, 21.

¹⁶³⁹ Lc. XIX, 15 ș.u.

¹⁶⁴⁰ I Pt. IV, 17.

¹⁶⁴¹ Lc. XIX, 27.

tos să împărătească peste ei. Căci cei care supuși desfrânării, cei stăpâniți de mânie și cei înrobiți de lăcomie nu vor ca Domnul să împărătească peste ei, și, pe cât [ține] de voia lor, îi refuză împărăția. Despre aceștia spune Isaia că: «*Se vor tulbura*». Căci când văd la a doua venire pe Domnul, cei care au trăit în păcate și au disprețuit modul evanghelic al împărăției desigur «*se vor tulbura solii și dureri îi vor cuprinde, ca ale unei femei care naște*». Înfrățisează prin durere ascuțimea suferinței, care le înțepă inima și le-o rănește prin conștiința păcatelor. Căci durerea ascuțită este suferința apărută în timpul nașterii în părțile vitale [femeilor] care nasc.

«*Și fața lor se va schimba ca flacăra*»¹⁶⁴². Este propriu celor ră-tăciți și celor căzuți într-un pericol neașteptat să își schimbe culoarea feței, înroșindu-se la înfrățire și indicând suferința sufletului prin schimbarea arătată.

265. «*Căci, iată, ziua Domnului vine cumplită*»¹⁶⁴³, *cu mânie și cu urgie, ca să facă lumea pustie și să îi piardă pe păcătoși din ea*»¹⁶⁴⁴.

Mai sus a zis: «*Ziua Domnului este aproape*», dar aici: «*ziua Domnului vine, ca să facă lumea pustie*». Cel care cercetează cu atenție cele redade, va afla că pasajele nu relatează amândouă despre aceeași zi. Cel de dinainte [vorbește] despre sfârșitul propriu fiecăruia, pe care îl înfrățisează aproape, dar cel de față¹⁶⁴⁵ despre cel universal. Căci va face lumea aceasta pustie, pentru că adaugă: «*Și stelele cerului și Orion nu își vor da lumina*»¹⁶⁴⁶. Poate că aceea este numită „zi” în sens propriu, datorită unității de stare; căci nu este întreruptă de noapte, nici seara nu o mărginește. Și pentru că în ea se arată cele ascunse ale întunericului, aceea este denumită în sens propriu „zi”.

Iar noapte este viața aceasta, în care faptele rușinii sunt ascunse, de unde și spune: «*Noaptea a trecut, ziua s-a apropiat*»¹⁶⁴⁷. Ziua aceea este numită și „cumplită” (nevindecată), fiind cu mânie și cu

¹⁶⁴² Is. XIII, 8.

¹⁶⁴³ lit. „nevindecată”.

¹⁶⁴⁴ Is. XIII, 9.

¹⁶⁴⁵ Sau „la îndemână”, lit. „în mâini”.

¹⁶⁴⁶ Is. XIII, 10.

¹⁶⁴⁷ Rom. XIII, 12.

urgie, în care nu se mai poate face ispășire, nici chinurile aduse cu ea nu mai pot fi vindecate. Deci, să nu ne păstrăm pentru acea zi mărturisirile¹⁶⁴⁸, ci să luăm în seamă iconomia Scripturii, care dorește să nască frica de Dumnezeu și să-i învețe pe cei care o citesc să lucreze până este zi. «*Vine noaptea, când nimeni nu poate să lucreze*»¹⁶⁴⁹. Cel care umblă în lumina poruncilor lui Hristos, [acela] este în zi. Cel care este lăsat întunericului veșnic va fi în noapte. În acea noapte nu mai este faptă, nici mărturisire, ci mâinile și picioarele sunt legate cu lanțurile propriilor păcate. Căci «*legându-l de mâini și de picioare, aruncați-l în întunericul cel mai din afară*»¹⁶⁵⁰! Iar limba nu va mai grăi nici mărturisire, nici lauda lui Dumnezeu, fiind ocupată cu geamătul făcut ei de chinuri. De aceea, va veni ziua aceea cumplită.

266. «*Căci stelele cerului și Orion și toată podoaba cerului nu își vor da lumina și se va întuneca soarele răsărind și luna nu își va da lumina ei. Și voi porunci întregii lumi răutăți și celor necredincioși păcatele lor*»¹⁶⁵¹.

Evident profetul descrie sfârșitul și schimbarea tuturor. Atunci lumina solară vă păli și luna va fi un corp neluminos, și Orion, cel mai luminos dintre stele, nu va mai da lumină. «*Stelele cerului și Orion nu își vor da lumina*», nu pentru că s-au întunecat prin strălucirea răsăriturilor soarelui. Aceasta se întâmplă în ziua de azi și este mărturisit de toți cei care scrutează fenomenele din cer, că astrele care se află în emisfera de deasupra pământului nu se sting, ci sunt ascunse complet de razele solare printr-o luminare mai puternică, după cum se întâmplă și în nopțile cu lună plină, când strălucirea de la lună scânteiază în jurul stelelor și nu permite ca razele lor să lucrească.

De aceea, nimic din aceste fenomene conform naturii nu înfățișează Scriptura, ci întunecarea completă a stelelor și preschimbarea tuturor. Este clar că Scriptura numește Orion constelația celor douăzeci și două de stele, pe care unii o numesc Plugarul; pe acestea

¹⁶⁴⁸ Referire la Tain Sf. Spovedanii.

¹⁶⁴⁹ In. IX, 4.

¹⁶⁵⁰ Mt. XXII, 13.

¹⁶⁵¹ Is. XIII, 10-11.

unii pricepuți în acestea le împart [în categorii] și spun că patru sunt de mărimea a treia, nouă dintre ele de [mărimea] a patra și celelalte nouă de [mărimea] a cincea¹⁶⁵². Iar această adunare de stele este situată în partea nordică, care este numită de către Scriptură, ca un singur corp, Orion. Acestea se numesc astre, iar nu stele, pentru că mulțimea astrelor indică o constelație, iar stea este numită fiecare în parte.

Scriptura amintește și de Ursa Mare (Arcturus)¹⁶⁵³, steaua pe care o vedem în mijlocul părților lui Orion, roșiatică. De asemenea, și Pleiadele sunt numite de Scriptură¹⁶⁵⁴, ca și de către cei din afară, care în mod clar de la evrei s-au preocupat de multe [lucruri] ascunse. Și în Pleiade se arată șapte stele strânse și înghesuie unele într-altele, iar nu șase, cum cred unii; [ele] sunt dispuse în formă triunghiulară.

După cum aici găsim numele lui Orion, tot așa și numele de Ursa Mare (Arcturus) și Hesperus (Ralița) și Pleiadele în *Iov*, care spune: «*Cel ce face Pleiadele și Hesperus (Ralița) și Ursa Mare (Arcturus) și cămările de miazăzi*»¹⁶⁵⁵. «*Cel ce numără mulțimile stelelor și le dă tuturor numele*»¹⁶⁵⁶ și are numărul tuturor și denumirile. Puține sunt numirile de care și grecii se folosesc deopotrivă, iar celelalte sunt inventate de ei înșiși; cu mii de termeni numesc stelele, atât pe cele fixe, cât și pe cele rătăcitoare. Le împart în douăsprezece părți pe cele ale cercului zodiacal, prin care soarele își face cursul, iar pe cele fixate în partea nordică și sudică le numesc după cum vor.

267. «*Și voi pierde, spune, nesăbuiința celor fărădelege și nesăbuiința celor semeți o voi umili*»¹⁶⁵⁷.

¹⁶⁵² Aceste informații se regăsesc și la Hesychius din Alexandria în *Lexiconul* său (litera Ω, nr. 531) din sec. V-VI dHr. – cf. M. Schmidt (ed.), *Hesychii Alexandrini lexicon*, Hakkert, Amsterdam, 1965 (reprint). Această posibilă citare ar confirma vechimea Comentariului la Isaia și ar proba paternitatea basiliană.

¹⁶⁵³ *Iov* IX, 9.

¹⁶⁵⁴ *Iov* IX, 9.

¹⁶⁵⁵ *Iov* IX, 9.

¹⁶⁵⁶ *Ps.* CXLVI, 4.

¹⁶⁵⁷ *Is.* XIII, 11.

Este lucrarea bunului Dumnezeu să le nimicească pe cele josnice, ca să restaureze creația Sa curățită de orice răutate și scăpată de orice boală, să o readucă la cele după fire. Căci se spune în altă parte: «*Voi pierde înțelepciunea celor înțelepți și priceperea celor pricepuți o voi nimici*»¹⁶⁵⁸, pentru că înțelepciunea lumii, înșelându-i pe cei care o primesc și fiind considerată adevărată, produce necunoașterea învățăturilor pentru mântuire. De aceea, înțelepciunea care răstoarnă de la adevăr este nimicită, sofismele și demonstrațiile ei fiind destrămate, ca cel cuprins mai înainte de ea să fie salvat de la înșelare și de la învățătura mincinoasă. După cum boala este nimicită de medic și întunericul este nimicit de soare, la fel este nimicită de către bunul Dumnezeu nesăbuiința celor fără de lege și nesăbuiința celor semeți este umilită.

De aceea și Iacob, binecuvântându-i pe fiii [săi] Simeon și Levi, spune: «*Blestemată să fie nesăbuiința lor, pentru că este îngâmfată, și nebunia lor, pentru că s-a întărit*»¹⁶⁵⁹. Distruge deprinderea rea a blestemului, pentru ca ceea ce a rămas în ei să fie vrednic de binecuvântarea patriarhului. Astfel și Noe, cunoscând ce i-a făcut fiul lui mai tânăr, a zis: «*Blestemat [să fie] Canaan*»¹⁶⁶⁰. Deși Ham era cel care l-a mârhnit, totuși nu l-a blestemat pe acela, ci neamul lui și fapta lui, pe care simbolic o numește Canaan, căci Canaan se tâlcuiește „ca o zguduitură”¹⁶⁶¹. Pentru că deprinderea făcută în mișcare săvârșește patima, nu a blestemat starea, ci fapta care este din ea. Căci este greu să fie păstrată în firea umană curăția inimii.

Este clar că nimicind nesăbuiința celor semeți, nu distruge doar unul dintre rele, ci prin extindere de la un păcat, ajunge să înțeleagă nesăbuiința referitor la toate felurile de răutate. Cei fără de lege se poartă nesăbuit față de templu, se poartă nesăbuit față de aproapele, se poartă nesăbuit față de ceea ce este după chipul Ziditorului și prin chipul Ziditorului nesăbuiința urcă la Ziditor. Căci după cum cel care batjocorește un chip împărătesc este judecat ca și

¹⁶⁵⁸ Is. XXIX, 14; I Cor. I, 19.

¹⁶⁵⁹ Fac. XLIX, 7.

¹⁶⁶⁰ Fac. IX, 25.

¹⁶⁶¹ Joc de cuvinte între כנען *kena'an* „Canaan”, nume propriu al țării, și כנע *keno'a* „ca o mișcare” (verbul נע *ne* „a se mișca”).

cum ar fi greșit împotriva împăratului însuși, tot așa în mod evident este tras la răspundere pentru păcat cel care îl batjocorește pe cel după chipul [Ziditorului]. Dar înaintea tuturor se poartă nesăbuit față de sine desfrânatul din cauza întinării, adulterul din cauza faptei de rușine, hoțul din cauza lucrării josnice, rușinoase și ticăloase, mincinosul din cauza negării adevărului, sperjurul din cauza înstrăinării de Dumnezeu. Orice păcat este nesăbuiță și odraslă a nesăbuiței, care îl cuprinde mai întâi pe nesăbuit.

Se va smeri nesăbuița celor semeți, pentru că semeția este sora fărădelegii. Căci cel nedrept este semeț față de dreptate și se trufeste față de ea. Cel nestăpânit vorbește împotriva cumpătării, când îl disprețuiește pe cel ce se cercetează cu acrivie în toate și își disciplinează până și mișcarea ochilor; iubitorul de lux pe cel moderat în trai; cel smintit râde de cei bogați în înțelepciune și care și-au adunat asiduu învățăturile de pretutindeni. De aceea, Domnul, împotrivindu-Se celor semeți¹⁶⁶² și smerindu-i pe păcătoși până la pământ¹⁶⁶³, vestește smerirea nesăbuiței celor semeți. Cel care îi smerește pe cei semeți îi scapă de asemenea cu diavolul, care este tatăl trufiei și îi duce să învețe de la Cel ce spune: «Învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima»¹⁶⁶⁴.

268. «Și vor fi cei rămași mai scumpi decât aurul nelămurit»¹⁶⁶⁵ și omul mai scump decât piatra din Sufir»¹⁶⁶⁶.

După ce au fost aduse mari ispitiri și au venit războinici care au distrus lumea, după ce a fost smerită toată semeția, atunci oamenii aflați dintre mulți, care nu și-au vătămat cu nimic sufletul din părtășia cu cei fără de lege, ci care au fost încercați prin miile de ispitiri și încercări, care și-au dat cu acrivie dovada intenției lor sunt mai de cinste decât aurul nelămurit și decât orice piatră prețioasă, care pare să se găsească în Sufir. Se pare că numește Sufir¹⁶⁶⁷ o țară din neamul indian, în care se află pietre prețioase. Iar aurul nelămu-

¹⁶⁶² Iacob IV, 6.

¹⁶⁶³ Ps. CXLVI, 6.

¹⁶⁶⁴ Mt. XI, 29.

¹⁶⁶⁵ ἄπυρος „fără foc”, „nelămurit în foc”, care nu a fost topit în cuptor.

¹⁶⁶⁶ Is. XIII, 12.

¹⁶⁶⁷ În ebraică este Ofir, identificat de obicei cu Etiopia.

rit este cel care nu are în el niciun amestec cu o materie străină, ci când se arată deodată, convinge vederea ochilor că este încercat și neamestecat cu bronz sau cu vreun alt aliaj.

269. «Căci cerul se va tulbura și pământul se va cutremura din temeliile lui, de la mânia urgiei Domnului Savaot, în ziua în care va veni mânia Lui»¹⁶⁶⁸.

Întreaga zidire se mișcă împreună cu Stăpânul pentru răzbunare împotriva celor care au păcătuit față de El¹⁶⁶⁹. Căci după cum cerul se miră și se cutremură față de încălcările legii neașteptate ale poporului, când l-au părăsit pe Domnul¹⁶⁷⁰, la fel, când sunt îndeplinite păcatele celor apostatați și vine timpul răsplătirii, se spune că se mânie și se ridică împreună cu urgia lui Dumnezeu.

Mânia cerului trebuie înțeleasă ca [fenomenele] înfricoșătoare care se abat din el asupra celor pedepsiți, când se face întunecarea stelelor, soarele se va umbri și luna nu va mai fi luminată¹⁶⁷¹, când trăsnete vor răzbate și tunete cumplete vor bubui, când aerul de deasupra capului va fi înnegurat, încât de pretutindeni va fi un chin nepotolit pentru cei lăsați pradă urgiei. Căci zidirea, slujind Făcătorului, se încordează pentru pedeapsa împotriva celor nedrești, dar se domolește pentru binefacerea celor care au crezut în El¹⁶⁷². Iar acestea se întâmplă din cauza mâniei urgiei Domnului. Este obișnuit Scripturii să numească „mânia urgiei” fumegare și ca o aprindere a pedepsirii petrecute pentru răsplătirea faptelor rele¹⁶⁷³.

270. «Pământul se va cutremura din temeliile lui»¹⁶⁷⁴.

Arată că seismul nu va fi unul ușor, nici obișnuit, când zguduirea se produce la suprafață, ci va răsturna fundația lui și tulburarea îl va cuprinde cu totul. Temelia pământului nu este cunoscută firii omului, după cum învățăm în Iov, unde Domnul spune: «Unde erai când Eu am întemeiat pământul? Vestește-Mi, dacă ai pricepere. Cine

¹⁶⁶⁸ Is. XIII, 13.

¹⁶⁶⁹ Înț. Sol. V, 18.

¹⁶⁷⁰ Ier. II, 12.

¹⁶⁷¹ Mt. XXIV, 29.

¹⁶⁷² Înț. Sol. XVI, 24.

¹⁶⁷³ Sf. Vasile leagă θυμός „mânie” de ἀναθυμίασις „fumegare”.

¹⁶⁷⁴ Is. XIII, 13.

i-a pus măsurile, dacă știi? Sau cine i-a pus deasupra sfoara [de măsurat]? Cine i-a fixat inelele? Cine este cel care a pus peste el piatra unghiulară»¹⁶⁷⁵? Sau poate, după concepția celor din afară, Domnul a întemeiat pământul în centrul sferei care înconjoară lumea, ca el prin echilibru ținându-se departe din toate părțile în mod egal de cer, să stea fix și să fie susținut neclintit. Iar dacă pământul este întărit așa de ferm, în mod evident că, [odată] mișcat din temelie, se va muta de pe locul pe care se află.

De vreme ce a te mânia este propriu [ființelor] raționale și în-suflețite, unii își închipuie deja că și cerul este însuflețit și se folosesc de termen, ca și cum [cerul] ar putea să se ridice împreună cu Stăpânul în mânia. Dar una ca aceasta este o născocire mitică. Fiindcă adesea [Scriptura] numește cer în mod metonimic ființele mai presus de ceruri, după cum este obiceiul și la noi să spunem: „întreaga cetate a ieșit” și „cetatea a cerut aceasta de la conducător”, căci spunem „cetate” în loc de „locuitori”. De aceea, și cerul se mânie, dacă puterile cerești sunt în acord cu urgia dreaptă a lui Dumnezeu. După cum se face bucurie în ceruri pentru un păcătos care se pocăiește¹⁶⁷⁶, tot așa și mânia și tristețea pentru cei apostatați prin păcat de la Ziditor.

271. *«Și vor fi cei rămași ca o căprioară care fuge și ca o oaie care rătăcește, și nu va fi cel ce [le] adună ca omul să se întoarcă în poporul său și să alerge în țara sa. Căci cine va fi capturat, va fi învins. Și cei ce sunt adunați, vor cădea de sabie. Și pe copiii lor îi vor lovi în fața lor, casele lor le vor jefui și pe femeile lor le vor lua»¹⁶⁷⁷.*

La atacul dușmanilor, unii care vin față în față cad în linia de bătaie, dar alții scăpând, fug precum o căprioară. [Aceasta] este un animal sperios și fricos, care fuge mult prin iuțimea picioarelor și nu se oprește. *«Vor fi ca o căprioară și ca o oaie rătăcitoare»¹⁶⁷⁸*. Căci oile nu au nicio pricepere proprie ca să pornească spre pășuni mănoase, să se așeze în locuri mai sigure sau să-și caute de băut, dacă nu este cineva păstor și conducător peste ele. De aceea, cei de atunci

¹⁶⁷⁵ Iov XXXVIII, 4-6.

¹⁶⁷⁶ Lc. XV, 10.

¹⁶⁷⁷ Is. XIII, 14-16.

¹⁶⁷⁸ Is. XIII, 14.

vor fi fugari ca și căprioarele, dar neajutorați ca și oile rătăcitoare, pentru că nu au conducător. «*Și nu va fi cel ce [le] adună*», ci cei fri-coși vor fi risipiți de cei care îi urmăresc, iar cei rămași vor fi învinși de vrăjmași. Și de s-ar aduna ca să stea laolaltă și să facă un grup de ajutor, vor cădea de sabie. Apoi descrie suferințele jalnice ale celor înrobiți. Pe copiii lor îi vor lovi înaintea ochilor părinților și casele lor le vor jefui și pe femeile lor și le vor lua cu silnicie.

272. «*Iată voi ridica împotriva voastră pe mezi, care nu țin seama la argint, nici nu au trebuință de aur. Săgețile tinerilor le vor sfărâma și de copiii voștri nu le va fi milă, nici pe copiii tăi nu-i vor cruța ochii lor*»¹⁶⁷⁹.

Cu mult timp în urmă, după cum ne-a transmis istoria, mezii au atacat stăpânirea asirienilor și au ruinat Babilonul. Profeția lui Isaia este cu multe generații înainte de robia lui Israel. Iarăși, mulți ani după Israel s-au arătat mezii, pornind război cu asirienii. De aceea, este o consolare a celor luați prizonieri așteptarea răzbunării care îl va afecta după mult [timp] pe poporul care l-a oprimat pe Israel. «*Voi ridica, spune, împotriva voastră pe mezi*», care nu vor fi convinși nici de argint, nici de aur. Voi, babilonienilor, nu veți putea prin abundența de bogăție să-i cumpărați ca să nu suferiți. Căci nu sunt atrași de averi, pentru că ei înșiși sunt foarte bogați. De aceea, în războaie nu sunt abătuți la jefuirea morților, nici nu se ocupă de pradă și [li] se pare nedemn să ia de la cei captivi. Dar vor sfărâma arcurile tinerilor de la voi și nu vor avea nicio milă, nici cruțare pentru copii.

Iar numele mezilor tradus înseamnă „din cel suficient”¹⁶⁸⁰. Desigur, Cel care este suficient în toate și care poate să aducă cele după vrednicie, Acela îi mișcă pe mezi. Sau poate pentru că Madai este fondatorul Mediei¹⁶⁸¹, iar acesta se tâlcuiește „măsurătoare”¹⁶⁸², se spune că mezii sunt aduși pentru pedepsirea după măsură a celor care au trăit în răutate, pentru ca după măsura cu care fiecare dintre

¹⁶⁷⁹ Is. XIII, 17-18.

¹⁶⁸⁰ Joc de cuvinte în limba ebraică între termenul pentru mezi מַדַּי *madai* și מִדַּדַּי *middai* „din cel suficient” (prepoziția מִן *min* însoțită de מֵ *dai* „suficient”).

¹⁶⁸¹ Fac. X, 2.

¹⁶⁸² Joc de cuvinte între מַדַּי *madai* Media și verbul מָדַד *madad* „a măsura”.

noi a măsurat, fie realizând [fapte bune], fie păcătuind, după aceasta să fie primite fie cele de răsplătire, fie cele de pedeapsă¹⁶⁸³. Astfel sunt mezii. Nu se vor milostivi de pruncii babilonienilor, nici nu vor accepta să-i păstreze pentru ei.

Poate că Scriptura spune acum „copii” la roadele și la odraslele sufletului babilonienilor. Asemenea cred că sunt și copiii celui fericit de *Psalm*, în care înțelepciunea este femeie, pe care Domnul căutând-o, și-o ia mireasă și soție, fiind îndrăgostit de frumusețea ei¹⁶⁸⁴. Cred că în *Psalmul CXXXVI* se vorbește despre copiii aceștia: «*Fiică ticăloasă a Babilonului, fericit cel care îți va răsplăti plata ta pentru ce ne-ai răsplătit nouă. Fericit cel care va apuca și va zdrobi pruncii tăi de stâncă*»¹⁶⁸⁵. Căci [Scriptura] prevede ziua răsplătirii, în care mezii, cucerindu-i pe babilonieni, nu se vor milostivi, iar ochii lor nu-i vor cruța nici pe copiii acelora.

Observă că *Psalmul* nu îl ferește pe cel care îl ucide oricum pe copilul babilonian, ci vrea mai întâi ca pruncii lor nou-născuți să fie nimiciți, nelăsându-i să ajungă să crească, pentru ca să nu sporească mai mult în răutate. Iar în al doilea rând că nu în orice fel sunt uciși. Căci îl ferește pe cel care învinge și întrece cu înțelepciunea sa nașterea de prunci a minții amestecate, care se cheamă Babilon (amestecare), iar apoi îi izbește de stâncă. Iar Stâncă, și în acest [pasaj], este Hristos. Cel care lovește învățăturile rele de cuvântul adevărului, acela este cel care zdrobește pruncii babilonieni de piatră. De aceea, dacă pruncii Babilonului sunt învățăturile eterodocșilor, care tulbură sufletul celui care [le] primește, copilul babilonian prins [trebuie] să fie [foarte] bine zdrobit de stâncă.

273. «*Și va fi Babilonul, care este numit slăvit de împăratul caldeilor, în ce fel a prăpădit Dumnezeu Sodoma și Gomora. Nu va fi locuit timp de veacuri, nici nu vor intra în el multe generații, nici arabii nu vor trece prin el, nici păstorii nu se vor odihni în el. Și se vor odihni acolo fiare, și se vor umple casele de ecou. Și se vor odihni aco-*

¹⁶⁸³ Mc. IV, 21.

¹⁶⁸⁴ Ps. XLIV, 13 (Septuaginta v. 12).

¹⁶⁸⁵ Ps. CXXXVI, 8-9.

lo sirene¹⁶⁸⁶ și demoni vor dănțui acolo. Și onocentauri vor locui acolo și arici se vor cuibări în casele lor. Vine repede și nu întârzie și zilele ei nu zăbovesc»¹⁶⁸⁷.

Prin acestea relatează umilirea Babilonului. Și pentru că amin-tirea slavei de dinainte de acesta face lucrarea mai cumplită, arată de la ce stare ajunge în asemenea schimbare. «Și va fi, spune, Babilonul, care este numit slăvit»¹⁶⁸⁸. Aceasta a devenit ca propriul supranume și toți îl numeau cu adaosul: „Babilonul cel slăvit”. Împăratul caldeilor îl făcea renumit, pentru că, prăpădindu-i pe mulți, a mutat în el oastea celor cucerțiți și l-a înconjurat cu ziduri mari, a pregătit o forță militară mare și l-a ridicat prin construcții strălucitoare. Acesta va fi totuși prăpădit «în ce fel a prăpădit Dumnezeu Sodoma și Gomora și nu va fi locuit timp de veacuri»¹⁶⁸⁹. Probabil că a delimitat prăpădul ei și pustiirea într-un timp anume, de aceea nu a spus „și va fi distrusă în veac”, ci a adăugat: «timp de veacuri». Și următoarele arată că a prevestit pustiirea ei totală. «Nu vor intra în el multe generații»¹⁶⁹⁰, ca și cum pustiirea ar fi în multe generații, dar după acestea ar fi iarăși locuită.

274. «Nici arabii nu vor trece prin el, nici păstorii nu se vor odihni în el»¹⁶⁹¹.

Scriptura prezintă trista pustiire, pentru că va fi un asemenea pustiu, încât nici păstorilor nu li se va găsi adăpost în el, nici arabilor, locuitori ai pustiului. Cei care jefuind și prădând toate scormonesc cetățile și satele, aceștia nu intră din cauza disperării lui că nici nu mai sunt locuitori, și nici nu se mai găsește ceva pentru trai. Ci spune că va fi bârlog al fiarelor, iar casele se vor umple de ecou.

¹⁶⁸⁶ Sirene sunt ființe mitologice locuitoare ale mărilor, jumătate femei, jumătate pești, care îi atrăgeau pe corăbieri cu cântecele lor. Este posibil ca de fapt Septuaginta să translitereze aici cuvântul ebraic *seirim* „țapi lănoși”, care, însă, în textul ebraic corespunde ca poziție celui de-al doilea termen, tradus de Septuaginta „demoni”.

¹⁶⁸⁷ Is. XIII, 19-22. Deja de la «Vine repede...» începe capitolul XIV. Textul «Zilele ei nu zăbovesc» nu se găsește în Septuaginta.

¹⁶⁸⁸ Is. XIII, 19.

¹⁶⁸⁹ Is. XIII, 19.

¹⁶⁹⁰ Is. XIII, 20.

¹⁶⁹¹ Is. XIII, 20.

Ecoul înseamnă pustiirea extremă. Căci ecoul este un sunet care reverberează, venind iarăși la cel care l-a emis din [lucrurile] tari și rezistente. Acesta se întoarce răsunător în pustiuri, dar în cetățile sau satele locuite, nu i se permite să meargă până la capăt, fiind dispersat fie de aerul despicat de obiectele puse în cale, fie de sunetul care se interpune pieziș. Totuși, aici casele se vor umple de ecou. Ecoul este simbol al pustiirii.

«Și se vor odihni acolo sirene și demoni vor dănțui acolo. Și onocentauri vor locui acolo și arici se vor cuibări în casele lor»¹⁶⁹². Cuvântul din afară (păgân) transmite că sirenele sunt femei care cântă, dar aici pare să fie numele unor demoni. De aceea Aquila numește „sirenele” „struți”¹⁶⁹³. Este un animal iubitor de singurătate, care sălășluiește de cele mai multe ori în nisipurile cele mai neroditoare. De aceea Scriptura redă pustiul extrem prin sălășluirea struților. Iar pe „onocentaurii”, de care vorbesc cei Șaptezeci, Aquila îi numește „păroși”¹⁶⁹⁴. Pare să înfățișeze un neam de demoni îmblăniți și întunecați la înfățișare, a căror faptă este [să umble] neliniștiți, să nu stea deloc cu picioarele și nici să nu se folosească de cuget.

«Și onocentauri vor locui acolo»¹⁶⁹⁵. Scriptura pare să înfățișeze și alt fel de demoni, pe care ceilalți¹⁶⁹⁶, transpunând însăși pronunția ebraică, îl numesc *siein*. Dar acolo, spune, și aricii își vor face sălașurile. Pasajul relatează că toate animalele singuratice vor locui Babilonul după pustiire.

275. «Vine repede și nu întârzie și zilele ei nu zăbovesc»¹⁶⁹⁷.

¹⁶⁹² Is. XIII, 21.

¹⁶⁹³ În ebraică termenul este בְּנוֹת יַעֲנָן *benot ya'ana*, tradus de obicei prin „struți” (lit. „fiecele struțului”). Aquila și Symmachus traduc στρουθοκάμηλοι „struți”, iar Theodotion foarte apropiat de textul ebraic, θυγατέρες στρουθῶν. Cf. F. Field, *Origenis Hexaplorum*, vol. II, p. 455.

¹⁶⁹⁴ Textul ebraic are יִצְיִים *‘iyim* „șacali”. După F. Field, *Origenis Hexaplorum*, vol. II, p. 455 de fapt Aquila traduce pe „demoni” cu τριχιδόντες.

¹⁶⁹⁵ Is. XIII, 22.

¹⁶⁹⁶ În loc de „onocentauri”, alții (nu se precizează cine anume) au ἰεῖν. Termenul de σιείν este de fapt o transliterare greșită și mai apare la Eusebiu.

¹⁶⁹⁷ Is. XIII, 22.

Spune că prăpădul Babilonului este grabnic și că nu este nicio amânare a celor amenințate. De vreme ce se amenință că Babilonul va fi distrus ca Sodoma, trebuie să știm că sunt multe pustiiuri cu numele Sodoma. Căci numele însuși se tâlcuiește și „orbire” și „pustiire”, și „liniște adâncă” și „asemănare”, „chemare” și „temeliile lor”¹⁶⁹⁸. Iar Gomora se traduce prin „măsură” și „răzvrătire”¹⁶⁹⁹. Dar nu cred că are nevoie de toate [acestea] cel care vrea să interpreteze cum Babilonul va fi distrus asemenea Sodomei. Căci se pare că Dumnezeu distruge, făcând bine celor distruși, după cum și doctorul [distruge] orbirea. Iar distrugerea orbirii este începutul vederii. Distruge pustiirea ca ridicând sterilitatea să le dăruiască odraslele faptelor dreptății. Și liniștea adâncă o distruge, ca să pună în inimi cuvântul pentru a-L slăvi pe Dumnezeu.

De aceea, distrugând și Gomora, pentru că Gomora se tâlcuiește deopotrivă „măsură” și „răzvrătire”, nimicește răzvrătirea și tulburarea din ea, ca cei răzvrățiți și cei care sunt într-o dispoziție dușmănoasă păcii să se îmbuneze. Oricine acceptă chestiunile despre naștere și acordă întâietate necesității, sortii și destinului¹⁷⁰⁰ și, cât ține de el, prin susținerea acestora îi îndepărtează de credința în Dumnezeu și de la dreapta credință pe oameni, acela consideră slăvite lucrurile babilonienilor. Căci astrologia este o invenție a caldeilor, care spun că cele ce sunt depind de ele însele și nu de Dumnezeu și supunând lucrurile mișcării astrelor, resping pronia care administrează [nevoile] oamenilor, încât [după părerea lor] nici rugăciunea, nici dreapta credință nu [mai] pot fi de niciun [ajutor], și chiar dacă par să fie, și ele se supun rațiunii sortii.

¹⁶⁹⁸ Prin jocuri de cuvinte, סֶדוֹם *sedom*, Sodoma, este apropiată de următoarele cuvinte: סוּמָא *suma* „orb” (rădăcina nu apare în Vechiul Testament), שֹׁד *šod* „pustiire”, סֶדֶה *sade* „câmp”, „pustiu”, דְּמִיּוּיָה *dumiyya* „tăcere”, דְּמוּת *demut* „asemănare”, זִמּוּן *zimmun* „chemare”, „întâlnire” (rădăcina apare în textul arameic al Vechiului Testament) și יְסוֹדִים *yesodam* „temelia lor”.

¹⁶⁹⁹ Probabil este un joc de cuvinte între עֲמֹרָה *‘amora* Gomora și גֶּמָר *gemar* „sfârșit”, „limită” și rădăcina עָמַר *‘a* „stivui”.

¹⁷⁰⁰ Babilonienii practicau intens astrologia. Aici sunt combătuți toți cei care se încred în horoscop, zodii și influența destinului asupra vieții omenești.

276. Numește Babilonul ceva slăvit cel care slăvește bogățiile lumești, măririle, nobilimea după trup și toate cele care sunt asemenea acestora. Căci toate acestea sunt confuze pentru gânduri și sunt vrednice să fie numite la fel cu Babilonul. Domnul îl distruge și îl face sălaş al demonilor sălbatici, fie dacă vrei să-l înțelegi ca cetate, fie ca suflet amestecat. Căci pustiit de locuirea lui Dumnezeu, trebuie să devină sălaş al duhurilor rele. Aici păstorul nu se odihnește. Căci nu I se potrivește bunului Păstor să așeze sălaşul, în vreme ce turma încredințată este nimicită. Ci, spune, [își fac sălaşul] sirene, demoni, onocentauri și arici. De aceea, când vezi un suflet confuz, să știi că acela s-a umplut de ecou, pentru că în el nu mai este nici cuvânt clar, nici distinct, ci un zgomot fără sens iscat de patimi cuprinde [partea] conducătoare¹⁷⁰¹ a sufletului aceluia.

De aceea, pare că puterile rele prin chemarea cu glasul, producând plăcere sufletelor, pe care le încântă spre pieire, îi vânează pe cei care trec [prin viață]. Este necunoscut dacă prin glas [apare] plăcerea sau dacă într-alt fel provocările și insinuările spre păcat se fac prin acei demoni, doar că cei fermecați de desfătare uită de ridicarea spre patria adevărată. Iar dacă vezi pe cineva care vatămă auzul și îl întoarce de la adevăr, întorcându-l spre mituri¹⁷⁰² și neîncrezându-se în cuvântul cel puternic, nici în mustrare, nesuportând nici critica severă care îl duce pe ascultător la acrivie, dar fiind prieten cu cuvântul vestit pentru bucurie și plăcere, să știi că unul ca acesta este ținut de sirene, fiind înșelat de vorbirea meșteșugită și de laude.

Demonii, care produc în noi diverse păcate, se spune că dansează, pentru că dansul este o mișcare felurită a membrelor. Și pentru că dansatorii preiau scena având în alte dăți alte fețe¹⁷⁰³, tot așa și demonii, folosindu-se de noi ca de niște măști, acum dansează ca un furios, acum ca unul care dorește și este agitat de plăcerea trupului, altădată ca un mincinos. Și astfel ne facem primitori ai lucrării felurite ale demonilor, schimbându-ne după dorința aceloră inima

¹⁷⁰¹ Rațiunea.

¹⁷⁰² II Tim. IV, 3-4.

¹⁷⁰³ πρόσωπα „măști”.

noastră și mădularele trupului. Deci, când vezi pe cineva acum cuprins de răs nestăpânit, acum smerit de tristețe, sfâșiat de urlete, plânsete și bocete, gândește că în el dansează cineva, schimbând alte și alte înfățișări. Și acum intră o scenă cu iubirea de arginți, acum una cu slava deșartă, altă dată una cu trufia. Iar în general disprețuiește neamul oamenilor cel care dănțuiește și saltă în sufletele ușoare, ușor de condus și ușor de mutat spre păcat.

Numele de „onocentauri” arată alcătuirea compusă și stranie a animalului¹⁷⁰⁴, doar dacă nu este și el un fel de demon, care acum ne face să dăm atenție celor omenești, acum ne târăște spre patimile animalice. Iar „ariciul” este un animal care are în jur țepi în loc de peri, greu de prins și viclean. Toate acestea vin repede peste sufletul confuz și nu este nicio întârziere a zilelor.

¹⁷⁰⁴ Onocentaur este un termen compus, format din ὄνος „măgar” și din κένταυρος „centaur” (numele vine de la κεντέω „a împunge”, „a chinui”).

CAPITOLUL XIV

277. «*Și va milui Domnul pe Iacob și va alege pe Israel*»¹⁷⁰⁵.

Cred că există un motiv pentru care [expresia] «*și va milui*» se referă la Iacob, nume pe care l-a purtat până la lupta lui Iacob¹⁷⁰⁶, iar [expresia] «*va alege*» la Israel, care a fost dat patriarhului ca plată la luptă¹⁷⁰⁷. Cel miluit arată mai smerit, iar cel chemat mai distins. De aceea «*va milui Domnul pe Iacob și va alege pe Israel*» este sinonim cu: «*Iacob fiul Meu, îl voi sprijini, Israel, alesul Meu, sufletul Meu l-a primit*»¹⁷⁰⁸. Căci Iacob este luat drept cel încă învățat [în lucruri elementare] și trupesc, dar Israel cel mai puternic și duhovnicesc. Dar în general Iacob și Israel «*se vor odihni în pământul lor*»¹⁷⁰⁹, acel pământ, despre care s-a spus: «*Fericiți cei blânzi, căci aceia vor moșteni pământul*»¹⁷¹⁰, care nu este parte din pământul ajuns sub blestem, din care cel care îl lucrează mănâncă toate zilele vieții lui în necazuri¹⁷¹¹. «*Dar și străinul se va lipi de Iacob și de Israel care se odihnește pe pământul lui*»¹⁷¹². Unul care lucrează pământul, un prozelit, acesta este străinul. Probabil acesta este poporul dintre neamuri, care se lipește de Iacob, pe care Scriptura îl numește „străin”, fiind ca un conlocuitor și prozelit.

Este o binefacere pentru cei inferiori și care nu sunt puși să se conducă ei înșiși, să slujească celor care conduc cu pricepere. De aceea i se spune lui Isav în binecuvântări: «*Și îi vei sluji fratelui*

¹⁷⁰⁵ Is. XIV, 1.

¹⁷⁰⁶ Fac. XXXII, 28.

¹⁷⁰⁷ Fac. XXXII, 28.

¹⁷⁰⁸ Is. XLII, 1.

¹⁷⁰⁹ Is. XIV, 1.

¹⁷¹⁰ Mt. V, 4.

¹⁷¹¹ Fac. III, 17.

¹⁷¹² Is. XIV, 1.

tău»¹⁷¹³. Aceasta este «Și se vor înmulți în pământul lui Dumnezeu ca slujitori și slujitoare»¹⁷¹⁴. Li se adaugă slujirea ca binefacere.

«Și cei robiți vor fi cei care îi robesc pe ei»¹⁷¹⁵. Unii i-au dus în mod tiranic în robie, supunându-i pe cei învinși slujirii diavolului, iar alții sunt duși în robie prin iubirea de oameni, fiind aduși de la tirania diavolului la slujirea lui Hristos.

Făgăduința este pentru Israel, eliberare de slujire cea aspră, cu care au slujit babilonienilor și îndemn la compasiune, ca să facă plângere pentru împăratul Babilonului și să nu se bucure de căderea lui, ci să-l plângă, ca pe unul care suferă [pedepse] vrednice de milă și îndurare.

278. *«În felul în care o haină mânjită cu sânge nu este curată, tot așa nici tu nu vei fi curat. Pentru că ai distrus pământul Meu și pe poporul Meu l-ai ucis; nu vei îndura timp de veacuri»*¹⁷¹⁶.

[Acestea] sunt încă părți din plângerea pentru conducătorul Babilonului și cele ale aceluia. Căci de vreme ce Lucifer¹⁷¹⁷ cel care a căzut din cer a spus în inima lui: «Mă voi sui în cer și voi fi asemenea cu cel Preaînalt»¹⁷¹⁸, ca să arate cât departe de asemănarea cu Cel sfânt se ține cel întinat cu toată necurăția și uciderea, este comparat cu o haină, care prin natura ei era făcută spre podoaba omului, dar care prin mânjirea cu sânge nu mai poate fi primită spre folosul omenesc. Din aceasta este clar că cel rău nu are necurăția în alcătuire, ci pentru că s-a mânjit de sânge, distrugând pământul Domnului și ucigând poporul prin păcat. Deja și în altă parte am văzut că firea omenească este asemănată cu o haină de către același profet, care spune către cei învechiți în rele: «Iată voi toți v-ați învechit ca o haină și molia vă mănâncă»¹⁷¹⁹.

¹⁷¹³ Fac. XXVII, 40.

¹⁷¹⁴ Is. XIV, 2.

¹⁷¹⁵ Is. XIV, 2.

¹⁷¹⁶ Is. XIV, 19-20.

¹⁷¹⁷ Ἑωσφόρος „aducătorul zorilor”, identificat cu planeta Venus, care poate fi văzută dimineața. În ebraică este הלל בן שחר Helal ben Şahar, „Cel strălucitor, fiu al zorilor”.

¹⁷¹⁸ Is. XIV, 14.

¹⁷¹⁹ Is. L, 9.

Dar amenințarea este înfricoșătoare, ca nici după aceea să nu fie curat. Căci cel care este mânjit în vreun păcat respinge curățenia de față, dar nu este lipsit de curățirea viitoare nădăjduită din pocăință. Dar aici hotărârea este definitivă să nu fie curat nici după aceea, pentru că s-a mânjit cu sângele poporului lui Dumnezeu, pe care l-a ucis prin neascultare, târându-l spre răutate.

279. Probabil înainte de a fi omul creat, i-a fost lăsat și diavolului loc de pocăință și dacă vanitatea, chiar dacă era o boală mai veche, ar fi fost totuși îngrijită, [iar el] s-ar fi vindecat prin pocăință, se putea ca el să fie repus la început. Dar de la pregătirea lumii, sădirea raiului și omul din el, porunca lui Dumnezeu, pizma diavolului și uciderea celui cinstit, i s-a închis și locul pocăinței. Căci dacă Isav nu a găsit loc de pocăință, când și-a vândut drepturile de întâinăscut, ce loc de pocăință s-ar lăsa celui care îl ucide pe omul întâi creat și prin acela a introdus moartea? Ei spun că pata făcută pe haină de la sângele uman nu poate fi scoasă în niciun chip, ci stricăciunea făcută prin înmuierea în sânge se învechește odată cu ea. De aceea, nu îi este posibil aceluia ca, îndepărtând pata de la sânge, să devină curat.

Observă dar textul care înfățișează viu murdăria de la ucidere. Căci nu spune: „cufundat în sânge”, ci „mânjit”, ca să-l arate înfășurat în uciderea celor nimiciți. Acesta a distrus pământul lui Dumnezeu și a nimicit poporul. De aceea Nabucodonosor a pustiit pământul, tăind plantele roditoare de pe el, dând satele distrugerii prin incendiere¹⁷²⁰. El însuși pe poporul lui Israel, pe unii i-a ucis cu sabia, iar pe alții i-a dus captivi în Babilon. Dar deja este numit în mod mistic împărat al Babilonului stăpânitorul acestei lumi. Cineva ar numi potrivit Babilonul amestecul (confuzia) acestei lumi. Căci a făcut rob pe poporul lui Dumnezeu, mutându-l de la viață la moarte, și a pustiit pământul, nimicind trupul fiecăruia prin păcate, după cum s-a scris, că: *«Tot trupul și-a nimicit calea lui»*¹⁷²¹.

280. *«Sămânță rea, gătește-ți fiii tăi ca să fie uciși pentru păcatele tatălui tău, ca să nu se scoale și să umple pământul de cetăți. Și*

¹⁷²⁰ IV Reg. XXV, 1 ș.u.; Ier. XXXIX, 1 ș.u.

¹⁷²¹ Fac. VI, 12.

Mă voi scula asupra lor, zice Domnul Savaot, și voi pierde numele lor și rămășița și sămânța»¹⁷²².

Nu numai el nu va fi curat, ci și urmașii celui rău vor fi distruși împreună cu el prin bunătatea iubitorului de oameni Dumnezeu, Care permite distrugerea copiilor, nu atât din naștere trupească de prunci, cât din cea a faptelor împlinite din deprinderea rea. «*Sămânță rea*». De vreme ce nu era tatăl răutății, ci a luat naștere de la altul care a început răutatea și a făcut după răutatea celui care l-a semănat, se spune „sămânță rea”. «*Gătește-ți fiii tăi ca să fie uciși pentru păcatele tatălui tău*». Nu se spune deloc sămânță rea a cuiva [doar] la ce a apărut dintr-o însămânțare de dinainte, ci este denumită [așa] și sămânța care începe producerea unui alt [lucru].

După cum la facerea lumii cele care au înmugurit mai întâi au fost semințe pentru altele, dar ele nu au fost din altele, căci erau mai vechi decât cele produse prin sămânță, tot așa probabil și acum Scriptura pe cel care începe răutăți spre pildă altora și devine ca o sămânță prin imitare, îl numește „sămânță rea”, nu ca și cum ar avea existența¹⁷²³ [rea] de la cei de dinainte, ci ca și cum ar da început celor născuți după [el]. Cineva ar putea fi prin el însuși „sămânță rea”, aflându-se ca întemeietor al răutății. Și, iarăși, cel învățat de dascăli răi, este numit asemenea. Păcătosul acela a ascultat «*sămânța lui Canaan și nu a lui Iuda*»¹⁷²⁴ nu pentru că neamul după trup avea vreun bastard și era de neam amestecat din Canaan, ci se numește „sămânța lui Canaan” din cauza imitării lui Canaan. Deci, fiecare poate să fie prin alegerea sa fie sămânță sfântă, fie dimpotrivă. Ascultă-l pe Pavel, care zice: «*Căci v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos*»¹⁷²⁵, și: «*Și celor câți L-au primit, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu*»¹⁷²⁶, și: «*Cine săvârșește păcatul se naște din diavolul*»¹⁷²⁷.

¹⁷²² Is. XIV, 21-22.

¹⁷²³ ὑπόστασις. A se observa că aici ipostază este folosit cu sensul de „fire”.

¹⁷²⁴ Ist. Sus. 56..

¹⁷²⁵ I Cor. IV, 15.

¹⁷²⁶ In. I, 12.

¹⁷²⁷ I In. III, 8.

281. Ce dorește Scriptura poruncind seminței rele să-și pregătească pentru ucidere copiii pentru păcatele părintelui? Am observat în multe locuri că faptele fiecăruia și roadele sufletului sunt numite „copii”. Căci, spune, *«se va mântui prin naștere de copii, dacă va stăruia cu înțelepciune în credință, în iubire și în sfințenie»*¹⁷²⁸. Sufletul este izbăvit ca femeia mirelui care nu este înșelat de câte ori face să rodească prin cuvânt copii, faptele bune, dacă rămâne în deprinderea cea bună și nu este întunecat de păcatele născute după aceea. La fel și noi, ascultăm prin legea duhovnicească și dumnezeiască de binecuvântarea care zice: *«Binecuvântați să fie roadele pântecelui tău»*¹⁷²⁹, pe care nu le considerăm că sunt altceva decât roadele sufletului. *«De frica Ta, Doamne, în pânțele am luat și am ne-am chinuit și am născut duhul mântuirii, pe care am făcut-o pe pământ»*¹⁷³⁰.

De aceea, la distrugerea faptelor rele se spune „uciderea copiilor”, făcută spre folosul părintelui care le-a născut. Deci, tropologia din acest pasaj are ascunsă iubirea de oameni, poruncind seminței rele, dacă se învoiește, să se ușureze de greutatea răutăților lor. Cei formați după cel rău și deveniți fii ai răutății sunt obligați să-și ucidă toate roadele cu răutăți ale sufletului lor. Căci dacă nu murim păcatului, cum să trăim dreptății¹⁷³¹?

Căci, spune, *«ca să nu se scoale și să umple pământul de cetăți»*. Răul este o ridicare a răutății. De aceea, trebuie să rămână mort și să se nu adune într-o alcătuire și să fie mulțime. Căci aceasta este cetatea. Se cuvine ca Domnul Savaot să distrugă numele, rămășița și sămânța răutății.

282. Fericită este starea sufletului și a stăpânirii omenești în care numele răutății nu este folosit, potrivit Apostolului, care zice: *«Dar desfrâu și necurăție și nerușinare să nu se pomenească între voi, precum se cuvinte sfinților»*¹⁷³². În al doilea rând, nu mai este rămășița. Căci mulți, fiind întorși de la fapte rele, reținând însă ca niște amintiri ale vechilor fapte, reînnoiesc prin ele adeseori păcatul liniș-

¹⁷²⁸ I Tim. II, 15.

¹⁷²⁹ Deut. XXVIII, 4.

¹⁷³⁰ Is. XXVI, 18.

¹⁷³¹ I Pt. II, 24.

¹⁷³² Ef. V, 3.

tit. Deci, ca să nu fie nicio rămășiță, adică nici ultima sămânță a învățăturii rele să nu rămână în cele următoare din amintirea celor precedente, «*acestea zice Domnul: Voi face Babilonia pustie, ca să sălăsluiască arici și va fi de nimic. Și o voi face o groapă de noroi spre pierzare*»¹⁷³³. Domnul de oameni iubitor amenință că va face Babilonia pustiu.

Pustiirea locuirii rele și distrugerea vieții amestecate este un [lucru] bun râvnit pentru cei care înțeleg. Amenință cu o asemenea pustiire a Babiloniei, încât nu va mai locui niciun om babilonian, ci vor fi puși în loc arici. Acest animal este înconjurat cu țepi tari și ascuțiți, își strânge capul și picioarele când vrea și ia forma precisă a unei sfere, încât este greu de prins, având capul și picioarele strânse, iar înfățișarea din toate părțile cu țepi. Acesta este singurul animal care se păzește liniștit de uneltitori. Căci cel care își pune mâinile pe el se zgârie cumplit, și cu cât vrea să-l țină mai bine, cu atât se înțeapă mai dureros.

283. De aceea, probabil, vorbește în pilde despre moravurile celor care locuiesc în cetate în locul babilonienilor: fără comuniune, însingurați, bucurându-se de viețuirea aspră. Faptul că felurile animalelor sunt luate drept moravuri ale oamenilor, am învățat din vedenia lui Petru, când în vasul coborât din ceruri erau tot felul de animale, târătoare și înaripate și patrupede¹⁷³⁴. Căci Scriptura vorbea în pilde de cei care urmau să se întoarcă la credință de la felurite păcate, aceștia fiind asemenea patrupedelor prin animalitate, sau târătoarelor prin venin, sau păsărilor prin ușurătate și instabilitate.

Și ariciul este, probabil, în Scriptură luat alegoric referitor la oameni, după cum șerpii [îi închipuie] pe saduchei și farisei¹⁷³⁵, vulpea pe Irod¹⁷³⁶, caii în rut pe cei iubitori de plăcere¹⁷³⁷, oile pe cei mai lipsiți de răutate dintre oameni¹⁷³⁸, iezii pe cei fără comuniune și zgârciți. Încât și aricii, fiind un animal care are nădejdea să nu se

¹⁷³³ Is. XIV, 23.

¹⁷³⁴ Fap. X, 11.

¹⁷³⁵ Mt. III, 7.

¹⁷³⁶ Lc. XIII, 32.

¹⁷³⁷ Ier. V, 8.

¹⁷³⁸ Mt. X, 16.

vatăme de proprii țepi, sunt comparați corect cu bogații veacului acestuia, despre care Domnul spune că sufocă prin proprii țepi cuvântul și îl fac neroditor¹⁷³⁹. Iar Babilonul va fi nimic și ca o groapă de noroi. Cât despre [sensul] sensibil, Scriptura arată că râul Efrat, care îl străbate prin mijloc, ne mai urmând trecerea prin albie, bălțind în el, îl distruge complet și arată o groapă, nu cu apă curată, ci cu mizerie. Căci asemenea este sfârșitul distrugerii celor care Îl mânia pe Domnul.

284. *«Acestea zice Domnul Savaot. Precum am zis, așa va fi și precum am voit, așa va rămâne, ca să pierd pe asirieni din pământul Meu și din munții Mei. Și vor fi spre călcare și voi ridica de la ei jugul lor și gloria lor de pe umerii lor»*¹⁷⁴⁰.

Israelul după trup susține că Scriptura [lăsată] prin profet este despre pământul considerat de ei că este al lui Dumnezeu și despre munții aceștia pământești ai Iudeii sensibile, și [făgăduința] că Israelul va lua Asiria captivă, punându-le jugul robiei. Dar noi, care ne-am ridicat împreună cu Hristos și ne rugăm să le căutăm pe cele de sus¹⁷⁴¹, numim „țară” inima cea bună, după cele ce am învățat de la Domnul Însuși, Care spune: *«Iar ceea ce a fost semănat în pământ bun, este cel care aude și-l înțelege, care aduce rod și face unul o sută, altul șaizeci, altul treizeci»*¹⁷⁴². De aceea, munte al lui Dumnezeu, în care asirienii vor fi spre călcare, poate să fie numit cel care a crescut în fapte bune și s-a ridicat deasupra altora în cuvânt și în cunoștință. În acesta vor fi dușmanii [spre] călcare.

Și orice jug al asirienilor va fi îndepărtat de Dumnezeu. Căci au gândit semeț, când s-au suit pe umerii oamenilor din moștenirea lui Dumnezeu și i-a pus sub propriul lor jug pe cei rupți prin păcate de la slujirea lui Dumnezeu. De aceea, având nădejde, după cele spuse, că dușmanii noștri vor fi nimiciți din pământul lui Dumnezeu și pe munții Lui vor fi călcați în picioare și jugul lor va fi ridicat și gloria cu care lăudându-se, ca unii care ne-au cucerit și ne-au asaltat, va fi nimicită, să facem orice ca să scuturăm stăpânirea lor

¹⁷³⁹ Mt. XIII, 22.

¹⁷⁴⁰ Is. XIV, 24-25.

¹⁷⁴¹ Col. III, 1.

¹⁷⁴² Mt. XIII, 23.

pentru totdeauna. Căci dacă am devenit munți ai lui Dumnezeu, temeliile Lui sunt în noi¹⁷⁴³, cuvântul adevărului fiind coborât în inimile noastre și faptele bune fiind zidite cu credință. Dar trebuie să ne lepădăm în mod curat de păcat, ca să avem gâtul liber de jugul asirienilor și să putem fi înjugați ai lui Hristos. Nu pot fi două juguri puse pe grumazul nostru, al lui Hristos și al asirianului. Fiindcă ce părtășie are dreptatea cu fărădelegea, sau ce comuniune are lumina cu întunericul¹⁷⁴⁴?

285. *«Acesta este sfatul pe care Domnul l-a sfătuit asupra întregii lumi și aceasta este mâna cea înaltă asupra tuturor neamurilor lumii. Căci cine le va împrăștia pe cele ce a sfătuit Dumnezeu cel Sfânt? Și cine va întoarce mâna Lui cea înaltă»*¹⁷⁴⁵.

Arată în mod clar că acestea sunt spuse despre cei din întreaga lume și din toate neamurile, nimeni neputând să împrăștie cele pe care le-a sfătuit Dumnezeu cel Sfânt și nimeni [neputând] să întoarcă mâna războinică a lui Dumnezeu de la pământul și de la munții Lui. Dar observă deopotrivă că expresia, după cum am înfățișat în alte locuri, nu semnifică doar ceva rar, precum: *«Cine este înțelept și pricepe acestea?»*¹⁷⁴⁶, și: *«Cine este iconomul credincios și priceput?»*¹⁷⁴⁷. Acum *«cine va împrăștia»* este deopotrivă cu „nimeni”. Căci nu este cuvios să se cugete că este cineva care poate să împrăștie sfatul Domnului.

286. *«În anul în care a murit regele Ahaz, s-a făcut cuvântul acesta: Nu vă veseliți, voi toți cei de alt neam, că s-a sfârșit jugul celui care vă lovea. Căci din sămânța șerpilor vor ieși pui de aspidă și puii lor vor ieși șerpi zburători. Și se vor paște cei săraci de către El, iar oamenii săraci în pace se vor odihni. Dar va ucide cu foamea ta sămânța ta și rămășița ta o va ucide»*¹⁷⁴⁸.

Dacă toate cele scrise de profeți sunt grăite de Duhul Sfânt, este clar că înscrierea timpului profeției nu este inclusă zadarnic.

¹⁷⁴³ Ps. LXXXVI, 1.

¹⁷⁴⁴ II Cor. VI, 14.

¹⁷⁴⁵ Is. XIV, 26-27.

¹⁷⁴⁶ Os. XIV, 10.

¹⁷⁴⁷ Lc. XII, 42.

¹⁷⁴⁸ Is. XIV, 28-30.

Care este folosul din a învăța că acest cuvânt a fost către cei de alt neam în anul în care a murit Ahaz, regele Iudeii? Ne gândim că [este] după cum în [cartea] *Exodului* s-a scris: «A murit regele Egiptului și au suspinat fiii lui Israel de munca lor și au ridicat strigăt și Domnul a auzit suspinele lor»¹⁷⁴⁹. Cât trăia regele cel rău, nu puteau să suspine către Dumnezeu. Căci îi obliga la munci grele¹⁷⁵⁰, nepermițându-le să se uite în sus la Dumnezeu. Iar când cel rău s-a dus, atunci trebuie să bată [din palme] și să se bucure de căderea vrăjmașului. Ei sunt descriși că în mod paradoxal gem, Scriptura arătând că, atâta vreme cât stăpânea mintea iubitoare de trup, din nepricepere nu știau să jelească răul păcatului. Dar de vreme ce au luat odihna de patimi, și-au început vindecarea prin a geme, fiind încărcăți cu faptele materiei și ale trupului. De aceea și iubitorul de oameni Dumnezeu i-a auzit pe ei¹⁷⁵¹.

Asemănător acestei relatări se arată și mai înapoi în [cartea lui] *Isaia*: «Și a fost în anul când a murit Ozia regele, L-am văzut pe Domnul, stând pe un tron înalt și măreț»¹⁷⁵². Uzia este transmis de istorie ca un rege rău, pentru că: «s-a semețit inima lui a pierzanie și a greșit față de Domnul, Dumnezeul său și a intrat el însuși în templul Domnului să tămâieze pe altarul tămâierii și s-a făcut lepros»¹⁷⁵³. Și atunci, când conducătorul cel rău este răsturnat și slujba cea după lege este eliberată de necurății, tainele teologiei i se arată profetului. Și aici Scriptura descrie că Ahaz, un conducător care nu era zelos, a murit, ca să arate că la încetarea răului, se face cuvânt către cei de alt neam de la Dumnezeu cel Binefacător.

Căci găsim în [cartea] *a patra a Regilor*¹⁷⁵⁴, că acest Ahaz nu a făcut ce este drept în ochii Domnului și pe fiul lui l-a trecut prin foc¹⁷⁵⁵, după urâciunile neamurilor, a jertfit și a tămâiat pe înălțimi.

¹⁷⁴⁹ *Ieș.* II, 23.

¹⁷⁵⁰ *Ieș.* I, 14.

¹⁷⁵¹ *Ieș.* III, 7.

¹⁷⁵² *Is.* VI, 1.

¹⁷⁵³ *II Par.* XXVI, 16 ș.u.

¹⁷⁵⁴ *IV Reg.* XVI, 2 ș.u.

¹⁷⁵⁵ Era un ritual dedicat zeului Moloh, care imita jertfirea chiar a celui întâi-născut. O asemenea jertfă avea o importanță foarte mare în mentalitatea canaanitilor: regele Me-

Acesta a trimis regelui asirian aur și argint din tezaurul casei Domnului, pentru care necuviința lui nu mică față de averile sfinte este condamnată. De aceea, căzând stăpânirea cea rea, se face cuvântul către cei de alt neam. Iar „cei de alt neam” li se spune filistenilor¹⁷⁵⁶, pe care greci îi numesc palestinieni.

287. Trebuie știut că și în viața fiecăruia dintre noi, când moare păcatul care împărățește în trupul nostru muritor, atunci se face cuvânt de la Domnul în noi. Poate că fiecare păcat are o oarecare analogie cu fiecare dintre regii condamnați în Scripturi și în general blamabili, ale căror nume sunt arătate în multe locuri în întreaga Scriptură. Că și acum, Ahaz se tâlcuiește „posesie”¹⁷⁵⁷, fiind un simbol al învățăturii rele care a primit înainte și a deținut sufletul nostru. Când aceasta moare, sufletul nostru, eliberat de cea care îl posedă, este capabil să contemple cuvântul împotriva celor de alt neam.

De aceea, sensul [textului] de față este acesta. «Nu vă veseliți, voi toți cei de alt neam, că s-a sfărâmat jugul celui care vă lovea» [înseamnă]: „Nu socotiți, o filistenilor, că murind Ahaz, ați devenit liberi de frica impusă vouă de Israel, încât nu vă veseliți de căderea regelui. Chiar dacă jugul este sfărâmat, adică robia impusă vouă de cei care vă calcă [în picioare] și vă biciuiesc prin stăpânire, din sămânța șerpilor vor ieși pui de aspidă. [Aceștia] înseamnă descendența lui Ahaz, căci dacă acesta are amărăciunea șarpelui și de aceea vă bucurați de moarte lui, se vor ridica asupra voastră puii de viperă din sămânța acestui șarpe și iarăși vor ieși și puii acelora”.

Din aceasta Scriptura înfățișează amărăciunea descendenței celor care domnesc după aceea. Căci, spune, vor fi aspidă zburătoare, având și veninul șerpilor și repeziciunea înaripatelor. Apoi, de vreme ce succesiunea genealogiei duce la Domnul, Scriptura între-

șa al Moabului l-a jertfit pe fiul său întâi-născut chiar pe zidul cetății, pentru a scăpa de asediul israeliților (IV Reg. III, 27).

¹⁷⁵⁶ Septuaginta traduce „filisteni” (ebr. פְּלִשְׁתִּים *Pelištim*) prin ἄλλοφύλοι „cei de alt neam”. De la cuvântul „filistean” derivă denumirea țării în epoca romană, Palestina, care s-a păstrat.

¹⁷⁵⁷ Ahaz este prescurtare de numele Ahazia / Ahaziah sau Ahaziel. Într-adevăr, verbul אָחַז *’ahaz* înseamnă „a ține”, „a deține”, iar אָחֻזָּא *’ahuzza* „proprietate”.

rupe șirul, schimbându-se către o veste bună. Căci, «*se vor paște, spune, cei săraci de către El*». Cine este Cel care îi paște pe săraci, dacă nu Păstorul oilor¹⁷⁵⁸? Dar le spune „săraci” nu celor care au lipsă de averi, ci celor smeriți în cuget. Aceștia sunt săracii, cei fericiți de Domnul Înсуși, căci, spune: «*cei săraci cu duhul*»¹⁷⁵⁹, «*în pace se vor odihni, dar va ucide cu foametea sămânța ta*». Sămânța celor de alt neam va fi distrusă prin foamete și rămășița lor va fi ucisă.

288. Cei hrăniți cu cuvinte rele sunt lăsați foametei spre folosul sufletelor. Fiindcă lipsa unui învățător care să le dea merinde rele devine ocazie pentru vigoarea sufletelor și pentru mântuire. Sensul cuvântului se poate înțelege astfel: „Nimeni să nu veselească sfărâmându-și jugul impus lui, așezat de cel care l-a lovit”. Adeseori lovirea din cuvânt și muștrarea din el, biciuindu-i și pedepsindu-i pentru cele păcătuite conștiința celui căzut, devin motiv pentru cineva deja chemat la mântuirea prin Hristos să sfărâme jugul lui Hristos. Căci cel care nu suportă chinul de la muștrare și de la învinuire, devenit nărăvaș, asemenea calului și catărului, și eliberându-se de Dumnezeu, dar slujind păcatului, este nevrednic de bucuria în Dumnezeu.

De aceea, este cu mult mai bine să te încrezi în cuvântul de învățătură decât, fiind indignat, să sfărâmi jugul celui care te lovește. Totuși, cei care nu l-au sfărâmat, ci au răbdător cercetarea de învățătură, cei care sunt numiți săraci datorită smereniei inimii, vor fi păscuți de către El. Căci scopul bunei instruirii este pășunea promisă, despre care vorbește Mântuitorul: «*și va intra, va ieși și pășune va afla*»¹⁷⁶⁰. Dar și profetul spune: «*Îi voi paște în pășune grasă*»¹⁷⁶¹. Încât oamenii săraci se vor odihni în pace, când nu neglijează învățăturile Domnului, nici nu renunță când sunt muștrați de El. Dar sămânța celor de alt neam va fi ucisă prin foamete, suferind lipsa hranei din cauza jugului sfărâmat.

289. «*Țipați, porți ale cetăților. Să strige cetățile cele tulburate, toți cei de alt neam! Pentru că fum vine de la miazănoapte și nu mai*

¹⁷⁵⁸ In. X, 14.

¹⁷⁵⁹ Mt. V, 3.

¹⁷⁶⁰ In. X, 9.

¹⁷⁶¹ Iez. XXXIV, 14.

poate să existe. Și ce vor răspunde regii neamurilor? Căci Domnul a întemeiat Sionul și prin El vor fi mântuiți cei smeriți ai poporului»¹⁷⁶².

Spune: «Porți ale cetăților, țipați!» Amenințarea este încă pentru cei de alt neam. «Să strige cetățile cele tulburate!»! Să se umple de strigăt, spune, de la tulburarea făcută locuitorilor de frică. Porțile să țipe, din cauza asediului adus [asupra lor]. Cetățile să strige, adică cei care locuiesc în cetăți. Totuși, nici cei de alt neam care locuiesc la țară să nu se liniștească! Căci fumul din miazănoapte îi va cuprinde pe toți, cetăți și sate. Fumul vine de la miazănoapte. [Textul] înfățișează neputința celor de alt neam, căci nu suportă atacul fumului, cu atât mai mult sunt departe de a rezista la focul aprins de cei de alt neam.

«Fum vine de la miazănoapte și nu mai poate să existe»¹⁷⁶³. Fierea¹⁷⁶⁴ fumului, spune, nu este în propria lui subzistență¹⁷⁶⁵, nici nu este ca fire¹⁷⁶⁶ sau corp. Este un abur înțepător, înălțat de la [materialele] care mocnesc prin ridicarea focului. Dacă cei de alt neam sunt tulburați de fum, a cărui fire este fără subzistență¹⁷⁶⁷, ce vor spune regii neamurilor, care văd locul lui Israel în pace? Ce altceva, decât că «Domnul a întemeiat Sionul și prin El vor fi mântuiți cei smeriți ai poporului»? El Însuși a pus temeliiile neclătinate ale Sionului. Dumnezeu Însuși este meșterul și făcătorul cetății de sus¹⁷⁶⁸. În ea se vor mântui nu cei bogați în averi, nici cei puternici cu trupul, nici cei ce se îndeletnicesc cu războiul, ci, spune, «cei smeriți ai poporului», pentru că Dumnezeu le-a ales pe cele slabe ale lumii, ca preaplinul puterii Lui să stea în ei¹⁷⁶⁹.

290. Totuși, ca să nu fim lipsiți complet de cercetarea cea după contemplant¹⁷⁷⁰, haide să încercăm, dacă este posibil, să luăm călăuzire de la explicarea numelor pentru înțelegerea celor spuse. Nume-

¹⁷⁶² Is. XIV, 31-32.

¹⁷⁶³ Is. XIV, 31.

¹⁷⁶⁴ φύσις.

¹⁷⁶⁵ ὑπόστασις.

¹⁷⁶⁶ οὐσιώδης.

¹⁷⁶⁷ ἀνυπόστατος.

¹⁷⁶⁸ Evr. XI, 10.

¹⁷⁶⁹ I Cor. I, 27.

¹⁷⁷⁰ θεωρία „vederea duhovnicească”.

le „filistean” (*phylistiaios*) găsim că este tradus în limba greacă „cei căzuți de beție”¹⁷⁷¹. De aceea, vezi dacă se poate, [interpretând] alegoric, ca pe cei beți și adulteri, care și-au dat sufletul lor pentru cupe și potire și apoi umblă mai dezbrăcați decât un pisălog, conform proverbului¹⁷⁷², pe aceștia îi numește „cei căzuți de beție”, adică de excesul de băutură. Aceștia cad de beție pentru că nu pot să se ridice la înălțimea împărăției lui Dumnezeu, Pavel spunând în mod special: «*Bețivii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu*»¹⁷⁷³. Sunt multe căderi și sunt diferite cauzele pentru care cădem de la înălțime și nu ajungem la răsplata chemării de sus¹⁷⁷⁴. Dar una, și nu cea mai mică, este dorința și silința de a bea.

De aceea, porților acestor bețivi li se poruncește să țipe, porți prin care [vinul] neamestecat intrând, atrage cu sine o mulțime de rele. Scriptura poruncește ca tocmai căile prin care păcatul se înfăptuiește să se întoarcă spre tipăt, ca prin gură să suspine cel care săvârșește păcatul beției cu gura. Iar cetățile acestor porți sunt chiar [organele] de simț ale sufletului, în care alcătuirile gândurilor rele și mulțimea dorințelor și petrecerile și bețiile își au traiul. Acestea tulburate și agitate de închipuirile făcute lor de vin nu au pacea care covârșește orice minte¹⁷⁷⁵, ci se află mereu în clătinare și agitație. De aceea au strigat.

¹⁷⁷¹ Este desigur vorba de o etimologie populară, care dă o explicație negativă străinilor. Numele de filistean în grafia παλαιστινός (și nu φυλιστιαῖος cum spune Sf. Vasile) ar fi derivat, după părerea mea, prin această etimologie populară de la παλαισθεῖς „bătut”, „căzut (în luptă)” (de la verbul παλαίω „a se lupta”, la pasiv „a cădea în luptă”; cf. πάλαισμα „cădere în luptă”) și substantivul οἶνος „vin”. Filistenii erau, într-adevăr, renumiți în antichitate pentru producerea berii. Etimologia reală a numelui *filistean* este incertă. Ei făceau parte din așa-numitul grup al „oamenilor mării”, care în sec. XII îdHr. au atacat Egiptul, fiind respinși și apoi colonizați în zona fâșiei Gaza de astăzi, unde au întemeiat cetăți unite într-o federație condusă de cinci dintre ele (pentarhie). În egipteană, filistenii apar ca *prst* (a se citi convențional *pereșet*, adică *peleşet*, pentru că egiptenii redau sunetul *l*, pe care nu îl aveau, prin *r*).

¹⁷⁷² Pr. XXIII, 31 (Septuaginta). Biblia sinodală traduce versetul după textul ebraic, care este diferit. Probabil că proverbul este de origine elenistică, referindu-se la aspectul simplu, drept al pisălogului cu care se pisează în piuliță.

¹⁷⁷³ I Cor. VI, 10.

¹⁷⁷⁴ Filip. III, 14.

¹⁷⁷⁵ Filip. IV, 7.

Acestora vântul de la miazănoapte le aduce acum fum, despre care Solomon a spus: «*Vântul de miazănoapte e uscat, dar cu numele se cheamă cel prielnic*»¹⁷⁷⁶, adică vântul uscat. Cel care își înalță gâtul mândru înaintea Celui Atotputernic și-și întărește inima, acela le aduce fum, prilej de lacrimi. Pe acesta unii îl numesc „prielnic”. Dar cine sunt [aceștia], dacă nu cei care au judecata minții distrusă și cei care arată schimbat părerile despre lucruri? [Cine sunt] cei care spun amarului dulce și dulcelui amar, cei care consideră lumina întuneric și întunericul lumină¹⁷⁷⁷? Aceștia, înșelați de cel care se transformă în înger de lumină, spun prielnic la cel ce este strâmb¹⁷⁷⁸ și respins. Că „miazănoaptea” este luată drept puterile potrivnice este clar din [textul]: «*Dinspre fața miazănoaptei vor arde relele*»¹⁷⁷⁹, care se spune în viziunea cazanului care clocotește. Unii ca aceștia cad de la a mai fi. De vreme ce nu este în ei Cel care este în mod real¹⁷⁸⁰, de aceea se spune: «*și nu mai poate să existe*».

291. «*Și ce vor răspunde regii neamurilor? Căci Domnul a întemeiat Sionul și prin El vor fi mântuiți cei smeriți ai poporului*»¹⁷⁸¹.

De aceea, pentru că nimeni dintre cei de alt neam nu poate să fie prin ei [înșiși], ci s-au făcut ca și cum n-ar fi, din cauza răutății lor – căci, spune, «*Să piară păcătoșii de pe pământ și cei fără de lege, ca să nu mai fie*»¹⁷⁸², nu ca și cum ar fi mers la nimicire, ci ca și cum ar fi separați de paza lui Dumnezeu, Cel care cu adevărat este Cel ce este – ce vor spune regii lor, văzând o asemenea deosebire între neamuri și Sion? Sau, în mod clar, vor ajunge la înțelegerea că unii umblând potrivit neamurilor sunt în clătinare din cauza răutății lor, iar alții au mintea lor curățită. Aceasta (mintea) se numește „Sion”, pentru că aici este un turn de pază al întregii firi. Căci ca de pe un vârf de munte se văd din înălțimea minții lumea și buna rânduială

¹⁷⁷⁶ Pr. XXIII, 16 (Septuaginta).

¹⁷⁷⁷ Is. V, 20.

¹⁷⁷⁸ Joc de cuvinte între ἐπιδέξιος, „prielnic”, care înseamnă la bază „de dreapta” și σκαίός „strâmb”, care înseamnă inițial „de stânga”. Se sugerează că aceștia confundă stânga cu dreapta.

¹⁷⁷⁹ Jer. I, 14.

¹⁷⁸⁰ ὁ ὄντως ὢν „Cel care este fiind (în mod real)”.

¹⁷⁸¹ Is. XIV, 32.

¹⁷⁸² Ps. CIII, 36 (Septuaginta v. 35).

din ea și prin acestea Dumnezeu. Se văd însă și lucrurile vieții și meschinăria din ele. De aceea, după cum mintea, scufundată¹⁷⁸³ în vin și în celelalte patimi, cade din cauza beției, la fel și cel curat Îl are întemeietor pe Dumnezeu. «Și prin El vor fi mântuiți cei smeriți ai poporului». Fericiți cei săraci¹⁷⁸⁴ și vai celor bogați, că primesc mângâierea lor¹⁷⁸⁵.

¹⁷⁸³ βαπτισμένοϋς înseamnă și „botezată”. Sf. Vasile sugerează că și patimile își au propriul ritual de inițiere, care se opune însă total tainei Sf. Botez. Patima botează în vin.

¹⁷⁸⁴ Mt. V, 3.

¹⁷⁸⁵ Lc. VI, 24.

CAPITOLUL XV

292. «Cuvântul Moabului»¹⁷⁸⁶.

Adună laolaltă cele despre Moab, ca să poți înțelege sensul profeției împotriva lor. Din *Facere*, cele despre Lot, care l-a născut din fiica cea mare pe Moab, tatăl moabiților¹⁷⁸⁷. Din [cartea] *Numeri*, cele după șarpele de aramă, căci «s-au sculat fiii lui Israel și au tăbă-rât în Obot. Și sculându-se din Obot, au tăbărit în pustiul, care este în fața Moabului»¹⁷⁸⁸. [Sunt] încă cele despre Balac¹⁷⁸⁹, care era fiul lui Sefor, regele Moabului. Vrând ca prin blestem să-l distrugă pe Israel, a trimis la Valaam, fiul lui Beor din Petor, ghicitorul¹⁷⁹⁰, simbol al desfrâului și al idolatriei, prin care, spune, «S-a pângărit poporul cu fiicele lui Moab și i-au chemat la jertfele idolilor lor»¹⁷⁹¹.

Cercetează și cele despre Rut¹⁷⁹², cea din sămânța moabită care s-a lipit de Israel, și atât de mult a fost înnobilită, încât l-a născut din ea nu numai pe David, ci și pe Domnul nostru¹⁷⁹³. Încearcă din toate părțile să găsești cuvântul Moabului, prin care Scriptura le arată pe unele amenințător, iar pe altele prin făgăduință. Dar toate sunt spuse cu ascundere, ca vâlul lăsat pe citirea Vechiului Testament să fie ridicat de la noi, dacă ne întristăm cu adevărat întorcându-ne spre Domnul.

293. «Noaptea va pieri Moabul, căci noaptea va pieri zidul Moabului»¹⁷⁹⁴.

¹⁷⁸⁶ Is. XV, 1.

¹⁷⁸⁷ Fac. XIX, 37.

¹⁷⁸⁸ Num. XXI, 10-11.

¹⁷⁸⁹ Num. XXII, 2.

¹⁷⁹⁰ Num. XXII, 5-6.

¹⁷⁹¹ Num. XXV, 1-2.

¹⁷⁹² Rut I, 3.

¹⁷⁹³ Mt. I, 5.

¹⁷⁹⁴ Is. XV, 1.

Pedeapsa adusă noaptea este mai amară. Căci cel care suferă ziua ceva dintre cele neașteptate, are lumina însăși alinare a celor făcute. Dar noaptea este un lucru trist prin sine. Dacă se adaugă patimi și nenorociri, [acestea] fac [mai] mare creșterea durerilor. De aceea, închipuiește-mi atacul de noapte al vrăjmașilor, asaltul neașteptat, robia femeilor și copiilor, jefuirea averilor, uciderea celor care [le] cad în mâini, dărâmarea zidului, incendierea cetății. «Noaptea va pieri zidul Moabului». Căci lipsit de incinta zidurilor, în mod necesar și cei care aveau siguranța de la acestea pier deopotrivă.

«De aceea, spune, întristați-vă pentru voi înșivă. Căci va pieri și Dibonul, unde este sanctuarul vostru. Acolo vă veți sui să plângeți. Întristați-vă pentru voi înșivă»¹⁷⁹⁵!

Fericit cel care își are sufletul curat și care nu are propriul motiv de tristețe. Dar pentru că iubirea nu caută ceea ce este al său¹⁷⁹⁶, când un mădular suferă, suferă împreună și acesta, se întristează și strigă, potrivit Apostolului¹⁷⁹⁷, care îi plângea pe mulți dintre cei care păcătuiseră mai înainte și nu se pocăiseră. Acesta spune iarăși: «Căci are îmi este întristarea și necurmată durerea inimii mele pentru frații mei, cei de un neam cu mine după trup»¹⁷⁹⁸. Dacă cineva nu este așa, ci se tăvălește în propriile păcate, acesta să se tânguiască pentru sine, fiind învins de către vrăjmașul împotriva căruia este lupta. Tristețea acestuia îl bucură pe cel care îl convinge pe el la simțire prin cuvinte de învățătură.

După cum medicamentele care ard și chinuiesc curăță bubele, duhoarea din puroi, rănila putrezite și face trupurile mai potrivite pentru cicatrizarea locului, mi se pare că un asemenea sens are [textul]: «Întristați-vă pentru voi înșivă», fiind spus către cei care se mândresc cu ceva înțelepciune. Unii ca aceștia sunt întâistătorii ereziilor, cei pierduți noaptea, pentru că «oricine face rele urăște lumina și nu vine la lumină»¹⁷⁹⁹. Și pentru că cei care sunt în noapte, noaptea [și] pier, [tot] noaptea pier și zidul lor, adică fortărețele lor

¹⁷⁹⁵ Is. XV, 2.

¹⁷⁹⁶ I Cor. XIII, 5.

¹⁷⁹⁷ Rom. XII, 15.

¹⁷⁹⁸ Rom. IX, 2-3.

¹⁷⁹⁹ In. III, 20.

sofistice, în care așezându-se credeau că au de la ele suficientă siguranță. Căci dialectica ține ereziile cunoașterii mincinoase, ca un zid, care [odată] căzut, sunt nevoiți cei cucerii să țipe. De aceea, «întristați-vă pentru voi înșivă», de vreme ce au pierit.

294. Dar este vrednic de distrugere și Dibonul, unde a fost zidit templul vostru. Să observăm [cuvântul] Dibon, fiind atenți la tâlcuire. Dibon se tâlcuiește „curgerea lor”¹⁸⁰⁰. De aceea după cum cuvântul adevărului este solid și statornic, întemeiat, iar nu mișcător, și cel înrădăcinat în credință este comparat cu omul, care pune temelie pe stâncă¹⁸⁰¹. Și mana se spune că era ca [un grăunte] de gheață a pământului¹⁸⁰², cuvântul dumnezeiesc sugerând ceva strâns și puternic prin fixare¹⁸⁰³. La fel învățăturile potrivnice și avocații lor convingători sunt schimbătoare și nestatornice, neputând să stea [în picioare]. Nici tatăl minciunii nu a stat în adevăr¹⁸⁰⁴. De aceea, nestatornicia minciunii este numită „curgere”. Să se întristeze cei care zidesc unele ca acestea, cei care au cuvinte nestatornice și neîntemeiate despre Dumnezeu.

Acesta este jertfelnicul care a fost condamnat pentru pieirea Dibonului, al cărui sanctuar a fost zidit. Suiți-vă, deci, plângând, nu jertfind, ci pocăindu-vă pentru cele pentru care v-ați rugat vreodată în mod rău, pentru că rugăciunea vi s-a făcut păcat. Cine slujește creaturii în locul Creatorului¹⁸⁰⁵ și nu se închină Fiului, și nici prin Fiul Tatălui, ci își fixează propriile învățături și își aduce jertfa de laudă pe jertfelnice străine, unul ca acesta să strige, fiindcă tristețea cea după Dumnezeu îi dă mântuire fără părere de rău. Acestea sunt spuse nu doar celor care au ajuns în posesia unei păreri despre Dumnezeu din învățăturile eretice, dar sunt unii care acceptând lucruri nestatornice, au nădejdea în unele ca acestea, neascultându-l

¹⁸⁰⁰ Aluzie la rădăcina דִּבּוֹן „a curge”, plus sufixul aramaizant de persoana III pl. (י).

¹⁸⁰¹ Mt. VII, 24.

¹⁸⁰² Is. XVI, 14.

¹⁸⁰³ Joc de cuvinte între πάγιος „solid”, πάγος „gheață, chiciură” și πῆξις „fixare, strângere”.

¹⁸⁰⁴ In. VIII, 44.

¹⁸⁰⁵ Rom. I, 25.

pe cel ce spune: «*Bogăția de ar curge, nu vă lipiți inima de ea*»¹⁸⁰⁶. Dar fiind agitați de slava trupului, care este iarbă, și slava lor este ca floarea ierbii¹⁸⁰⁷. Asemenea este și frumusețea din trup (carne) și sânge, de care se mândrește femeia răuvoitoare, comparată cu inelul din râțul unui porc¹⁸⁰⁸. Și în general numele Dibon se potrivește cu toate cele căzute, încât cineva ar spune corect că cei căzuți fie în viețuire, fie în cuvânt au un jertfelnic pe Dibon. De aceea, strigând să se suie cei care vreodată s-au mândrit cu aceasta.

295. «*Pentru Nebo din Moab țipați. Pentru tot capul pleșuv, pentru toate brațele tăiate. În ulițele lui încingeți-vă cu sac și băteți-vă [pieptul] pe casele lui și în străzile lui țipați toți cu plângere. Căci au strigat Heșbon și Eleale, până la Iahaț s-a auzit glasul lui (lor). De aceea coapsele Moabului strigă, sufletul lui va cunoaște. Inima Moabului strigă în sine până la Țoar. Căci este ca o junincă de trei ani, la urcarea Luhitului plângând către tine se vor sui pe calea din Horonaim. Strigă zdobire și cutremur. Apa de la Nimrim va fi pustiu, căci nu va fi iarbă verde. Și așa se va mântui? Căci voi aduce peste vale arabi și o vor cucerii. Căci strigătul a ajuns la hotarul Moabului, la Eglaim țipătul lui. Iar apa Dibonului se va umple de sânge. Căci îi voi aduce peste Dibon pe arabi și voi pierde sămânța Moabului și a lui Ariel și voi trimite rămășița din Adama ca târătoarele pe pământ*»¹⁸⁰⁹.

Îi îndeamnă la tristețea cea după Dumnezeu¹⁸¹⁰ pe cei care au căzut din cauza gândurilor minții omenești și care nu s-au dedicat ajutorului Duhului, ca să strige pentru pământul învățătorilor nesănătoși. Căci mi se pare că Scriptura îi numește Nebo în enigmă pe aceștia, pentru că Nebo se tâlcuiește „ședere”¹⁸¹¹. Căci sunt unii care șed cu sofisme viclene și prin cuvântările lor rele stau, stricând obi-

¹⁸⁰⁶ Ps. LXI, 10 (Septuaginta v. 11).

¹⁸⁰⁷ Is. XL, 6.

¹⁸⁰⁸ Pr. IX, 22.

¹⁸⁰⁹ Is. XV, 3-9. Sf. Vasile nu urmează întru totul textului Septuagintei. Interesant că nici împărțirea în capitole nu este urmată: ultimele cuvinte: „ca târătoarele pe pământ” apar în Is. XVI, 1.

¹⁸¹⁰ II Cor. VII, 10.

¹⁸¹¹ Joc de cuvinte în ebraică între נָבו nevo Nebo, numele muntelui din Transiordania, și נָוָה nawe „așezare pastorală”.

ceiurile bune¹⁸¹². De aceea, trebuie să se pocăiască cei instruiți în învățăturile lor cele rele și să strige din cauza învățaturii, de care s-au mândrit.

Aceasta este «*pentru tot capul pleșuv*»: să-i înlăture pe învățători și să se facă goi de podoaba de la ei, să dărâme prin traiul bun sfaturile acelea ale învățăturilor practice [mincinoase], și să le taie, ca să zicem așa, prin cuvântul sănătos, ca toate brațele să fie tăiate, adică sfaturile practice să fie aduse la mustrare de cuvântul sănătos prin separare (analiză) și cercetare cu de-amănuntul a învățăturilor rele. Iar pentru că au fost conduși prin piețe de cei răi, poruncește ca aceștia care au ales viața încercată să-și bată [pieptul] în piețe, pocăindu-se de înșelarea celor care i-au condus spre plăcere, bătându-și [pieptul] în piață și căutând [calea] strâmtă și îngustă, pentru ca pocăindu-se să se încingă cu sac și să-și asume o înfățișare de jale, ca și cum și-ar face coapsele să strige prin cele văzute ale lor, în locurile în care au rătăcit lăsând urmele pocăinței lor. Pe orice casă și în toate străzile li se poruncește să țiepe cu plângere. Căci a numit „case” cele înalte și goale ale învățăturilor, iar „străzi” ale Moabului cele [care erau] ca separări (analize) ale sensurilor.

296. De aceea, dacă este cineva fie semețit pe înălțimi împotriva cunoașterii lui Dumnezeu¹⁸¹³, fie într-o separare (analiză) dialectică a cuvintelor și problemelor, care par să trateze în mod distinct despre fiecare dintre subiecte, [acela] să țiepe cu pocăință, ca să se împlinească ceea ce s-a scris, Scriptura poruncind să se strige în piețe, pe case și în toate străzile. Trebuie ca acestea să se întâmple și pentru că Heșbon a strigat. Căci Heșbon se tâlcuiește „gând”¹⁸¹⁴, Eleale „suișul lui Dumnezeu”¹⁸¹⁵, iar Iahaț „poruncă ce a fost”¹⁸¹⁶.

¹⁸¹² I Cor. XV, 33.

¹⁸¹³ II Cor. X, 5.

¹⁸¹⁴ În ebraică, într-adevăr, חֶשְׁבֹן *Hešvon* înseamnă „cugetare”, „gând”. Este un joc de cuvinte cu numele cetății, care foarte probabil are o altă etimologie.

¹⁸¹⁵ Etimologic, toponimul אֵלְעָלָה *El'ale* vine într-adevăr de la אֵל *el* „Dumnezeu” și verbul עָלָה *‘ala* „a urca”. Foarte probabil se referea la o înălțime, un sanctuar, dedicat unei divinități locale identificate cu zeu suprem canaanit El.

¹⁸¹⁶ Posibil să se sugereze o etimologie populară bazată pe paronimia între יָהָאֵץ *Yahaț*, numele localității (HALOT îl pune în legătură cu arabilul *wahsat* „porțiune de pământ”) și יָעָץ *ya‘aț* „a sfătui” (de unde עֵצָה *‘eța* „sfat”). Este însă doar o supoziție.

Deci, «*a strigat Heşbon*», adică mărturiseşte clar că învăţăturile moabiţilor sunt gânduri omeneşti, iar nu descoperiri ale tainelor dumnezeieşti. «*Şi Eleale*». Şi el strigă prin lucruri, că aceia care se dedau învăţăturilor [mincinoase] se poartă neruşinat împotriva lui Dumnezeu şi [I] se împotrivesc. Aceasta este „urcarea lui Dumnezeu”, ridicarea semeţiei pe înălţimi. «*Şi Iahaţ*». Chiar dacă pare că este o poruncă ce a fost, nu este cu adevărat o poruncă, [ci] un comportament cu asprime faţă de viaţă, pentru convingerea şi primirea învăţăturilor rele insinuate de către cugetul rău. De aceea, mai înainte se spune: «*Toate braţele tăiate*», pentru ca dacă vreun învăţător rău înşală cu credinţele mincinoase sufletele celor care îl urmează şi pentru că ţine la o viaţă mai aspră, cei care s-au pocăit pentru că s-au dedicat unui asemenea învăţător îşi vor tăia braţele, adică felul de viaţă practic. Taie, ca să zicem aşa, pletele acestuia şi le înstrăinează de corpul lor, pentru că drept cap îi au [acum] pe în-tâi-stătătorii trupului Bisericii. Şi totuşi, acum Iahaţ strigă, pentru că asprimea arătată în trai este o momeală pentru convingerea de adevăr. Deci, aceasta este cauza pentru care ţipă cu plângere, căci «*au strigat Heşbon şi Eleale până la Iahaţ*».

297. «*De aceea coapsa Moabului strigă*»¹⁸¹⁷.

Coapsa este luată în multe locuri drept procreare. Căci «*era încă în coapsele tatălui său – în mod clar Levi era [în coapsele] lui Avraam – când l-a întâmpinat Melchisedec*»¹⁸¹⁸, şi: «*să fie coapsele voastre încinse*»¹⁸¹⁹. Considerăm că se spune în enigmă să [ne] limităm dorinţele slujitoare pentru procreare¹⁸²⁰. De aceea plângerea pusă pe Moab, făcându-se cauză a vieţii chibzuite, strigă pentru ţipătul din Heşbon, din Eleale şi din Iahaţ. «*Sufletul lui, spune, va cunoaşte*». Scriptura arată deja parcursul celor care au făcut cele spuse înainte pentru pocăinţă.

«*Inima Moabului strigă în sine până la Ţoar*»¹⁸²¹.

¹⁸¹⁷ Is. XV, 4.

¹⁸¹⁸ Evr. VII, 10.

¹⁸¹⁹ Lc. XII, 35.

¹⁸²⁰ Sf. Vasile consideră aici că dorinţa trupească trebuie folosită doar pentru naşterea de copii.

¹⁸²¹ Is. XV, 5.

Țoarul este acela unde Lot, plecând din Sodoma, a putut să ajungă. Îngerii doreau să urce în munte și i-au zis: «Mântuiește-ți sufletul. Nu te uita înapoi și nu sta prin ținuturile din preajmă. Mântuiește-te în munte, ca să nu fii prins împreună [cu ceilalți]. Iar el le-a zis: Te rog, Doamne, să nu mă cuprindă relele și să mor. Iată cetatea aceasta este aproape, ca să fug în ea. Oare nu e mică? Și sufletul meu va trăi»¹⁸²². De aceea s-a chemat numele cetății Țoar, adică „mică”¹⁸²³.

De aceea, inima Moabului strigă în sine până la Țoar, care se află chiar în munții Palestinei. Deci, indicând pocăința fermă și puternică sau plângerea grea din cauza lovirii celor care au lucrat cu răutate, Scriptura ne arată distanța până la care se face auzit strigătul Moabului. Pocăința cere ca mai întâi cineva să strige în sine și să-și zdrobească inima; apoi, să se facă și un bun exemplu pentru alții, pregătindu-se să fie auzit și făcând cunoscut modul pocăinței.

Este o junincă de trei ani, adică este desăvârșită ca vârstă. Căci juninca de trei ani are deja puterea să fete și să-și pună grumazul la jug. Deci, ca să arate că este propriu celor care se pot întoarce să fie desăvârșiți după vârsta omului și să aibă rațiunea capabilă să se supună sub jugul adevărului, a spus „junincă de trei ani”. De la cel care nu este încă desăvârșit între oameni după vârstă, și nici nu are mintea împlinită, ci este încă necopt din cauza micimii (tinereții), nu se cer faptele pocăinței. De aceea și în *Facere*, cerând Avraam semn de la Dumnezeu și spunând: «Stăpâne Doamne, după ce voi cunoaște că voi moșteni pământul? Dumnezeu i-a zis: Ia-mi o junincă de trei ani și un berbec de trei ani»¹⁸²⁴, prin cei trei ani arătând desăvârșirea animalelor și capacitatea de a făta. Turtureaua și porumbelul nu sunt limitați la vârstă¹⁸²⁵, pentru că aceste animale încep să facă pui repede.

298. «La urcarea Luhitului plângând se vor sui»¹⁸²⁶.

¹⁸²² Fac. XIX, 17-20.

¹⁸²³ Deja în textul masoretic, numele זֶעַר Țo'ar este pus în legătură cu מִיץ'ר miț'ar „mic”, „mărunt”. Este însă vorba de o etimologie populară.

¹⁸²⁴ Fap. XV, 8-9.

¹⁸²⁵ Fap. XV, 9.

¹⁸²⁶ Is. XV, 5.

Începutul bucuriei este plângerea cea bună, iar al ridicării și al urcușului către cele de sus este tristețea cea după Dumnezeu. De aceea, și Apostolul se bucură de întristări, văzând că vorbele lui conduc spre simțire și lucrează în ei tristețea cea după Dumnezeu¹⁸²⁷, pocăința spre mântuire, fără părere de rău. Cei care plâng pentru faptele rele și gândurile lor rele nu vor mai coborî, nici nu vor intra în cele mai de jos ale pământului, ci se vor urca folosindu-se de tristețea cea către Dumnezeu ca de o călăuzire în înălțarea în sus.

«Strigă zdrobire și cutremur»¹⁸²⁸. Muștrând și ocărând, Scriptura zdrobește dorința cea rea și produce ca un cutremur gândurilor crescute rău ca să fie dezrădăcinate, iar cuvintele sănătoase să fie puse în locul [lor]. De aceea, «inima zdrobită și smerită Dumnezeu nu o urgisește»¹⁸²⁹. Căci fiind fixat obiceiul în a păcătui și fără să fie cutremurat, păcătoșii nu pot nici plânge, nici nu pot urca în sus. Dar fiind cutremurată starea netrebnică și sufletul suferind ca un cutremur și o agitație din cauza învățăturilor rele, strigătul se face auzit, spre folosul celor care îl aud.

299. «Apa de la Nimrim va fi pustiu»¹⁸³⁰.

Apa credinței mincinoase care înainte curgea din plin și mult spre vătămarea celor care o primeau va fi nimicită, spune, și va fi pustiu. Dar dacă ar fi să se știe puterea numelui, s-ar lua un imbold pentru a atinge mai bine cugetul minții profetice și cele arătate de nume s-ar potrivi cu faptele. Atât că apa aceasta este opusă apei odihnei¹⁸³¹, cu care Domnul îi crește pe cei păstoriți de El, și apei din care Domnul dă celor care cred în El, din care cel învrednicit să bea are în el izvor de apă curgătoare spre viață veșnică¹⁸³². Dar așa de mizerabilă și de vrednică de nimic este apa aceasta, încât nu face să crească nimic, decât iarbă, dar și aceasta nu va mai fi. Adică suflete-

¹⁸²⁷ II Cor. VII, 9.

¹⁸²⁸ Is. XV, 5.

¹⁸²⁹ Ps. L, 18 (Septuaginta v. 19).

¹⁸³⁰ Is. XV, 6.

¹⁸³¹ Ps. XXII, 2.

¹⁸³² In. IV, 14.

le crescute în slava aceasta vremelnică și repede stinsă a lumii se vor ofili repede, cuvântul care, ca să zic așa, le adăpa fiind pustiit.

«Și oare nu așa se va mântui»¹⁸³³? Scriptura arată că Moabul urmând să fie izbăvit va fi mântuit pe oarecare căi și metode, iar prin pedepse mai chinuitoare va fi condus spre mântuire. Căci «Moabul va fi nimicit» și «Va pieri noaptea» și altele câte s-au spus, fac referire la faptul că acestea se fac pentru a o mântui.

«Căci voi aduce peste vale arabi»¹⁸³⁴. Cei dintâi vor fi mântuiți prin plângere, iar ceilalți, care au o inimă nepocăită, prin nenorocirea adusă de arabi. Arabii sunt „cei de seară”¹⁸³⁵. Sau poate că puterile asemănătoare întunericii sunt numite aici „arabi”, prin care sunt trimise loviturile pedepsitoare celor care au inima nepocăită.

«Căci strigătul a ajuns la hotarul Moabului, la Eglaim țipătul lui»¹⁸³⁶. Hotarul Moabului se numește Eglaim. Oricum, se tâlcuiește „care aparține berbecilor”¹⁸³⁷, numit după animalul conducător și stăpânitor. Deoarece același poate fi și limită a țării și început, hotarul Moabului își ia aici denumirea de la început. Și țipătul lui le-a umplut pe toate.

300. Iarăși numește apă învățătura, care spune că este plină de sânge, pentru că cei care tâlcuiesc s-au făcut vinovați de moarte față de cei pe care îi învață. Se folosește atunci potrivit pentru cuvintele nimicitoare și care pierd sufletele de cuvântul profetic care spune: «Iar apa Dibonului se va umple de sânge. Căci îi voi aduce peste Dibon pe arabi și voi pierde sămânța Moabului»¹⁸³⁸, care nu trece la [fapte] mai bune, ci rămâne între cei care nu intră în Biserica Domnului.

«Sămânța Moabului». Nu vor intra moabiții în Biserica Domnului până la a zecea generație și până în veac. Scriptura amenință să îndepărteze ceea ce numește sămânța lui Ariel. Ariel se tâlcuiește

¹⁸³³ Is. XV, 7.

¹⁸³⁴ Is. XV, 7.

¹⁸³⁵ Joc de cuvinte între עֲרָב 'arav „arab” și עֶרֶב 'erev „seară”.

¹⁸³⁶ Is. XV, 8.

¹⁸³⁷ Denumirea se referă mai degrabă la עֵגְלָא „vițel”, nu la berbec.

¹⁸³⁸ Is. XV, 9.

„leu”¹⁸³⁹ la evrei. De aceea, despre cei ucigași și Domnul spune că sunt de la diavolul în cele ce vorbește cu iudeii, văzându-le planul lor ucigaș împotriva Lui. Căci «*voi sunteți din tatăl vostru diavolul*»¹⁸⁴⁰ și faceți lucrările tatălui vostru. Acela a fost ucigaș de oameni de la început. De aceea, sămânța lui Moab sunt cei apostatați de la Biserică, iar sămânța lui Ariel sunt cei care respiră ucidere împotriva fraților și prin cuvinte nimicitoare aduc moarte sufletelor acestora.

După acestea spune «*rămășița din Adama* – care înseamnă „pământ virgin”¹⁸⁴¹, din care a fost făcut trupul lui Adam – *voi trimite ca târâtoarele pe pământ*»¹⁸⁴², adică rămășița oamenilor care cugetă la cele pământești, de aceea se nasc târâtoare și [șerpi] veninoși din răutățile lor. Târâtoare pentru că au căzut de la înălțimea pe care stăteau după starea cea dintâi, iar [șerpi] veninoși din cauza nimicerii însoțitorilor. Scriptura spune că pe aceștia îi trimite. De aceea, după moabiții dintâi, despre care se spun cele bune, dacă rămâne cineva pe pământ, se aseamănă șarpelui, despre care se spune: «*Vei mânca pământ toate zilele vieții tale*»¹⁸⁴³. Acesta este trimis ca târâtoare. Mănâncă pământ cel care seamănă în trup și din trup (carne) seceră stricăciunea¹⁸⁴⁴.

¹⁸³⁹ În ebraică, într-adevăr, אֱלֵי אֲרִיִּל 'arie înseamnă „leu”. Ariel însă s-ar traduce mai exact „leul lui Dumnezeu”.

¹⁸⁴⁰ In. VIII, 44.

¹⁸⁴¹ Numele אָדָם Adam „om” este pus în legătură cu אֲדָמָה 'adama „pământ roșiat”.

¹⁸⁴² Is. XV, 9.

¹⁸⁴³ Fac. III, 14.

¹⁸⁴⁴ Gal. VI, 8.

CAPITOLUL XVI

301. «Oare nu este stâncă pustie muntele fiicei Sionului? Căci vei fi ca puiul luat de la o pasăre care a zburat, fiică a Moabului. De aceea, Arnonule, mai multe sfătuiește. Faceți-i acoperământ pentru plângere tot [timpul]. În întunericul de miazăzi vor fugi; s-au tulburat. Să nu fi dus. Vor locui lângă tine fugarii din Moab. Vă vor fi scăpare de la fața celui care [vă] urmărește, pentru că a fost luată alianța ta și conducătorul, care călca pământul, a pierit. Și se va ridica un tron cu milă și va ședea pe el cu adevăr în cort David¹⁸⁴⁵, judecând și căutând judecata și grăbind la dreptate»¹⁸⁴⁶.

Cuvântul este încă pentru Moab. «Oare nu este stâncă pustie muntele fiicei Sionului»¹⁸⁴⁷? Îl mustră pentru disprețul lui, cu care a disprețuit Sionul, insinuând că muntele este o stâncă pustie, pentru că nici nu are o mărime remarcabilă, nici nu poate permite foloasele din agricultură încât nu-i hrănește pe locuitori și nici pe cei care îl administrează.

Cel care susține acestea despre munte și îl bârfește, îngâmându-se cu aroganță și pe sine semețindu-se cu obrăznicie și trufie, va fi asemenea unui pui părăsit de pasărea care îl încălzea, când zboară speriată din cuib, lăsându-l singur pe cel pe care l-a crescut. Una pleacă fugind, dar celălalt este ușor de prins de cel care îl vrea. Căci vulturul sau alta dintre păsările mari care pot să se înalțe cu mult de la pământ este în afara vătămării de la cei care încearcă [să îl prindă], dar tu vei fi ca un pui, care are nevoie de ajutor străin pentru hrană, care tocmai a ieșit din ou, [care] nu [are] corpul acoperit de pene groase, ci are încă nevoie de un acoperământ de la

¹⁸⁴⁵ Sf. Vasile înțelege că David însuși va sta pe tron. O altă lectură a textului este că ci-neva (viitorul rege) va ședea pe tron în cortul lui David.

¹⁸⁴⁶ Is. XVI, 1-5.

¹⁸⁴⁷ Is. XVI, 1.

alții ca să fie încălzit noaptea și să nu fie ars [de soare] ziua. Deci, mama fiind surghiunită, vei fi luat din cuib, fiind [prea] slab pentru apărare și neputincios pentru fugă. Dar același este și cel care te ia din cuib și cel care o urmărește pe mama care te acoperea.

Este clar că sufletele crescute de un duh rău și nestatornic, când întâlnesc pe cineva care le gonește în chip nobil prin fapte bune și prin chemarea numelui lui Hristos, fiind pustiite printr-o bună pustiire, sunt mai ușor de câștigat pentru creșterea în Hristos, care duce la desăvârșire. Vei fi, fiica Moabului, pentru că ai fost muștrată pentru slăbiciunea ta, o rămășiță. Ce vei fi, fiica Moabului? Ceea ce ești, aceea vei fi arătată. Ai uitat de nașterea ta modestă, căci te-ai născut dintr-un tată care a provenit dintr-o căsătorie luată prin furt, căci mama s-a folosit de noapte și de vin pentru furtul seminței paterne¹⁸⁴⁸.

302. «De aceea, Arnonule, mai multe sfătuiește»¹⁸⁴⁹.

De vreme ce sfaturile cele dintâi nu te-au ajutat cu nimic, Arnonule, nici să filosofezi multe despre învățăturile împletite după toată filosofia, continuă, dacă ți se pare, cu [alte] sfaturi. Se pare că Arnonul este chemat în glumă și ironic la sfaturi fără sens, pentru ca săturându-se de sfaturile lui zadarnice și învățând inutilitatea lor, să ajungă astfel la învățătura sănătoasă.

Arnonul este o localitate moabită și [plecând] de la unul Scriptura ne arată întregul loc al Arabiei. Dar numele Arnonului a fost preferat, datorită sensului tâlcuit din el. Căci Arnon se tâlcuiește „luminarea lor”¹⁸⁵⁰. Pentru că mai ales cei care suferă de părerea marii [lor] înălțări în înțelepciune cred că mintea lor se află în lumină, fiind însă în adevăr întunecați cu cugetul și înstrăinați de Dumnezeu, se face cuvântul către cei care se cred în lumina cunoștinței.

¹⁸⁴⁸ Fac. XIX, 33-37.

¹⁸⁴⁹ Is. XVI, 2-3.

¹⁸⁵⁰ Toponimicul אֲרֹנָן Arnon, aplicat unui râu din Iordania, este explicat prin etimologia populară ca provenind de la אֹר 'or „lumină” și sufixul pronominal aramaizant de pesoana III pl. (י), „a lor”. Numele i-ar proveni mai degrabă (cf. HALOT) de la אֲרֵן 'oren „laur”, plantă care probabil creștea abundant pe mal.

303. Apoi îndeamnă: «*Faceți-i acoperământ pentru plângere tot [timpul]*»¹⁸⁵¹.

Nadab și Abiud, aducând foc străin la jertfelnic, au fost arși¹⁸⁵². Și cei care nu primesc lumina adevărată, ci îl primesc pe cel care se schimbă în înger de lumină¹⁸⁵³, dacă își dau seama că sunt într-o iluzie a cunoașterii, fiind căzuți de la adevăr, în mod necesar vor jeli. De aceea, Scriptura transmite un îndemn către cei care poartă grijă de ei și spune: «*Faceți-i acoperământ pentru plângere tot [timpul]*»¹⁸⁵⁴. Cei care produc tristețe celor care au păcătuit, fie în viață, fie în cunoaștere, ca unii să ajungă să plângă în mod fericit, aceștia fac acoperământ pentru plângere. Eu însumi i-am văzut pe unii cuprinși de tristețe adâncă, închizându-se în odaie și blocând orice trecere a luminii și, ca să zic așa, răzbunându-se pe ei înșiși prin petrecerea în întuneric.

De aceea, pentru ca părerea de sine obișnuită de înțelepciune – de vreme ce ei sunt rătăciți în cuget, fiind în adevăr întuneric, dar crezând că este lumină – să nu le afecteze simțirile, spune: «*Faceți-le acoperământ pentru plângere*», pentru ca încuind înșelarea de la eterodocși, să facă loc luminii celei adevărate să strălucească în inimile celor care au crezut în ea. Până să vină ziua Domnului, în care toate neamurile pământului își vor bate [pieptul], după cum este spus în [cartea lui] Zaharia: «*Va spori tânguirea în Ierusalim precum tânguirea pentru o livadă de rodii tăiată. Și pământul își va bate [pieptul] fiecare seminție aparte, seminția casei lui David apare și femeile lor aparte, seminția casei lui Natan apare și femeile lor aparte, toate semințiile aparte, fiecare seminție aparte și femeile lor aparte*»¹⁸⁵⁵, voi, care învățați poporul și îi întoarceți pe cei ce au păcătuit în toată vremea vieții, faceți-i acoperământ de plângere, ca cei oprimați de răutate înainte să fie aduși prin cuvântul vostru să plângă în mod fericit.

¹⁸⁵¹ Is. XVI, 3.

¹⁸⁵² Lev. X, 1.

¹⁸⁵³ Adică pe diavol – cf. II Cor. XI, 14..

¹⁸⁵⁴ Is. XVI, 3.

¹⁸⁵⁵ Zah. XII, 11-14.

304. «În întunericul de miazăzi vor fugi»¹⁸⁵⁶.

Se pare că vremea de amiază a zilei are lumina mai strălucitoare și mai clară. Adevărul poate fi observat din zidirea lumii de către care sunt devotați cu pricepere rațiunilor¹⁸⁵⁷ din zidire, cei care trăiesc în lume și sunt luminați în jur de înțelepciunea lui Dumnezeu, dar suferă de necunoașterea lui Dumnezeu, aceștia sunt cei care se găsesc în întunericul de la miazăzi, pentru că lucrurile au o miazăzi, dar în sufletele celor care nu cunosc se află întunericul. De aceea unii ca aceștia fug în întunericul de la miazăzi, s-au tulburat, pentru că învățăturile lor nu diferă cu nimic de vedenia pe care și-o închipuie cei care au înnebunit.

Iar tulburarea este interpretarea întunericului de la miazăzi, pentru că cei purtați de vreo patimă a gândurilor nici nu cred că soarele strălucește, nici că în aer este lumină. De aceea, este clar o tulburare și o nebunie, când lucrurile atât de vizibile ne vestesc puterea Făcătorului, să se îndrepte spre idoli și născociri, să le îndumnezeiască pe cele ce nu sunt și adeseori prin învățături eretice să se țină afară de la adevăr și să petreacă în întuneric ieșind, ca să zică așa, din lumină.

«Să nu fi dus»¹⁸⁵⁸. Scriptura ne îndeamnă să nu fim duși de [puterea de] convingere a eterodocșilor. Căci este clar o nebunie să urmărim celor tulburați. Și este cunoscut că ei sunt tulburați. Sunt afară din calea care duce la Dumnezeu. Nu te folosi de ei drept călăuze, ca să nu fii dus vreodată de ei spre râpă și groapă. «Dacă orb pe orb ar călăuzi, amândoi ar cădea în groapă»¹⁸⁵⁹.

305. «Vor locui lângă tine fugarii din Moab»¹⁸⁶⁰.

După acestea i se spune fiicei Sionului de către Dumnezeu cel bun și iubitor de oameni despre moabiții care se întorc și vor locui lângă ea, care fugind de Dumnezeu cu mult timp înainte, se vor întoarce la Stăpânul lor. «Vor locui lângă tine fugarii din Moab». Și aceștia, spune, vor fi acoperiți de voi, fără să sufere nimic de la fața

¹⁸⁵⁶ Is. XVI, 3.

¹⁸⁵⁷ λόγος.

¹⁸⁵⁸ Is. XVI, 3.

¹⁸⁵⁹ Mt. XV, 14.

¹⁸⁶⁰ Is. XVI, 4.

celui care [îi] urmărește. Cei care erau cândva aliați, aceștia devin persecutori, războindu-se cu el, din cauza întoarcerii la Dumnezeu cel adevărat. De aceea, pentru că a fost ca puiul luat de la o pasăre care a zburat, a fost luat de la stăpânirea cea rea și a fost eliberat de conducătorul cel netrebnic, care a pierit călcând totul prin semeție și tiranie.

Celui care este luat [captiv] profeția îi aduce cele bune care vor fi. Căci spune că vor fi ridicate tronul și împărăția lui David. De aceea, pentru că toți vor fi împărățiți de Hristos, după ceea ce s-a spus: «*Căci El trebuie să împărățească până ce va pune pe toți vrăjmașii Săi sub picioarele Sale*»¹⁸⁶¹, spune că tronul va fi ridicat, când cele împărățite vor cunoaște ridicarea, ceea ce se întâmplă nu prin vrednicia celor care urmează să fie împărățiți, ci prin mila și bunătatea lui Dumnezeu. De aceea, spune, va ședea în adevăr David, adică Hristos cel tare cu mâna și cu puterea. Și va împărăți în cort, până ce judecând va face judecată asupra tuturor.

Scaunul, într-adevăr, arată distrugerea minciunii. Va împărăți până ce va face judecată. Înfățișează dreapta judecată a Lui asupra tuturor, după care hotărăște despre fiecare nu la întâmplare, ci cercetând ceea ce este convenit și potrivit, ca judecata să-i aducă fiece-ruia ceea ce îi este bun pentru scop, repede grăbind și presând dreptatea, dar nu fără grijă, nici încet, ci lucrând-o cu toată strădania.

306. «*Am auzit nesăbuința Moabului, nesăbuit foarte. Semeția lui o voi înlătura și nesăbuința lui și nebunia. Nu așa este profeția ta, nu este așa. Va țipa Moabul, căci în Moab toți vor țipa. Pentru cei care locuiesc în Sedec [să ai] cugetare și să nu te rușinezi. Câmpiile din Heșbon vor plânge*»¹⁸⁶².

Acestea trebuie citite ca de la un alt început, pentru că nu țin de cele de dinainte. În multe locuri Scriptura prin cele mai bune făcând ca ascultătorul să respire și să vadă bunătatea lui Dumnezeu și scopul care va fi prin ea, reia pentru întoarcerea noastră amenințările și cele despre pedepse. Fiindcă cei mai mulți avem nevoie de unele ca acestea, pentru ca, disprețuind bogăția bunătății și a îndelungii

¹⁸⁶¹ I Cor. XV, 25.

¹⁸⁶² Is. XVI, 6-8. Textul nu corespunde cu Septuaginta.

răbdări după învârtoșarea noastră și după inima nepocăită, să nu ne adunăm urgia în ziua urgiei și a arătării și a dreptății lui Dumnezeu¹⁸⁶³. Asemenea găsim și la Psalmist: «*Bun este Domnul cu toți*»¹⁸⁶⁴. Spunând multe despre bunătate, că îi sprijină pe cei ce cad, că dă hrana la vreme¹⁸⁶⁵, nu se oprește la acestea, ci adaugă: «*Domnul îi păzește pe toți cei care Îl iubesc, dar pe toți păcătoșii îi va pierde*»¹⁸⁶⁶. Totuși, aici cele spuse arătând multă bunătate celor care s-au întors, [Scriptura] se întoarce iarăși de la alt început la cele amare.

«*Am auzit nesăbuiința Moabului*». Aceste sunt spuse pentru conducătorul lumii acesteia, care prima dată a instituit apostazia, că s-a răzvrătit împotriva Ziditorului, s-a purtat înverșunat față de oameni și i-a călcat cu nesăbuiință și semeție. Acesta este cel care i-a batjocorit pe cei din Biserică, ca fiind robiți din cauza necunoașterii și nefiind cu nimic deosebiți de aceștia (de cei robiți). Acela este cel care lucrează în fiecare jignirea. Acesta este cel care îi convinge pe unii întâi-stătători de erezii să vorbească nelegiuiri către înălțime¹⁸⁶⁷, iar dacă vreodată sunt de acord în cercetare, îi învață să nu încerce cuvântul, ci să-l disprețuiască pe cel care poate să respingă absurdul învățăturilor lui¹⁸⁶⁸. De aceea, tămăduindu-l pe acesta, Domnul spune: «*Nesăbuiința lui o voi înlătura*». Ca înlăturarea unei boli este [înlăturarea] patimii rele a aroganței. Dar și «*nesăbuiința lui, spune, și nebunia lui*». Aceste patimi sunt proprii Moabului. Moabul este stăpânul averilor rele, al nesăbuiinței care născoceste [uneltiri] spre necinstea aproapelui, al nebuniei și al mâniei care rămâne și stăruie.

307. Apoi adaugă: «*Nu este așa profeția ta, nu este așa*»¹⁸⁶⁹.

¹⁸⁶³ Rom. II, 4.

¹⁸⁶⁴ Ps. CXLIV, 9.

¹⁸⁶⁵ Ps. CXLIV, 14-15.

¹⁸⁶⁶ Ps. CXLIV, 20.

¹⁸⁶⁷ Ps. LXXII, 8.

¹⁸⁶⁸ Jocuri de cuvinte bazate pe cuvântul ὕβρις, „nesăbuiință”, „violență”, „răzvrătire”: ἐξυβρίζω „a se răzvrăti”, ἐνυβρίζω „a se purta violent”, καθυβρίζω „a disprețui”.

¹⁸⁶⁹ Is. XVI, 6-7.

[Pasajul] acuză vechiul gând al Moabului, când profeția lui Valaam nu i-a putut face nimic lui Israel, de vreme ce Domnul Dumnezeu i-a întors gura de la blestem la binecuvântare. «*Nu este așa, spune, profeția ta, nu este așa*». Balac, fiul lui Sefor, regele Moabului, a trimis la Valaam ghicitorul, ale cărui oracole îi erau în mână, și a zis: «*Blestemă-mi poporul acesta*»¹⁸⁷⁰. Oracolele [însă] nu au ieșit așa, căci Valaam a răspuns: «*De ce să-l osândesc eu pe cel pe care Domnul nu-l osândește? Și de ce să-l blestem pe ce pe care nu-l blestemă Dumnezeu*»¹⁸⁷¹? Apoi proorocește țipăt pentru Moab. Căci, spune: «*va țipa Moabul, căci în Moab toți vor țipa*». De aceea, pentru că țipătul este un sunet de durere scos de cele mai multe ori de către femei cuprinse de cea mai grea plângere, din faptul că spune: «*va țipa Moabul*» arată că și durerea lovirii, dar și slăbiciunea celor care suferă.

308. «*Pentru cei care locuiesc în Sedec [să ai] cugetare*».

Alții explică această spusă care nu este clară. Căci Symmachus spune: «*Vorbiți celor care se bucură pe zidul de cioburi*»¹⁸⁷². Sunt unii care se semețesc cu dialectica și își înconjoară învățăturile ca de un zid nezdruncinat cu ajutorul ei. Totuși, aceștia, deși se bucură, se găsesc pe un zid de cioburi. Și ca să fie arătat ce este zidul de cioburi, a adăugat: «*Vorbiți*». Ce este mai ușor de luat decât un ciob? Cei care se trufesc cu mituri ieftine și care nu sunt vrednice de nici-un cuvânt, aceștia se bucură vorbind pe zidul de cioburi. Aceasta este «*Pentru cei care locuiesc în Sedec [să ai] cugetare*».

De aceea este bună sânguința, să cugeți la legea Domnului ziua și noaptea, dar a moabiților este rea, căci sânguința [lor] va fi pentru cei ce locuiesc în Sedec. Cei care cugetă la cuvinte vrednice de rușine nu vor fi rușinați. De aceea, «*câmpiile din Heșbon vor plânge*». Răzbunarea pentru că nu s-au rușinat este nerodirea câmpiilor Heșbonului. [Sedec] este numele unei cetăți moabite, care are spa-

¹⁸⁷⁰ Num. XXIII, 7.

¹⁸⁷¹ Num. XXIII, 8.

¹⁸⁷² F. Field, *Origenis Hexaplorum*, vol. II, p. 460.

țiu liber în suburbiile care o înconjoară¹⁸⁷³. Acestea, din cauza cugețării rele a locuitorilor, vor fi neroditoare și fără fructe, neproducând niciun folos locuitorilor. Iar dacă trebuie să luăm un îndemn din înțelesul termenului, Heșbon se tâlcuiește „gând”. De aceea, mulțimile gândurilor zadarnice, care sunt numite „câmpii”, vor plânge, pentru că răutatea învățăturilor necuvioase, ca să zic așa, nu poate duce la nimic.

309. *«Vița din Sibma, cei ce înghițiți neamurile, călcați viile lui până în Iazer. Nu vă adunați. Rătăciți în pustiu. Cei trimiși vor fi părăsiți, căci au trecut marea. Și de aceea voi plânge, ca plângerea pentru Iazer, via din Sibma. Heșbon și Eleale au doborât copacii tăi, căci voi călca secerișul tău și culesul tău și toate vor cădea. Și se vor lua bucuria și veselia din vii, și în viile tale nu se vor bucura și nu vor călca vinul în teascuri, căci a încetat»*¹⁸⁷⁴.

Mai înainte s-a spus: *«Câmpiile din Heșbon vor plânge»*. Acum se adaugă și *«vița din Sibma va plânge»*. Se spune că este o viță a fiecărui neam, precum este o viță specială a Sodomei și Gomorei. De aceea, s-a scris că: *«Din via Sodomei este via lor și mlădița lor din cea a Gomorei»*¹⁸⁷⁵. Tot așa este și o viță a egiptenilor, pe care o lovește Domnul, după cum se spune: *«A nimicit cu grindină via lor și duzii lor cu chiciură»*¹⁸⁷⁶. Este și o viță pe care a sădit-o Domnul: *«Voi cânta iubitelui Meu cântarea iubitelui Meu pentru via Mea. Vie a avut iubitul Meu pe un deal (corn), în loc mănos (gras)»*¹⁸⁷⁷.

Iarăși, vie este numită și împărăția lui Dumnezeu, după cum a înfățișat Domnul prin pilda¹⁸⁷⁸ lucrătorilor, care au luat via, dar nu au produs roade. Căci, spune: *«Se va lua de la voi împărăția cerurilor și se va da neamului care va face roadele ei»*¹⁸⁷⁹. Ca și cum ar fi spus: Cuvintele dumnezeiești vor fi luate de la voi, Legea și Profeții, pen-

¹⁸⁷³ Cetatea numită Sedec (Σεδέκ) apare doar în versiunea greacă a textului biblic de care dispune Sf. Vasile. Ea nu apare nici în ebraică, nici în Septuaginta. Numele ei sugerează prin joc de cuvinte termenul סַדֵּק sade „câmp”.

¹⁸⁷⁴ Is. XVI, 8-10.

¹⁸⁷⁵ Deut. XXXII, 32.

¹⁸⁷⁶ Ps. LXXVII, 52 (Septuaginta: v. 47).

¹⁸⁷⁷ Is. V, 1.

¹⁸⁷⁸ Mt. XXI, 33 ș.u.

¹⁸⁷⁹ Mt. XXI, 43.

tru că nu vă purtați după sfatul lor. Și înțelesurile vor fi date unui neam, care prin purtare face fructele lui. Ca și aici, vița este cuvântul adevărului, după cum vița Egiptului este cuvântul minciunii încetățenite la egipteni, fiindu-le dată de către stăpânitorul lumii acestui întunerice spre cultivare.

Via sădită în Sodoma este lucrată prin obiceiul rău al vieții de cei angajați acolo de diavolul. De aceea, cei care au învățat [cuvintele] aceleia și au respins învățăturile Domnului s-au dezrădăcinat de la vița adevărată a lui Dumnezeu, Care spune: «*Eu sunt vița cea adevărată*»¹⁸⁸⁰. Au adus din Sodoma și Gomora o mlădiță, pentru care și cultivă struguri de fiere și ciorchini amari; și mânia de șerpi este vinul lor și mânia de aspidă de nevindecă¹⁸⁸¹.

310. Și de aceea vița menționată din Sibma, pentru că Sibma se tâlcuiește „întoarcere”¹⁸⁸², este probabil vreun cuvânt aranjat, care pretinde că are o oarecare evlavie și retragere de la chemările cele rele, dar prin această aparență îi duce pe mulți la propria strâmbătate. Ai găsi multe [asemenea] cuvinte (discursuri) ale eterodocșilor pentru întoarcere și pentru îndemn la o viață rânduită. Dacă socotim că ele nu întorc cu adevărat, ci sunt puse cu viclenie, arătate pentru credința în Dumnezeu a celor mulți, [atunci] spunem la rândul nostru potrivit că țarina unora ca aceștia este vița din Sibma, adică nu despre credința în Dumnezeu, nici despre învățătura teologiei sănătoase, ci [sunt doar] unele sfaturi despre noblețe, despre noblețe și dărnicie. Aceasta este vița din Sibma, cultivată de moabiți, care, făcând multe roade, se spune că înghite neamurile.

Întâi-stătătorii învățăturilor străine, prin dialectică, în care sunt antrenați, și prin toată puterea din cuvinte, cucerindu-i pe cei nefilosoși și pe mulți dintre oameni, îi înghit, ca să zic așa, pe cei prinși. De aceea, către aceștia este cuvântul: «*Voi, care înghițiți neamurile*». Nesocotind asemenea cuvinte, călcați-i în picioare! Fiindcă nu veți putea, ca ocupându-vă cu ele, să vă adunați și să vă

¹⁸⁸⁰ In. XV, 1.

¹⁸⁸¹ Deut. XXXII, 32.

¹⁸⁸² Toponimul שִׁבְמָה *Sibma* este pus în legătură cu verbul שׁוּב *šuv* „a se întoarce”. Este, evident, o etimologie populară.

uniți cu Iazer, care se tâlcuiește „puternic”¹⁸⁸³. De aceea, nu puteți primi puterea de la Duhul, apărută în cei care merg în mod drept, decât dacă veți călca viile din Sibma. Uitați de pustiul vostru și nu mai locuiți în el, ci rătăcind de la el și părăsindu-l, locuiți în ținuturi mai bune.

311. *«Cei trimiși vor fi părăsiți»*¹⁸⁸⁴.

Sunt unii apostoli mincinoși, lucrători vicleni, prefăcuți ca Apostoli ai lui Hristos; aceștia sunt părăsiți de Dumnezeu. Să nu vă înșele ca având putere în lucruri, căci sunt neajutorați și părăsiți. Aceștia au trecut ei înșiși marea. Trebuie observat de ce se vorbește despre aceasta în pilde. Ei sunt părăsiți pe merit pentru aceasta, pentru că au făcut ceea ce este blamat, trecând marea. Mi e pare că marea este luată drept ispitele amare, care se întâmplă celor încercați. Căci asemenea este și: *«Am ajuns până la străfundurile mării»*¹⁸⁸⁵. Atletul nu fuge nicidecum de împrejurări, nici nu trece marea, ci stă în același loc cu ele și suportă orice încercare. Dar cei care au legături cu neamurile, ca să nu fie persecutați, să nu se lupte și să sufere în dorințele trupului, dedați plăcerilor, aceștia au trecut marea.

După aceasta se spune: *«Și de aceea voi plânge, ca plângerea pentru Iazer, via din Sibma»*¹⁸⁸⁶. Poate că plângerea lui Iazer este plângerea puterii, cu care jelesc cei puternici în chip fericit, suspinând pentru locuirea vremelnică în viață și, fiind îngreunați de ea, dorind în suflet să fie lăsați în curțile Domnului¹⁸⁸⁷. Sau poate, după cum vigoarea stinsă de boală este plânsă, pentru că nu mai este la îndemână celui care o avea, la fel va fi și plângerea viței din Sibma, fiind ofilită și urmând să fie dată focului.

312. După aceasta se spune către Moab: *«Heșbon și Eleale au doborât copacii tăi»*¹⁸⁸⁸.

¹⁸⁸³ Toponimicul יָזֶר Yazer este pus în legătură cu עֶזֶר ‘ezer „puternic”.

¹⁸⁸⁴ Is. XVI, 8.

¹⁸⁸⁵ Ps. LXVIII, 3.

¹⁸⁸⁶ Is. XVI, 9.

¹⁸⁸⁷ Ps. LXXXIII, 2 (Septuaginta v. 3).

¹⁸⁸⁸ Is. XVI, 9.

Deci, Heşbson şi Eleale au doborât copacii Moabului. Haide, atât cât se poate, să înfăţişăm ce este arătat de acestea. Heşbon se tâlcuieşte „gânduri”, iar Eleale „suişul lui Dumnezeu”. De aceea, viţa străină şi copacii pe care Tatăl ceresc nu le-a sădit¹⁸⁸⁹ sunt doborâte şi sădirea eterodocşilor este răsturnată de gândurile drepte şi de urcuşul care ne ridică la Dumnezeu prin faptele bune. De aceea *«fericit bărbatul care are ajutor de la Tine. Suişurile Tale sunt în inima lui»*¹⁸⁹⁰. Cel care are în inima lui suişurile lui Dumnezeu şi îşi poartă de grija gândurilor sale va fi în stare să răstoarne învăţăturile eterodocşilor, sădite rău şi roditoare spre pieire.

Apoi spune: *«voi călca secerişul tău şi culesul tău şi toate vor cădea»*. Căci de vreme ce grâul pe care îl seceră şi vinul pe care îl strânge sunt opuse pâinii, care întăreşte inima omului, şi vinului, care veseleşte inima omului¹⁸⁹¹, bunul Dumnezeu le calcă în [picioare], neîngăduind să devină mâncare şi băutură celor aduşi fără judecată din cauza necunoaşterii vătămării de la ei. *«De aceea, voi călca secerişul tău şi culesul tău şi toate vor cădea»*. Acesta ne poate zidi şi în [sensul] trupesc (literal), căci mulţi având în mâini strângerea roadelor, cele aşteptate se [pot] prăpădi printr-o nenorocire subită – de la grindină sau de la vreo altă plagă – din cauza nemulţumirii şi lăcomiei oamenilor, Dumnezeu neîngăduind să le vină spre veselie.

313. *«Şi se vor lua bucuria şi veselia din vii, şi în viile tale nu se vor bucura şi nu vor călca vinul în teascuri, căci a încetat»*¹⁸⁹².

Deci, au fost luate bucuria şi veselia din vii. Împărăţia lui Dumnezeu a fost luată de la Israel şi a fost dată neamurilor, care au făcut roadele lui¹⁸⁹³. Dar textul poate fi înţeles şi după [sensul] trupesc, că toată veselia s-a luat de la cei lipsiţi dintr-o dată de nădejdi-le pentru strângerea celor cultivate. Sau, de vreme ce am spus că viţa este cuvântul mincinos, poate fi înţeles că a fost luată bucuria făcută celor înşelaţi de orice cunoaştere mincinoasă, ca de la via care produce o închipuire de bucurie, şi nu [o bucurie] adevărată, ca să

¹⁸⁸⁹ Mt. XV, 13.

¹⁸⁹⁰ Ps. LXXXIII, 6.

¹⁸⁹¹ Ps. CIII, 16 (Septuaginta v. 15).

¹⁸⁹² Is. XVI, 10.

¹⁸⁹³ Mt. XXI, 43.

nu mai fie înșelați. Căci cei care s-au minunat de acestea mai întâi nu se vor mai bucura de cele respinse, nici nu vor mai cultiva strugurele moabit cei care au învățat vătămarea făcută de acesta celor care beau. Dar poate și teascurile sunt sufletele care acceptă învățătura netrebnică.

314. *«De aceea, pântecele meu va suna pentru Moab ca o alăută și cele dinlăuntru meu sunt ca un zid pe care l-ai înnoit. Și va fi că [ii] vei rușina pentru Mine, pentru că Moabul s-a trudit la jertfelnice și va intra la cele făcute de mâna sa, ca să se roage și nu poate să-l scoată. Acesta este cuvântul, pe care l-a grăit Domnul pentru Moab, când l-a grăit»*¹⁸⁹⁴.

De aceea, pântecele profetului va suna ca o alăută pentru Moab, adică în chip armonios și melodios va produce un sunet ritmat, datorită cunoștinței Celui care cântă la ea cu artă. Numește „pânțece” ceea ce Psalmistul în altă parte a numit „lăuntru”. Căci zice: *«Binecuvântează suflate al meu pe Domnul și toate cele dinlăuntru meu numele Lui cel sfânt»*¹⁸⁹⁵. Cine poruncește lăuntruului său să binecuvânteze pe Domnul, dacă nu [Cel care poruncește] prin firea gândurilor care ies dinlăuntru? Grupul lor este dublu: unele sunt netrebnece – ucideri, adultere, hoții, mărturii mincinoase și ochiul rău, iar altele sunt de cinste și mântuitoare – iubire de oameni, cumpătare, comuniune și grăire de bine, mărturiile după [voia lui] Dumnezeu, ochiul curat și cele asemenea acestora.

De aceea, cel căruia toate cele dinlăuntru i se îndreaptă spre pregătirea de a binecuvânta numele cel sfânt al lui Dumnezeu, acela primește în chip bun dispoziția interioară de mulțumire [adusă] lui Dumnezeu. Și Isaia a avut cele dinlăuntru său ca un zid, pe care l-a înnoit Dumnezeu. Căci așa a fost pregătit din harul cuvântului către el care i-a înnoit omul lăuntric. Gândurile lui erau ca un zid nezdruncinat, ca să nu dea nicio [portită de] intrare gândurilor rele, nici vrăjmașilor adunați împrejur spre ocară. Este bine ca socotind acestea, să ne străduim să spunem asemenea profetului: *«pânțelece*

¹⁸⁹⁴ Is. XVI, 11-13.

¹⁸⁹⁵ Ps. CII, 1.

meu va suna ca o alăută și cele dinlăuntru meu sunt ca un zid pe care l-ai înnoit»¹⁸⁹⁶.

«Și va fi că [îi] vei rușina pentru Mine, pentru că Moabul s-a trudit la jertfelnice»¹⁸⁹⁷. Cuvântul este pentru același. Deci, ce vrea să spună ceea ce pare îndrăzneț: «Va fi că [îi] vei rușina». De aceea, spune: „Mi-ai dat dinăuntru gânduri statornice, ca pe cei care acum nu s-au întors la Tine să-i rușinez spre Tine prin muștrările adresate lor, prin puterea gândurilor date mie”. Deci, a omis „pe ei”, pentru ca sensul celor spuse să fie redat în mod sănătos: «Și va fi că îi vei rușina pe ei pentru Mine». După cum cei care stau față în față la război, cât par să fie egali, nu se întorc, nici nu se înclină, dar când cealaltă parte se impune înaintea lor, întorcându-se fug, la fel și sufletul instigat de nerușinare stă, fără să se întoarcă, dar când este muștrat de cuvântul care îl ocărăște, se întoarce spre rușine. Și pentru că întoarcerea se face în cele ascunse ale omului, se numește „rușinare”¹⁸⁹⁸. «De aceea, pântecele meu va suna și cele dinlăuntru meu sunt ca un zid pe care l-a înnoit Dumnezeu», [spune] profetul, ca cei care înainte nu erau întorși la rușinea de folos să se schimbe și să se rușineze, ca să se teamă de Dumnezeu.

315. «Pentru că Moabul s-a trudit la jertfelnice și va intra la cele făcute de mâna sa, ca să se roage și nu poate să-l scoată»¹⁸⁹⁹.

Isaia proorocește aici nimicirea până la sfârșit a întregii idolatrii prin arătarea Cuvântului, că zadarnice sunt toate chinurile pentru pregătirea templelor și inutile nădejdlile spre cele făcute de mână. Căci, spune, se vor ruga și nu vor putea să-L scoată. Aceasta s-a împlinit acum la venirea lui Hristos. Căci templele renumite stau pe post de ridicături, iar vicleșugurile de la demoni nu mai sunt, puterea vrăjmașă fiind pusă pe fugă de taina Crucii, care a fost propovăduită la toată lumea.

«Acesta este cuvântul pe care l-a grăit Domnul pentru Moab, când l-a grăit»¹⁹⁰⁰. Una ca aceasta este epilog la întregul cuvânt ves-

¹⁸⁹⁶ Is. XVI, 11.

¹⁸⁹⁷ Is. XVI, 12.

¹⁸⁹⁸ Sf. Vasile derivă termenul „rușinare” (ἐντροπή), de la ἐν „în” și τροπή „întoarcere”.

¹⁸⁹⁹ Is. XVI, 12.

¹⁹⁰⁰ Is. XVI, 13.

tit împotriva Moabului. «*Acesta este cuvântul pe care l-a grăit Domnul*». La început a fost așezat textul care are astfel: «*Cuvântul împotriva Moabului*»¹⁹⁰¹. Se rezumă pentru întreaga parte a pericopei: «*Acesta este cuvântul pe care l-a grăit Domnul pentru Moab, când l-a grăit*». Ce este «*când a grăit*»? Arată raritatea glasului lui Dumnezeu care a fost către moabiți. Cu Israel [Dumnezeu] a vorbit permanent, dar cu neamurile cel mai mult a tăcut, ca față de unii străini de moștenirea Sa. Dar nu ascunde cuvântul de tot, ci și acestora le dă să guste din iubirea Sa de oameni, pentru ca prin experiența în puține [și acestea] să pornească spre dorirea celor desăvârșite. De aceea, pentru că vorbește rareori moabiților, de aceea se spune: «*Acesta este cuvântul pe care l-a grăit Domnul pentru Moab, când l-a grăit*»¹⁹⁰².

316. «*Și acum spun: în trei ani, anii unui [lucrător] plătit, va fi necinstită slava Moabului cu toată avuția cea multă și va rămâne foarte mic și necinstit*»¹⁹⁰³.

Prin acestea mi se pare că hotărăște vremea pedepsei în Moab, pe care o numește „trei ani ai unui [lucrător] plătit”. De aceea, pentru că întreaga fire a timpului se divide în trei părți, vrând să înfățișeze împlinirea timpului, a spus „trei ani”. «*În trei ani, anii unui [lucrător] plătit, va fi necinstită slava Moabului*»¹⁹⁰⁴. Cel plătit este blamat și în Evanghelie de către Mântuitorul, Care spune: «*Iar cel plătit și care nu este păstor, nefiind oile lui, vede lupul venind și fuge, căci este plătit și nu îi pasă de oi*»¹⁹⁰⁵. Cel ce locuiește [vremelnic] și cel plătit al unui preot nu vor mânca cele sfinte, după Lege¹⁹⁰⁶.

De aceea, Moabul s-a angajat [cu plată] și a devenit [lucrător] plătit. Căci nu l-a iubit pe Dumnezeu, ci pentru închipuirea plăților și nădejdea propriului folos, iar nu din dispoziția de a face, a făcut ce a făcut. Deci, în trei ani, anii unui [lucrător] plătit, va fi necinstit. După cum păstorul plătit nu este păstor, la fel nici cel ce face milos-

¹⁹⁰¹ Citatul aici nu este foarte exact față de textul folosit la Is. XV, 1, unde lipsește „împotriva” (cf. «*cuvântul Moabului*»).

¹⁹⁰² Is. XVI, 13.

¹⁹⁰³ Is. XVI, 14.

¹⁹⁰⁴ Is. XVI, 14.

¹⁹⁰⁵ In. X, 12-13.

¹⁹⁰⁶ Lev. XXII, 10.

tenie ca să fie slăvit de oameni își primește răsplata¹⁹⁰⁷ și nu este miostiv, nici darnic. Și cel cumpătat pentru favoarea omenească nu este cumpătat, neurmărind virtutea, ci fiind vânat de slava ei. De aceea, cei care fac [bine] de față sunt necinstiți la Dumnezeu.

Și Moabul în trei ani va fi necinstit, adică în întreaga măsură a timpului, cu necinstea celui plătit, pentru că fapta de virtute nu îi este din dispoziție, ci prefăcută. Va fi necinstit «*cu toată avuția cea multă*». Căci pe cât îl înconjura aici renumele, pe atât după ce sunt descoperite cele ascunse ale noastre i se va da plata rușinii. Și cel care adună cu mâinile multă deșertăciune are mai multă materie de necinste adusă asupra lui. Și cel care își lucrează comori cu limbă mincinoasă le urmărește pe cele zadarnice și va merge în cursele morții. «*Și va rămâne foarte mic și necinstit*»¹⁹⁰⁸. Pedepsa de aici este binefacere a celor care s-au adunat pentru răutate.

¹⁹⁰⁷ Mt. VI, 2.

¹⁹⁰⁸ Is. XVI, 14.

INDICE SCRIPTURISTIC

Facere		Fac. XIX, 9	45
Fac. II, 2	151	Fac. XIX, 13	171
Fac. II, 4	31	Fac. XIX, 17-20	346
Fac. II, 7	233	Fac. XIX, 33-37	351
Fac. II, 8	83	Fac. XIX, 37	340
Fac. II, 15	58	Fac. XX, 3	231
Fac. II, 17	234	Fac. XXI, 12	116
Fac. III, 1	30, 280	Fac. XXI, 19	118
Fac. III, 2	234	Fac. XXIV, 19	116
Fac. III, 14	349	Fac. XXIV, 22	143
Fac. III, 17	325	Fac. XXIV, 43	232
Fac. III, 18	168	Fac. XXV, 8	48
Fac. III, 23	161	Fac. XXV, 25	266
Fac. IV, 19-21	181	Fac. XXV, 26	91
Fac. V, 1	31	Fac. XXVII, 27	147
Fac. V, 27	121	Fac. XXVII, 33	21
Fac. VI, 4	304	Fac. XXVII, 40	326
Fac. VI, 12	327	Fac. XXXI, 24	231
Fac. IX, 25	314	Fac. XXXI, 27	181
Fac. IX, 29	121	Fac. XXXII, 24-28	91
Fac. X, 2	318	Fac. XXXII, 28	266, 325
Fac. XI, 3	267	Fac. XXXV, 3	83
Fac. XI, 4	267, 277, 302	Fac. XXXV, 4	84, 144
Fac. XI, 9	277, 302	Fac. XXXV, 4-9	84
Fac. XII, 1	224	Fac. XXXVIII, 14	146
Fac. XII, 7	160	Fac. XL, 1	231
Fac. XIV, 1	293	Fac. XLVI, 6	235
Fac. XIV, 20	89	Fac. XLVII, 9	55
Fac. XV, 5	225	Fac. XLIX, 7	314
Fac. XV, 16	34	Fac. XLIX, 8	272
Fac. XV, 18	43	Fac. XLIX, 10	265
Fac. XVIII, 12	121		
Fac. XVIII, 27	105, 208, 213	Ieșire	
Fac. XIX, 5	130	Ieș. I, 14	293, 333

Ieș. II, 23	333	Ieș. XXXIV, 29	298
Ieș. III, 2	210	Ieș. XXXV, 3	54
Ieș. III, 5	296		
Ieș. III, 6, 15	91	Levitic	
Ieș. III, 7	333	Lev. X, 1	352
Ieș. III, 10	210, 212, 214	Lev. X, 2	210
Ieș. III, 11	211, 215	Lev. X, 9	181, 202
Ieș. III, 14	212	Lev. XII, 2	233
Ieș. IV, 10	104, 209, 211, 213	Lev. XIX, 32	121
Ieș. IV, 11	301	Lev. XXII, 10	363
Ieș. IV, 13	129, 211, 215	Lev. XXIII, 7	58
Ieș. XII, 11	297	Lev. XXIV, 20	122
Ieș. XIV, 21	297		
Ieș. XV, 1	159, 299	Numeri	
Ieș. XV, 6	247	Num. I, 2	36, 287
Ieș. XVI, 14	342	Num. III, 15	99, 287
Ieș. XVII, 12	60	Num. III, 15, 40	99
Ieș. XVIII, 21	79, 122	Num. III, 40	287
Ieș. XVIII, 21-22	79	Num. IV, 3	287
Ieș. XIX, 10-11	226	Num. V, 15	52
Ieș. XX, 12	255	Num. VI, 1-3	202
Ieș. XX, 18	26	Num. XI, 5	42
Ieș. XXIII, 17	50	Num. XI, 16-17	120
Ieș. XXIV, 3	45	Num. XIX, 7	63
Ieș. XXVIII, 5	145	Num. XX, 11	103
Ieș. XXVIII, 33-34	142	Num. XXI, 10-11	340
Ieș. XXX, 25	147	Num. XXI, 23	162
Ieș. XXX, 32	147	Num. XXII, 2	340
Ieș. XXX, 34	53	Num. XXII, 5-6	340
Ieș. XXX, 36	53	Num. XXIII, 7	356
Ieș. XXXI, 3	124, 201	Num. XXIII, 8	356
Ieș. XXXII, 3-4	144	Num. XXIX, 7	55
Ieș. XXXII, 10	164	Num. XXV, 1-2	340
Ieș. XXXII, 32	155	Num. XXVIII, 18	55
Ieș. XXXII, 34	215	Num. XXVIII, 25	55
Ieș. XXXIII, 1	225	Num. XXVIII, 26	55
Ieș. XXXIII, 11	79	Num. XXXI, 7-8	263
Ieș. XXXIII, 14, 23	154		
Ieș. XXXIII, 15	215	Deuteronom	
Ieș. XXXIII, 21	183	Deut. IV, 24	285
Ieș. XXXIII, 22	102	Deut. IV, 26	29

Deut. VI, 16	231	Jud. XVII, 6	79
Deut. VII, 14	151	Jud. XXI, 24	79
Deut. VIII, 3	256		
Deut. X, 4	143	Rut	
Deut. XVI, 20	64	Rut I, 3	340
Deut. XVII, 16	99		
Deut. XVIII, 10, 12	96	I Regi	
Deut. XVIII, 14	96	I Reg. I, 20	116
Deut. XXII, 10	32	I Reg. II, 30	189, 298
Deut. XXII, 25-27	233	I Reg. V, 2-3	278
Deut. XXVII, 15	82, 100, 114, 279	I Reg. VIII, 3	204
Deut. XXVIII, 4	329	I Reg. IX, 9	25
Deut. XXVIII, 23	169	I Reg. IX, 19	301
Deut. XXVIII, 24	169	I Reg. XIV, 26	270
Deut. XXIX, 5	141	I Reg. XXVIII, 13	254
Deut. XXX, 11-14	275	I Reg. XXVIII, 19	254
Deut. XXXI, 28	29		
Deut. XXXII, 1	29	II Regi	
Deut. XXXII, 2	169	II Reg. II, 10	170
Deut. XXXII, 8	283	II Reg. II, 30	292
Deut. XXXII, 9	161	II Reg. XII, 5	163
Deut. XXXII, 13	103	II Reg. XVII, 14	80
Deut. XXXII, 22	77	II Reg. XVII, 23	195
Deut. XXXII, 32	39, 357, 358	II Reg. XVIII, 6-9	270
Deut. XXXII, 33	175		
Deut. XXXII, 39	81, 219	III Regi	
Iosua		III Reg. I, 3-4	233
Ios. I, 5	102, 167	III Reg. IV, 24	265
Ios. III, 17	297	III Reg. VI, 1	267
Ios. V, 14	252	III Reg. X, 26	221
Ios. V, 16	296	III Reg. XI, 4	222
Ios. VI, 20	110	III Reg. XI, 19	222
Ios. XXIV, 2	225	III Reg. XI, 26	222, 228, 267
		III Reg. XII, 10	123
		III Reg. XII, 16	235
Judecători		III Reg. XII, 20	170, 221, 222, 228
Jud. IV, 9	116	III Reg. XII, 28	222
Jud. IV, 17	116	III Reg. XIII, 20, 28	267
Jud. VII, 15	263	III Reg. XVII, 11	57
Jud. VIII, 27	144	III Reg. XVIII, 19	109
Jud. XVI, 25	126	III Reg. XIX, 18	155, 219

III Reg. XXI, 2	83	Psalms I, 5	136
III Reg. XXII, 22	269	Psalms I, 6	82
		Psalms II, 1	33
IV Regi		Psalms II, 5	206
IV Reg. III, 27	334	Psalms II, 8	310
IV Reg. V, 26	20	Psalms IV, 4	203
IV Reg. XIV, 5	221	Psalms IV, 6	95
IV Reg. XV, 2	29	Psalms V, 3	182
IV Reg. XV, 29	235, 293	Psalms V, 4-5	183
IV Reg. XVI, 2	222, 333	Psalms V, 5	183
IV Reg. XVII, 6	235	Psalms VI, 1	152, 276
IV Reg. XVIII, 6	276	Psalms VII, 4	75
IV Reg. XVIII, 13	282	Psalms VII, 9	67, 81
IV Reg. XVIII, 17	225	Psalms VIII, 1	162
IV Reg. XVIII, 19	279	Psalms IX, 35	81
IV Reg. XVIII, 24	277	Psalms X, 7	50
IV Reg. XXIV, 14	293	Psalms XI, 1	152
IV Reg. XXV, 1	327	Psalms XI, 6	72
IV Reg. XXV, 11	192	Psalms XIII, 1	153
		Psalms XIII, 3	153, 193
II Paralipomena		Psalms XIII, 5	249
II Par. XIII, 7	125	Psalms XVI, 4	247
II Par. XIV, 9-11	293	Psalms XVII, 35	148
II Par. XXVI, 3	29	Psalms XVIII, 1	112, 184
II Par. XXVI, 16	333	Psalms XVIII, 4	89, 245
II Par. XXXVI, 20	192	Psalms XVIII, 6	118
		Psalms XVIII, 9	184, 198
Iov		Psalms XXI, 24	251
Iov I, 7	166	Psalms XXII, 2	187, 347
Iov II, 2	283	Psalms XXIII, 1	48
Iov II, 5	207	Psalms XXIII, 8, 10	280
Iov IX, 9	313	Psalms XXVI, 7	61
Iov XIX, 21	207	Psalms XXVIII, 5	107, 268, 307
Iov XXIX, 16	66	Psalms XXIX, 1	190
Iov XXXVIII, 4-6	317	Psalms XXIX, 5	183
Iov XL, 19	125	Psalms XXXI, 5	59
		Psalms XXXII, 16	99
Psalmi		Psalms XXXIII, 5	95
Ps. I, 1	247	Psalms XXXIII, 8	199
Ps. I, 2	299	Psalms XXXIII, 11	65
Ps. I, 3	205	Psalms XXXIII, 14	50

Ps. XXXIV, 18	140	Ps. LXXXI, 1	92
Ps. XXXV, 6	266	Ps. LXXXIII, 2	51, 359
Ps. XXXVI, 25	57, 187	Ps. LXXXIII, 6	360
Ps. XXXVI, 30	299	Ps. LXXXIII, 7	296
Ps. XXXVI, 35	205, 268	Ps. LXXXVI, 1	88, 189, 332
Ps. XXXVI, 35-36	205	Ps. LXXXVII, 10	60
Ps. XXXVI, 36	268	Ps. LXXXVIII, 32	35
Ps. XXXVII, 5	263	Ps. C, 10	183
Ps. XXXVII, 7	126	Ps. CII, 1	361
Ps. XLI, 2	299	Ps. CII, 9	298
Ps. XLIV, 5	200	Ps. CIII, 16	72, 360
Ps. XLIV, 13	319	Ps. CIII, 17	128
Ps. XLVIII, 12	31	Ps. CIII, 18	108, 268
Ps. XLIX, 15	50	Ps. CIII, 19	103
Ps. XLIX, 19	141	Ps. CIII, 24	97
Ps. XLIX, 22	93	Ps. CIII, 27	111, 126
Ps. L, 3	156	Ps. CIII, 29	303
Ps. L, 5	136	Ps. CIII, 35	197
Ps. L, 11	81	Ps. CIII, 36	338
Ps. L, 18	46, 81, 347	Ps. CVI, 23	111
Ps. LX, 2	102	Ps. CVI, 24	111
Ps. LX, 3	166	Ps. CVIII, 8	67
Ps. LXI, 10	343	Ps. CXV, 2	21
Ps. LXII, 1	182	Ps. CXV, 3	191, 256
Ps. LXVIII, 3	359	Ps. CXVIII, 1	89
Ps. LXVIII, 25	37, 40	Ps. CXVIII, 14	247
Ps. LXVIII, 32	155	Ps. CXVIII, 37	247
Ps. LXXI, 11	90	Ps. CXVIII, 103	198
Ps. LXXII, 8	274, 355	Ps. CXVIII, 105	198
Ps. LXXII, 10	48	Ps. CXVIII, 140	214
Ps. LXXII, 26	34	Ps. CXX, 4	42
Ps. LXXIV, 10	300	Ps. CXXIII, 4-5	244
Ps. LXXVII, 13-14	40	Ps. CXXV, 6	132, 248
Ps. LXXVII, 52	357	Ps. CXXVI, 1	42, 201
Ps. LXXVII, 59	304	Ps. CXXVII, 3	41
Ps. LXXVII, 66	40	Ps. CXXX, 1	107
Ps. LXXIX, 9	39, 160, 237	Ps. CXXXII, 1-2	147
Ps. LXXIX, 13	166, 237	Ps. CXXXV, 1, 17-20	109
Ps. LXXIX, 14	39, 166	Ps. CXXXVI, 8-9	319
Ps. LXXX, 1	162	Ps. CXXXVIII, 7-8	102
Ps. LXXX, 15	103	Ps. CXL, 2	60

Ps. CXLI, 1	171	Eccl. II, 14	281
Ps. CXLIV, 9	355	Eccl. V, 9	74
Ps. CXLIV, 14-15	355	Eccl. VII, 11	34
Ps. CXLIV, 20	355	Eccl. VII, 16	197
Ps. CXLV, 9	82	Eccl. IX, 8	226
Ps. CXLVI, 4	313	Eccl. X, 16	125
Ps. CXLVI, 5	190	Eccl. XI, 2	152
Ps. CXLVI, 6	315		
Ps. CXLVIII, 9	108, 268	Cântarea Cântărilor	
Ps. CXLIX, 6	191	Cânt. I, 3	147
		Cânt. VI, 8	232
		Cânt. VII, 6	144
Proverbe (Pilde)			
Pr. I, 3	197	Isaia	
Pr. I, 6	197	Is. I, 1	9, 25, 28
Pr. I, 24	18	Is. I, 2	27, 29, 30
Pr. IV, 23	42, 226	Is. I, 3	31, 32
Pr. IV, 25	139	Is. I, 4	33, 34
Pr. V, 22	148	Is. I, 5	35
Pr. VI, 13	140	Is. I, 6	36
Pr. IX, 22	343	Is. I, 7	37
Pr. X, 3	57, 187	Is. I, 8	39, 40, 42
Pr. X, 10	140	Is. I, 9	43
Pr. X, 19	61	Is. I, 10	44
Pr. X, 26	227	Is. I, 11	46, 47, 48
Pr. XII, 5	65, 170, 206	Is. I, 12	49, 50, 51, 105
Pr. XII, 16	203	Is. I, 13-14	52
Pr. XII, 23	30	Is. I, 14	59
Pr. XIV, 28	33	Is. I, 15	60, 61, 62
Pr. XV, 8	46	Is. I, 16	64
Pr. XVI, 23	21	Is. I, 17	63, 64, 65, 66, 67
Pr. XVI, 25	197	Is. I, 18	67
Pr. XIX, 11	203	Is. I, 19-20	69
Pr. XX, 17	118	Is. I, 20	70
Pr. XX, 20	120	Is. I, 21	70
Pr. XXIII, 31	175, 337	Is. I, 22	72
Pr. XXV, 12	124	Is. I, 23	73, 74, 75, 76
Pr. XXXI, 4-5	202	Is. I, 24	76, 77
		Is. I, 25	77, 78
Ecclesiast		Is. I, 26	78, 79, 80
Eccl. II, 4-5	174	Is. I, 27	80
Eccl. II, 5	83		

Is. I, 28	81	Is. III, 15	137
Is. I, 29	82, 83	Is. III, 16	138, 139
Is. I, 30	84	Is. III, 16-17	138
Is. I, 31	85	Is. III, 17	139, 140
Is. II, 1	86	Is. III, 18	141, 142
Is. II, 2	87, 88, 89	Is. III, 20	143, 144
Is. II, 3	89, 90, 91, 92, 102	Is. III, 21	144
Is. II, 4	92, 93, 94	Is. III, 22	145
Is. II, 5	95, 102	Is. III, 23	145, 146
Is. II, 6	95, 96, 98	Is. III, 24	146, 147, 148
Is. II, 7	98, 99	Is. III, 25	149
Is. II, 8	99, 100	Is. III, 26	149
Is. II, 9	100, 101	Is. IV, 1	151
Is. II, 10	102	Is. IV, 2	153
Is. II, 11	103, 189, 191	Is. IV, 3	154
Is. II, 12	106	Is. IV, 4	156
Is. II, 13	107, 108	Is. IV, 5-6	157
Is. II, 14-15	109	Is. V, 1	39, 159, 160, 357
Is. II, 15	110	Is. V, 2	161, 162
Is. II, 16	110, 111	Is. V, 3	163, 164
Is. II, 17	111, 112	Is. V, 4	40, 163, 164
Is. II, 18-19	112	Is. V, 5	164, 165, 166, 237
Is. II, 20-21	114	Is. V, 6	40, 166, 168
Is. II, 22	115	Is. V, 7	170
Is. III, 1	116, 117	Is. V, 8	171, 172
Is. III, 1-3	124	Is. V, 8-10	171
Is. III, 2	18, 118, 119	Is. V, 11	175, 177, 180
Is. III, 3	121, 122, 123, 124	Is. V, 11-12	175, 177
Is. III, 4	124, 125	Is. V, 12	177, 178
Is. III, 5	126, 127	Is. V, 13	186
Is. III, 6	127, 128	Is. V, 14-15	187
Is. III, 7	128, 129	Is. V, 15	189, 190
Is. III, 8	129	Is. V, 16	190, 191
Is. III, 8-9	129	Is. V, 17	191
Is. III, 9	130	Is. V, 18	192, 193, 194
Is. III, 9-10	130	Is. V, 18-19	192
Is. III, 11	131	Is. V, 19	194
Is. III, 12	131, 133	Is. V, 20	195, 198, 338
Is. III, 13	135	Is. V, 21	199, 200
Is. III, 14	68, 136, 191	Is. V, 22	201
Is. III, 14-15	137	Is. V, 23	203

Is. V, 24	204	Is. VIII, 5-8	242
Is. V, 25	205	Is. VIII, 7	244
Is. V, 26	207	Is. VIII, 8	244
Is. VI, 1	9, 20, 29, 333	Is. VIII, 8-9	244
Is. VI, 1, 6	208	Is. VIII, 9	245
Is. VI, 4	29	Is. VIII, 10	8, 245
Is. VI, 5	208, 213	Is. VIII, 11	246
Is. VI, 6	209, 212, 213	Is. VIII, 11-14	246
Is. VI, 7	214	Is. VIII, 12	248
Is. VI, 8	210, 211, 214	Is. VIII, 16	249, 250
Is. VI, 9	211, 212, 216	Is. VIII, 16-17	249
Is. VI, 9-10	212, 216	Is. VIII, 17	251
Is. VI, 11-13	218	Is. VIII, 18	251, 253
Is. VI, 13	219	Is. VIII, 19	254
Is. VII, 1-2	221	Is. VIII, 19-23	253
Is. VII, 3	224	Is. VIII, 20	255, 256
Is. VII, 3-9	224	Is. VIII, 21	256
Is. VII, 4	223, 226, 227	Is. VIII, 22-23	258
Is. VII, 5-6	223	Is. VIII, 23	259, 260, 261
Is. VII, 5-7	227	Is. VIII, 23 - IX, 1-6	260
Is. VII, 8	228, 242	Is. IX, 1	261
Is. VII, 8-9	228, 242	Is. IX, 2	262
Is. VII, 9	223, 229	Is. IX, 3	262
Is. VII, 10	229	Is. IX, 4	263
Is. VII, 10-11	229	Is. IX, 4-5	264
Is. VII, 11	229	Is. IX, 5	264, 265
Is. VII, 12	230	Is. IX, 5-6	264
Is. VII, 13	231	Is. IX, 6	246, 265, 266, 288
Is. VII, 14	232, 250, 264	Is. IX, 7-9	266
Is. VII, 15	234	Is. IX, 9	267
Is. VII, 16	234	Is. IX, 10-11	268
Is. VII, 17	234	Is. IX, 11-12	269
Is. VII, 18	235	Is. IX, 13	269
Is. VII, 18-19	235	Is. IX, 17	270
Is. VII, 20	236	Is. IX, 18	271
Is. VII, 21-22	236	Is. IX, 19	271
Is. VII, 23-25	237	Is. IX, 20	271
Is. VIII, 1	239, 240, 242	Is. X, 1-4	273
Is. VIII, 1-4	239	Is. X, 3	274, 275
Is. VIII, 3	239, 242	Is. X, 5	275, 276
Is. VIII, 4	242	Is. X, 5-10	275

Is. X, 6	276	Is. XIII, 6-7	307
Is. X, 7	277	Is. XIII, 7	308
Is. X, 9	277	Is. XIII, 8	309, 311
Is. X, 10	277	Is. XIII, 9	311
Is. X, 10-11	278	Is. XIII, 10	311, 312
Is. X, 12	243, 279	Is. XIII, 11	313
Is. X, 12-14	243	Is. XIII, 12	315
Is. X, 13	281, 282	Is. XIII, 13	316
Is. X, 13-14	281	Is. XIII, 14-16	317
Is. X, 14	282	Is. XIII, 17-18	318
Is. X, 15	284	Is. XIII, 19	320
Is. X, 16-17	284	Is. XIII, 19-22	320
Is. X, 17	285	Is. XIII, 20	320
Is. X, 18	285	Is. XIII, 21	321
Is. X, 19	286	Is. XIII, 22	321
Is. X, 20	288, 289	Is. XIV, 1	325
Is. X, 20-21	288	Is. XIV, 2	326
Is. X, 21	289	Is. XIV, 13-14	105
Is. X, 22	289, 290	Is. XIV, 14	326
Is. X, 22-23	289	Is. XIV, 19-20	326
Is. XI, 1-2	202	Is. XIV, 21-22	328
Is. XI, 1-3	152	Is. XIV, 23	330
Is. XI, 10	291, 292	Is. XIV, 24-25	331
Is. XI, 11	292, 293	Is. XIV, 26-27	332
Is. XI, 12	294	Is. XIV, 28-30	332
Is. XI, 13	295	Is. XIV, 31	336
Is. XI, 14	295	Is. XIV, 31-32	336
Is. XI, 15	296	Is. XIV, 32	338
Is. XI, 16	297	Is. XV, 1	340, 363
Is. XII, 1	298	Is. XV, 2	341
Is. XII, 2	298, 299	Is. XV, 3-9	343
Is. XII, 3	299	Is. XV, 4	345
Is. XII, 4	300	Is. XV, 5	345, 346, 347
Is. XII, 5	300	Is. XV, 6	347
Is. XIII, 1	301	Is. XV, 7	348
Is. XIII, 2	302, 303	Is. XV, 8	348
Is. XIII, 2-3	302	Is. XV, 9	348, 349
Is. XIII, 3	304	Is. XVI, 1	343, 350
Is. XIII, 4	305, 306	Is. XVI, 2-3	351
Is. XIII, 4-5	305	Is. XVI, 3	352, 353
Is. XIII, 6	307, 308	Is. XVI, 4	353

Is. XVI, 6-7	355	Ier. V, 8	330
Is. XVI, 6-8	354	Ier. X, 24	206
Is. XVI, 8	357, 359	Ier. XIV, 21	169
Is. XVI, 8-10	357	Ier. XVII, 5	289
Is. XVI, 9	359	Ier. XVII, 13	155
Is. XVI, 10	360	Ier. XVII, 27	54
Is. XVI, 11	361, 362	Ier. XVIII, 6-10	164
Is. XVI, 11-13	361	Ier. XX, 7	87
Is. XVI, 12	362	Ier. XX, 9	214
Is. XVI, 13	362, 363	Ier. XXII, 28	149
Is. XVI, 14	363, 364	Ier. XXIII, 23	275
Is. XIX, 1	279	Ier. XXIII, 24	48
Is. XXVI, 6	184	Ier. XXV, 4	182
Is. XXVI, 9	182, 184	Ier. XXVIII, 15	269
Is. XXVI, 10	65	Ier. XXXIX, 1	327
Is. XXVI, 18	329	Ier. XLVI, 10	70
Is. XXVIII, 1	180	Ier. XLVIII, 10	185
Is. XXIX, 14	246, 314		
Is. XXX, 6	24	Plângările lui Ieremia	
Is. XXXII, 20	32	Plâng. Ier. III, 27-30	75
Is. XXXV, 3	307	Plâng. Ier. III, 34	192
Is. XXXV, 5	252		
Is. XL, 6	343	Iezechiel	
Is. XL, 26	184	Iez. I, 1	87
Is. XLII, 1	325	Iez. II, 9	159
Is. XLII, 2	243	Iez. IV, 4	240
Is. XLVIII, 13	247	Iez. IV, 5-6	170
Is. XLVIII, 16	243	Iez. IV, 6	240
Is. XLIX, 16	110	Iez. IV, 14	239
Is. XLIX, 9	194	Iez. IV, 15	239
Is. L, 9	326	Iez. VIII, 2	20
Is. LII, 2	147	Iez. IX, 6	24
Is. LXI, 10	128, 264	Iez. XVI, 42	35
		Iez. XVIII, 24	35
Ieremia		Iez. XXIX, 3	296
Ier. I, 2	87	Iez. XXXIV, 14	335
Ier. I, 7	125, 212		
Ier. I, 14	338	Daniel	
Ier. II, 12	22, 316	Dan. II, 1	231
Ier. II, 13	34, 299	Dan. III, 7	182
Ier. II, 21	40, 41, 160, 162, 237	Dan. III, 38	169

Dan. X, 12-13	283	Avdie	
Dan. X, 20	283	Avd. 1	26
Dan. XI, 31	49		
Dan. XII, 2	189	Iona	
		Iona I, 1	27
Osea		Iona III, 4	164
Os. I, 1	27, 28	Iona III, 5	307
Os. I, 2	240		
Os. I, 4	240	Naum	
Os. II, 1	86	Naum I, 1	26
Os. VI, 6	50		
Os. VII, 2	68, 136, 140	Avacum	
Os. XI, 8	43	Avac. I, 1	26
Os. XI, 8-9	44		
Os. XII, 10	301	Sofonie	
Os. XIV, 10	18, 332	Sof. I, 1	27
		Sof. I, 7	308
Amos		Sof. I, 14-16	308
Am. I, 1	27, 29	Sof. III, 9	90
Am. IV, 7	169		
Am. IV, 11	43	Agheu	
Am. V, 18	154, 309	Ag. I, 1	27
Am. VI, 2	277		
Am. VI, 3	54	Zaharia	
Am. VII, 12	25	Zah. I, 1	28
Am. VIII, 11	57, 187	Zah. XII, 11-14	352
Am. IX, 3	102	Zah. XIV, 5	29
Miheia		Maleahi	
Mih. I, 1	27	Mal. I, 1	26
Mih. I, 10	174	Mal. III, 2-3	78
Mih. III, 9-10	174	Mal. III, 3	78
Mih. VI, 1-3	68	Mal. IV, 2	153
Mih. VI, 3-4	217		
Mih. VI, 8	50	Iudit	
Mih. VII, 9	298	Iudit XVI, 2	307
Ioil		Înțelepciunea lui Solomon	
Ioil I, 1	27	Înț. Sol. IV, 9	121
Ioil III, 4	55	Înț. Sol. V, 18	316
		Înț. Sol. V, 20	207

Înt. Sol. VI, 6	76, 136, 202	Mt. VI, 2	364
Înt. Sol. VII, 17-20	186	Mt. VI, 6	64
Înt. Sol. XIII, 5	176, 182	Mt. VI, 7-8	61
Înt. Sol. XIV, 6	304	Mt. VI, 19	99
Înt. Sol. XVI, 24	316	Mt. VI, 21	82
		Mt. VII, 12	290
Întelepciunea lui Iisus Sirah		Mt. VII, 14	89, 134
Înt. Sir. VII, 6	129	Mt. VII, 16	163
Înt. Sir. XVIII, 6	258	Mt. VII, 24	173, 342
Înt. Sir. XX, 31	200	Mt. VIII, 29	264
Înt. Sir. XXVII, 12	53	Mt. IX, 15	58
Înt. Sir. XXXI, 20	65	Mt. X, 8	256
		Mt. X, 12	94
Istoria Susanei		Mt. X, 16	17, 330
Ist. Sus. 50	121	Mt. XI, 15	18, 45, 124
Ist. Sus. 56	328	Mt. XI, 25	252
		Mt. XI, 29	315
Matei		Mt. XII, 19	243
Mt. I, 5	340	Mt. XII, 40	230
Mt. I, 21	242	Mt. XIII, 3	37
Mt. I, 23	245, 250	Mt. XIII, 22	331
Mt. II, 11	288	Mt. XIII, 23	331
Mt. III, 7	330	Mt. XIII, 38	305
Mt. III, 10	109	Mt. XV, 13	175, 360
Mt. III, 11	156, 209	Mt. XV, 14	247, 353
Mt. III, 12	78	Mt. XV, 19	185
Mt. IV, 4	187	Mt. XVI, 18	88
Mt. IV, 8	283	Mt. XVI, 27	190, 249
Mt. IV, 16	261	Mt. XVII, 5	157
Mt. V, 3	134, 138, 335, 339	Mt. XVIII, 10	241
Mt. V, 4	70, 325	Mt. XIX, 19	50
Mt. V, 5	134, 157, 248, 308	Mt. XIX, 28	79
Mt. V, 6	134	Mt. XX, 16	155
Mt. V, 15	199	Mt. XXI, 8	252
Mt. V, 18	48	Mt. XXI, 15-16	252
Mt. V, 28	111, 185, 286	Mt. XXI, 33	357
Mt. V, 29	203	Mt. XXI, 35-39	168
Mt. V, 39	75, 122, 247	Mt. XXI, 43	357, 360
Mt. V, 40	248	Mt. XXII, 13	193, 226, 312
Mt. V, 44	248	Mt. XXII, 33	122
Mt. V, 45	74	Mt. XXII, 37	74, 290

Mt. XXII, 40	290	Lc. X, 20	155, 288
Mt. XXIII, 32	34	Lc. XI, 21	226
Mt. XXIII, 37	162	Lc. XI, 52	250, 304
Mt. XXIII, 38	40	Lc. XII, 29	107
Mt. XXIV, 14	89	Lc. XII, 35	147, 345
Mt. XXIV, 29	316	Lc. XII, 42	332
Mt. XXIV, 30	294	Lc. XII, 48	76, 203
Mt. XXIV, 31	249	Lc. XII, 49	271
Mt. XXV, 25	200	Lc. XII, 58	132, 133
Mt. XXV, 41	178	Lc. XIII, 6	164
Mt. XXV, 46	249	Lc. XIII, 32	330
Mt. XXVII, 5	195	Lc. XIV, 28	110
Mt. XXVII, 23	291	Lc. XV, 10	317
Mt. XXVII, 25	62, 292	Lc. XVI, 3	168
Mt. XXVII, 33	161	Lc. XVI, 8	280
Mt. XXVII, 54	40	Lc. XVI, 21	178
		Lc. XVII, 21	275
Marcu		Lc. XVIII, 5	76
Mc. II, 7	215	Lc. XVIII, 11	61
Mc. II, 19	187	Lc. XVIII, 19	227
Mc. IV, 8	250	Lc. XIX, 10	294
Mc. IV, 21	319	Lc. XIX, 12	309
Mc. IX, 43	178	Lc. XIX, 14	309
		Lc. XIX, 15	310
Luca		Lc. XIX, 27	310
Lc. I, 34	233	Lc. XXIII, 21	45
Lc. I, 35	233, 241	Lc. XXIV, 32	214
Lc. I, 42	116		
Lc. I, 46-48	241	Ioan	
Lc. II, 14	94	In. I, 1	230, 261, 266
Lc. II, 34	238	In. I, 3	205
Lc. VI, 21	308	In. I, 9	199, 261
Lc. VI, 24	339	In. I, 12	328
Lc. VI, 28	248	In. I, 14	210
Lc. VI, 30	247	In. I, 16	47
Lc. VI, 49	244	In. I, 29	47, 210
Lc. VIII, 14	163, 168	In. II, 15	148
Lc. VIII, 15	70	In. III, 18	77
Lc. VIII, 17	141	In. III, 20	95, 341
Lc. X, 2	94	In. IV, 13	117, 187
Lc. X, 4	297	In. IV, 14	187, 347

In. IV, 35	94	Faptele Apostolilor	
In. V, 22	133	Fap. II, 3	305
In. V, 44	298	Fap. II, 4	252
In. VI, 56	51, 117	Fap. III, 2	252
In. VI, 61	247	Fap. III, 21	259
In. VII, 37	171	Fap. VI, 8	48
In. VII, 38	84	Fap. VII, 22	79, 208, 213
In. VIII, 12	199	Fap. VIII, 14	267
In. VIII, 14	296	Fap. VIII, 20	256
In. VIII, 21	217	Fap. VIII, 32	26
In. VIII, 24	116	Fap. IX, 40	252
In. VIII, 39	162	Fap. X, 11	330
In. VIII, 44	31, 342, 349	Fap. XII, 10	252
In. VIII, 56	88	Fap. XV, 8-9	346
In. IX, 4	153, 312	Fap. XV, 9	346
In. IX, 7	243	Fap. XXVIII, 25-26	216
In. IX, 39	301	Fap. XXVIII, 26-27	212
In. X, 9	335		
In. X, 12-13	363	Romani	
In. X, 14	335	Rom. I, 3	232
In. X, 16	51, 165	Rom. I, 20	178, 182, 246
In. XI, 25	116	Rom. I, 21	81, 112
In. XI, 51	231	Rom. I, 22, 25	112
In. XII, 31	283	Rom. I, 25	33, 342
In. XII, 32	264	Rom. I, 28	166, 244
In. XII, 48	136	Rom. I, 32	199
In. XIV, 2	157, 292	Rom. II, 4	355
In. XIV, 6	246	Rom. II, 12	135
In. XIV, 27	265	Rom. II, 28	152
In. XIV, 30	132, 283	Rom. III, 8	195
In. XV, 1	168, 358	Rom. III, 29-30	86
In. XV, 1-2	168	Rom. VI, 4	102
In. XV, 2	41	Rom. VI, 19	80
In. XV, 5	41	Rom. VII, 14	241
In. XVI, 11	257	Rom. VII, 24	208
In. XVI, 14	159	Rom. VII, 25	208
In. XVIII, 28	130	Rom. VIII, 3	152, 234
In. XIX, 21	310	Rom. VIII, 7	296
In. XXI, 15	192	Rom. IX, 2-3	341
		Rom. IX, 5	309
		Rom. IX, 27-28	289

Rom. IX, 28	290	I Cor. VI, 15	286
Rom. IX, 33	249	I Cor. VI, 19	41
Rom. X, 6-7	230	I Cor. VII, 25	79
Rom. X, 20	46	I Cor. VII, 39	152
Rom. XI, 4	155, 219	I Cor. IX, 9	32
Rom. XI, 5	43, 154, 219, 289	I Cor. X, 4	249
Rom. XI, 7	219	I Cor. X, 11	215
Rom. XI, 17	238	I Cor. X, 20	279
Rom. XI, 25	161, 219	I Cor. X, 21	279
Rom. XI, 25-26	161	I Cor. XI, 6	148
Rom. XII, 1	47	I Cor. XI, 15	148
Rom. XII, 6	19	I Cor. XI, 31	65
Rom. XII, 15	341	I Cor. XII, 7	19
Rom. XIII, 12	154, 184, 311	I Cor. XII, 10	18
Rom. XIII, 14	167	I Cor. XII, 28	119, 212
		I Cor. XIII, 5	64, 341
I Corinteni		I Cor. XIII, 12	259
I Cor. I, 10	196	I Cor. XIV, 20	251
I Cor. I, 19	246, 314	I Cor. XIV, 24-25	20, 119
I Cor. I, 21	95	I Cor. XIV, 29	18
I Cor. I, 23	249, 253	I Cor. XV, 22	161
I Cor. I, 24	201, 292	I Cor. XV, 23	155
I Cor. I, 27	253, 336	I Cor. XV, 25	310, 354
I Cor. I, 28	238	I Cor. XV, 28	265
I Cor. II, 6-8	283	I Cor. XV, 33	344
I Cor. III, 2	117	I Cor. XV, 41	292
I Cor. III, 9	38, 174	I Cor. XV, 47	233
I Cor. III, 10	123	I Cor. XV, 49	250
I Cor. III, 11-12	173		
I Cor. III, 12-13	309	II Corinteni	
I Cor. III, 14-15	309	II Cor. II, 14	53, 147, 200
I Cor. III, 15	271	II Cor. II, 15	53, 147
I Cor. IV, 5	140	II Cor. III, 3	274
I Cor. IV, 7	201	II Cor. IV, 16	57
I Cor. IV, 15	328	II Cor. VI, 11	304
I Cor. V, 2	78	II Cor. VI, 14	200, 332
I Cor. V, 5	306	II Cor. VI, 14-15	200
I Cor. V, 6	78	II Cor. VII, 9	347
I Cor. V, 8	51	II Cor. VII, 10	160, 257, 343
I Cor. VI, 5	119	II Cor. VIII, 9	134
I Cor. VI, 10	105, 109, 175, 337		

II Cor. X, 5	107, 119, 222, 227, 268, 344
II Cor. X, 6	118
II Cor. XI, 3	281
II Cor. XI, 14	352
II Cor. XI, 27	57
II Cor. XII, 9	245
II Cor. XII, 10	58
II Cor. XIII, 4	116, 265

Galateni

Gal. I, 16	261
Gal. III, 16	43
Gal. III, 19	165, 232
Gal. III, 27	141, 263
Gal. IV, 4	215
Gal. IV, 19	31, 250
Gal. IV, 26	257
Gal. V, 15	272
Gal. V, 17	296
Gal. V, 22	38
Gal. V, 26	298
Gal. VI, 7	132
Gal. VI, 8	262, 349
Gal. VI, 14	294, 295

Efeseni

Ef. II, 14	94, 165
Ef. II, 20	88
Ef. II, 22	123
Ef. III, 6	264
Ef. III, 17	174
Ef. IV, 8	241
Ef. IV, 10	230
Ef. IV, 22	253
Ef. IV, 31	171
Ef. V, 2	47
Ef. V, 3	329
Ef. V, 6	77
Ef. VI, 14	118
Ef. VI, 15	141, 306

Ef. VI, 16	177
------------	-----

Filipeni

Filip. III, 5	123
Filip. III, 14	261, 337
Filip. III, 19	179, 254
Filip. IV, 7	44, 337
Filip. IV, 13	116

Coloseni

Col. I, 15	261
Col. I, 20	265, 295
Col. I, 26	87, 264
Col. II, 5	102
Col. II, 9	47
Col. II, 14	274
Col. II, 15	294
Col. II, 17	152
Col. II, 21	55, 290
Col. III, 1	90, 331
Col. III, 1-2	90
Col. III, 5	56
Col. III, 9	251
Col. III, 10	253
Col. III, 12	128

I Tesaloniceni

I Tes. V, 22	195
--------------	-----

II Tesaloniceni

II Tes. II, 8	82, 235
---------------	---------

I Timotei

I Tim. I, 20	306
I Tim. II, 8	60
I Tim. II, 15	329
I Tim. III, 15	88
I Tim. VI, 9	163
I Tim. VI, 10	205

II Timotei

II Tim. I, 15	306
II Tim. II, 3	118
II Tim. II, 4	119
II Tim. III, 3, 6	127
II Tim. III, 16	229
II Tim. IV, 2	93
II Tim. IV, 3-4	323

Tit

Tit I, 6-9	120
Tit I, 10-11	119

Evrei

Evr. I, 3	210
Evr. I, 14	212
Evr. II, 10-13	251
Evr. III, 3	88
Evr. IV, 13	84
Evr. IV, 15	132
Evr. V, 10	49
Evr. V, 14	195
Evr. VII, 10	345
Evr. VII, 12	49
Evr. IX, 13	49

Evr. X, 26	81
Evr. X, 29	141
Evr. XI, 10	51, 336
Evr. XI, 37	56, 138
Evr. XI, 37-38	56
Evr. XII, 24	49

Iacob

Iacob III, 18	163
Iacob IV, 6	315

I Ioan

I In. III, 8	31, 66, 328
I In. III, 10	199

I Petru

I Pt. II, 2	251
I Pt. II, 22	89, 132
I Pt. II, 24	329
I Pt. IV, 17	24, 310
I Pt. V, 5	105

Apocalipsa

Apoc. XII, 9	307
--------------	-----

Amos 11, 25, 27, 28, 29, 43, 86, 301, 302, 308

Aquila 83, 321

Biserica 10, 11, 13, 36, 38, 44, 51, 73, 80, 88, 117, 119, 121, 123, 126, 161, 162, 179, 180, 223, 227, 246, 257, 287, 291, 305, 348, 349, 355

credință 18, 19, 31, 38, 51, 54, 56, 64, 65, 66, 71, 72, 78, 86, 88, 89, 91, 92, 93, 98, 102, 115, 118, 127, 138, 142, 143, 152, 153, 162, 165, 173, 183, 192, 196, 207, 229, 243, 248, 249, 261, 263, 268, 273, 299, 305, 306, 322, 329, 330, 332, 342, 345, 347, 358

Cruce 113, 116, 161, 253, 264, 294, 295, 303, 310

Daniel 20, 23, 56, 68, 121, 145, 283

David 21, 23, 60, 65, 75, 80, 107, 163, 170, 171, 221, 222, 223, 231, 232, 233, 235, 256, 260, 265, 267, 268, 291, 295, 299, 309, 340, 350, 352, 354

Elisei 20

Evanghelie 31, 37, 40, 66, 67, 89, 118, 132, 162, 164, 178, 199, 219, 240, 247, 290, 293, 328, 363

Hristos 22, 24, 36, 38, 43, 44, 48, 49, 51, 53, 62, 64, 65, 66, 67, 71, 78, 80, 82, 84, 89, 90, 92, 93, 101, 102, 103, 112, 113, 115, 116, 117, 118, 123, 128, 131, 141, 147, 152, 153, 155, 161, 170, 173, 174, 188, 194, 196, 199, 200, 201, 208, 219, 225, 230, 232, 236, 238, 240, 245, 246, 248, 249, 250, 251,

252, 253, 263, 264, 273, 286, 288, 289, 291, 292, 294, 295, 297, 311, 312, 319, 326, 328, 331, 332, 335, 351, 354, 359, 362

Ilie 23, 24, 56, 57, 58, 109, 138, 219, 229

ipostaz 186

Isaac 21, 91, 146, 147, 162

Israel 26, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 42, 43, 44, 50, 60, 61, 67, 76, 79, 84, 87, 91, 92, 95, 98, 109, 119, 120, 141, 144, 151, 152, 153, 154, 157, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 168, 170, 174, 191, 192, 194, 202, 204, 205, 214, 219, 221, 228, 229, 235, 236, 238, 242, 263, 266, 268, 269, 276, 284, 285, 287, 288, 289, 293, 294, 295, 297, 299, 302, 318, 325, 326, 327, 331, 333, 334, 336, 340, 356, 360, 363

jertfă 47, 49, 50, 60, 78, 278, 307, 333

Lege 40, 45, 47, 48, 49, 50, 55, 63, 67, 84, 89, 135, 162, 165, 205, 209, 240, 246, 255, 256, 290, 363

mântuire 43, 44, 62, 67, 80, 82, 99, 101, 109, 110, 160, 212, 256, 294, 299, 300, 306, 314, 335, 342, 347, 348

Melchisedec 49, 88, 345

Moab 296, 340, 343, 345, 349, 350, 353, 354, 356, 359, 361, 362, 363

Moise 23, 29, 30, 48, 49, 56, 58, 60, 62, 79, 88, 92, 96, 102, 103, 104, 120, 122, 128, 146, 154, 169, 183, 202,

208, 210, 212, 213, 214, 215, 217, 225,
226, 229, 232, 240, 263, 283, 290,
296, 298

Pavel 11, 20, 31, 48, 53, 57, 64, 65,
79, 82, 117, 123, 165, 173, 174, 195,
208, 216, 249, 257, 261, 295, 304,
306, 328, 337

prezbiter 120, 121, 127, 136, 137,
138, 143

profeți 17, 19, 26, 28, 40, 119, 131,
162, 182, 212, 217, 332

sămânță 33, 34, 43, 52, 218, 219,
233, 328, 330

rațiune 19, 22, 44, 46, 51, 57, 64,
65, 68, 72, 86, 100, 117, 118, 136, 180,
181, 182, 184, 186, 190, 195, 198, 201,
202, 203, 204, 221, 222, 223, 224,
227, 234, 243, 255, 277, 280, 306,
308, 322, 346, 353

Scriptura 13, 17, 22, 23, 35, 36, 37,
39, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 52, 53,
60, 61, 62, 65, 67, 68, 74, 80, 89, 91,
92, 95, 96, 98, 100, 102, 104, 107, 110,
111, 112, 124, 128, 136, 137, 138, 143,

144, 145, 146, 151, 155, 156, 159, 160,
163, 165, 166, 168, 172, 173, 174, 175,
178, 180, 183, 184, 188, 192, 194, 198,
204, 207, 213, 217, 219, 223, 225, 226,
228, 230, 234, 236, 240, 243, 244,
246, 247, 249, 250, 255, 257, 258,
266, 273, 274, 276, 277, 279, 281,
283, 284, 285, 286, 288, 291, 294,
295, 304, 308, 312, 313, 317, 319, 320,
321, 325, 328, 329, 330, 331, 333, 334,
337, 340, 343, 344, 345, 346, 347,
348, 349, 351, 352, 353, 354

Sion 87, 92, 154, 155, 157, 249, 252,
268, 279, 338

Sodoma 12, 43, 44, 46, 171, 319,
320, 322, 346, 358

Symmachus 55, 162, 290, 356

Șaptezeci (Septuaginta) 219, 232,
321

Templu 46, 50, 147

teologie 50, 90, 333, 358

Theodotion 34, 54, 219, 290

Treime 50

Zaharia 27, 28, 239, 240, 241, 352

Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă
Telefon: 021-4067194; 021-4067193
Fax: 021-3000553
e-mail: tipografia@patriarhia.ro; web: www.editurapatriarhiei.ro

